

cum essent puellæ assignata in dotem, licet essent obligata restitutioni, potuerunt in dotem dari, nec incipit contra Alterocham cui restitutio facienda est currere præscriptio, nisi ex quo tempore competet actio ex testamento, & peticio fideicom. nec curreret nisi triennis præscriptio. C. de fideicom. auth. res. C. de præscrip. 30. anno. l. sicut in rem. C. de anna. excep. l. r. §. ult. [Silentium] quod silentium & taciturnitas loco pacti haberetur, sed male dicebat. [Bonis illis] prædictæ Adiectæ uel potius R. quæ petebantur. [Tertia] istæ tertiæ & matris & uxoris R. non iure ciuili uel superuivens marito debet hñe tertiã in bonis eius; quia mater & uxor R. superuixerunt maritis, ideo has tertias deducunt. [Cleric] quam tertiam Clerici habuerat in bonis R. filij, quia superuixerat suo marito patri R. [Testatoris] R. scilicet. [Quarta] hoc iure ciuili deducitur. ff. de uulg. & pupil. sub st. l. coheredi. §. cum filij. [Pupillorum] filiorum Petri mariti Adiectæ. [Rationis] patris Alterochæ & Adiectæ. [Cogitasse] quod etiã si cogitasset, tamen matri aut uxori præiudicasset, nisi aliud esset de consuetudine uel de iure lombardo P. marito Adiectæ. [consuetudinem] Nota iudicem appellacionis sequi consuetudinem partium, ut not. s. de consue. cap. i. forte erat consuetudo quod de mobilibus uel con similibus non fiebat deductio. ¶ Ut legitima dicunt quidam hoc etiam iure lombardo contineri, quod uxor superueniens per nullum contractum potest alienare tertiam sibi a marito obuenientem, quin tertiam uel debitum bonorum subsidium ibi habeant ex marito descendentes, uel alienationes istæ simulate, uel in fraudem factæ erant uel donatio facta erat inofficiosa, & contractus uenditionis non erat uerus, sed sub simulatione uenditionis intellexit facere donationem. C. de inoffic. dona. l. i. 2. & 3. [In utraque] id est in tertia matris & auæ. C. de inoffic. testa. l. i. & l. filiam. ¶ [Litis] ante lit. contest. liberi primi gradus non computant fructus in quartam partem trebellianicam, etiam si pater rogauerit. C. ad treb. l. iubemus. secus in nepotibus & alijs qui computant in fructus ex uoluntate defuncti perceptos, puta q. rogauit post tempus hereditatem restituere; isti tamen si percipiant ultra quartam, non restituntur. Si uero ex negligentia heredis percipiant fructus bona fide, non computant in quartam, nisi post moram; tunc enim computat & restituit qui habet super quartam. ff. ad treb. l. etiam fideicom. & l. mulier. §. si heres. & l. ita tamen. §. heres ex asse. & post litem contestatam est in culpa, & in mora. ¶ Item possit dici, quod etiam liberi primi gradus computant post litem contestatam in quartam, argumen. C. de rei uend. l. certum. Alij etiam dicunt & forte non bene, quod fructus aliarum partium non quartæ computant in quartam, & sic non est contrarium. C. ad treb. l. iubemus. [a P.] istud scilicet a P. prædicto & filijs eius nõ est in integra, nec debet esse cum P. mortuus esset, ut in hac decreta expressè dicitur. si tamen uis sustinere literam hic, dic quod etiam cum P. dum uiuebat fuit litis contestatio facta. [Eius] quartæ. [In legitima] M. de plano concessit & quartam trebellianicam, & debitum bonorum subsidium simul ab eodem P. deducenda. Ideo dixit, quod nõ integrè ambe deducuntur, sed quod in una deest, suppletur per aliam; & sic intelligunt hanc decreta. uidetur tamen quod opin. prima per hanc decreta. & sequen. raynaldus confirmatur. ¶ [Censuit] cardinalis qui iudicauit de appellacione. Et not. quod sequitur consuetudinem partium, ut not. s. de consue. cap. i. Not. etiam iudicem appel. non solum pronunciare sententiam iustam uel in iustam, sed etiam addere argumen. contra. C. de appella. l. eos. in princip. ¶ Item not. iudicem supplere de facto, quod quidam concedunt. argumen. ff. de peti. hæ. l. ult. nos tamen hoc non concedimus, & hic potest dici suppletio iuris.

S V M M A R I V M.

Episcopus, si certus executor non est deputatus testamenti, in qua aliquid ad pias causas relictum est, illud dispensare potest, & etiam implere, si deputatus non implet, qui ex casu legatum amittit.

CAPITVLVM XVII.

T Va nobis. [Et alia] In his legatis cessat falcidia. C. de epis. & cle. l. nulli. & l. si quis ad declinandam locorum unde duxerunt originem defuncti; uel si hoc est incertum, per episcopos locorum, ubi sunt mortui, inquiretur. C. de sancti. epis. l. nulli. [Interdici] in Athen. de eccl. ti. §. si quis. [Compellat] potest etiam episcopus ea dispensare, si certus executor deputatus nõ est, uel etiam si deputatus est, & non impleat uoluntatem testatoris, ipsemet implere potest; & si legatum erat executori aliquid, id amittit. C. de sanc. epis. l. nulli. in Auth. de eccl. ti. §. si quis ante. cum duobus. §§. seq. &c.

S V M M A R I V M.

- 1 Commissa si est pluribus causa an possint ceteri uno absente sem mortuo procedere.
- 2 Tertia & quarta hereditatis an subiaceant restitutioni.
- 3 Rei uen. & hypo. ex testamento competunt etiam pro legatis.
- 4 Hereditatem ubi quis adiuit, statim dominium rei legatæ transfertur ad legatarium.
- 5 Pactum non potest fieri q. alienatio facta non teneat &c.
- 6 Testatoris sola uoluntas transfert dominium in legatarium sine rraditione.
- 7 Heres licet ante annum conueniatur super legatis præstandis & condemnatur, non tamen priuatur falcidia dummodo intra annum satisfaciatur.

CAPITVLVM XVIII.

R Aynaldus. [Ab ipso]. Pepon. [Restitueret] hæc substitutio disunctim facta fuit, scilicet hoc modo, ut tali patruo suo restituat medietatem hereditatis, & alij patruo aliam medietatem; si enim coniunctim facta esset talis substitutio, Raynaldus non potuisset instituere hæredes filios patru, cum ad solum coniunctum scilicet patruum superuiventem debuit hereditas deuenire. C. de cad. tol. l. i. §. si autem aliqui. potest tamen dici q. in nulla parte decre. approbatur institutio filiorum, nisi forte in tertia & quarta; & q. ipsi absoluantur, nõ est propter ius q. hereditatem habent, sed quia non possidebant. [Eis] patruis. [Quibusdam] hic Pepo quædam prædia communiter filio suo R. & patruis ipsius R. reliquerat super quibus compromissum, de quo hic agitur, factum fuit, uel alias dicebat se ius habere in illis. ¶ [Ex forma] quæ erat ut uno absente uel mortuo, duo procederent; alias enim uno absente, uel mortuo, alij procedere non potuissent. ff. de arbi. l. item unus. §. ult. sed si præsentem essent omnes, sed unus nolet concordare cum alijs, siue in unam sniam, siue et q. sententia ferretur, tunc eo contradicente alij possent ferre sententiam. ff. de rei iud. l. duo ex. & si dicat se non instructum de causa, idem. ff. de rei iud. l. si uni. idem etiam dicimus, si postquam dixisset opinionem suam & intellexisset aliorum opinionem contrariam, recederet; nam tunc credimus, q. etiam eo absente possent alij procedere. argu. quia cessat ratio legis; scilicet quod possent alios in suam opinionem trahere, ut in præal. l. ite unus. §. si. sed si non intellexisset opinionem aliorum, & recederet et sine causa, uel etiam malitiosè uolens cam terminare, tunc procedere non possunt præsentem. ar. prædictarum. l. item, & duo. quis dicant quidam q. ex quo conueniunt ad sniam ferendam, q. et uno recedente alij possunt sniare; quia uerum est omnes adesse ad sententiam ferendam, id est ad diem snie ferendæ. [Transferendæ] diuixit. n. fuerunt inter R. & patruos res, de quibus questio erat. [Prædictas] in compromisso uel in alia parte sententiæ arbitrorum [legitime]. ff. ad treb. l. lex facta. §. si quis. & l. hæredibus. C. de insti. & substi. l. generaliter. an si. ff. de leg. 2. l. cum

1. cum pater. §. uolo. [Pædictis] de quibus fuit compromissum. [Vbi] forte alius mortuus erat, uel alius consenserat & ratam habebat institutionem factam de uno solo; unde solus alius iure accrescendi totum fideicommissum habere debet. C. de cad. tol. l. unica. §. si autem. & §. his itaque. C. de fideicommissis. in persona. ff. de lega. 2. l. cum si flosami. in ff. ad trebell. l. apud. §. ult. C. de conditio. & de mon. l. si qui leg. §. r. Item alia ratione non est curandū, quod non facit mentionem de alijs patruis; quia non prosequitur hæc decre. materiam nisi legati tertiæ & quartæ, in quo non potuit grauari Raynaldus quin illud dimitteretur uni ex patruis, uel filijs eius tantum, uel penitus extraneis, ut hic dicitur. fuit autem hoc legatum debitum iure naturæ quarta trebellianica in bonis paternis. [Hæredes] unus patruus & filijs [Possent] hæc uerba generalia iustificare sententiam sequentem, in qua condemnatur patruus non solum ad tertiam & quartam legati, scilicet medietatis tertiæ & quartæ relicte auunculis sed etiam tertiam & quartam totius hæreditatis, puta & aliæ medietatis tertiæ & quartæ relicte patruis. Solæ enim tertiæ & quartæ erant hæreditas R. quam possit pro libito dimittere; alias enim si non sic generaliter locus esset, debet sufficere quod uel pœnam soluat, scilicet tertiam uel quartam in alijs rebus a legato uel legatum. ff. de pac. l. rescriptum. §. si pacto. potius enim res legata, idest tertia & quarta rerum legatarum peruenit ad auunculos, propter pœnam appositam, quam propter legatum primum; secus autem si dixisset, si non dederit rem legatam, det duplum uel aliam rem; tunc enim oporteret eum esse altero contentum. ¶ Vel dic, quod ideo tertiæ & quartam dant patruis & filijs in omnibus rebus quæ fuerunt P. auunculi R. quia prædictæ tertia & quarta alio iure censeantur, quia restitutioni non subiacent, quæ aliæ res quæ restitutioni subiacent. hæc ultima solutio non ualet; quia tertia & quarta debita R. non potuerunt grauari. Vel dic, quod lex quæ prohibet petere utrumque, scilicet rem promissam & pœnam, bene dicit; quia loquitur quando agit personaliter, quando nec res est mea, nec pœna, licet promissum sit obligatus ad alterum; sed hoc legatum R. quo ad medietatem tertiæ & quartæ in quibus grauari non potuit, recta uia transit ad legatarios, scilicet ad auunculos, & statim post mortem facti sunt domini. ff. de fur. l. a titio. Hæc fol. reprobat. ff. de excep. doli. l. apud. §. labeo. prior sol. melior est. [Ad ipsos] auunculos. [Pro determinatis] idest, portionibus quibus auunculi erant instituti hæredes. [Deuenirent] idest ex causa fideicommissi, restituerent ipsæ patruus & filij hæredes instituti quod ex fine appareret, nisi eius falcidiam soluat. Vel is est sensus, idest legamus auunculis nostris omnia alia quæ de bonis nostris ad nos peruentura erant; nam uerbum, deuenirent, innuit quod recta uia ad auunculos perueniturum sit, quod est proprium legati; non fideicommissi. & hoc placet magis. 3 ff. de fur. l. a titio. ¶ [Quæstionem] ex testamento competere etiam pro legatis rei uen. & hypo. Insti. de leg. §. i. & quod dicimus competere rei uedicationem, uerum est in speciali legato; generalis enim fideicommissarius non habet rei uedicationem, sed habet ex testamento ex cā fideicommissi. §. eod. c. Rainutius. nec dominium antequam re uel uerbo fiat sibi restitutio. ff. ad trebell. l. facta. arg. contra. C. com. de fidei. ult. quod quidam dicunt. ¶ Tu autem responde, quod illa loquitur facta restitutione saltem uerbo, uel speciale in rebus alienatis ut ante restitutam hæreditatem detur in fideicommissi rei uedicatione utilis quæ autem ante restitutionem non transeat dominium in gnaie fideicommissi, quia inter tenet alienatio ab eo facta, licet sibi imputet in quartam. ff. ad trebell. l. Marcellus. §. res. & l. si hæres insti. §. si hæres. Contra hæredem autem rogatum non competit petitio hæreditatis, quia non possidet pro hærede, quia uerè est hæres nisi fortè post restitutionem uerbo factam aliqua possideret; quia illa possidet pro hærede,

4 [Pro rata]. i. pro medietate quæ sibi legata erat. ¶ Restitui mirum est, quod petit pœnam antequam debeat. Respond. imo commissæ est pœna; quam cito enim adiut hæreditatem, transiit dominium rei legatæ ad legatarium. ff. de fur. l. a titio. unde hæres contra legatum facere uidetur, ex quo illud non præstat; unde de gratia legatarius petit legatum uolens contentus esse illo, cum possit petere pœnam. Vel dic, quod licet pœna sit commissæ, tamen quia dies non erat præfixus infra quem restitueret, potest purgari mora. Vel dic pœnā non commissam, & tamen in iudicijs talem libellum admitti propter lites dirimendas. arg. contra. ff. de iudi. l. non quemadmo. sed dic non esse iudicium in pendentem, ex quo ex his quæ agentur sententia certa ferri potest, sicut hic; nam si persisterint in contradictione, hæres iustè condemnatur ad pœnam, secus autem si iudicium penderet exterius, puta quia deberetur sub conditione; sic potest loqui. l. non quemadmo. ff. de uerbo. signi. l. cedere. [Potuerant] debet enim imputari patruo, & filijs hæredibus institutis, & in certum casum restitutione uel legati solutione grauatis, si non petierunt & recuperauerunt omnia bona quæ fuerunt R. testatoris, ex quo hæreditatem adieuerunt. [Legato] medietatem bonorum, de quibus fuit compromissum, quæ ipsi auunculis legata fuerunt R. [Abolens] innitens arbitrio, & male ex testamento Peponis qui R. grauauerat restitutione harum rerum; unde eas alijs legare non poterat, ut eis uidebatur; sed non erat uerum in debita iure naturæ, & quarta trebell. quamuis hanc restitutionem non uideatur cogitasse iudex, quando postea mandauit patruo quod alia omnia bona restitueret, in quibus per pœnam adiectionem R. patruum non potuit grauare. [Contestata] not. litem contestari in causa appellationis, licet non sit necesse. [Quoniam] interpositio est usque ibi pronuntiavit. [Iure] §. e. c. Rainutius. [Grauari] quo ad istas; ergo ad tertiam, & quartam non fuit uoluntati Peponis innitendum, cum is non potuerit filium grauare. [Trebellianica] & sunt deducendæ istæ tertia & quarta de tota, ita quod de. 12. uncis contingerent filium. 7. uncis & tres scilicet in una parte, & quatuor in alia; & hoc ideo, quia simul debentur ex eodem testamento. secus autem si ex diuersis causis deberentur, ut in tertijs matris & uxoris. supra eod. cap. Rainutius. tunc enim pro qualibet deductione fieret unus as. ¶ In rebus licet enim de uniueritate deducendæ sint istæ tertia & quarta, quousque tantum hoc per iudicem sit in singulis rebus, pro indiuisi habet eas. [Expresserit] rem enim legando uidetur legasse partem, quam in eam habet. ff. de leg. 1. l. si domus. præsumitur enim quod si totum uoluit legare, ut esset suum, multo fortius partem, etiam si hoc non dixit, nec cogitauit. [Pronunciavit] cardinalis. [Arbitrio] & sic contra etiam non fuit arbitrio mittendum. ¶ [Teneret] pactum enim non potest facere, quod alienatio facta non teneat, uel quod dominium non transeat in accipientem, uel quod sine traditione redeat ad alienantem, uel quemuis aliū. argumen. C. de pact. l. traditionibus. ff. de pact. l. traditio. ff. de pact. l. in traditionibus. ff. de iure patronat. l. si liber. §. plane. sed agere potest, uel ad interesse, uel ad pœnam, uel si quis transfuisset in alium dominium cum hac adiectione ne in alium alienaret, ipsi transferenti dominium contra recipientem competit condicio ob causam, non autem alijs quorum interest. C. de conditio. cau. da. l. ea lege. C. de rebus alie. l. ult. hoc fuit in seruo alienato, ne manumittatur, scilicet qui non tenet manumissio. C. si mancipita fu. alie. l. ea. & quam hoc ea ratione, quia libertas ex quo competit, reuocari non potest, secus autem in dominio. Institui. qui. ex cau. ma. non poss. §. semel. ubi autem lex inhibet alienationem, si contra factum sit, non tenet, nec transfertur dominium. ff. & C. de fun. do. per totum. 12. q. 2. c. sine exceptione. & 10. quæst. 2. cap. hoc ius. in Authen. de non alie. in empty. §.

sanctissimas. in Anth. ut li. ma. r. respon. ¶ Idem etiam ubi testator prohibet, & apparet persona cuius gratia prohibita est. alias secus. ar. ff. de leg. i. l. filius. §. diui. ff. de lega. 3. l. pater. §. filiam. & §. fundum. & §. quindecim. ¶ Et est ratio diuersitatis, quia in testamento sola uoluntas testatoris transfert dominium in legatarium sine traditione. ff. quemad. ser. amit. l. si partem. §. si per fundum. & sic sine traditione potest amittere dominium & ad alium transire, aliter in pacto, cum per illud non possit transire dominium, ita nec transfertur. Idem dicimus in sententia arbitrorum, & etiam aliorum iudicum; quia per eorum sententias non impeditur translatio domini ut hic. In beneficijs autem ecclesiasticis, & etiam in alijs spiritualibus contrarium dici potest. §. quia si aliquis prohibeatur aliqua contra ferre, non tenet collatio a prohibito facta; quia suspensus est a collatione saltem illius beneficii. §. de consue. c. cū dilectus. Idem etiam dico, si prelatus prohiberetur alienare etiam in casibus concessis a iure; quia non tenet alienatio. §. de ac. c. si. §. de ord. cogn. cap. ueritatis. in fi. Itē ratio diuersitatis facit apparet ex prædictis; quia beneficia sine traditione ex sola electione & confirmatione acquiruntur. §. de elec. c. transmissa. & etiā dominia sine traditione ecclesijs acquiruntur. C. de fac. san. eccle. l. ut inter. dominia rerum ecclesiarum non sunt apud prelatos, sicut apud alios; & ideo per eos, qui dant administrationes, prohiberi possunt. [Super hoc] idest legato medietatis bonorum, de quibus fuit compromissum. [Pro medietate] aliam autem medietatem non possidebant adhuc filij patris, sed forte uacans iacebat. [Prædicta] scilicet ea de quibus compromissum fuit. [Medietatis] quia tamen medietatem auunculis legauerat. [Legati facti] auunculis de rebus, de quibus fuit compromissum. [Residuo] in alijs partibus eiusdē legati pro medietate tertia & quartę. Cetera uidentur. l. qđ R. debuisset sibi computasset quartam & tertiam sibi debitas in omnibus rebus P. hæc omnia q legauit auunculis. ff. ad treb. l. marcellus. §. res & l. si hæres. §. si heres. Sed dic tu alienata computari in quartam, si fideicommissarius uelit, sed dic uolebat nec alienata erat. [Articulo] libelli. [Filij] isti filij hæredes erant Rainutii saltem in tertia & quarta deducendis de bonis P. & ideo pro portione hæreditatis tenentur patris R. fideicommissarijs restituere totam hæreditatem & nō auunculis, uel nisi tertiam & quartam in quibus hi filij grauati non poterunt per testamentum P. hæreditas enim R. intelligitur deducto fideicommissio, de quo rogauerat Pepo primus testator. hæc gl. bona est, si patri erant coniunctim substituti, sed si disiunctim erant substituti etiam in parte patri defuncti, bene potuerunt institui filij alterius patri. ut no. in prin. illius glo. hæc substitutio. [De petitis] nec se tanquam possessores obtulerunt liti in rei uendicatione, quia tunc secus. ff. de rei uen. l. his qui. & cum nō possiderent, non potuerunt conueniri rei uendicatione. Item non potuerunt condemnari ad restitutionem eorum, quę non possidebant. [Possidere] nisi hæc causa iuuasset filios, bene puniti essent in restitutione omnium bonorum quę habebant ex testamento R. cum circa eos teneat omnis poenę adiectione. Raynaldus enim nihil eis restituere tenebatur. [Bonis] idest in omnibus alijs bonis quę fuerunt Peponis [Eiusdē] idest Raynaldi, in quibus, scilicet institutus erat patruus uel melius Pepo. [In quibus] scilicet tertia & quarta omnium bonorum Peponis. [Tenebat] cū non potuerit in eis grauari a patre; & ideo potuit, ubi uoluit, legare & poenam adiicere. [Pro rata] medietate, scilicet tertia & quartę in omnibus bonis Peponis. Confirmat & bene; quia in illis tertia & quarta, in quibus Rayn. non potuit grauari, bene potuit Rayn. grauare hæredes suos, sed in alijs, quę ibi erant præter tertiam & quartam, non poterat grauare R. suum patrum, cum subiaceret restitutioni, sed filios patri bene potuit in eis grauare; unde non absoluit eos, quia non posset

adiicere poenam legato uel hereditati, sed quia non possidebant. [Filij] non mureris si absoluantur hi filij, nam hæc absolutio eorum iusta est, si non possident; quia qui non possidet, condemnari non potest, nisi propter suam malitiam non possideret; & eodem modo si possidebant iusta est sententia contra hos filios, sicut contra patrem. hoc ultimum non est uerum [Ei] patruo instituto hæredi [In restitutione] idest præstatione. [Legati] idest tertia uel quartę tam rerum adiudicarum auunculis uel fuit compromissum, quā in alijs; cum omnia habebant auunculi ratione legati, & tanquam legatum petēda sunt omnia, non tanquam hæreditas iusta restitui; & ideo benedicat falcidiam locum habere, quę locum habet quādo hæreditas legatis exhauritur, & non tereb. quod locum haberet, si quāsi hæreditas restitueretur. Nec obest, si dicitur q fideicommissaria hereditas dici debet, quia uersa quę sunt in hæreditate auunculis restituuntur; quia hoc est quia succedit loco prioris legati, & quia hereditas dari non debet sub poena, qđ nō credimus. Nec mireris, quia id quod debetur ex poenę adiectione, legatum dicitur. Habes enim simile. ff. ad l. fal. l. cum pater. §. ult. Inst. de leg. §. pe. & ult. Vel dic, q loquitur tantum de legato rerum, de quibus compromissum est. Nec obstat quod dicitur q plus habet in illis rebus quā quartam, cū habeat etiam medietate, sicut apparet ex prin. decre. potes enim respondere, q ex alijs legatis R. exhaustis dictas tertiam & quartam. Vel dic, nihil habet ex illis tertia & quarta, cum illas restituerit propter adiectionem poenę, unde dignum fuit q de primo legato extraheret falcidiam. ¶ Tu dic melius, q hæreditas R. quę erat solummodo tertia & quarta, erat exhausta duobus legatis q in ea nihil remanserat. Primum legatum fuit quādo legauit auunculis medietatem rerum de quibus erat compromissum, idest tertiam & quartam sibi debitas in eis. Secundum fuit legatum poenę, quod eodem iure censeretur, ut alia legata. Insti. de leg. §. fin. ff. ad l. fal. l. cum pater. §. si. Quidam tamen arg. eiusdē l. dicunt quod nunquam de legato poenę debet detrachere falcidiam; nam ibi dicit quod poenę causa accreuit, in l. fal. non incidit. ¶ Sed expone sic prædicta uerba. l. quod poenę causa accreuit, supple per condemnationem iudicis qui condemnauit hæredem legata rō inquantum in litē iurauit, & tunc de eo quod ultra ualorem rei legatę iurauit propter specialem affectionem, non detrachet hæres falcidiam; quia non est legatum, imo cōdemnatio; sed secus si testator poenam sibi imponit, nisi soluat legatum. nam tunc si heres legatum poenę soluit, cum in ueritate legatum sit & sicut alia legata censeri debeant, bene detrachet fal. ¶ Et sic habes hic, q quāuis heres ante annum conueniatur super legatis præstandis & condemnatur, tamen non priuatur fal. dummodo intra annum satisfaciatur quę est poena a lege imposita. C. de fideicom. auth. amplius. poenam autem a testatore impositam incurrit, si litem contestetur. ff. rem ra. ha. l. amplius. & hic similiter. §. eo. c. Rainutius. quo ad legatum poenę quod integrę soluit patris scilicet tertia & quartam in quibus tenebant institutio præter fal. quā detraxit beneficio legis, ut not. in glo. quę incipit, bene. ¶ Si in fra] mirum est quomodo hic fertur sententia sub conditione & sine certa quantitate, contra illud quod est. l. q. 6. c. biduum. C. de sen. quę si. cer. quanti. per tot. Resp. qđ hic patruus petijt hanc detractionem falcidię, & ideo et si hoc non diceretur in hac sententia, tamen semper posset deducere fal. quia quando adiudicat legata semper danda intelligitur, quod uel in totum, uel pro rata detrachat falcidiam. sed si de falcidia detrachenda patruus egisset, tunc si hoc beneficium falcidię non solueretur, ulterius petere potuisset. ff. de nego. gesto. l. si autem. sed si soluat, petere potest ut hic; & forte posset dici hoc quod ex quo sententia lata est, statim oportet hunc patrum in integrum, scilicet tertiam & quartam restituere, sed post

postcondi. ex l. fal. petet falcidiam, cum sit saluatum. Si autem sibi saluatum non esset, si per errorem falcidii soluisset, ageret conditione indebiti, secus si per errorem iuris. C. ad leg. fal. error. Alij autem dicunt, quod cum de hac falcidia non sit actum, eam retinebit patruus; & reliquas tres partes, cum de eis constet, restituet sine ulteriori lite. & sic apparet, quod non est sententia sine certa quantitate cum ad minus tres partes ter tiz & quarta prædictarum statim perueniant ad auunculos, & super quarta de eis detrahenda remaneat lis, quia eam debet habere patruus si intra tempus legis, scilicet annum obuiit tres partes tertiz, & quartæ, alioquin nihil detraheret de integris tertia & quarta. [Legitimū] intra annum iussu iudicis computando. s. eo. c. nos quidam. C. de fideicom. auth. amplius. ¶ Inuentariū quod ipsum exonerat a præstatione legatorum, & fideicommissorum, & aliorum debitorum, ultra vires patrimonij. C. de in. delib. l. sancimus. & ius tribuit quod de legatis, & fideicommissis detrahat falcidiam, si facit inuentarium, & non aliter. in Auth. de hære. & fal. s. si uero ne se. colla. i. in debitis secus, ut in ea. l. quia de eis nū quā detrahet fal. ¶ Contra uoluntatē testatoris bñ dicit q̄ uoluntatē testatoris quia nō credit testatorē uoluisse q̄ aliqua pars de his tertia & quarta perueniret ad patrum, & erat uerum olim, quod contra uoluntatem testatoris detrahebatur falcidia. C. ad l. fal. l. sine. & l. pen. ff. eo. ti. l. q̄ de bonis. s. ult. sed hodie non inducitur contra uoluntatem testatoris expressam, si testator certus de quantitate sui patrimonij prohibeat. in authen. de heredit. & falcid. s. si uero expressim. Sed contra tacitam bene inducitur falcidia ut in l. præallega. not. quod hæres rogatus dare aliquod legatum de suo, licet non det ut testator præcepit, cum tamen postea dat, detrahit falcidiam de omnibus legatis, ut hic; quod intelleximus uerum ubi rogatus est restituere omnia bona hereditaria, nisi legatum sibi iniunctum, uel de suo proprio, uel de bonis testatoris soluerit, ut hic. Et est ratio, quia ipsemet testator penam suam adiecit hic, qui non potest eum priuare falcidi; unde non est necesse recurrere ad penam legis. sed si testator non apposuisset penam, tunc locum haberet pena legis uel canonis, scilicet quod tota hereditate priuaretur. s. eo. c. canos. & c. si hæredes. C. de lega. auth. hoc amplius. Vel dic, quod nunquam fuit in mora ante annum iste patruus, quia nunquam ab eo petitz fuerunt tertia & quarta prædictæ expressim & determinatæ, sed fuit tantum petitum uel legatum rerum quæ uenerant in compromisso, uel omnia alia bona, sicut apparet ex litera decre.

S V M M A R I V M.

1 Executor ad pias causas in testamento datus nullo in eo hæredes instituit, an & quando detrahet falcidiam.

C A P I T V L V M XIX.

Iohannes. [Suis proprijs creditoribus] not. non esse dubium executorem ad pias causas posse agere contra hæredes. C. de epis. & cle. l. nulli. & si nullus sit hæres, tamen ipse cui commissum est quod omnia quæ habet dispenser in pias causas, potest totam hereditatem uendicare, nec detrahet falcidiam. C. de fac. san. eccle. l. si quis ad s. eod. c. tua. & hic. si autem ad alios usus testator uellet expendi, si nullum commodum ad executorem pertinere debet, puta quia ministrum tantum constituit, tunc non poterit agere. ff. ad trebell. l. lucius. s. menia. ¶ Si uero aliquod commodum puta falcidiam ad eum uoluit peruenire, tunc agat. ff. de leg. 2. l. si quis titio. 10. sed hæc dect. uidetur contradicere, quia hic aliter mandat expēdi quā in pias causas, scilicet in solutione debitorum, sed respondere potes, quod totam hereditatem iusserat expendi in pios usus, sed hereditas intelligitur detracta ex alieno. C. de bonis quæ lib. l. ult. ad hoc autem ut licet possit dare bona quæ inuenit in hereditate, oportet

eum primò soluere debita. [Susceptum] Insti. man. s. mādatur. quia alicui creditori satisfecerunt, uel aliud pijs locis dederunt.

S V M M A R I V M.

- 1 Certa rei institutio ualeat.
- 2 Falcidia nulla ne etiam debita iure naturæ detrahatur de hereditatibus & legatis ad pias causas relictis.
- 3 Verbum substituo, pariter ad directam & fideicommissam substitutionem trahitur.
- 4 Testatoris intentio semper seruanda est.
- 5 Miles in ultimis uoluntatibus non dicitur priuilegiatus.

C A P I T V L V M XX.

D E his. [Pro cereis] s. emendis uel reparandis. Ad perpetuum] scilicet q̄ omni anno solenniter fiat festiuitas alicuius sancti, uel q̄ in aliqua ecclesia constituatur præbenda, uel altare, uel pulpitu, uel aliud huiusmodi. [Parochialis] quia aliquando parochialis ecclesia portionem aliquam habet. s. de sepul. c. i. per totū. [Si pater] alias incipit. Iohannes frangi panis] in certa quantitate, hæc non est censenda ut hæres postquam testator instituit alium heredem, uel simpliciter pro quota parte. C. de hære. insti. l. quoties. si autem alium non instituit, ualeat institutio facta de certa re, & rem illam habebit prælegatam. ff. de hæred. insti. l. i. s. si ex fundo. & l. si ita quis hæres. & l. ex facto. ff. ad trebell. l. i. s. is qui. & in hoc bene ualeat institutio ut non ualeat impugnare testamentum, sed agat tantum ad supplementum. in Auth. ut cum de app. cog. s. illud quoque, & s. ceterum. & C. de inof. testa. l. omnimodo. nec habebit iste sic institutus in re certa ratum loco legatarij, imo si nullus alius factus est hæres, in totum succedit ut dictum est. ¶ Item uidetur, q̄ si alij repudient hereditatem, q̄ ipse habebit hereditatem, sicut si ab initio nullum instituit; secus autem si nō dixisset, eam in tali instituo; sed si dixisset tantum lego sibi talem rem; quia tunc loco legatarij. Nec ob. auth. de tri. & semil. s. hoc nos. quia correctæ est per aliam. Sed contra, si hæc puella non est instituta, nec hæres data, ergo nec ei substituere potest pupillariter. Instit. de pup. sub. s. non solum. & ff. de uul. sub. l. sed si plures. s. si sub condi. Sol. licet hæc puella non fuerit instituta hæres in primo gradu, fuit tamen instituta in secundo. s. post mortem filij; & iō bene potest ei pupillariter substituere. [Executoribus] de executoribus huiusmodi no. s. eo. c. Iohannes. & c. cum tibi. ¶ Et præfatē] filij, licet securius fecerit iste qui petit utriusque hereditatē, & qui etiā adiecit de bonis filij præ mortui; qui in ueritate duæ sunt hereditates. Instit. de uul. sub. s. igit. ff. de uul. sub. l. patris & filij. & l. qui duos. tamē suffecisset, si solius filij hereditatē petisset. ar. s. eo. c. Rainutius. ¶ Queritur primo] hic uult dicere, q̄ in primo gradu substitutionis, quando filius uisus est mori, filij mater tanquam ab intestato succedens ipsi filio de fideicom. filij restituendo debet detrahare debitam naturæ & quartam trebellianicam eandem etiam deductio nem dicit faciendā de substitutione secundi gradus, scilicet quando pauperes sibi instituit hæredes propter mortem filij, quoniam illæ allegationes huius dominæ nō uidentur multum mouere papam. ¶ Fecisse sibi] & per hoc uidebatur, q̄ priora testamentā fierent recta uel quod hæreditas filiorum non perueniret ad pauperes, sed prima hereditas tantum & quarta trebellianica. l. quæ est. ff. ad l. falcid. l. j. s. inimici hoc dicit, sed corrigitur per l. si quis ad. C. de epi. & cle. & per s. si autem hæres in Auth. de ec. cle. ti. nec recipit illum prauum intellectum, qui innuitur; imo hæc est ueritas, q̄ de hereditatibus & de legatis ad pias causas relictis nulla falcidia, nec etiam debita iure naturæ detrahitur, sicut ex sequen. apparet. & est arg. præ di. l. & auth. nam & in ambiguis quæstionibus religioni stricta ratio omittitur, & summa est ratio quæ pro religione facit. ff. de re. & sumpt. ful. sunt personæ modo. 19. q. ult. c. si qua mulier ex hæredato. 17. q. ult. c. quicunq; pro parte

parte secundum has allegationes sententiauit papa[m] moreretur] hæc uerba. hæres esto. semper sonat in directam substitutionem; unde sine dicat testator. si institutus non erit, talis sit hæres. tunc dicat. & si talis decesserit in pupillari ætate, talis sit hæres. semper sonat in uulgare & pupillarem substitutionem; quando autem sunt directæ hæc autem substitutionem nunquam potest facere puber, si institutus non fuerit talis est hæres. Insti. de pup. substi. §. si. ff. de vulg. & pup. l. uerbis. nisi esset miles. ff. de vul. & pup. l. centurio. & nunquam per se posita prædicta uerba trahunt ad indirectam, scilicet fideicommissariam. Insti. de pup. substi. §. si. sed si adiiciatur hoc uerbum, rogo institutum ut talem faciat heredem, talis bene trahitur ad fideicom. quia ille de quo rogatus est, petet hereditatem ex causa fideicom. ff. ad treb. l. ex facto. in princ.

¶ Idem ut, si dicat testator instituo mihi talem heredem & si heredem mihi instituo alium. C. de impu. & ali. substi. l. precibus. quauis possit dici, quod ibi non instituit secundum heredem per prædicta uerba, sed per expressa talia, scilicet instituo talem mihi heredem, & si non fuerit hæres talem substituo. per uerba autem, rogo, uel mando, uel consimilia, nunquam fit substitutio directa, sed indirecta uel fideicō. ut. ff. de vul. substi. l. cohæredi. §. cum filia. circa medium. hoc autem uerbum substituo pariter trahitur ad directam & fideicom. quod ex eo apparet, quia communis distinctio est, substitutio alia directa, alia indirecta; satis tamen uidetur quod prius ponitur pro indirecta, licet ad fideicom. trahatur. ff. ad treb. l. sceuola. horum autem sonet indirectam patet expressè. ff. de vul. substi. l. cohæredi. §. cum filia. Item quod trahatur ad fideicom. patet per eundem §. circa medium. & C. de insti. & substi. l. generaliter. ¶ Idem autem uidetur posse hoc dici de uerbo hic posito, moriatur, quod non memini in aliqua lege me legisse, scilicet quod possit trahi ad utranque substitutionem, licet prius ad directam. ¶ Intentio] quæ semper seruanda est. C. de fac. lan. eccle. l. r. C. quando decre. opus non est l. prædum. C. de inoffic. testa. l. si pater. insti. de pup. substi. §. non autem. in Auth. de hæ. & fal. §. cui. & §. si quis ex. & §. is igitur. in Auth. de nupt. §. unum itaq; §. si sine. & §. si quis ex. & §. is igitur. & §. pignori. in Auth. de iureiu. a mori. præ. in prin. & in Auth. quib. mod. na. effi. leg. §. si quis autem. ¶ Extraneo] in forore non potest ita loquendo apparere quod maior pars perueniat ad matrem, quia mortuo patre mater succedit ab intestato in medietatem restituet mater filie, tamen detractis debita naturæ & quarta trebellianica; & sic non habebit plus mater, quam filia. sed in extraneo, qui nullam partem recipit ab intestato, melius apparet quod plus peruenit ad matrem, quam ad extraneum. [Septem] de hac deductione not. §. eod. c. Raynaldus. ¶ Si absque liberis] de hoc queritur, si per hæc uerba fiat substitutio pupillaris, & directa. si filius meus mortuus fuerit sine liberis moriatur forori, & an soror superuiuens fratri directæ ei succedat, an mediante matre, & non uidetur dubium quod directæ. Constat enim quod si his uerbis usus fuisset, si filius meus decesserit sine liberis, foror esto hæres. quod hæc directæ succederet. ff. de vulg. & pup. substi. l. centurio. certè non possum uidere rationem quare non eodem modo si dicat, moriatur, uel substituo eum per talia uerba fiat directæ substitutio. ut hic probat in tex. & in glo. ¶ Sed dices, licet prædicta substitutio possit ad utranque substitutionem trahi, uilius si quod trahatur ad fideicom. hic quæ omni tempore ualebit, quam ad pupillarem directam quæ non ualebit, nisi in pupillari ætate; sed respondeo quod melius est secundum naturam quod trahat ad directam quam ad indirectam, sed hic plus uidetur. §. quod potest trahi ad directam si moriat in pupillari ætate, & ad indirectam si moriatur pubes, & hoc satis bene dicere uidetur. C. de fideic. l. si frater. substitutus impuberi non succedit ei si factus fuerit pubes, etiā

si decesserit sine liberis, nisi pupillaris substitutio confirmata fuerit uerbis fideicom. in aliqua parte testamenti; quia tunc frater ex causa fideic. succedit, ex quibus colligitur quod per uerba fideicom. adiuncta in pupillari substitutione non tollitur pupillaris, sed confirmat & durat.

¶ Item idem est in substitutione facta a milite, scilicet quod unicis uerbis facta substitutio trahitur ad directam & indirectam. C. de impu. & alijs sub. l. precibus. quare non est idem priuato; licet enim multa priuilegia miles habeat ex causa sibi concessa tam in consecutione testamenti, quam etiam in heredis institutione: ut not. in summa. C. de testa. mi. in seruando tamen ultimam uoluntatem eius non habet priuilegium; quia omnes uoluntates ultimæ pariter sunt seruandæ. nec hoc dicit certe pari ratione, nec interpretatione gaudet priuilegio; prædicta autem, si moriatur sine liberis, quæ non denotant certam ætatem, imo utranque ætatem comprehendere uidentur, & pupillarem substitutionem confirmabunt, & ad fideicom. trahentur; & ideo possit dici hæc substitutio compendio fac. ar. C. de impu. & ali. sub. l. precibus. & forte idem dicendum est, si dicat testator, instituo mihi filium meum impuberem heredem, & substituo ei talem si nauis uenerit ex Asia. hæc plus placent quæ no. §. eo. c. Rainutius. [Iure ciuili] ff. de uul. substi. l. Centurio quasi per fideicom. C. de impu. & ali. substi. l. precibus. [Nam cum] hoc quod hic dicit, satis habetur expressè. ff. de uul. substi. l. iam hoc iure. [Ætas] quia si ambo, uel alter esset impubes, non posset trahi ad pupillarem, equidem si alter & idem sicut si alter non esset in potestate constitutus. ff. de uul. sub. l. iam hoc iure. & l. lucius. C. de impu. & ali. sub. l. hereditatem. & l. quamuis. & ad fideic. ff. ad treb. l. sceuola. C. de insti. & substi. sub. con. fal. generaliter. in substitutione. C. de impu. & ali. sub. l. precibus ante ferre. C. de impu. & ali. sub. l. cum quidam adiunxerit. erat enim in testamento scriptum. si de liberis meis fuerit sola filia superstes, tatum, augeo legata eius. Item si nec filius nec filia superfuert, & tunc similiter ad hoc plus augeo. tamen in testamento hoc satis probatur. ff. de inoff. testa. l. contra uetera. §. i. ubi dicitur, quod mater non potest expugnare testamentum quod facit ei pater, per querelam inofficiosi testamenti; ergo eadem ratione apparet, quod eam priuare potest debita iure naturæ uel pars. ff. de uul. sub. uel insti. de uul. sub. l. pater. ff. de bon. pos. secundum ta. l. si ita scriptum. §. i. uel subiectione. 20. q. 5. c. constitui.

De successioneibus ab intestato. RVB. XXVII.

CAPITVLVM I.

Sed hoc [donare.] Siue inter uiuos, siue in ultima uoluntate. [Sanctificetur] nisi sanguineos habeant, qui ab intestato succedant 12. q. 3. c. quicunque. §. eo. cum dilectus.

SVMMARIVM.

Substantia clerici morientis quomodo sit diuidenda.

CAPITVLVM II.

Sancto concilio. [Ablatum] hoc. c. locale est, & non de iure & loquitur quando certum est sacerdotes aliquid habuisse ante ordinationem; nam propter dubium diuidenda sunt res propriæ a rebus ecclesiæ; ut hic dicitur. si autem distinctæ essent res propriæ a rebus ecclesiæ, propriæ hæredibus consanguineis, aliæ ecclesiæ darentur. 12. q. 3. c. quicunque. si autem dubitetur, an aliqua habuerit ante ordinationem, præsumitur pro ecclesiâ, nisi probet se antea habuisse. 12. q. 3. c. quicunque. ff. de rebus dub. l. ciuilibus. Alij intelligunt capitulum tantum quando ex seruus sunt sacerdotes.

SVN.

SYM M A R I V M.

Confessio extrajudicialis quando sufficit, & quando admittatur contraria probatio, siue se in alio casu id intellexisse.

CAPITVLVM III.

Cum dilectus. [Pro causa.] Erat enim causa inter eos, uterque enim ab altero petebat res, quæ fuerant archipresbyteri, uterque enim de eis aliqua possi debat. [Participationem.] id est ut particeps esset orationum. [Asseruit] hæc assertio, quæ est de præterito & extra iudicium, non est sufficiens probatio eius quod dicebat. Si tamen solenniter quis confiteretur extra iudicium, si post conuenitur, non est admittendus contra suam confessionem, nisi ostenderet se in alio casu intellexisse, ut no. s. de elec. c. per inquisitionem. hic autem ideo confessio eius non est sufficiens probatio, quia non uiuebat qui confessionem fecerat, & ideo non poterat dare intellectum confessioni. ar. j. de acc. c. cum dile. sed tamen est ad plenum præsumptio, unde ei statuitur hic sequitur; & non intelligas quod ex his uerbis probaretur eum fuisse oblatum monasterio cum rebus suis, sed probatur quod uoluit bona sua peruenire ad monasterium, ad quod quasi quælibet uerba sufficiunt. ff. de fun. instr. l. cum delationis. §. a. ff. de sup. le. l. labeo. [Vnde] expressius dicit quod dixerat. [Probantes] scilicet quod se & sua obtulit; uni testi tantum non creditur, ut no. s. de procu. c. ex insinuatione. sed cum aliqua probatione, scilicet confessione bene creditur, nisi probetur phreneticus ut sequitur. [Adminiculantes] in tatum adminiculabatur archipresbyteri confessio, quod se & sua dedit monasterio; quia sic condemnatur episcopus ad restitutionem, ac si uerè reddidit esset. [Compté] & sic probatur negatiua. C. de codicil. l. nec cordi. ff. de condi. insti. l. quidam. ff. de prob. l. si filius. [Ultimam.] q. d. & si hæc uerba non expressisset, tamen tacite uim teneret ultimæ uoluntatis. [Imponatur] in eo quod episcopus erat actor. [Copellatur] in eo quod episcopus erat reus. [Ei] episcopo, & sic habes quod uacante ecclesia subiecta episcopo, episcopus eius nomine agit, & sic forte est in quolibet superiore qui p. quolibet collegio sibi subiecto potest agere. C. de episc. & cle. l. nulli. & l. si quis ad s. de præscr. c. ex transmissa. de hoc no. s. de resti. spo. c. olim. [Ab intestato] nec legitimos agnatos uel cognatos reliquerit. s. eo. c. i.

De Sepulturis. RVB. XXVIII.

SYM M A R I V M.

Sepulturam potest quilibet adultus & discretus eligere.

CAPITVLVM I.

Os instituta. [Patriarcharum] qui in patrum sepulchris sepulti sunt. i. 3. q. 2. cap. ioseph. [Sepulturam] generaliter dicimus, quod quilibet adultus & discretus potest eligere sepulturam ubi uult in ultima uoluntate, ut hic. & j. eo. c. de uxore. & c. cum super nisi malitiosè faciat, & præsumitur malitiosè facere si dimittat sepulturam parentum quam præcipuè tenere debet, ut hic. & j. eo. c. fraternitatem. i. 3. q. 2. c. placuit. Si autem sepulturam paternam non habet, in ecclesia parochiali sepeliri debet. j. eo. c. in nostra. hanc autem præsumptionem tollimus, si eligat in cathedrali ecclesia, uel in religioso monasterio, uel in canonica, uel in loco ubi bene facit decimas soluendo. arg. i. 3. q. 2. c. quæcunque. uel in ecclesia quam edificauit. ar. i. 2. q. 2. c. bone. uel nisi eligat in loco priuilegiato super sepulturis. j. eo. c. in nostra. & licet hoc præsumatur, tamen si probatur, contrarium non tenet. j. eo. c. ex parte. & c. in nostra. uiatores autem sepeliuntur in ecclesia cathedrali. i. 6. q. 1. c. i. s. de offi. archiepis. c. officii. i. 3. q. 2. c. ubique. & clerici in ecclesijs ubi clerici sunt. & hæc omnia discreto iudici commit-

tantur. uxor autem cum marito sepeliri debet. i. 3. q. 2. cap. ebron. caue tamen tibi, quia non omnis ecclesia habet cimiterium, sed ille tantum quæ habet populū, uel ille quibus concessum est ex priuilegio; pacta autem hominū impediunt electionem, quæ sunt alteri quæ nullum recipiat ad sepulturā. quandoque de certa parochia, quæq; certos homines non debet recipere, de conf. di. i. c. certum. [Elegit] natus est in Bethleem, nutritus in nazareth, sepultus in Hierusalem in sepulchro Ioseph. [Tertiam] ubi huiusmodi consuetudo est quæ in hoc iuri præuallet. j. eo. c. certificari. imo idem est, & si non sit consuetudo, dummodo non sit contraria consuetudo.

SYM M A R I V M.

*Ecclesia quando non habeat partem de bonis defuncti.
Quartam episcopalem, cur episcopus accipiat, quid sit.
Episcopus potest pro ecclesijs sibi subiectis agere.*

CAPITVLVM II.

Relatum. [Vita] In egritudine tamen de qua decedit, alias contra. j. eo. c. de his. Vel dic, quæ etiam si esset sanus & multo tempore uueret postea, tamen quia mori fingitur quando monasterium ingreditur. i. 9. q. 3. c. quia ingredientibus. & c. si quæ. de omnibus autem quæ tunc pro anima dat monasterio ad quod transit, partem habebit parochialis ecclesia, de donis autem alijs monasterijs relictis non habet portionem parochialis ecclesia, nisi de illa egritudine moriatur. Vel dic, ut not. j. eo. c. de his. [Disponere] ecclesijs; si enim consanguineis, uel amicis, uel pauperibus aliquid pro anima sua relinqueret, nullam partem habebit ecclesia, quia personis singulariter relinquitur. j. de uerb. sig. c. ex parte. & non pro ecclesia; habet enim locum hæc canonica portio tantum in relictis ecclesijs, ubi sepelitur, uel ad quam transit uel se conuertendo, uel alio modo, ut hic. & s. c. prox. j. eo. c. de his. ubi no. & hoc ideo ne alias ecclesias suæ præferat. [Medietatem] consuetudine seruata. j. eo. c. certificari. & no. tertiam uel quartam non dari episcopo, sed ecclesijs parochialis. ar. s. c. prox. ar. contra. s. de testa. c. reuicisti. & c. si. & c. officij tui. Respondemus, consuetudinem in his seruandā, uel dic quod minores ecclesijs inter se diuidunt, ut hic dī, sed episcopus postea partem suam ab utraque recipiet. s. de testa. c. reuicisti. si sunt ambæ in sua diocesi. sed si alterutra sit in alia diocesi. uterq; episcopus tantum a sua ecclesia recipiet suam canonicam portionem; si enim aliter diceretur, sequeretur absurditas, quia una ecclesia solueret duas canonicas portiones. Item quartam quam accipit episcopus quæ est quarta episcopalis, non accipit ipse propter sepulturam, quia ipse non debebat eum sepelire, sed pro iure episcopali & propter communionem quam habet cum ecclesijs suis. s. de testa. c. reuicisti. monasteria autem & alia loca etiam exempta ab ista canonica portione parochialibus ecclesijs danda non sunt exempta. j. eo. c. in nostra præsentia. s. de testa. c. reuicisti. & c. officij. [Item] not. quod licet dixerimus quod hæc portio & petitio competat parochiali sacerdoti, tamen si ipse negligens sit in petendo, episcopus petet etiam nomine ecclesijs, & hoc generali ratione, quia pro ecclesijs sibi subiectis potest agere. supra de succ. ab intesta. cap. fin. & not. supra de restitut. spolia. cap. olim. Item proba alia ratione, primitiuo iure constat quod hæc omnia quæ ecclesijs relinquuntur, ad manus episcopi uenire debent, & ad eius uoluntatem expendi. i. 2. q. 2. c. uobis. c. uulneranæ. & c. seq. unde si ius illud attenderemus primum, sicut ipse solus hoc recipere & dispensare debet, sic & pro eis agere; & hoc uerum est quod ipse principalis & directius quam alius agit, sed quia constitutum est quod quilibet sacerdos minister pro rebus quæ specialiter ad suam ecclesiam pertinent, agat. s. de iud. c. cum deputati. & no. s. de rescr. c. edoceri. ideo quilibet sacerdos potest agere. [Et] hac eadem ratione patet, quod si Rex, Dux, uel magna persona moritur & sepelitur alicubi, quod episcopus

scopus data pro sepultura sua debet accipere & suam partem dare ecclesie ubi sepelitur; & de residuo debet partes facere inter ecclesias ubi per circulum anni percipiebatur ecclesiastica sacramenta; isti enim magnates non morantur in uno loco, sed circueunt terram suam, & hoc optime probatur. J. de deci. c. quoniam. 1. 2. q. 2. c. uobis. c. uulterang. & c. seq. ¶ Item not. q. sicut canonicam portionem percipit ecclesia parochialis de relictis pro sepultura, ita credimus q. recipiet canonicam portionem de oblatis pro alijs sacramentis, sicut pro benedictionibus nubentium, & pro pœnitentijs, & pro extrema unctione, & alijs huiusmodi; nam cum eadem sit ratio de omnibus, idem debet esse iusratio hæc est, quia dignus est operarius mercede sua. S. eo. c. 1. 1. 6. q. 1. c. si quis laicus. ¶ Item non uidetur, q. de relictis alias pro anima sua; puta pauperibus, uel alijs ecclesijs, ubi non sepelitur, nec alia recipit sacramenta, debeat habere parochialis ecclesia aliquam portionem, nisi forte relinquatur ecclesijs illis ubi sepelitur; tunc enim constat q. quomodo cunque eis relinquatur, q. portionem habebit ecclesia. s. testa. c. offi. & c. requisisti. & hic. & J. c. de his. & est ideo quia uel ecclesiasticis sacramentis relinquere uidetur, uel eis quæ sunt annexa ad ecclesiastica sacramenta. Sed quid si relinquatur templarijs, uel hospitalarijs, nam nec de illis est dubium, q. si eis pro sepultura relinquatur, q. debet parochialis ecclesia habere canonicam portionem. J. eo. c. in nostra.

S V M M A R I V M.

- 1 Cimiterium ecclesia nulla habet nisi ex privilegio, & tamen sacrificium non magis prodest in ea sepulcris, quam in alijs.

CAPITVLVM III.

Fraternitatem. [Disposita.] Not. nullam ecclesiam habere cimiterium nisi ex privilegio; uel dic apud illas maxime, de quibus habes. S. eo. c. 1. ¶ Frequentius] & tamen sacrificium nō magis prodest in ea sepulcris, quā alijs. de conse. dist. 5. c. nō mediocriter. sed honor est ecclesie, & etiam forte maiorem honorem consequitur anima, sicut de canistro promorū oblato abbati maiorem honorem cōsequitur abbas, sed omnes pariter monachi gaudent. & maior honor est esse canonicus cathedralis ecclesie quā alterius, quāuis equaliter abundet.

S V M M A R I V M.

- 1 Episcopus potest agere pro portionibus ecclesiarum suarum, & in numero. 2.

CAPITVLVM IIII.

De his. Loquitur dec. hæc quando quis transit ad monasterium, & ibi sua confert ut ibi uiuat, non ut sit professus. sic. J. de priuilegiis. c. 3. & c. ut priuilegiis. J. eo. c. in nostra. quia si ibi profiteretur canonicam portionem de omnibus quæ daret illi ecclesie, haberet ecclesia parochialis, etiam si longo tempore posteaquā ingressus est, moriatur; & sic loquitur. S. eo. c. relatum. quia tunc fingitur mori. Dicimus tamen q. potest aliquid specialiter relinquere p. anima sua, & de illo tantum habet portionem parochialis ecclesia, & alia potest relinquere eidem monasterio pro sustentamento suæ uitæ. 1. 6. q. 6. c. de lapsis. & etiam pro alijs causis, puta si primò receperat seruitia a monasterio, nam fraus tantum quæ timetur ne uelit fraudare ecclesiam parochialem, attenditur. ar. s. de testa. c. requisisti. & c. de his. Vel dic aliter, ut nō. s. c. relatum. quod multi magis approbant. ¶ Ecclesijs] dicunt quidam, quod hæc ecclesia parochialis non tantum aduersus aliam ecclesiam, quæ habet res defuncti, habet cōditionem ex hac decr. sed et aduersus heredes defuncti habet actionem ex testamento, & alias de quibus diximus. s. de test. c. raynaldus. q. a licet tñ dixerit. relinquo tali ecclesie, tñ noie illius intelligitur etiā alia. s. parochialis; una em est ecclesia. 2. q. 1. c. loquitur. & maxime quo ad legatum habendum, in quo sunt communes, ut hic; uno qd plus est, etiam episcopus agere potest pro parte eum contingen-

te eadem ratione, & quia episcopus est in ecclesia & c. 7. q. 1. c. factus. & c. scire. & eisdem actionibus agat, non tantum contra ecclesiam suam parochialem, sed etiam contra aliam cui nominatim legatum est, etiam si non sit suæ ecclesia, sed alterius dioc. & etiam contra heredes, & legatum ad episcopum recta uia uenit. ff. de fur. l. a titulo. Nec mireris q. agit, cum de episcopo non sit facta mentio in testamento. Respon. imo tacite de prædictis uidetur esse dictam rationem præalle. nam ita unitæ sunt prædictæ ecclesiæ, scilicet parochialis, & alia ubi sepelitur, & episcopus quo ad legatum istud, quod etiam testator hoc mutare non potest, supra eo. c. requisisti. argu. ad hoc. C. de inof. testa. cap. si mater. nam ibi alius quam qui institutus est, pro instituto haberetur. C. de hæredi. insti. l. quoties. ¶ Item licet dixerimus, quod episcopus potest agere pro parte sua, nihilominus tamen poterit agere pro portionibus ecclesiarum suarum, ut not. s. de restitu. spo. c. olim. sed debet hoc in libello exprimere, quod pro eis petat; sed si ecclesia parochialis agit, non teneat dicere, quod pro episcopo agat; quia ipsi ad totum competit actio suo nomine, ut hic, & postea teneat episcopo respondere de sua parte. s. per cōditionem ex decr. s. de testa. c. requisisti. sed episcopus non habet actionē suo nomine, nisi pro sua parte. Alij dicunt, quod episcopus, uel ecclesia non habet actiones ex testamento, sed tantum cōditionem ex canonibus 1. 2. q. 3. c. pontifices. s. de test. c. offi. & c. requisisti. ¶ Alij dixerunt, quod contra heredes nulla competit actio nisi ecclesie, cui relictū est; episcopus autem, & alie ecclesiæ quæ in legato ius habent, possunt autoritate iudicis obtinere ut mirantur in possessionem nominum, & postea agent sicut illa ecclesia cui relictum erat. ff. ut in pos. leg. l. si inutilis. uel obtinebunt a iudice quod det eis prætorium pignus. C. de præto. pig. l. 1. & 2. uel poterunt agere contra debitores sui debitoris, scilicet illius ecclesie, quæ agere debet cōditione ex legibus quæ sunt. C. quando hñ. uel pri. l. 2. & l. seq. plus uidetur inniti rationibus, quod sola illa ecclesia agere possit, de qua fit mentio in testamento contra heredes testatoris, & sola ecclesia parochialis potest agere contra illam, in qua sepultus est; episcopus autem tantum contra parochialem ageret ecclesiam, sed si parochialis, uel illa de qua fit mentio in testamento, nollet agere, tunc episcopus uel quisque alius ad quem pertinet aliquod commodum ex hoc legato deberet petere, quod ille ad quem primo loco pertinet hæc actio, cedat sibi actiones. ff. de pac. l. quod debetur. & si ille nollet cedere, uel si non esset illius qui cedere posset, tunc esset recurrendum ad prædicta auxilia, uel missionem in possessionem, uel ad prætorium pignus, uel cōditionem ex illis. l. C. quando hñ. uel pri. nullo enim modo uidetur, quod alijs nisi ecclesie legatarie competat actio ex testamento, cum de his nulla ibi mentio sit, nec rei uendicatio, uel hypothecaria, cum illæ competant legatario, & dominium non potest esse apud duos; nec etiam eis competunt cōditiones ex canonibus uel legibus prædictis, cum de eis mentionem non faciant, nisi postquam fuerit in defectu cedendi. ¶ Illud autem diximus bene, quod episcopus nomine ecclesiarum suarum potest agere ad prædicta, sicut pro singulis utilitatibus agere posset, ut not. s. de restitu. spo. c. olim. sed non pro sua parte. [Ecclesijs] & si in una ecclesia recipit sacramenta, in alia diuina officia, etiam si in diuersis ecclesijs pro diuersis partibus anni officia audierit, inter se diuidunt quartam uel tertiam canonicam m. s. eo. c. 1. & 2. de ecclesia autem, ubi habuit ecclesiasticam & paternam sepulturam, non credimus quod debeat habere aliquam portionem, imo ipsa debet alijs parochialibus. s. eo. c. 1. [Exhibere] quia quicquid dedit monasterio, ad quod transiit, intelligitur pro anima dare, ex quo in infirmitate ad illud transfertur. [In sanitate] uel etiam in infirmitate.

te, dummodo inde non obierit; quia tunc intelligitur dare pro sustentamento uitæ suæ.

S V M M A R I V M.

Ecclesia an & quando agere & appellare possit pro restitutione corporis, si in eius præiudicium alibi sepultum fuerit.

CAPITVLVM V.

EX parte. [Restituat] si probatum fuerit in præiudicium alterius ecclesiæ factum, secundum. l. ubi non est sepultura ecclesiastica nec ratione sacramentorum est speciale in hoc casu, ut non debeat audiri appellas, ne corpus sepeliatur. C. de sepulc. uio. auth. item qui. contra. in Anth. ut cum de appel. cog. circa princ. sed in hoc ualet appellatio, quia probata ueritate alij ecclesiæ corpus redditur, quauis forte idem fieret, et si non appellaretur. s. eo. c. fraternitatem. s. de elec. c. cum inter ea. [Exinde]. i. de his quæ occasione sepulture obueniunt. j. c. proxi.

S V M M A R I V M.

Ecclesia quamuis pro iure sepeliendi in possessorio obtineat, ei tamen corporis defuncti restitutio non fit, & quare.

CAPITVLVM VI.

Cum liberum. [Violenter] licet possit agere possessorio iudicio pro iure sepeliendi, non tamen credemus q. per hoc quouique plenè cõstet corpus defuncti sit restituendum; quia sic etiam postea esset tertio dandum priori ecclesiæ, quæ obtineret in proprietate, corpus autem defuncti non sic est tractandum. ff. de reli. & sump. fune. l. ne corpora. diui.

CAPITVLVM VII.

DE uxore. [Liberam. 3. q. 2. c. unaquæque. contra. Sol. illud de honestate, hoc de iure; uel illud loquitur quando mulier non eligit sepulturam [in quo] 7. q. 1. c. sicut. C. de do. inter ut. & ux. l. quod sponsæ. & ff. de do. inter uir. & ux. l. si enim. in fi. [uoluerit] uel in sepulchris parentum, uel ubi accipitur sacramenta.

CAPITVLVM VIII.

Cum super. [Statuimus]. i. statutum declaramus, improprie enim dicitur, q. papa unam constitutionem faceret de una ecclesiâ; imo est priuilegium.

S V M M A R I V M.

Canonica portio que dicitur, & quot modis dicitur.

Res a domino non dominus a re denominatur.

Libelli forma in confessoria & negatoria super iura sepeliendi & insinuendi in aliqua ecclesiâ.

CAPITVLVM IX.

Certificari. [Apponi] sic incipit clausula in priuilegio, decernimus autem ecclesiæ uestræ sepulturæ fore liberam salua iustitia & c. [tertiam] s. eo. c. 1. mediam] s. eo. c. 2. [& Urbano] de hoc non habes concilium urbani, sed lucij. s. c. proxi. [Hieronymus] 76. dist. c. utinam. ¶ [Diuerstitibus] propter hanc diuersitatem, scilicet quia canonica portio dicitur non solum a canonibus statuta, sed etiam consuetudinaria, quæ dicitur etiam canonica; quia a canonibus est approbata, licet non statuta, ut hic. & s. de testa. c. requisiti. uidetur dicendum q. ille qui petit partem in huiusmodi relictis, debet exprimere in libello, an petat canonicam portionem statutam in canonibus, an consuetudinariam; quia aliter non posset reus deliberare. ff. de edend. l. prima. nec obli. j. de relig. do. c. constitutus. ubi admissa fuit petitio iure episcopali; quia ius episcopale certum est, uel a iuramentum statutum. s. de offi. or. c. conquerente. sed canonica portio est incerta. Sed hæc solutio non potest stare, quia etiam ius episcopale incertum est propter diuersas consuetudines, ut probatur. s. de præscrip. c. auditis. ubi propter consuetudinem collectio denarii sancti Petri computatur in iure episcopali. Responde ergo ad hoc, quod quando ab aliquo petitur ius episcopale, bene certus est quid ab eo petitur, scilicet omne ius episcopale, siue sit illud quod a iure statutum est, siue alias

ex priuilegio uel consuetudine alio modo debeat, omnia enim addita iuri episcopali accedunt, & bene simul concurrunt & in petitione & in solutione ius episcopale a iure statutum & consuetudinarium. Sed secus est in petitione canonica partis; quia ibi certus esse non potest; quia nunquam simul concurrunt neque in petitione, neque in solutione canonicae portio in canonibus statuta cum canonica consuetudinaria; uidetur tamen, quod si nesciret quæ portio soluatur in illa terra, quod recipiendus est libellus sine expressione; quia per huiusmodi libellum, licet posset plus exprimi, non est tamen penitus incertus, cum certum sit aliquam portionem deberi. argumen. ff. de pet. hæred. l. quæ de to. & not. s. de libel. ob. c. significauit. ff. quorum leg. l. 1. s. quia autem. ¶ Sed queritur, an teneatur exprimere in libello. Peto canonicam portionem uel consuetudinariam talis fundi certis finibus limitari, an sufficit dicere. Peto partem fundi tibi in testamento talis relictæ. & uidetur expressum quod sic. ff. de rei uend. l. si in rem. circa fin. & eodem modo si dicat, fundorum. Sed quid si dicat. Peto talē partem omnium rerum tibi in testamento talis relictarum, uel obuientium ex bonis eius, arg. quod sit admittenda huiusmodi petitio, quia admittitur petitio gregis & armenti sine expressione capitum. ff. de rei uend. l. 1. s. si. & l. seq. sed non facit aliquid ad rem. l. ista; quia ibi conceditur quod uniuersitas realis petatur, sed hæc legata nec uniuersitatem rerum constituunt, ut grex & armentum, nec iure ut petitio hæreditatis, & iuris episcopalis. Si enim constitueret aliquam uniuersitatem, haberet aliud nomen a iure impositum; tamen nobis satis placet responsio eorum, scilicet quod admittendus est talis libellus, quia satis potest esse certus per expressionē prædictam. arg. prædictæ l. si in rem. quæ dicit quod sufficit dicere peto seruum qui fuit ex tali hæred. postea tamen debet probare quod illa sibi debeatur, & quod reo obuenerint ex bonis talis, & est quasi expressum. C. qui. quar. pars. l. 1. & seq. & ff. de re iud. l. ait prætor. C. de sen. quæ si cer. quant. l. 2. iudex tamen bene faciet si coegerit eum ad maiorem expressionem, uel ad iurandum q. nescit plus exprimere. arg. ff. de fur. l. in hac. & hæc dico uera quod admittenda est hæc petitio sic generalis, scilicet peto talem partem omnium bonorum obuientium tibi a tali, si agatur personali actione, per quam bene petuntur non solum corporalia, sed & iura incorporalia. C. de hære. uel act. uen. l. 3. sed si ageretur rei uendicatione, non admitteretur hæc petitio, cum in ea non ueniant nisi incorporalia. ff. de rei uend. in l. 1. in prin. & secundum hoc intelligitur. l. uendicatio. ff. de rei uendi. ¶ Item dicunt quidam, quod nec nomina sepulcorum exprimere tenetur. j. eo. c. in nostra. j. de deci. c. dudum. s. de præscr. c. ueniens. uidetur tamen alijs & forte non male, quod uel non sit admittendus talis libellus, uel cum magna difficultate, & non nisi cum iuramento, quod non potest scire nomina sepulcorum uel propter malitiā partis aduersæ, uel propter aliam causam, quæ tamen scire sperat per dicta testium. ar. pro his, quia nunquam potest reus bene deliberare, nisi sciat nomina sepulcorum, & propter hoc fit editio actionis, ut deliberet reus. ff. de eden. l. j. sed secus est in rebus, quæ melius patere possunt ex tenore testamenti, uel alterius instrumenti, ubi cõtinetur donatio rerum. ¶ Item melius denominatur res a domino, quàm dominus a rebus; unde uidetur, q. nunquam talis libellus esset admittendus. peto quartam partem talis fundi, qui tibi relictus est a quodam parochiano meo. nec ob. decretalis prædicta, quia ibi non fuit petita expressio. Vel dic, q. ibi fuerunt expressa, licet hoc non dicatur in decr. Vel dic, q. ibi agebatur uniuersali actione uel generali, dicebat sibi esse ius hère decimas uel alia iura a certis omnibus, & tunc non cogitur exprimere, ut no. s. de offi. or. c. conquerente. sed hic loquitur quando

quando agitur singulari, ubi necesse est exprimi & persona agentis, & persona rei, & res quæ petitur, & causa ex qua petitur; hic autem non exprimitur res, nec certo nomine, nec certis finibus, nec circulo cutionibus manifestis quod reus possit deliberare, imo uidetur quod in hoc casu non esset admittendum iuramentum actoris, qui uult iurare quod non possint scire nomina omnium sepulchrorum; quia nullum præiudicium fit actori, si modo non nominat omnes; quia alia uice poterit petere canonicam portionem relictorum ab alijs, nec obstabit sibi exceptio rei iudicatæ. ¶ Illud autem quod dictum est non per omnia placet aliquibus, quod uniuersalis uel generalis petitio sit, quando aliquis dicit ius sibi esse habere canonicam portionem relictorum a parochianis suis, uel habendi decimas, uel iurisdictionem in aliquo castro; imo est singularis, quia una sola res petitur, scilicet ius decimandi, uel iurisdictionem exercendi, uel consimilem; unde licet sententia feratur pro actore quod sibi est ius decimandi, uel iurisdictionem exercendi in aliquo castro, non præiudicat illis qui singulari iure se iuuant, puta priuilegio, uel prescriptione, uel quocunque alio; nam causa quæ fuit contra uniuersitatem & sententia super eo laza singulis personis non præiudicat. 1. 2. q. 2. c. episcopus qui mancipium. §. qui manumittitur. sed illa petitio satis potest dici generalis, in qua petitur canonica portio omnium relictorum alicuius ecclesiæ a sepultis in ea, quæ de iure ad eum pertinent. ¶ Item quia non una res tantum petitur, sed multe; sicut quando petitur ratio administrationis alicuius de sale, uel de uino, & huiusmodi. dic ergo sic, quod ubi quis agit confessoria uel negatoria. Dicens mihi est ius habere canonicam portionem de relictis omnium sepulchrorum in ecclesia tua; & ideo peto declarari per sententiam te ad hoc teneri, & ut compellaris mihi restituere ea quæ iam percepisti. quod in isto casu non cogitur a principio exprimere nomina sepulchrorum, sed in prosecutione causæ ad hoc ut sibi fiat condemnatio. ¶ Et idem est si agit sibi esse ius instituendi clericos in aliquibus ecclesijs, & petat ius suum declarari & institutos per eum remoueri, & idem est si agit negatoria. Dicens non esse alicuius sepelire aliquos, uel habere canonicam portionem de relictis sepulchrorum, uel instituendi aliquos in talibus ecclesijs; & ideo petit imponi perpetuum silentium super prædictis & reuocari quicquid factum est. Idem est si agit interdictio unde ui, uel quacunque alia actione, si reus petit exprimere uel nomina sepulchrorum uel canonicorum institutorum, uel res in quibus damna data sunt tempore spoliationis uel fructus perceptos a possessore, licet bonum sit quod exprimat si potest, tamen non est ad hoc cogendus; secus autem esset, si ageret officio iudicis, uel quacunque alia actione ad hoc, ut haberet canonicam portionem de aliquibus specialibus sepulchris, uel si peteret alias institutos in ecclesijs remoueri, uel fructus alicuius fundi, & tamen non peteret fundum, nec etiam peteret ius suum in alijs declarari, quia satis credo quod tunc debet quantum potest ut prædictum est prædicta cogere declarare; & est ratio diuersitatis, quia in primo casu quod soluitur canonica portio aliquorum etiam sepulchrorum, & quod aliqui remoueantur de ecclesijs, & damna aliqua soluantur spoliatis, & aliqui fructus restituantur obtinenti in act. bonæ fidei. omnia ista ueniunt quasi accessoria, licet peti debeant expresse, ut no. §. de restit. spo. c. gravis. Sed in secundo casu, ubi singulari & speciali actione agitur ad prædicta, expresse ea dicere debet; imo quod est no. dignum, in primo casu si aliquis alius præter personam rei tangeret, non deberet super illo ferri sententia, nisi super interdicto, uerbi gratia. Actum est contra aliquem non esse sibi ius substituendi in aliquibus ecclesijs, & ideo petit ei imponi perpetuum silentium, & per eum institutos remoueri de ecclesijs; nam hic non fertur sic sententia, imponi talis perpetuum silentium, & tales remouemus senten-

tialiter a dictis ecclesijs. quia indubitater esset iniustus eis ignorantibus hoc facere, sed adueniunt instituentem ad interesse ei quod interest actoris eum non fuisse institutum nisi posset efficere quod instituti libere cedant; & hoc idem fit, ubicunque quis non potest soluere rem ad quam tenetur. ff. de don. l. arbitrio. §. 1. & no. §. de sent. excom. c. sacro. qualiter autem estimetur hoc interesse not. §. qui si. sint leg. c. causam quæ. sed in secundo casu, quando singulari actione petit institutos amoueri, actio hæc non intentabitur contra instituentem, sed tantum contra institutos, & tunc bene fertur contra eos sententia perpetuæ amotionis.

S V M M A R I V M.

1. Sepulchrum sibi eligens apud ecclesiā hospitalis, canonica portio debetur ecclesiæ parochiali de omnibus relictis pro anima sua, idem etiam est si non eligit, sed ibi de iure sepeliendus est. in nume. 2.

2. Hospitalis si habet parochiam quæ iura sibi competant, quando parochianus alibi eligit sepulchrum, in nu. 3. 4. & 5.

CAPITVLVM X.

IN nostra. [Receperunt.] Hic uidetur quod sufficit dare talem libellum. Conqueror de hospitalariis, qui parochianos meos recipiunt ad sepulchrum, & si nihil petat, cui uidetur contra, quia actio est ius petendi in iudicio quod sibi debetur. Insti. de act. in prin. Sol. hic in libello continebatur petitio [ex priuilegio] hoc priuilegium non loquitur de pueris. [Decet] contra. ff. de usu. l. 1. §. 1. Sol. speciale est in iuribus, & presentationibus, & seruitutibus, quod tractus futuri temporis pertinet ad iudicem; imo in his non solum condemnatur, imo etiam cauere facit. ff. si ser. uend. l. harum actionum. [Elegerint] cum templarij & hospitalarij minus sint religiosi, quam monachi, præsumitur mala intentione apud eos elegisse sepulchrum, & idcirco reddetur monachis cum omnibus bonis suis, ut s. eo. c. fraternitatem. nisi esset propter priuilegium. Reliqui §. si quis eligit sepulchrum apud ecclesiā hospitalis, tunc canonicam portionem debet habere parochialis ecclesiæ de omnibus relictis pro anima sua, siue relinquat ecclesiæ eorum tantum in qua sepeliatur, siue relinquat ecclesiæ & fratribus ibi morantibus, siue in genere locutus sit, dicendo relinquo hoc tali ecclesiæ & hospitalariis; imo idem uidetur, si dicat tantum relinquo hoc hospitali. arg. hic. & ff. de adi. leg. l. Titio. §. annua. adhuc plus dicunt quidam quod etiam si dixerit, relinquo hoc hospitali ultra marino, nihilominus tamen canonicam portionem habebit inde ecclesiā parochialis; ex quo apud eos eligit sepulchrum, omnia enim quæ tunc datur, uidetur dare pro anima & sepulchra. ar. s. eo. c. de his. ¶ Item quod diximus quando eligit sepulchrum, idem dicimus si non eligit, sed tamen ibi sepeliendus est de iure, ut quia dedit se, & sua eis, uel quia factus est templarius, uel hospitalarius, uel sit sepultus, quia ibi erat sepulchrum parentum. J. de pri. c. ut priu. s. eo. c. 1. nam & tunc parochialis ecclesiā portionem canonicam habebit de omnibus relictis illi ecclesiæ, apud quam sepelitur de iure sine electione, sicut si ibi elegisset; imo plus dicimus, quod si ibi non sepeliretur propter aliquam causam, forte quia tempore mortis ille locus caperetur ab hostibus, uel alia iusta causa, partem suam de omnibus legatis habebit ecclesiā; sed si dixisset, relinquo hoc ecclesiæ in qua sepeliar, & hoc hospitali, tunc secus, quia uterque habebit partem suam, & ecclesiā parochialis habebit partem canonicā de relictis ecclesiæ, non de relictis hospitali quæ sunt exemptæ; & nos dicimus quod de legatis locis exemptis nullam portionem habebit ecclesiā parochialis, nisi ibi eligit sepulchrum. ar. ad hoc. s. de testa. c. officii & c. requisiti. s. eo. c. de his. & c. 1. nam illa quæ reliquit ecclesiæ, tantum pro sepulchra relinquere uidetur; & ideo ibi portionem habebit ecclesiā parochialis; sed relictā hospitali separatim, non reli-

reliquisse pro sepultura, sed alijs pro anima sua. Et idem quod dico de hospitali, idem dicimus si eligat sepulturam in alia diocesi. ¶ Si autem non de iure sepelirent illum, qui reliquisset eis aliqua de bonis suis, tunc non credo quod deberet reddere totum vel partem ecclesie parochiali de legato, sed deberet reddere corpus. s. eo. c. ex parte. & omnes oblationes quae factae essent in sepultura, ut hic.

¶ Si autem hospitale habet parochiam, vel potius ecclesia hospitalis, tunc nisi ecclesia sit exempta cum parochia, dividitur legatum factum ecclesiae a legato facto hospitali, & de legato facto ecclesiae habebit partem suam episcopus. s. de testa. c. requisit. & non de legato facto hospitalarijs qui sunt exempti, sed si ecclesia cum hospitali sit exempta, & non populus, tunc debet episcopo dare portionem tanquam episcopo suo. Nec obstat si dicat exempta est ecclesia, ergo nullam communionem habebit in ea episcopus. arg. s. de testa. c. requisit. Resp. licet ecclesia sit exempta, tamen communionem habet cum ea propter populum quem tenet ab eo, j. de pri. c. ex ore. Alii qui dixerunt, quod episcopus iure parochiali exigit partem, quia suus parochianus est, & non iure episcopali, sed non placet, quia bene sepelitur in parochia sua. ¶ Ergo alij non debent ius parochiale. Item quod dictum est, quia si reliquit etiam hospitali, quod ecclesia parochialis habebit partem, intelligo uerum nisi expresse dixisset hoc relinquere hospitali non pro sepultura, sed pro alia iusta causa, quia tunc parochialis ecclesia in illo legato nulla haberet portionem, nisi parochianus se transulisset ad hospitale. s. eod. cap. de his. Vel nisi ecclesia & hospitale essent ita unita quod nulla separabilitas posset inter eos fieri, puta quia simul hospitale cum ecclesia sua sunt exempti, & nihil appropriatum est ecclesiae nec in spiritualibus nec in temporalibus, tunc enim satis uideretur quod de relicto hospitali parochialis ecclesia haberet portionem suam, etiam si testator dixisset quod non relinqueret intuitu ecclesiae, sed hospitalis, quia sic sunt unita, ut diuidi non possint. ¶ Sed dices, semper est distinctio inter ecclesiam & hospitale, quia prior clericorum sacerdos potest absolvere fratres. j. de sen. excom. c. canonica. Solu. hic non facit differentiam inter ecclesiam & hospitalem, sed inter clericos & laicos, vel potius inter officia, hoc enim officium absolendi datum est ex privilegio priori domus, quod poterat habere etiam si non esset ibi ecclesia, sicut & alij officiales domus habent sua specialia officia, de hac autem separabilitate not. j. de priu. cap. pastoralis. [Nisi dolo] quia tunc parochialis ecclesia habebit totum. 20. q. 3. cap. constituit. ff. si quis cau. l. si duo. s. de testa. cap. requisit. [Vniuersa] id est oblationes factas in sepultura, corpus autem non redditur, nisi praecessit appellatio. s. eod. c. ex parte. vel nisi praecesserit uiolentia. Alij dicunt, quod semper reddendum est corpus, si petitur, hic autem non petebatur. s. eod. cap. frater matrem. [Restituant] cum non fuerint in aetate eligendi sepulturam.

CAPITVLVM XI.

EX parte parentum. [Sponte] Alias secus. 22. quaf. 5. c. placuit.

CAPITVLVM XII.

SACRIS. [Reconciliati] Etiam post, cum prius signa penitentiae apparuerint. 26. q. 1. c. is qui per totum [excommunicatorum] idem de interdictis a communione sacramentorum [non potuerunt] ff. de sol. si alieni. ff. de adm. tut. l. qui ff. de neg. gest. l. cum actum. 12. q. 2. cap. est memis.

SVMARIVM.

1 Sepultura quid sit.

2 Cimiterium circa ecclesiam esse debet.

CAPITVLVM XIII.

A Bolendae. [Certum] ¶ Sepultura dicitur possessio huius terra, ubi aliquis sepeliendus est, & haec

uendi potest antequam consecrata sit per pontificem, si cur uenduntur possessiones ad ecclesias aedificandas. ar. 12. quaf. 2. c. aurum. & dicitur sepultura aliquod uas lapideum uel ligneum pro aliquo sepeliendo factum, & hoc similiter uendi potest, nisi sit factum sacrum per pontificem, uel ad hoc specialiter deputatum. j. de reli. do. c. ad hoc. licet enim in aliquo loco sit sepultus aliquis sine pontifice, non credimus locum sacrum secundum canones, licet secus secundum leges. ff. de reli. l. 2. si autem loca praedicta sint sacra, uel ad hoc deputata per episcopum, uendere non licet, ut hic. & 13. q. 2. c. quaf. & c. postquam. dicitur etiam sepultura his inferendi in sepulchrum, nec hoc etiam uendere possunt clerici, dicitur etiam actus siue officium quod fit pro sepeliendis, & illud etiam uendere non possunt clerici, quia ad hoc ex officio tenentur. 13. q. 2. c. percipiendum. 1. q. 1. c. dictum. j. de sim. c. cum satis. ¶ Item no. quod cimiterium uel sepulturae ordinari debent esse circa ecclesiam. 27. q. 4. c. sicut anti. sed & potest esse remotum sicut est in Francia propter fetorem, tamen non credimus quod alicui loco etiam religioso, ut hospitalarijs, uel templarijs possit accedere sepultura, nisi habeat ecclesiam, quia cum cimiterium debeat esse consecratum, ut in praesentia. c. sic loco non consecrato accedere non potest. Item in uno cimiterio multae ecclesiae possunt habere ius sepeliendi suos parochianos.

SVMARIVM.

Sacerdotes non debent soluere excommunicatis, nisi praestiterint cautionem de satisfactione, ex qua promissione agent omnes quorum interest.

CAPITVLVM XIII.

PAROCHIANO. [Haereditas] ar. contra. C. ne ex dilect. defuncti. l. 3. sol. hic non agitur contra haereditas ex delicto defuncti, sed sacerdos non debet absolvere excommunicatum, nisi is qui est publica persona de satisfactione sufficientem praestiterit cautionem. s. de ap. c. qua fronte. s. sane. & ex illa stipulatione agent omnes quorum interest. ff. rem pupil. sal. fore. l. non queritur. & plus dicimus, quia si omittatur cautio uel stipulatio, tamen intelligitur apposta, & ex ea agitur ac si interposita esset. ff. de adopt. l. his uerbis. tamen cum nullum ius det eis ex stipulatione agere nisi interposita sit, non uidemus quomodo agere possint, sed cogendi sunt officio iud. ut satisfaciatur, & hoc innuitur hic. Item ratio uidetur, quod ex quo poenituit, nec aliter poenitere potuit, nisi faceret satisfieri, uidetur haereditibus iniunxisse, ut satisfaceret, & ideo cogendi sunt.

De parochijs & alienis parochianis. RVB. XXIX.

SVMARIVM.

Parochiale ius in quibus consistat.

EXPOSITIO AD RVBRICAM.

IVS parochiale consistit ut in diebus festiuis parochiani missam audiant in suis ecclesijs. j. eo. c. ut dominicus de conse. dist. 1. c. si quis. Et in decimis personalibus. 16. q. 1. c. si quis la. & c. quicunq. j. de deci. c. ad apostolica. Et in oblationibus. 10. q. 1. c. quia san. sanctorum hanc. Item in poenitentijs accipiendis a sacerdote parochiali. j. de poeni. & remiss. c. omnis. Item in sepulturis, benedictionibus nubentium, & alijs sacramentis conferendis. s. de sepult. cap. 1. & 2. & per totum. 13. q. 2. j. de sim. c. suam. ¶ Et uidetur quibusdam & forte non male, quod ad oblationes cogi possint parochiani, maxime si sacerdos est pauper. argu. 32. dist. c. ad haec. de conse. dist. 1. c. omnis. 16. q. 1. c. statui mus, an ad praestandum aliquid pro alijs sacramentis cogi possint. no. j. de sim. c. ad apostolica. It. no. quod hic dicimus. ¶ Et per ce-

perceptionem decimarum esse de iure parochiali, & idē dicimus de perceptione canonice portionis, quam ecclesia parochialis habere debet ab ecclesia ubi suus parochianus sepelitur. *§. de sepult. cap. 1. & 2. & cap. de his. sed & iste ex eadem portiones dicuntur esse de iure episcopali. §. de offic. ordi. cap. conquerente. & hoc est uerum quod portio quam percepit ecclesia parochialis ab ecclesia ubi sepelitur de iure parochiali est, sed portio quam percipit episcopus a sua ecclesia propter communionem, quę est inter eos, est de iure episcopali. supra de test. c. re quissisti.*

S P M M A R I V M.

- Episcopi ubi duo inueniuntur in una diocesi, unus s. Catholicus, & alius hereticus, an & quomodo loca pariantur.*

C A P I T V L V M I.

S episcopus. [Et episcopatus] hoc c. loquitur de dispensatione, de iure enim remouendi essent & perpetuo deponendi. *1. q. 7. c. si quis omnem. & loquitur in partibus Aphricę ubi Donatistę preualebant, & quasi quicquid dicitur hic prouiso fuit. [Diuidant] episcopus catholicus & conuersus [eas] parochias siue plebes. ¶ Sic] idest in hęresi, catholici enim sine diuisione omnes catholico episcopo dimittuntur. Vel melius credimus sic exponendū, quę sic inuente fuerunt, idest ubi ambę, idest quę partem habebant populi adherentem heretico, & partē adherentem catholico; omnia autem loca quę adheferunt catholico episcopo, sua tantum erunt; & loca quę adheferunt heretico, tantum sua erunt; communia autem, idest ubi sunt heretici & catholici communia erunt. [Vbi] idest ubi possent fieri duę partes; puta quia multę sunt parochię quę diuidi possunt, secus autem si unus locus tantum sit; & hoc est, quę sequitur, quod si forte & c. [alia] idest una pars. [Ad illum] idest hereticum episcopum. [¶ Vnus] tantum, & ideo alius locus in eius cambium dari non potest, cum non sit; quod autem in uno loco uterque partē suam haberet, non est conueniens, & esset causa litis inter eos. [Inueniuntur] puta quia tria uel quinque sunt loca, in quibus communiter esset plebs adherēs heretico, & adherens catholico.*

S P M M A R I V M.

- Clerici parochiani an diebus dominicis alienos parochianos in suis ecclesiis administrare uel eicere possint.*

C A P I T V L V M II.

V dominicis. [Contempto] de poeni. dist. 6. c. placuit. *7. dist. c. primatus. 9. q. 2. per totum. si autē non contemneret, sed ex iusta causa ad aliam parochiam transiret, uel in transitu peregrinationis non expelleretur. 7. q. 1. c. episcopi uel presbyteri. 92. dist. c. ulu. [Abijciant] forte in hoc casu est licitum cuilibet pręlato cuiuslibet ecclesię eicere uiolenter non solum laicos, sed etiam clericos. argum. 7. de sent. excom. c. ueniens. sed potius sibi consulimus, quod uerbis moneat, & non iniiciat manus.*

S P M M A R I V M.

- Parochianum alterius an episcopus iudicare possit.*

C A P I T V L V M III.

N ullus episcopus. [Iudicare] ex episcopali ordine, aliās enim esset contra; quia quilibet ordinarius tam prepositus quā archidiacon. iudicare potest, non tamen ordinare. *§. de offi. ordi. c. 1.*

S P M M A R I V M.

- 1. Limes ubi non sunt distincti, locum habet p̄scriptio in prouinciis, & in episcopatibus, & in parochiis, & quo ad omnia iura.*
2. Limes quid sit.

C A P I T V L V M IIII.

S uper eo. [De finibus] ¶ Not. quod ubi limites non sunt distincti, secundum omnes ferē locum habet p̄scriptio in prouinciis & in episcopatibus, & in parochiis, & quo ad omnia iura. *16. q. 3. c. inter memora-*

ros. & c. dilecto. §. de p̄scri. c. ad aures. Vbi uero distincti sunt limites, dicunt ferē omnes quod nec limes nec quod annexum est limi. p̄scribi potest. 16. q. 3. c. licet. & c. dilecto. quod autem remotum est quo ad omnia iura p̄scribi potest; licet inter alterius limites contineatur. Gratianus tamen, & Alanus, & quidam alij dixerūt, quod etiam remotum a limite p̄scribi non potest quo ad iura mere episcopalia, siue sic delegata iurisdictionis, siue de cęsa; sed horum opi. conuinci uidetur. 7. de reli. do. c. 1. §. de p̄scri. c. ad aures. & c. cum ex offi. in quibus omnibus ostenditur, quod iura episcopalia p̄scribuntur. ¶ Quidam tamen dicunt, quod iura quę pertinent ad ordinem episcopale, ut est consecratio, & ordinatio, & similia, & etiam quę pertinent ad iurisdictionem, non potest p̄scribere ut intra limites alterius episcopi faciat, sed potest p̄scribere ut clericos alterius diocę. in sua ordinet & iudicet. Illud autem certum est, quod quo ad proprietatem, & etiā quo ad ius patronatus ea quę sunt in limitibus & circa limites p̄scribi possunt. 16. q. 4. c. uolumus. & quod dictum est de limitibus p̄scribendis, locum habet in prouincijs. 16. q. 3. c. quicunque. C. de fu. li. l. agros. & in episcopatibus & parochijs. 15. q. 3. c. inter me. in fi. & in parochijs, ut hic. ¶ Item not. quod propriē limes est longitudo siue latitudo spatium a spatio distinguens, & in tali limite nihil esse potest; quoniam est linea tantum. Verum tamen non sic stricte limites episcopatus accipiuntur, sed flumina, montes, & paludes, in episcopatibus solent esse limites; & de hoc limite dicunt quidam quod est communis utriusque; & quod in eo fundatur, commune erit. ¶ Alii dicūt, quod est nullius. Alii dicunt, & forte melius, quod talis limes diuisus inter episcopos intelligitur ipso iure, licet nunquam actus diuisi fuerit; unde si fluiui limes exccatus sit per longitudinem uel per latitudinem, diuisus intelligitur, & per iudicem arbitrio boni uiri actuali signo distinguetur, & si ecclesia sit in medio limitis in duas ecclesias diuidetur, nisi aliter ipsi episcopi inter se potuerint conuenire; quandiu autem non sunt duę, communis intelligitur quo ad parochialia & episcopalia iura; sicut arbor in consinio posita. ff. de communi diui. l. arbor. Insti. de rer. diui. §. in sula, nec p̄scribet unus contra alium. 16. q. 3. c. inter me. Si autem de illa ecclesia non possint fieri duę, superior ordinabit quod alternis annis uel uicibus disponat. ff. de usu fru. l. si rei. §. si fu. & l. quoties. Vel dic, quod illius soli erit ecclesia, in cuius parte caput positum est. ff. de acqui. rer. do. mi. l. ad eos. §. fin. Item non potest episcopus donare alii, quę sunt in limite. 16. q. 3. c. licet. ¶ Quę finibus] ff. de rei uen. l. quę religiosis. ff. de contrah. emp. l. in modicis. principaliter ita quod sunt partes eius. ff. de rei uen. l. qui pro re. ff. de contrahen. emp. l. in modicis. uel uicina sunt, & si non sunt partes eius; nam ratione uicinitatis possent confundi fines, & relinquitur hoc arbitrio boni uiri; nam quędam sunt quę potius intellectu accipiuntur. ff. de sol. l. raturam. [Parochiarum] id est episcopatum, nos intelligimus ut iacet. l. & plebium uel capellarum.

S P M M A R I V M.

- 1. Clerici, uel ecclesiis, siue diuitibus, siue pauperibus existentibus decima integrę eis soluendę sunt de omnibus, quę proveniunt de terra, siue de animalibus, siue operatura manuum. & in me. 2.*

- 3. Predicatores, qui docent & p̄dicant non dari debere decimas clericis, male faciunt.*

C A P I T V L V M V.

S ignificauit. [Temporalia] decimas personales, obligationes, & huiusmodi; nam decimas p̄diales exgere possunt, ut itam sequitur [partibus]. 7. ti. prox. c. ad apostolicę. ¶ Persoluant] supple illis ecclesiis, in quarum parochijs possessiones sitę sunt; quia si esset consuetudo, quod alii ecclesię soluerentur, stabatur consuetudini. 7. titul. prox. ca. ad apostolicę. hoc autem consuetudine induci nō potest, quod quis aliam nō soluat decimas, si sunt

De decimis. RVB. XXVIII.

S V M M A R I V M.

Decime sine primitiis danda sunt secundum consuetudinem regionis.

CAPITVLVM I.

Ecimam. [Traditionem] ar. pro opinionibus magistrorum nobis uidetur q̄ primitiis danda sunt secundum consuetudinem regionis. & hoc hic probatur quod nunquam præceptum inuenitur de certa quantitate. [Et 60.] imo cum non inueniatur expressa quantitas, in optione relinquitur dantis, ut quantuncunque uelit det, nisi consuetudo aliud induceret. [Hoc] in Ezechiele uel in traditionibus Hebræorum.

S V M M A R I V M.

Ecclesia intra limites alterius baptismalis ecclesie sita, an soluat decimas.

Clerici cuiuslibet ecclesie tenentur soluere decimas personales.

Seruus & monachus an teneantur ad soluendas decimas.

CAPITVLVM II.

Nouum genus. [A clericis]. ¶ Quidam hoc intelligunt uerum in omnibus clericis, & omnibus prædictis. s. tam ecclesie quam hæreditarijs. contra. 16. q. 1. c. si quis laicus. sed illud intelligitur de clericis coniugatis, qui nec in personalibus nec in prædialibus decimis habent exceptionem, hoc non placet. Alij dicunt, q̄ de dote ecclesie non debent clerici decimas solui; & sic loquitur. c. hoc. de alijs autem possessionibus in alterius parochia sitis, secus; & sic loquitur. c. si quis laicus. Alij dicunt, q̄ de personalibus decimis loquitur principium huius. c. huius autem huius. c. de prædialibus, uel de coniugatis clericis loquitur, qui & personales & prædiales soluunt. Vel dic, q̄ ecclesia intra limites alterius baptismalis ecclesie sita non soluit personales decimas de laboribus ecclesie, uel alijs. i. de his quæ ad ecclesiam pertinent, uel acquiruntur ei, & sic loquitur prin. decret. sed clerici de his quæ sibi propria acquirunt, bene soluent decimas personales, ut de aduocatione, & similibus; & sic loquitur finis decret. prædiales autem soluiunt sicut alij non priuilegiati. j. eo. c. 2.

¶ sicut alij non priuilegiati. j. eo. c. 2. a suggestum. & c. ex parte. & c. proximi. & c. proximi. ¶ Item plus dicimus, q̄ clerici cuiuslibet ecclesie & etiam sacerdotes, & quod plus est prælati sue ecclesie, a qua percipiunt ecclesiastica sacramenta, soluunt etiam decimas personales; licet enim ipsi seruiant ecclesie & alijs ministrant sacramenta, tamē nomine ecclesie faciunt & nomine ecclesie suscipiunt decimas, & ipsi idē a se ipsis nomine ecclesiarum recipiunt sacramenta. Quid dices de Cister. & alijs clericis qui mercenarios tenent in alijs parochiis, qui ibi texunt uestes, & alia manibus suis operantur, & ex talium mercenariorum operibus multa lucrantur monachi uel clerici? Respondemus, q̄ mercenarii de mercede sua soluunt decimas, sed de eo quod peruenit ad monasterium etiam de mercede nihil soluunt, & sic serui monasterij uel monachi in alia parochia operantur, cum nihil sibi acquirant, nullas decimas personales soluunt illi ecclesie in cuius parochia operantur, & ubi audiunt diuina officia. Item etiam uidetur in seruis & mercenarijs laicorum, si operantur in alia parochia, quam in qua dominus commoratur, quia ibi mercenarius soluet decimas de mercede sua; serui autem nihil soluunt, cum nihil habere possint. imo dominus soluet inde decimas ecclesie, ubi ipse dominus per circulum anni audiuit diuina officia, & ubi moratur dominus.

T t 2 ¶ Alij

si sunt prædialia laicorum non religiosorum. quicquid alij dicant, nobis uidetur q̄ clericis, uel potius ecclesiis, siue sint diuites siue pauperes, decime integræ eis soluendæ sunt de omnibus quæ proueniunt de terra, siue de anima libris, siue de operatura manuum. Et quod diuitiis ecclesiarum non debent impedire dationem decimarum, probatur quia in nullo casu potest esse uerum quod propter diuitias liceat alijs diuitibus sua iura auferre. 14. quæst. 3. cap. quid dicam. & q. 5. per totum. Item decimæ non sunt tantum clericorum, sed pauperum, & fabricæ. 12. q. 2. c. nobis. & cap. seq. ¶ Item decimæ sunt tributa egentium animarum, & eas sibi dominus referauit in signum universalis dominij. 16. quæst. 1. cap. decimæ. j. eod. cap. tua. quod autem omnes decimæ, & personales & reales decimæ, sint integræ persoluendæ, probatur quia auctoritates ueteris, & noui testamenti generaliter loquuntur. Nam Abraham obtulit decimas Melchisedech sacerdoti de omnibus. Gen. 14. circa fin. Osee. 7. circa princ. Item Iacob promisit domino, exactorum quæ dederis mihi decimas offeram tibi. & in Exod. cap. 22. circa fin. legitur, Decimas & primitias non tardabis offerre. & in Leu. 27. circa fin. Omnes decimæ terræ, siue de frugibus, siue de pomis arborum, domini sunt. & j. eod. cap. oues, & boves, & capræ, quæ sub iurga pastoris transeunt, quicquid decimarum fuerit sanctificabitur domino, & non eligetur neque bonum, neque malum, nec altero commutabis. & Numer. 18. circa fin. Filij leui dedi omnes decimas Israel in possessione pro ministerio, quæ seruiunt mihi tabernaculo fœderis. & j. nihil aliud possidebunt decimarum oblatione contenti, quas in usus eorum necessarios separauit. & Deutero. 12. cap. in princip. Offeretis in tabernaculis uictimas & decimas, & primitias manuum uestrarum; & eiusdem 14. circa med. Decimam partem separabis de omnibus frugibus tuis, quæ nascuntur in terra. Item 2. præalleg. 31. circa princip. Primitias obtulerunt primi frumenti, uini, & olei, mellis quoque, & omnium quæ gignit humus, decimas obtulerunt. Nume. 10. circa fin. Ipsi leuitæ decimas accipiant ex omnibus ciuitatibus operum uestrarum. Thob. 1. Thobias fideliter offerebat omnia primitia sua & decimas. Item Eccle. 35. circa princip. In exultatione sanctifica decimas tuas. Malac. 3. Ante me confugitis in decimis & primi. & j. Inerte omnem decimam in horreum meum, ut sit cibus in domo mea. Item Luc. 18. Do decimas omnium quæ possideo. Item Mat. 23. Veh uobis qui decimatis mentam, & anethum, & cyminum, & reliquisis quæ grauiora sunt legibus, misericordiam, iudicium, & fidem; hæc oportuit facere, & illa non omittite. ¶ Item confundi debent uehementer isti noui magistri & predicatorum qui docent & prædicant contra nouum & uetus testamentum; nunquā enim inueniunt August. Ambrosi. Gregor. uel alium sanctum doctorem aliud sensisse. 16. q. 7. cap. decimas. & in cap. sequen. Sed dicunt aliqui, decimæ datæ fuerunt clericis pro parte sua, & non debebant aliam portionem habere nisi decimas. Nume. 18. circa fin. Cum ergo modo multa habeant, non debent habere decimas. Sed uerum est, quod in diuisione terræ promissionis non debuerunt habere partem, sicut aliæ tribus, sed pro parte debuerunt esse contenti decimis; sed si alias offerrentur eis, uel alio iusto titulo darentur, bene poterant possessiones habere. Leui. cap. fin. ultra med. ¶ Item decimæ sunt pars domini. Leui. 27. circa fin. & dominus dedit eas leuitis. Nume. 17. circa fin. quod autem de suo dominus dedit leuitis, nulli licet auferre quantuncunque sint diuites, uel mali. j. eod. cap. tua. Item mirum est de quibusdam, qui quasi insani & heretici dicunt, quod personales decimæ non sunt dandæ, cum expresse habeatur contra. Nume. 10. circa fin. & Deutero. 12. circa princip. Item maior ratio est, quod quis det tributum de eo quod producit manus sua tanquam dignius, quam de eo quod producit humus.

¶ Alij tamē dicunt, cum naturaliter etiam in seruo mercedē debeantur, argum. ff. de condi. inde. l. naturaliter. q. ecclesie in cuius parochia operabatur seruus, soluendā sunt decimę, & idem forte dicitur in monacho; sed hoc non placet, cum non possit querere nisi monasterio, & monasterium decimas personales soluere non tenetur; & idem dicimus in his, qui negotiantur nomine aliorū. Item non credimus, quod licet hodie in aliqua ecclesia audiuit officia, & hodie ibi lucretur centum, quod ex eis det decimam illi ecclesie, sed ubi per totum annum ecclesiastica sumit sacramenta, id est audierit diuina officia. i. 6. q. 1. c. quāsti. & j. eod. c. ad apostolicā. & si forte in pluribus audiret officia, & quasi pro æquali parte, non esset malum quod autoritate superioris inter eos decimā diuiderentur; quia dignum est ut temporalia metat qui seminat spiritualia. ¶ De prębendis autem suis clerici non debent aliquid ecclesijs, in quibus audiunt diuina officia, si forte alibi audiunt quā in ecclesijs ubi habet prębendas; & hoc uerum, si illę ecclesię, unde habent prębendas, nulli debent soluere decimas, uel si debent soluere decimauerunt bene illa bona, unde prębendas dederunt; quod sic probō, quia prębendę datę clericis non sunt clericorum, imo proprietates earum ecclesiarum quę dant prębendas, unde de eis non possunt testari. s. de testa. c. ult. & c. ad hęc. & c. relatum. Si autem ecclesię quę dant prębendas, deberent alijs dare decimas, & non de dissensu tunc clerici qui receperunt prębendas, debent in de dare decimas. j. eo. c. a nobis. & c. tua.

CAPITVLVM III.

EX multiplici. [Derogare] not. per priuilegium non derogari pacto, nec transactioni.

SVMMA RIVM.

- 1 Decimę lactis & lane an prędiales an personales censeantur, & cui ecclesię sint soluendę.
- 2 Sacerdos an possit agere ad decimam estimationis segetis comburę, uel arborum casarum.

CAPITVLVM IIII.

Commissum. [Pascuis] quę uendebantur, & sic pretio solvebantur, uel solui debebant ecclesię parochiali, uel decimę debent solui de pascuis, id est de lacte & lana bestiarum, quę pascebantur in illis pascuis. s. j. eod. cap. nuncios. ¶ Et sic est argumen. quod tales decimę censentur prędiales; quia si personales essent, non parochiali, sed illi ubi audit officia, dari pręcipiuntur. primum dictum magis placet, & si dominus fundi gratis patiat pascere bestias in fundo suo, tamen cum herba deuulsa de terra a bestia uel potius ab eo qui bestias pascit transeat cum onere suo decimę. j. c. tua. & c. pastoralis. dominus bestię decimam estimationis totius herbę debet dare ecclesię. ff. de usufruc. l. usufructuarius. & idē uidetur. argum. huius l. & pręalleg. rationist. quod si quis comburat uel aliter destruat segetem maxime maturam, uel arbores cedat, quod parochialis sacerdos potest agere ad decimam estimationis. Alij autem contradicunt. De feris autem, auibus, & piscibus non reclusis, bene dandę sunt decimę ecclesię, ubi percipit sacramenta, & non baptisimali ecclesię; quia in nullius parochia debent esse. instit. de rer. diui. §. ferre. & §. seq.

CAPITVLVM VI.

Nuncios. [De apibus] id est de melle apium & cera, s. s. eo. c. commissum.

SVMMA RIVM

- 1 Clerici an & quando prędia conducere possint.

CAPITVLVM VIII.

Dilecti filii. [Conduxistis] not. licere clericis conducere prędia, si sua eis non sufficiant. [Conduxistis] sed de proprijs tantum.

SVMMA RIVM.

Monachi Cistercię. & an decimas dare teneantur & de quibus reb.

CAPITVLVM IX.

Suggestum. [Componatis] cum enormiter lædantur alij monachi, qui decimas recipere debent nisi soluat. [Ordini] i. Cistercię. [Priuilegia] circa decimas de laboribus & prędijs suis dabant, sicut laici. i. 6. q. 1. c. generaliter. i. 2. q. 1. c. duo. in fi. & c. procedere. sed Pascalis. 2. & Greg. & conc. Maguñ. constituerunt ne religiosi, nec alij communiter uiuentes decimas de suis laboribus soluerent. i. 6. q. 1. c. quāsti. & c. decimas. & cerro tēpore hoc priuilegium arctatum est circa Cistercię. templarios, & hospitalarios Hierosolimitanos; alijs uero monachis concessit tantum de noualibus quę proprijs manibus excolunt, & de hortis & nutrimentis animalium. j. c. prox. & c. ad audien. ¶ Est ergo sic tenendum q. monachi Cister. non dabunt decimas de poss. proprijs, quas colunt manibus uel sumptibus proprijs, nisi pacto uel transactione sint ligati. s. eo. c. ex multiplici. & nisi enormiter lædatur ecclesia ut hic, uel nisi soluendo renunciauerunt suo priuilegio, ut j. de pri. c. si de terra. monachi autē & alij canonici de omnibus tenentur dare decimas, nisi de noualibus proprijs manibus cultis, & hortis, & nutrimentis animalium. j. eo. c. prox. sed & eas. s. decimas de noualibus, & hortis & nutrimentis animalium soluent, si parochialis ecclesia lædatur. j. de uerbo. sig. c. quid per no. §. 2. de alijs autem soluent, nisi super decimis speciale priuilegium habeant, uel, nisi pręscriperint; & hæc uera sunt in monasterijs quę populum non habent alias secus; quia tunc etiam prędiales & personales habebunt ut hic. & i. 6. q. 1. c. si monachus. de possessionibus uerō post conc. habitis indifferenter omnes religiosi decimas soluent, si uel sint Cister. siue templarii, siue hospitalarii, siue quicumque alij super decimis priuilegiati. j. eo. c. nuper. olim autē uel hodie de cōductis & proprijs manibus cultis decimas soluent. s. eo. c. dilec. [Sed nunc] no. ubi priuilegiū ex post facto ad iniquum grauamen, etiam non iniquum deuenit, temperandum est per superiorem. ff. de re. iur. l. neratius. in fi. ff. de uul. sub st. l. ex facto.

CAPITVLVM X.

Ex parte. [Prędecessores] i. 2. q. 1. c. tua.

CAPITVLVM XII.

Audientiam. [Vbi ponimus]. ff. de const. prin. l. beneficium. s. de fo. c. cum dilec.

CAPITVLVM XIII.

Quoniam a nobis. [Alicuius] id est si non sunt in alicuius parochia.

SVMMA RIVM.

Decimę quando non sint separatę sunt in possessione prioris Domini, & qua actione perantur.

CAPITVLVM XIII.

Parochianos. [Domino] i. 6. q. 1. c. reuertimini. [Debitum] per actionem confessio. arg. ff. si ser. uen. l. 3. ff. si usufr. per. l. pe. ff. de rei uen. l. ad fructus. i. 6. q. 1. c. reuertimini. & c. moderamine. nec est curandum si prius ecclesia non habeat dominium. C. de sacrosan. eccle. l. ne interdi. s. de consue. c. 2. arg. contra. ff. de polli. l. 2. §. ubi ubi dicitur quando decima non sit separata, semper est in possessione prioris domini; sed ibi loquitur de prophana decima, hic spirituali; uel perantur conditione canonē. i. 6. quęstion. 1. c. decimę. & capitul. reuertit. uel officio iudic. pro his etiam intentatur iudicium comarum diuident.

SVMMA RIVM.

Res ecclesię rō possunt de nouo dari in feudum, nec in emptum, nec in locationē ad longum tempus.

CAP.

CAPITVLVM XV.

AD hec. [Per successione] Non ergo licet concedere in feudum, nec in emphyteusim, nec in locatione ad longum tempus; nullus enim contractus super eis iniuri debet, per quem fiat uel feudum uel alienatio que sit per predictos contractus. ff. si ager uerbi. l. ult. ff. de superfl. l. i. ar. s. de reb. eccle. non alie. c. nulli. ad firmam autem & ad certum tempus concedi potest. s. de loca. & condu. c. 2.

SVMMA RIVM.

Iudei ad quas decimas teneantur.

CAPITVLVM XVI.

DE terris. [Iudici] Ad decimas, quæ ratione prædiorum soluuntur, tenentur iudei, ad personales non.

CAPITVLVM XVII.

QUAMUIS. [Disponere] Et male. 89. dist. c. quoniam. & ciudicatur. 16. q. ult. c. nullus.

CAPITVLVM XVIII.

CVM sint homines. [Dinerse] Non tamen aduersæ. [Difficile] non tamen impossibile; puta si præscribitur, uel dic qd præscribere non potest si est possessio, unde decima colligitur in limite. s. de paroc. c. pen. & loquitur de possessionibus in limite constitutis.

SVMMA RIVM.

Laici an decimas cum peccato teneant.

CAPITVLVM XIX.

PROHIBEMUS. [In alios] & sic laicus tenens in feudum decimas eas alij infeudare non potest, tamen secundum quosdam illi qui detinent in feudum non tenent eas cum peccato, ut no. s. de his que fia. pla. sine consen. cap. c. cum apostolica, & secundum hoc non loquitur hic de decimis infeudatis, sed de alijs male detentis.

SVMMA RIVM.

Consuetudo in decimis seruanda est, & quomodo.

CAPITVLVM XX.

AD apostolicæ. [Consuetudo] Not. consuetudinem ualere in decimis, sed inter ecclesias tantum. s. e. c. cum sint. sed si de consuetudine non constat, prædiales dandæ sunt ecclesiæ baptismali, & personales capelle. 16. q. 1. c. decimas. s. eo. c. nuncios.

SVMMA RIVM.

Decime de uenatione & piscatione sunt dandæ.

Decimas an quis teneatur dare de immobilibus sibi donatis.

CAPITVLVM XXII.

NON est. [De uenatione] Istæ sunt personales decime, quia ministerio & psonali opera proueniunt, unde decime solui debent, licet in terra, uel in aere, uel in aqua nutriantur & beneficio & nutrimento terre, & ideo decime dandæ sunt ubi per anni circulum percipit ecclesiastica sacramenta; & hæc intelligi uera, ubi liberè quisque piscatur nullo pretio dato, nec parte piscationis; quia si inde daretur pretium uel pars, tunc bene uidetur qd de illo pretio uel parte dandæ sint decime ecclesiæ baptismali; quia non ex ministerio hominis, sed ex aqua & terra proueniunt. ¶ Sed si esset locus publicus, ubi licet cuique piscari, potius reputo personales, quam prædiales; & idem dicimus in piscatore, & uenatore, & alijs huiusmodi. Item uidetur, quod si aliquis capiat pisces in mari, & in stagno portet, & ibi uiuant aliquot diebus, quod decimas debet inde habere ecclesia, in cuius parochia est stagnum, & idem uidetur si bestiarum recludantur in reclusorium, cum ibi uiuant beneficio aque uel terre, quæ est in eius parochia. argumen. j. eod. cap. cum non sit in homine. Alijs tamen uidetur, quod non sunt dandæ decime de prædictis baptismali ecclesiæ, sed illi ubi percipit sacramenta ecclesiastica, quia omnia proueniunt opera & artificio hominis. Nec est contra. j. eo. c. cum non, quia ibi non prouenit fructus artificio hominis, sed ex sola gratia Dei; quod inde apparet, quia semel mortificatus a Deo non homine operante uiuificatur, & fru-

ctum plus affert; sed pisces & animalia reclusa non moriuntur. ¶ Item si arborem de sylua excisam non ualentem libram quis portet ad portum ubi ualet mille, non debet soluere nisi decimam eius quod ualebat in sylua, & melius deductis expensis quas fecit in ducendo soluet decimam, dummodo bona fide fecerit. ¶ Omnibus si alicui donantur immobilia, non credimus quod de illis quis debeat dare decimas; cum in ueteri testamento, ubi præcepte fuerunt decimæ, leuitæ non habebant partem in possessione; quia de fructibus tantum decimas dari dominus præcepit; alias autem mobilia quocunque titulo ad aliquem peruenierint siue ex dono, siue ex legato, siue ex institutione heredis, soluat decimas; quamuis aliqui excipiant suos heredes, qui finguntur domini etiam patre uiuente. Insti. de here. quali. & disse. s. sui. Alij tamen dicunt forte non male, qd de his quæ dono dantur, uel ex successione qualicunque obueniunt, non debent dari decime; quia nec de humo producuntur, nec de opera manuum sunt, & in hoc exponendum est hoc uerbum, de omnibus bonis. s. quæ perueniunt ab humo uel a manibus. ¶ Item si aliquis pro mercede militis sue uel aduocationis, uel pro aliquo opere suo recipiat ex pacto, uel sine pacto aliquod castrum, uel uillam, uel aliam possessionem immobilem, nunquam de ea tenetur dare decimam prædicta ratione, scilicet quia de immobilibus non sunt dandæ decime. Alij tamen dicunt, quod in hoc casu & de mobilibus sunt dandæ decime.

SVMMA RIVM.

Meretrices, histriones, et alie turpes persone an cogantur soluere decimas, & de quibus rebus, & quare.

CAPITVLVM XXIII.

EX transmissa. [Licet]. Secus si illicite. 1. q. 1. c. non est pu. qd dices de meretrice, & histrione, & alijs in quos transfertur dominium, & non competit repetitio; dicimus, quod tenetur soluere, quia non turpiter accepit. ff. de condi. ob tur. cau. l. idem & si. s. quozies. argument. ff. de interd. & rele. l. relocatorum. s. ultim. sed ecclesia in detestationem criminis non recipiet, & ne uideatur tacite approbare, unde scriptum est. Non accipies mercedem prostibuli, sicut & non recipiet oblationes notorie dissidentium. 90. distinc. capitul. oblationes. Item opprimentium pauperes ut ibi dicitur. Item raptorum & usurariorum, infra de rap. c. super ea, infra de usur. c. quia. Itæ meretricis, & propter quodlibet aliud notorium crimen, uel horrendum. 17. quæst. 4. cap. miror. secus autem ubi dominium non est translatum, uel est translatum, sed competit repetitio; nam tunc nullo modo nec aliquo tempore dandæ sunt decime uel elemosynæ faciendæ; & sic loquitur hic. & 1. q. 1. c. non est pu. 14. q. 5. ult. a meretrice autem post penitentiam crederemus posse exigere decimam, quia iam post penitentiam despici non debet in eo quod fuit. 50. dist. c. ferrum. In decimis autem prædialibus, secus est dicendum; quia semper soluendæ sunt de prædictis decime, etsi infinita sit malitia possidentium. s. e. c. de terris.

SVMMA RIVM.

Colonus quando, & cui ecclesiæ teneatur soluere decimam prædiorum quæ colit.

CAPITVLVM XXIII.

ANOBIS. [Firmā] puta quæ est colonus partitionarius. si qui certā partē fructuum recipit; si autem esset pensionarius puta quæ pro. x. colit agrum de fructibus, cum non sint sui, non tenet soluere decimam; tamen si possideat, uel tantum detineat fructus terre, possunt sicut & a quolibet alio detentore uendicari. argumen. 16. quæst. 1. c. si quis laicus. j. eo. c. pastoralis. ff. de usur. l. hæcenus. Item dicimus, qd licet dominus cum pensionario conueniat, quod pensionarius omnes decimas soluat, tamen potest dominus conueniri de eo quod recipit, nisi pensionarius soluat cum de omnibus bonis debeatur solui decime. s. eo. c. non est. ¶ Item credimus, quod colonus etiam si in alia

Tr 3 paro-

parochia percipiant ecclesiastica sacramenta, tamen de fructibus quos percipiunt de prædijs quæ colunt ratione cultura non debent soluere decimas suæ ecclesiæ; sed illi in cuius parochia sita sunt prædia. arg. hic, & ratio est. s. eod. c. non est. & dicimus hoc sic uerum, si quartam partem fructum recipiant pro labore, siue certas mensuras tantum, dummodo de fundo illo recipere debeant, illas mensuras, & non aliunde; puta quia in fundo essent, soluerentur illæ mensuræ, & si non essent ibi non soluerentur illæ mensuræ. & idem uidetur dicendum etiam si non de fructibus illorum prædiorum, sed etiam certa pecunie summa deberet solui, dummodo sic esset conuentum quod de fructibus illorum prædiorum solueretur illa pecunia. argumen. ff. de usufructu. l. hactenus. ff. de iudic. l. fideicom. ¶ Sed secus esset, si de fructibus prædij non deberent coloni recipere portionem suam, sed persona esset tantum obligata ad soluendum mercedem, siue merces esset in fructibus undecunque perceptis, siue in pecunia; quia tunc de mercede illa soluit decimas ecclesiæ suæ ubi percipit diuina sacramenta. i. 6. quæstio. 1. cap. quæsti. nā ibi loquitur in casu isto. & est argumen. ad hoc. ff. de contrahen. emp. l. fin. & hoc ipsum probo rationibus. ¶ In primo enim casu, cum omnes fructus sint decimandi antequam diuidantur sine deductione expensarum, infra eod. cap. tua. ergo ex quo semel sunt decimati, ulterius decimari non debent ab his, ad quos ex debito perueniunt, sicut sunt coloni. j. eod. cap. pastoralis. ¶ Item in secundo casu est optima ratio, quia est lucrum manuum suarum; ergo debet habere inde decimas ecclesiæ, ubi percipit sacramenta. ¶ Item in primo casu totus fructus est de terra, licet in eo habendo cooperetur opera hominis. supra eod. cap. non est. id eo tantum ecclesiæ, ubi sunt sita prædia, dandæ sunt decimæ. nam secundum pacta quæ diximus, nihil debet habere de mercede, nisi terra fructificet. ¶ In secundo autem casu totus fructus, uel potius lucrum, & merces est de opere manuum; quia etiam si fundus esset ex toto sterilis, tamen mercedem suam haberet colonus.

S V M M A R I V M.

- 1 Privilegia, contractus, & præscriptio, quando largè, largissimè, et quando strictè sint interpretanda.

C A P I T V L V M XXV.

T Va & j. [Extendenda] j. eo. c. ex parte. contra solu. ibi privilegium generale datum ecclesiæ super decimis alterius parochiæ legitimè recipit interpretationem, & secundum proprietatem uerborum, scilicet ex quo concessæ sunt ei decimæ alicuius parochiæ non solum decimæ ueteres, sed etiam de noualibus concessæ uidentur; sed tamen nec in hoc casu credimus privilegium largissimè, sed tantum largè interpretandum est, in quantum ius aliorum tangit. ff. de uulga. substi. l. ex facto. s. eod. cap. dilecti. & c. suggestum. in quantum autem ius concedentis tangit, largissimè interpretandum est. s. de do. c. cum dilecti. Sed licet hoc sit in privilegijs concessis ecclesijs, tamen secus est in feudationibus decimarum concessis laicis; quia ibi solummodo sunt largè interpretanda uerba, ut intelligantur tantum de decimis quæ tempore infeudationis erant. argum. ff. de contrah. emp. l. rutilia. cum enim infeudatio sit contractus, sufficit si fiat ibi larga interpretatio, ut in præalleg. cap. cum dilecti. & ideo ad futura extendi non debet, ut in prædict. l. rutilia. quamuis hæc concessio decimarum facta laicis specialiter sit odiosa, ut supra de his quæ sunt a præla. sine consensu capituli. c. cum apostolica. & hoc est in contractibus si non sunt extendendi ad futura, multo fortius iura ex præscriptione quæ sita ad futura non extenduntur, uerbi gratia, si præscripsit aliquod ius decimandi in tota parochia alicuius, non tamen uidetur præscripsisse in noualibus. infra eod. cap. cum contingat. nam præscriptiones non tantummodo sunt largè interpretandæ,

sed sunt restringendæ, ut non intelligatur præscriptum nisi illud quod præscriptum probatur: nam licet quis probauerit, quod per totam parochiam decimam colligit excepto uno prædio, de quo non probauit, non adiudicabo sibi decimam in illo prædio. & ad hoc est. ar. j. eo. c. cum contingat. unde est quod quando aliquis petit decimas, quas præscripsit extra suam parochiam, quod debet probare de singulis fundis per se; quia decima collecta ex uicinis fundis, non probat in alijs debere.

S V M M A R I V M.

- 1 Colonus accipiens terram colendam ad tertium, quartum, uel alium redditum, nunquam deducit semen, nec expensas.

C A P I T V L V M XXVI.

T Va nobis [Statutum] idest redditus uel census. ¶ Aut semine] no. quod quando aliquis dat terram alicui colendam ad tertium, quartum, uel ad alium redditum, nunquam colonus debet inde deducere semen, uel alias expensas de iure, nisi per speciale pactum aliud fiat.

C A P I T V L V M XXVII.

E X parte tua. [Laboribus] idest de terris laboratis [per uos]. i. parochias in quibus sui patronatus habetis. [De noualibus]. s. eod. ca. tua. contra. Solu. ibi.

S V M M A R I V M.

- 1 Decimæ quando de negotiatione soluuntur deducuntur expensæ circa rem factæ & quare.
2 Decimæ de fructibus, & redditibus, non diminutæ, dandæ sunt.
3 Decimæ de lucro rei emptæ dantur, quid autem de mercibus, in numero.
4
5 Decimæ prædiales dari debent statim ubi fructus percipiuntur.

C A P I T V L V M XXVIII.

P Astoralis. Casus est talis, episcopus Elieus. quæsiuit, an si quando soluunt decimæ de fructibus uel prouentibus molendinorum & piscariarum, deducendæ sint expensæ factæ pro eis percipiendis; sicut deducuntur, quando decimæ soluuntur de lucro negotiationis. Huic autem quæstioni respondit Papa, non est differentia de molendinis & piscarijs, uel agris uel gregibus, uel quibuscunque alijs mercibus; quia si ipsæ fuerint emptæ de pecunia decimata, quantumcunque postea uendi contigerit easdem, etiam si post multos annos, & postquam multos collegerit fructus ex eis, tamen omnes expensas deducet; sed quando soluunt decimas de prouentibus, uel fructibus molendinorum, uel piscariarum, uel agrorum, uel quaruncunque aliarum rerum, siue sint empti causa proprii usus, siue ad reuendendum, non debet inde extrahere expensas, siue fiant pro fructibus colendis, siue fiant pro restaurandis rebus, unde fructus proueniunt, siue ex dem res pro parte corrumpantur, siue in totum. Aliqui tamen dicunt, quod quando dantur decimæ de prouentibus molendini, uel piscariæ, quod deduci debent expensæ quæ fiunt extra rem, unde proueniunt fructus, & deinde soluuntur decimæ. Et intelligunt literam istam ubi dicitur, expensas tamen quæ fiunt pro fructibus &c. loqui in tali casu, scilicet quando aliquis emit molendinum uel piscariam, & ex eis percipit fructus, & pro illis fructibus uel prouentibus percipiendis fecit expensas extra rem; puta pro mercenarijs, retijs; postea quando reuendet molendinum & piscariam soluunt decimam de lucro, non deducet expensas istas; secus autem esset, si circa rem fecisset expensas, puta in refectione molendini, uel piscariæ; quia illas bene deducet, & hoc dicit finis decre. huius. Hoc licet æquitati consonet, tamen literæ contradicere uidentur. nobis uidetur, quod bene fuit quæstio in hac decre. an si cut de negotiatione deducuntur expensæ ante decimas quæ fiunt pro lucro habendo. l. quæ fiunt in mercenarijs; quia mediatoribus, in pedagijs, & mercibus deducendis, & in alijs huiusmodi, siue etiam fiant circa res in quibus negotiantur, ut sunt mercedes, quæ dantur uel rectoribus, uel

vel sarcinatoribus, uel fullonibus, uel alijs huiusmodi, an sic etiam deduci debeant de molendinis & piscarijs. & respondit quod non, quia nec primæ expensæ, scilicet quæ sunt extra rem, scilicet molendini, ut quæ sunt in mercenarijs qui seruiunt molendino & iumentis, sunt deducendæ, & hoc dicit ibi expensæ quæ sunt &c. nec secundæ &c. expensæ quæ sunt circa rem, scilicet molendini similiter sunt deducendæ, & hoc dicit ibi, nec pro restauratione detrimento &c. Aliqui tñ dicunt, quod expensæ mercenariorum non sunt deducendæ ante decimas, neque in negatione neque in molendino; sed hæc est differentia inter negotiatores, & alios; qui negotiatores deducunt expensas factas circa rem, sed alij non deducunt expensas neque circa rem factas, neque alias, nisi quando res uenduntur. ¶ Sed queritur circa primos qui mouit Papam, uel quæ ratio est quod deducantur hæc expensæ sine extra rem sine circa rem de negotiatione, & non de alijs. Respondit ratio est s. eo. c. non est. & c. tua. & j. eo. c. cum non ubi dicitur quod dominus omnium rerum, scilicet orbis & terræ & plenitudinis eius, decimas sibi reseruauit in signum uersus dominij, & indignum esset quod de fructu terræ suæ uel alterius rei siue sit molendinum, siue grex, siue piscaria, siue possessio, deduceretur aliqua expensa extra rem, nec circa rem, quando nec talis expensa detrahitur dominis temporalibus suos fundos, uel alias res locantibus, uel ad censum dantibus; secus autem est in negotiatione, quia ibi nullus est fructus, quomodo enim potest dici fructus, si ego emo lanam, & inde facio uestem, uel si emo fundum pro c. certe nunquam potest dici fructus, sed lucrum est & precium, quicquid residuum est, deductis expensis & pretio. ff. de hæc. uel act. uen. l. uenditor ex hæc. ff. ad l. Fal. l. 3. & de hoc lucro bene danda est decima. s. eo. d. c. non est. sed in molendino grege, possessionibus, & alijs rebus elementis fructus & redditus est quod inde prouenit non etiam de ductis expensis; licet enim expensæ mercenariorum, & aliarum siue fiant extra rem, siue circa rem, & profint ut maior fructus habeatur, inde tamen nunquam ex eis habetur fructus molendini, sed tantum ex re, puta molendino, uel grege, & sic uulgari sermone dicitur fructus uel redditus huius molendini, uel gregis tantus est, & lucrum huius negotiationis tñ est. ff. de usufr. l. usufr. legato. ¶ Cū ergo de fructibus & redditibus integra decime dandæ sunt, nullo modo integræ darentur, si expensæ deducerentur. s. eo. c. tua. j. eo. c. cum non. sed de toto lucro dantur bene decime, licet detraherentur expensæ factæ in negotio neque quia eis deductis dicitur lucrum. ¶ Sed contra. ff. de pet. hæc. l. si a domino. §. fin. ubi dicitur quod fructus intelliguntur deductis necessarijs & utilibus expensis. Sol. ibi appellat fructum lucrum. Vel dic, quod illa expositio est ciuilis, non naturalis; constat enim, quod in ueritate fructus uel redditus est quicquid uenit de molendino, grege, uel possessione, licet nullæ expensæ deducantur. uidetur ergo sic tenendum; quia quando soluitur decima, a lucro deducendæ sunt expensæ; sed ubi soluuntur de fructibus uel redditibus, non deducuntur expensæ. ¶ ¶ Venduntur ¶ quando cū que uenduntur emptæ res uel factæ, tamen semper si aliquod lucrum fuerit in eis quando uenduntur de lucro soluatur decima, & de decimis detrahantur expensæ; nec distinguitur, an emptæ, uel facta sit res causa mercimonij, uel negotiationis uel cā proprij usus; licet quidam distinguant, ut quando mercimonij causa emit, tunc de decimis de lucro; sed si causa usus proprij emit tunc etiam si multum inde lucretur, tamen non dat decimas, sed certe his contradicit quod hic dicit. l. quia dicitur, quod cum uenduntur, decimarum debet lucrum deductis expensis. Itē vñ nobis, quod si causa mercimonij emerit mercē quæ multum plus ualeat quam sit pretium pro ea datum, si tñ retineat ad proprium usum, non soluatur decimas de eo quod res plus ualeat. ¶ Item uidetur, si quis emerit mercem pro centū, & postea de medietate mercis acceperit centum, quod

si uult de mercibus quæ remanserunt, quæ omnes sunt lucrum, dare decimam, quod potest siue merces sint immobiles, siue mobiles, sed si nolit dare partem de mercibus quæ remanserunt, debet dare decimam de pretio rerum uenditarum; & hoc satis probatur hic. & s. eo. c. nō est. ¶ Sed quid si de parte, quam uendidit, non accepit totum pretium quod dedit pro mercede, scilicet centū, sed accepit fere totum, puta. 90. & non dedit nisi tertiā uel mediam partem mercis, certe & tunc idem uidetur; quia facta legitima æstimatione eius quod apud eum remanet, soluet decimam de lucro rerum uenditarum [molendinis] id est prouentibus molendinorum, & piscariarum, [necessariarum] scilicet pro seruitoribus, & mercenarijs molendini, uel etiam ipsius molendini refectione, uel piscariæ [ex eisdem] scilicet ex fructibus molendini, uel piscariæ. [Concessum] consuetudine approbata uel ratione, licet non præscripta, scilicet quod detrahat pretia rerum suarum negotiatorum expensas, & alia [acquistas] in sua forma, ut campus, castrum, & similia quocūque titulo, ut realientur, uel etiam sine hac intentione [factas] ex alia materia ut tela. [Decimata] si enim nō esset decimata, non soluit de lucro, sed etiam pretium, quod etiam in re emptæ datum est, decimarum debet; uel ut alij dicunt, ipsa res emptæ. ar. s. de pec. cle. c. r. uel pretium quod de re emptæ accipitur. ¶ Venduntur ¶ si enim donaret, uel permutaret, uel alio ut alienaret, nam tunc licet res plus ualeat quam eam emerit, tamen nullas decimas soluere tenetur; idem est si sibi retineret, quod uerum est si pecunia unde res emptæ uel facta decimata esset; quia si pecunia non esset decimata, crederemus quod res emptæ pro decima parte esset ecclesiæ cum & ipsa pecunia unde emptæ est pro decima parte esset ecclesiæ. j. eo. c. §. fructus. ar. op. s. de pe. cle. c. r. [expensas] quæ sunt in eundo & redeundo ad negotiandum, & quæ dantur mediatoribus, & consimiles, & non solum necessarias & utiles, sed etiam uoluptuosas & quaslibet, dum modo in fraudem non fieret ecclesiæ, & ante omnia deducendum est pretium datum pro re. Decimæ uero prædiales soluuntur nullis sumptibus deductis. s. eo. d. c. cum hominis. & c. tua. ¶ Personales ¶ si surgunt ex rebus decimatis, deducuntur expensæ, alias non, ut hic. Item prædiales debent dari statim ubi fructus percipiuntur, antequam separentur inde census uel tributum, tamen & si tunc ommissa fuerit, postea faciendæ sunt j. eo. d. c. cum non sint. & s. eo. c. tua. sed & personales eodem tempore securus est dare, quamuis quidam dicunt quod melius est dare in fine anni propter inimicitias. ar. s. de pig. c. ex literis. Item in animalibus, & in alijs non debet dare de teriores; sed meliores, uel mediocres; quia non est indignum dandum Deo. 49. di. c. sacer. & 16. q. 7. c. omnes de cimæ [expensas] puta in colendo agrum uel pascendo gregem, in lignis, & mercenarijs cibari & molendini. ¶ Fructibus ¶ hic uult dicere, quod expensas factas in re ut sit pretiosior, illas detrahet, cum uendet, & non ante; illas autem quas fecit pro fructibus recipiendis de ea tantum & cum eis pereunt, & non deducet. Idem est etiam si emptam rem, & post destructam, reficeret; crederemus tamen quod postea si eam rem uendat, & plus etiam inde accipiat propter meliorationem illam quam accepisset si in priori forma res permanisset, quod expensas secundum quantitatem meliorationis accipiet, [Decimata] expensæ pro fructibus factæ, id est etiam si pecunia pro fructibus colligendis soluta fuerit decimata [solua] ecclesijs [onere.] 16. q. r. c. si quis laicus. ff. de contrah. emp. l. alienatio, [pro restaurando] scilicet quod aliquid datum est pro restaurando furno, uel molendino, uel huiusmodi [deducendas] speciale in decimis. alias contra. ff. de her. pet. l. si a domino. §. ult. & l. seq. [pro uentibus] id est quando decimantur prouentus, & si uenderetur grex, & chidanas, decimaretur lucrum, non intelligere-

tur

tur lucrum, nisi deductis expensis in reficiendo factis.

CAPITVLVM XXIX.

Cum contingat, [Ab antiquo] ita quod prescripserit, & est odiosum & restringendum; secus si ex privilegio haberet decimas, quod est favorabile & extendendum; ut no. s. eo. c. tua, [ipsas]. s. eo. c. ex parte. contra. Sol. ibi. ¶ Causa rationalis] puta privilegium; uel transactio, uel alia similis, uel specialis prescriptio in singulis agris noualium; ut no. s. eo. c. tua. quod hic signatur contra. & ibi sol.

S V M M A R I V M.

1. Ecclesia una an possit prescribere decimas in alia parochia.

CAPITVLVM XXX.

Cum in tua. [Parochijs] aliarum ecclesiarum & certis locis ipsarum parochiarum [& determinatis] [percipiant] ex privilegio, uel consuetudine, uel alio iure. ¶ Annuatim] non possit currere prescriptio, quia pro parte totum retinet, cum non possint decimæ eiusdem agri diuerso iure censi, sed secus si diuersi essent agri; quia tunc bene in altero prescriberetur, & in altero non. s. eo. c. prox. nec per unum aliud teneretur, sed obijciatur quod est. s. eo. c. ex multiplici, ubi duæ decimæ eiusdem agri alio iure censentur, quam aliæ decimæ eiusdem agri. Sol. illud est propter speciale pactum, sed ad hoc est contra quod legitur. s. c. prox. & s. eo. c. tua. il. 1. Solu. ibi diuersa sunt, quia diuerso iure censentur; nam alio iure censentur noualia, quam terræ cultæ quo ad hoc quia in privilegio contineri intelligantur, licet quo ad ius commune eodē iure censentur. s. eo. d. c. ex parte. Aliqui tamen dicunt quod bene posset prescribi quod de certis fructibus non darentur decimæ, ex quo pacto potest induci quod de certis fructibus non dentur. Hic autem quia non prescriperat non prodest ei, quod licet certis temporibus non soluit, non tamen tanto tempore cessaret quod ad prescriptionem sufficeret, sed prius dictum magis placet [Perceptus] de eisdem possessionibus, de quibus hætenus per ceperunt decimas, & percipere debuerunt de aliis fructibus [per soluta] hisque de aliis fructibus percipere consueverunt, uel privilegio, uel consuetudine [debentur] die ut no. de offi. archi. c. ult. [debeat] 12. q. 2. c. cognouimus. [censeri] super eadem re [alioquin] i. si fructus prædicti non peruenerit de terra decimali monasterij, melius uidetur quod hæc actio fuerit concessoria.

S V M M A R I V M.

1. Titulus in longa prescriptione probatur, in longissima uero minime.

2. Confirmatio nullum nouum ius tribuit, sed tantum uetus confirmat.

CAPITVLVM XXXI.

Videtur. [Quæstionem] interdicto uti pos. intentando, de facto enim molestabat episcopum super decimis non permittendo eas solui a rusticis, & secundum interdictum uidetur lata sententia in fin. decre. Vel dic, quod intetabatur actio de dolo ad decimas subtrahere, sed ad damnum quod contingit ex eo quod hospitalarij suadebant rusticis ne soluerent decimas, ut ff. de do. l. cum quis. uel officium iudicis implorabat, melius uidetur, quod actum fuit confessoria [communi] 1. 6. q. 7. c. omnes. 12. q. 2. c. quatuor. s. e. c. quoniam a nobis. in his nihil uidetur, quod iure communi & ecclesie & decimæ pertinent ad episcopum dicere. [ecclesie] i. mensæ episcopalis. Vel dic, quod bene nomine ecclesie potest agere episcopus, ut no. s. de resi. spo. c. olim. [titulum] i. aliquem titulum dicere, per quem locum haberet prescriptio in qua necessarius est titulus, & bona fides. ¶ Probaret. s. de probat. c. licet. in longa enim prescriptione probatur titulus etiam secundum leges, sed in longissima non, secundum l. sed secundum canones sic, licet sufficiat probari tempus, & non titulum, sed allegari, ut C. de prescript. lon. temp. l. diuina. C. pro hæc. l. ult. s. de prescri. c. si diligen. ubi no. & de hoc. & c. quoniam omne. argu. contra. C. de pet. hæ-

re. l. cogi. sed illud loquitur quādo non allegatur prescriptio, & quando presumptio non est in contrarium. C. de prob. l. siue. prescriptio enim sub se habet titulum, & bonam fidem; & ideo prescriptio allegata allegare uidetur iustum titulum & bonam fidem, etiam si non dicatur. [Qui], scilicet Rex & Regina. [Concesserunt] per hanc concessionem uidetur concessisse id ius, quod habebat. s. de testa. c. Raynaldus, scilicet ius patronatus. s. de don. c. pastoralis. [Confirmationis] in forma comuni, si enim ex certa sententia & cum causæ cognitione confirmasset, secus esset; ut no. s. de confir. uti. uel inuti. c. pe. s. de transac. c. 1. ¶ Confirmatione] cum confirmatio nihil iuris noui tribuit, sed tantum uetus confirmet. s. de confir. uti. uel inuti. c. dilecta. licet enim ignorantia iuris, qua se putauit iuste possidere, excuset eum a culpa, cum det bonam fidem, non tamen dat iustum titulum. Itæ ignorantia iuris non prodest in prescriptione. ff. de iur. & fac. ign. l. in usu. & l. regula. ff. pro empt. l. 2. s. si a pupilo. ff. de usu. l. nunquam. ar. quod si fluxisset tempus, quod prescriptio ualeret, cum tamen non præcesserit titulus; nam donatio Regis pro non titulo est, sed dic, idem est si effluxisset, non tamen ea ratione, quia titulum non probauit, quia in incorporalibus non tenetur ti. probare, ut not. s. de prescri. l. si diligen. sed quia tamen malum allegauit, scilicet donationem Regis, hoc uidetur sonare litera sequens, nos igitur & c. [Et confirmationem] supra factam [Derogatur] quia non intendebat illud tollere Papa propter suam confirmationem, sed tantum donationem eis canonice factam. [Confirmabat] Sed obijciat, nonne eo ipso quod dicebat, donationem de decimis tibi a Rege factam confirmamus, uidetur supplere defectum quod erat in donatione ex personis donantium? s. de transac. c. 1. Resp. hic non fecit mentionem quod hæc donationes factæ essent a rege uel alia laica persona, sed sicut simpliciter dixit, confirmo decimas sicut iuste poss. Vel dic, quod etiam si confirmasset decimas dentas a rege, intelligeret confirmare in eo casu, in quo donare liceret, quod donaret, scilicet decimas

quas in feudum ab ecclesia detinebat a Confirmare, ad quas donare licebat cum autoritate hac dicta adde Bal. in l. laborum. C. qui, admittit. & dicit do. Ar. hic hoc forte non inueniri alibi refert Fel. in c. 13. de consuet. col. 8. uer. & hinc est quod confirmatio, quem uide & ultra ibi adde Alexan. de Imo. in consuet. 99. col. 4. circa prim. in 1. nol.

S V M M A R I V M.

1. Iudei nunquid cogantur soluere decimas prædiales.

2. Consuetudo seruanda est in solutione decimarum.

CAPITVLVM XXXII.

In aliquibus. [Permissæ] puta Sarrazeni & Iudei, sicut in Ungaria. [Christiano] ut Græci, & armeni, & consimiles. ¶ Integritate] sed nonne Iudei coguntur soluere decimas prædiales? ut s. eo. c. de terris. Resp. licet cogantur, quia tamen non possunt de facili cogi per censuram ecclesiasticam, idcirco speciale est, ut eis locari non possint, & est si. j. proxi. c. uel si locantur eis, locentur tali conditione, quod absque cōtrouersia decimas reddant. ¶ Consuetudine.] no. loci consuetudinem seruari, scilicet in ecclesijs in quibus sunt soluende, ut si consuetudo est quod uni ecclesie soluantur, scilicet parochiali ualeat consuetudo; & idem forte si soluit illi ecclesie, ubi percipit ecclesiastica sacramenta. s. eod. c. cum sint. & c. ad apostolica. in eo autem quod non soluantur uel minus plene soluantur, nulla ualeat consuetudo. 1. 6. q. 7. c. quicunque. s. eo. c. cum homines.

SVM.

S P M M A R I V M.

- 1 Dominus tributis quando non teneatur soluere decimas de tributis.
- 2 Partionarii & pensionarii coloni differentia.
- 3 Decime soluuntur de mercede operarum.

CAPITVLVM XXXIII.

- C**um non sit. [Prætereunt] de facto, non de iure, uel dum nimis potentes sunt quibus soluuntur, uel nimis absentes & remoti. ¶ Quos] no. q. si de fructibus fundi tributarij solute sint plenè decimæ, dominus cui tributum soluitur non tenetur soluere decimas de tributo. s. eo. c. pasto. & hoc q. dicit hec glo. uidetur uerum quando de certa terra debet habere censum uel tributum; quia tunc habet quoddam ius in terra illa, uel saltem in fructibus; sed si alias aliquis reciperet pensionem pro aliquo seruitio ab aliqua persona, non uideo rationem quare non eodem modo teneatur reddere decimam de pensione ista, sicut de militia, uel de aduocatione. s. eo. c. non est. etiam si pecunia prius esset decimata; si autem gratis daretur pensio sine ullo seruitio; tunc si illa pensio esset decimata, non uidetur q. iterum a donatario debeat decimari, ut no. s. c. non est. ¶ Et hac eadem ratione uidetur, q. si dominus ad quem perueniunt omnes fructus fundi, eos decimauerit, q. ulterius colonus partionarius qui debet recipere certam partem fructuum pro cultura, suam partem fructus decimare non debet, quia ipse colonus ius habet in fructibus; secus autem esset, si certam mercedem acciperet colonus pro agricultura, quia tunc etiam dominus debet decimare omnes fructus, & colonus debet decimare mercedem suam, siue merces fuerit in pecunia siue in alijs rebus iam decimatis. Aliqui tamen dicunt, q. ex quo merces certa succedit loco partis fructuum quam debet habere, colonus quod eiusdem iuris deberet censeretur pecuniaria merces, sicut perceptio certæ partis fructuum. arg. j. de censu. c. olim causam. scilicet ex quo a domino decimati sunt fructus, q. ulterius a colono non decimetur merces. ¶ Sed certe non uidetur, q. bene dicant isti, quia nunquam merces ista succedit loco partis fructuum; nunquam enim nisi cō fuerint uel lege est introducta ista succelsio, nam si esset introducta forte aliud dicendum esset. ¶ Itē una bona ratio est, q. melioris conditionis debet esse colonus partionarius quam pensionarius, quia partionarius exponit operas suas fortunæ & misericordis Dei, sed pensionarius semper est in certo de mercede sua; in domino autem fundi secus est, quia si recipiat certam pensionem a colono pro fructibus fundi, nunquam de illa pensione dare debet decimas, quia intelligitur uendidisse fructus sua decima. s. eo. c. pasto. unde fructus debent decimari, & non pensio, nisi forte pensio constituta esset in fructibus eiusdem fundi; quia tunc transeunt cum onere suo, nisi prius a colono decimantur, ut hic. ¶ Sed quæres, quare eodem modo decimat dominus pretium fructuum non uenditorum, sicut colonus decimat mercedem operarum suarum? Respon. merces operarum procedit ex membris hominis, & ideo ex his dantur decime, unde Ier. Leuitæ decimas accipient ex omnibus ciuitatibus operarum uestrarum; secus in uenditione fructuum ubi nec opera nec aliud deduci debet autē decimas. s. eo. c. pastoralis.

CAPITVLVM XXXIII.

Nuper [Abbates] a quibus colonis persoluant, repete quæ diximus. s. eo. c. suggestum. [alios] scilicet templarios, & hospitalarios, & alios.

CAPITVLVM XXXV.

Interdicimus. [Detentas] forte in feudum [in pignus] sicut uenditio sine autoritate episcopi. s. de his que s. a. prei. f. con. ca. c. cū apostolica. [ab eis] dem laicis] ab his autem, ad quos pertinet, licet accipere. arg. s. de loca. & condu. c. nostra.

De regularibus & transeuntibus ad religio.

RVBRICA XXXI.

S P M M A R I V M.

- 1 Monachus quis & in qua ætate tonderi possit.

CAPITVLVM I.

Nillus. [Tondeatur] ut sit uerus monachus, & professus. 20. q. 1. c. illud. tonderi autem ut sit uerus clericus, potest in 7. ann. 28. di. c. de his. 78. dist. c. quicunque. c. in singulis. & etiam si sit oblatus a parentibus. 20. q. 2. per totum. idem tamen est, & si non offeratur, sed tonsuratus manet in monasterio. j. eo. c. proxi.

S P M M A R I V M.

- 1 Ius naturale præfertur positivo uel ciuili in spiritualibus.
- 2 Missi in monasterio coacti an possint exire ante pubertatem, & quanto tempore fiat eis præiudicium, si eadem. in nu. 3. & 4.

CAPITVLVM II.

Si quis. [Tonsuratus] ut monachus [consensu] si uerò consensu eorum tacito uel expresso intrauerit, ulterius reuocare non poterunt. j. e. c. significatū. 20. q. 2. c. 1. & s. c. in eo. c. dicitur. & ead. caus. q. 1. c. audisti. & c. quicunque. & uidetur quod si quis habet patrem & matrem, quod sufficit alterius oblatio, & eadem ratione si quis habet plures tutores, unus solus offerre potest, cum similem potestatem habent quo ad hoc tutores, sicut parentes. 20. q. 2. c. sicut puella. Contrarium uidetur ibi, q. potior sit conditio prohibentis. ff. communi diu. l. Sabini. si tamen unum parentem tantum habet, ille solus offerre potest; & si habet tutores alios quam parentes, tamen parentes inuitis tutoribus eos monasterijs offerre possunt. Item etiam credunt aliqui, etiam si sit auus qui habet filium & nepotem in potestate, quod pater inuito auo eum poterit offerre, & non e conuerso. ¶ Et est ratio, quia in spiritualibus præfertur naturale ius positivo uel ciuili, nec uidetur facienda differentia; quo ad hoc quod offerre & offerri possint, inter patrem & mulierem, & eos qui sunt in potestate uel emancipati. in greadiens uel oblati intra annos pubertatis exire non poterit. arg. eius quod dicitur in matrimonio carnali. j. de desp. impu. c. de illis. sed tamen uidetur quod sua auctoritate ingressus possit ingredi intra pubertatē. j. eod. c. significatū. ¶ Si autem coacti missi essent in monasterio, dicunt quidam quod quandoque uolunt, possunt exire etiam ante tempus pubertatis. arg. a contrario sensu. 20. q. 1. c. puella. & q. 2. c. puella. contrarium tamen uidetur, quod ante pubertatem exire non possit. 20. q. 1. c. illud. & q. 2. c. 1. scilicet tunc, scilicet quando parentes eos offerunt intra 15. annum. & etiam ultra in infinitum poterunt exire, nisi prius uoueant, uel professionem faciant, uel habitum sumant qui profitentibus dari solitus est. j. eo. c. statuimus. 20. q. 1. c. illud. & hoc idem dicitur in matrimonio carnali, scilicet quod transcurso temporis non sit dispensatio matrimonii. j. de desp. impu. c. attestaciones. nec obli. j. eo. c. cum uirum. ubi innuitur, quod si ueniens ad ætatem legitimam non contradicat, ratum habere uidetur. Sol. non fuit ibi solus transcurso temporis, sed benedictio monachalis recepta fuit in maiori ætate. ¶ Alii tamen dicunt hoc, scilicet quod sufficit cursus temporis pro ratihabitione; nam siue in maiori ætate sumperit habitum, & in maiori ætate eum portauerit, cum non sit distinctio habituum, nec alia solemnitas fieri consueuit, lapso anno siue finito tempore probationis perseverauerit, dicunt hos tacitè uideri profiteri. Et non obstat quod dictū est de carnali matrimonio; quia facilius per alias leuiiores presumptiones

nec

nes presumitur quis fieri monachus, quam coniunx. Pro hac autem opi. uehementer facit; quia si ille qui per uim mittitur in monasterium lapsus anni presumitur tacite professus, ut hoc capitulum dicit; quanto magis ille qui sponte ingreditur. Item ar. j. eod. c. ex parte. & c. cum uirum. hoc autem satis posset concedi, q̄ in monasterijs ubi cōsuetudo est, q̄ certo tempore fit professio uocalis, uel alię solennitates fiunt circa facientes professionem, q̄ nisi illę solennitates seruentur, per solam habitus portationē non presumitur profiteri. arg. j. eo. c. statumimus. 20. q. 1. c. illud. Si autem in illo monasterio non est distinctio habitus professorum ab habitu, quem pueri portant uel nonitij. Dicunt quidā idem. s. quod p̄ portationem habitus non intelligitur profiteri, cum decre. dicant quod semper aliquod signum distinctionis debet esse inter eos habitus. j. eo. xi. c. statumimus. in fi. unde monachis ingredientibus non est imputandum, nec contra eos presumendum lapsu anni uouisse ordinem tacite, nisi nouus habitus eis datur ab abbate. nec obstat. s. quod met. causa. c. perlatum. quia ibi uotum emisit & professionem fecit, licet protestationem pręmiserit, cui protestationi facile renunciare intelligit. Itē hoc quod dicimus locum habet, ubi certum est q̄ non est facta expressa & uocalis professio. Si autē dubium esset, ex portatione habitus presumitur professionem pręcessisse. 28. dist. c. quod inter. 20. q. 1. c. puella. j. eo. c. uiduas. etiam expresse & uocalem; nec est necesse q̄ abbas hoc probet. Pręsumptio enim hoc onus. s. probandi contrarium in monachum portare habitum refundit, & tamen illud probare non potest, cum sit negatiua. ¶ Alij tamen dicunt ut uidetur melius, q̄ profiteri presumitur quando non sunt distincti habitus, licet per annum portauit, & si ab initio solenniter accepit habitum, quo monachi illius monasterij utebatur, sicut alij monachi facere consueuerunt, & cum solica solennitate, & hoc in minore. j. eo. c. ex parte. & ideo uidetur q̄ in puero sufficiat pro solennitate oblatio parentum. sed mihi uidetur quod interrogari debent in 15. ann. an uelint remanere monachi, aut non. 20. q. 1. c. illud. & credimus q̄ licet multo tempore post 15. annum steterint in monasterio, nisi fiat hæc interrogatio, non intelliguntur tacite profiteri, nisi aliquid faciant ex certa scientia quod soli monachi facere consueuerunt. j. de his quę sunt a maio. part. cap. c. ex ore. s. de pręb. c. dilect. constitutio tamen quę ponitur. j. eo. c. uis qui in aliquo. huic opin. contradicere uidetur. & tu dic, sicut ibi dicitur. [Intra annum & diem] 20. q. 2. c. puella. [Ad principem] i. Papam. de conse. dist. 1. c. corpore. uel i. pręlatum forte prępositum ecclesię. [Ad missum] i. legatum, uel uicarium episcopi. [In clericatu] i. monachatu. [Permaneat] quo ad hoc q̄ parentes reuocare non possint, ut hic. & 20. q. 2. c. si in qualibet. ipse autem puer usque ad 14. annum poterit exire. j. eo. c. significatum. & c. cum scimus. ¶ Per uim] i. tractus & tonsuratus manibus ligatis, & tunc habet locum quod hic dicitur, scilicet quod fit sibi pręiudicium, si per annum taceat & manet in monasterio, & tonsuram portans & reliquum habitum; si tamen intra illum annum libere exire possit, tunc usque ad annum non fit ei pręiudicium, & post annum fiet in pręiudicium, ut dicit hæc decret. sed si per metum uouit uel professus est uel tonsuram accepit, quamdiu metus durat non fit ei pręiudicium, sed eo cessante nisi incontinenti exeat ratum habere uidetur. supra de his quę ui met. causa. fi. cap. perlatum. Quidam tamen hic exponunt per uim, id est per metum. ¶ Sed queritur quomodo potest hoc esse, quod si a principio sumpsit habitum per uim, postea stando per annum ratificabitur, sed per se sumendo. i. non intentione uouendi, nō ratificatur. Rñ. q̄ q̄ datus est ei habitus, licet inuito, tamen ea intentione datus est ut fiat monachus; unde quod eius nomine factum est, licet contra uoluntatem eius, non solum expresse uouendo, sed etiam tacite in

monasterio per annum manēdo ratificare uidetur. j. eo. c. cum uirum. secus autem quando nunquam necipit, nec ille qui eum habitum induit, intendebat quod deberet fieri monachus; quia tunc quod nihil est, tacite per lapsum temporis ratificari nō intelligitur. [Clericus] id est monachus. [Reclamauerint] tacite enim ratum habere uidetur. s. de his quę ui met. cau. fi. c. perlatum.

S V M M A R I V M.

Monachi uel professionem facere debent, uel dimisso habitu remaneant clerici.

CAPITVLVM III.

V T clerici. Hęc decret. & consimiles loquuntur quā conuersi, & non professi, nec profiteri uolentem, licet male eundem habitum religionis portant. Vel loquuntur, quando sine solennitate aliquis portat habitum. [Monachi] s. de elec. c. cum causam. in fin. s. 1. uel faciant professionem & sint monachi, uel dimisso habitu monachorum remaneant clerici.

S V M M A R I V M.

Uidua ad hoc ut dicatur professa, seu uelle fieri conuersa, quę requirantur in nu. 2. 3. 4. & 5.

CAPITVLVM IIII.

V Idua sponte. 27. dist. c. quod interrogasti. secus si coacte. s. de his quę ui met. cau. fi. c. perlatum. ¶ Conuersionis] hæc uidua licet uelum conuersionis acceperit, uel etiam professionis, id est qui tantum uel conuersis uel professis deputatus est, nō tamen pręsumimus eam uelle fieri conuersam uel professam, nisi aliqua pręsumptiones hoc inuenit, puta quia cum solennitate accepit, puta uocatus parentibus, uel de altari, uel in ecclesia, uel si accepit ab episcopo, uel abbate, uel simplici monacho, uel sacerdote cum ea solennitate quā cōsueuit alias profitentibus dari, & sic intelligimus. j. eo. c. ad nostram. & c. seq. 27. dist. c. quod interrogasti. 27. q. 1. c. uiduas. ¶ Est autem necesse, quod sciat quod ex constitutione eiusdem monasterij est eidem habitui annexum, id est quod habeatur pro conuersa, uel professa, & plus dicunt quidam, licet nos non credamus, quod si habitum etiam sine solennitate recepit, sed ex posita sequantur pręsumptiones quod intendit habitum cū effectu accipere, puta quia ea facit quę solę professi faciunt, tacite uouere intelligitur. j. eod. c. ad nostram. & hic. & 20. q. 1. c. quā progenitores. ¶ Si uero non sit distinctus habitus probatorum, conuersorum, & professorum; tunc si cum solennitate quę dicta est uel consimili sumat habitum, tunc intendo eam sumpsisse habitum probationis, & non professionis. j. eo. c. ex parte. c. ad apostolicam. Item not. quod si cum solennitate sumpsit habitum, etiam si per uim uel metum, nisi cum potuerit dimiserit habitum, ratum habuisse uidetur. j. eo. c. cum uirum. s. eo. c. 2. s. quod met. cau. c. perlatum. si autē sine solennitate, secus. s. eo. c. ut clerici. s. de elec. c. cum causam. uel dic, quod illę decret. loquuntur quando in aliqua ecclesia plures sunt tam professi, quam non professi, eundem habitum regularem portant, & hoc ipsum certum est, & portant habitum quo monachi illius monasterij utebantur, sicut alij monachi facere consueuerunt & cum solennitate solita, & hoc in maiore. ¶ Sacrum] non facit pro ea quod non sacrum uelamen accepit, cum uidue uelamen non sacrum accipiant. Vel dic, quod ipsa hoc dicebat, sed non credebatur ei; quia si constaret quod uelum non sacrum uel etiam sacrum sine solennitate accepisset, quamuis postea obrulisset sicut monialis, non uidetur quod professa tacite haberi debuisset. licet aliqui contradicant, ut no. in gl. hæc uidua. [Impofuerit] uidua enim per seipsam potest uelum conuersionis accipere, ut hic. 27. q. 1. c. uiduas. & a sacerdote. 20. q. 1. c. uiduas. & ab episcopo. s. de his quę ui met. cau. c. perlatum. ¶ Velatas] alludit consuetudini quę est alicubi quod uelare offerunt panem ad eucharistiam cōficiendam

Sciendam. q. r. c. iudua. & hæc duo. s. uelum non facrum sibi imponere, & cum uclatis offerre, sufficiunt ad probandum q. sit monacha, uel conuersa. 17. dist. c. quod interrogasti. alterum autem solum non sufficeret. in Auth. hæc consti. interpretatur priorem consti. coll. 6. ad med. j. de conuer. coniu. c. charissimus. Si uero ab episcopo uel sacerdote accepisset, hoc solum sufficeret. ¶ Sacramentum nisi alijs præsumptionibus adiuetur, quia tunc secus. s. de his quæ ui metusue cau. c. perlatum. sed & si alias probationes super hoc inducere uelit, non uidetur audienda, nisi probet se protestationem ex iusta causa omisisse. [Tenore] id est protestatione, uel intentione.

S V M M A R I V M.

- 1 Monacho an liceat de uno monasterio ad aliud migrare, & an Abbas teneatur eundem recipere, si pauperis.

CAPITVLVM V.

I Oannes. [Migrare] causa leuitatis, quia ad arctiorem licet. j. eo. d. c. licet. [Reddatur] & abbas cum recipere tenetur de iure poli, si pœnituerit. 18. q. 2. c. abbares. nisi timeatur, q. eius occasione monasterium dissolutione patiat. 27. q. 1. c. si qua mo. & c. si quis rapuerit. de iure tamen canonico non cogitur, cum renunciaſſe intel ligatur. s. de renunc. c. quod in dubijs, & not. s. de æta. & qual. & or. præ. c. intelleximus. quamuis posset aliud dici in monachis, quam in clericis; quia qui uelle nō habent, neccitatē nec expresse renunciare possunt.

CAPITVLVM VI.

Q Via in insulis. Alibi secus. 20. q. 1. c. 1. & q. 2. c. si qs in qualibet. & c. puella.

CAPITVLVM VII.

N On est nobis. [Recipi] neque in monachos aliorum monasteriorum, neque ad hospitium.

S V M M A R I V M.

- 1 Habitus conuersionis impedit matrimonium, non tamen dirimit.
2 Quattuordecimus annus requiritur in ingressu monasterium.
3 Potum quid sit, & per quantum tempus firmetur.
4 Probatio præcedere debet in suscipiendi ordinem.

CAPITVLVM IX.

A D nostram. [Religionis]. i. professionis. i. qui deputatus est tantum profelsis, uel sume in proprio sensu; sed ita non sumitur arg. a contrario sensu, 1 ubi dicit q. matrimonium teneat; quia habitus conuersionis licet impediatur, non dirimit. ¶ Consummationem. j. Nota in ingressu monasteria requiri 14. annum completum non cœptum. j. eo. c. cum scimus. 20. q. 1. c. illud. 3 & q. 2. c. si in qualibet. ¶ Habitū ipsū nō tñ uotum emiſit, quia tunc secus. 20. q. 1. c. firma. j. eo. c. sicut. 27. q. 1. p totum. Vel dic, q. et si uotum emisisset; q. tñ ex multis iudicijs præsumitur sine deliberatione factum, uidelicet quia illectus qui proximus pubertati, quia sine probatione, quia cito exiuit, exire potuit. Sed primum dictū magis placet quibusdam; sed si quis diligenter attendit intentionem Papæ, plus acceptabit secundo dictum; & q. hoc intenderit Papa constituere p. non astringatur quis uoto emissio sine precedenti probatione uel deliberatione, nisi per triduum perseverauerit sine reuocatione expressa uel tacita, nam si uotum non emisisset, sed habitū tantum accepisset, nedum intra triduum, sed etiam usq. ad annum potuisset contradixisse. j. eo. c. statuimus. nam cum uotum sit conceptio animi deliberatione firmati, non intelligitur firmatum uotum deliberatione plena, nisi per triduum steterit in eo uoto, si probatio non præcelsit. ¶ Secus autem uidetur si non faceret uotum ordinis, sed alias siue solenniter siue simpliciter continentia, uel quid aliud uoueret; nam tunc non expectatur triduum, sed statim obligat uotum. Ratio diuersa, quia cum in ordine suscipiendo debeat præcedere probatio, nō præsumitur q. præcelsit deliberatio, si omittitur probatio, in alijs uō nō est necessaria probatio, secus, in morte autem semper præsumitur præcedere deliberatio. j. eo. c. sicut.

S V M M A R I V M.

Monachus ingressus monasterium, in quo comedebantur carnes, si postea carnes non dat, & maiores austeritates seruat, an possit ad liberiores regulam transire.

CAPITVLVM X.

S Vper eo. [Religionis] id est professionis, secus si probationis, ut statim sequitur; in monachali autē habitu probari debet 18. q. ult. c. in monasterijs, id est uolentes conuerti & uitam mutare, & hoc protestantur. [Professionem] uocalem & expressam. ¶ Austeritatem] quid si aliqui intrauerunt monasterium in quo comedebantur carnes, sed postea correptum nō dat carnes & alias maiores austeritates seruat, nunquid hic monachus eas seruare tenetur? & quidem si loqueris de iure positio uel de iudicio ecclesie, credimus quemlibet peritum antequam profiteatur diligenter attendere quid promittat, nec se sine deliberatione, uel etiam ad ignota obligare. Si uero essent mulieres uel alia persone quæ excusantur ignorantia iuris, dicunt quidam, q. possunt transire ad aliam religionem, quæ non habeat maiorem asperitatem quàm promissit & inuenit. Melius tamen uidetur dicendum, quod ex quo professionem fecit, quod etiam in iudicio ecclesie & in iudicio animæ semper tenebitur illam regulam obseruare. 20. q. 3. c. cōstituit. s. de his quæ ui met. cau. c. cum dilectus. quando autem dicit se bona cōscientia intrasse & de spiritu Dei ductum, qd esse debet. j. eo. c. licet. 19. q. 2. c. duæ. & sicut unctio docuit eum omnia. s. de sacr. unct. c. ult. aut mala intentione dicit se intrasse nec de spiritu Dei ductum, & sic non est audiendus. ¶ Et est alia ratio; quia præsumitur quando regulam beati B. uel aliam elegit, quod plenē deliberauit de honore & utilitate eiusdem regulæ; imo plus, quia si tunc plene non deliberant, postea deliberare non possunt. 8. q. 3. c. dilectissimi. confitemur tamen, quod si impotens esset ad ordinem tolerandum, q. potuit secum dispensari de minori religione. j. eo. c. si significatum. & non potest dici seductus, quia Deo magis seruire deuouit. s. de his quæ ui met. cau. c. pe. ¶ Item si ne cuiusque uoluntate grauati non potest grauiori regula, hoc forte uerum est in clericis non profelsis; sed in profelsis, qui renunciauerunt propria uoluntati. 12. q. 1. c. non dicatis. uidetur secus dicendum, scilicet quod licet non possint sine omni uoluntate mutare ordinem, s. quod met. cau. c. cum dilectus. tamen constitutiones autiores facere possent. ¶ Assumi] nisi in necessitate, uel dispensatione. 16. q. 1. c. doctos. & c. si quos. [Voluerint] id est si non habuerunt propositum firmum mutandi uitam, sed tantum probare regulam intendebant.

CAPITVLVM XI.

S Ane. [Canonico] regulari [Fugerat] non tamen causa leuitatis. [Nunc] quasi dicat licet monasterium, ubi fecit professionem, institutum fuerit in strictiori regula, & monasterium ad quod transiit in laxiori, tamen hoc non est attendendum, sed quod monasterium non sit arctius. a [permanere] 19. q. 3. c. mandamus. contra. Sol. hoc quando bono zelo transiit, illud dum causa leuitatis. j. eo. c. licet. & repetere quæ diximus. s. de æta. & qualita. c. intelleximus.

S V M M A R I V M.

- 1 Minor 14. annis a parentibus oblatas, uel ubi facit professionem, an possit transire ad min. rem regulam.

CAPITVLVM XII.

S Ignificatum. [Denuncias] si enim parentes obtulissent ante. 14. annum, exire non posset. ar. hic a contrario sensu. [Oblatus] & post maiorem ætatem ratam habuit oblationem factam a parentibus in minori ætate. [Factam] sine oblatione parentum. [Ratam] expresse

Arctius. & sic obseruancia & non institutio attenditur. Adde Car. in cons. suo. 28. incip. pro elucidatione premij forum. circa prin.

presse, uel tacite ultra tempus morando. [Aliam] id est alium locum eiusdem religionis, uel alium altiore, etiam alterius religionis. j. eo. c. licet. Vel dic, q. ubi facit minor professionem, ex leui dispensatione etiam episcopi potest ad minorem religionem transire, & hoc innuit hæc littera ad religionem.

S V M M A R I V M.

1. Parentum deuotione an filii obligentur religioni.

CAPITVLVM XIII.

Cum uirum, [A parentibus] idem si a tutoribus. 20. q. 2. c. puella. [Accepit] non quando fuit tradita a parentibus, sed postea cum facta fuit pubes, ut in hac decr. dicitur [Concilij]. 20. q. 1. c. monachus. [Paterna] paterna deuotio dicitur facere monachum, quia filius deuotus in hoc patri obedit, necessitatem autem non imponit. 29. q. 1. c. illud. & c. puellæ. uel quia in minoribus annis a patre oblati ante annos. 14. exire non potest. 3. c. prox. [Allegatum]. i. siue secutus fuit paternam deuotionem eam ratam habendo post legitimos annos, siue primam professionem, semper ex utroque ligatus est filius, scilicet ex ratificatione oblationis patris, & ex propria professione. [Interdictio] illi qui altero predictorum alligatus est ad standum in monasterio. [Accepit] scilicet in minori ætate [contradixisse]. 3. eo. c. 2. [Ante] scilicet in minori ætate. [Constitutione] 20. q. 1. c. puellæ. [ut puellæ] non est hic sensus, c. nec uerba. sed hic intellectus col lectus est a contrario sensu. [Nubili] certe nec impubes postquam peruenit ad legitimos annos, sed utque ad illos exire potest, ut 3. ti. prox. c. 1. quæ ad nubilem ætatem peruenit. [Tunc enim] quasi dicat, si puella quæ in minoribus offertur monasterio a parentibus peruenit ad pubertatem, non cogitur stare oblationi parentum, imo exire potest.

S V M M A R I V M.

1. Professo quando dirimat matrimonium.

2. Habitus tripliciter dicitur.

3. Solennitates multe enumerantur necessariae ad matrimonium dirimendum. & in nu. 4. & 5.

6. Votum quando dicitur simplex. & quando solenne.

CAPITVLVM XIII.

Profectum, [Reddidit] hæc est uehemens presumptio professionis, licet uerba professionis non expresserit, sicut & si reddat se alicui religioni. j. qui cle. uel. uo. c. insinuante. uel reddere se religioni, idem est quod profiteri; promittere etiam obedientiam monasterio. pro presenti profiteri. j. qui cler. uel uo. c. consiluit. ¶ [Professio]. j. Not. secundum quosdam solam & semper professionem alicui de regulis approbatis, & de presenti factam non de futuro, in manibus eius qui habet potestatem recipiendi professionem, dirimere matrimonium & facere monachum. 3. de renun. c. ex transmissa. quandoque autem habitus sumptio presumptio est uehemens uoti facti, uel professionis; puta si suscipiat in ecclesia, & alijs solennitatibus illius monasterij obseruantia habitum professionis deputatum, & tempore probationis finito, uel saltem inchoato; sed si ante tempus inchoatum acciperet, non reputaremus eum pro professio haberi. 27. dist. c. q. interrogasti. 27. q. 1. c. uidua. 3. eo. c. uidua. & c. super eo. & huic presumptioni statuit, nisi contraria uoluntas probetur. 3. de his quæ ui met. causa. fi. e. perlatum. cessat autem hæc presumptio, si sumat habitum extra ecclesiam, & sine alia consueta solennitate. j. qui cle. uel uo. c. consiluit. nisi probetur contrarium, ut hic. j. qui cle. uel uo. c. insinuante. Alij distinguunt triplicem habitum. Primum professionis, quod uotum continentia habet annexum. 27. di. c. q. interrogasti. 27. q. 1. c. uidua. 3. eo. c. uidua. Secundum conuersionis, quod habet uotum simplex annexum, supra eod. c. super eo. Tertium est probationis, quod nullum uotum simplex habet annexum. 3. de renun. c. ex transmissa. solemnizatur et uotum per ordinis sue

professionem. 84. di. c. cum in præterito. Itē intelligit proficere unam de approbatis religionibus, si dicit proficor ordine monachatus. licet non dicat ordine sancti B. ¶ Nos dicimus, quod etiam alio modo præter predictos, solennizatur uotum; nam si qua mulier uirgo uel uidua uel uirginitatis uel uiduitatis acceperit, & uestem religiosam sumperit, etiam in scriptis a se uel ab alio factis, & suo signo signatis, promiserit se perpetuo continentiam seruaturam; credimus quod huiusmodi uotum sit solenne, & dirimit matrimonium contractum post tale uotum; credimus etiam idem si sine literis in manibus alicuius religiosi fecit uotum, & uestem mutauit, uel alias appa rentes solennitates exhibuit. 3. de conuer. coniu. c. ex parte. ut expresse habes. j. qui cle. uel uo. c. insinuante. j. de fri. & malef. c. frater. Nec sunt istæ personæ de foro ecclesiæ, & possunt habere proprium, ut expresse dicit prædictum. c. insinuante. 27. q. 1. c. de uiduis. Nec uideatur quod quantuncunque publice faciant, & conuocatis testibus, quod sit solenne uotum nisi uestem mutaret, & in manibus religiosi fecit uotum suum; sed si uestem mutauit, & scripsit in manibus religiosi, uel sigillauit, uotum solenne erit, licet in priuato fecerit. arg. 27. q. 1. c. de uiduis. 20. q. 2. c. uidua. ¶ Item etiam si in manibus sacerdotis publice uoneat continentiam, non est uotum solenne sine alijs solennitatibus. j. qui cle. uel uo. c. ueniens. si contra hoc fecit ualeat, sed peccat grauiter, & sic loquuntur c. 27. q. 1. c. hæc uero qui Christo. & c. fi. Item si sumat uelut, & uestem mutet, nisi continentiam uoneat, non est uotum solenne. j. qui cle. uel uo. c. consiluit. Hug. tñ in summa sua dicit hoc uanum esse dicere, quod aliquis magis obligetur ex uoto publico uel solenni, quam ex priuato uel simplici; & facit tantum uim inter uotum de presenti, & uotum de futuro, & hoc modo soluit contrarietatem. c. quæ sunt. 27. q. 1. per totū. sed certe si H. attendisset, quod utile est introducere distinctiones & solennitates istas propter varias causas, non reputasset hoc uanum; nimis enim esset graue, si quam cito aliquis in corde suo deliberet de continendo, uel etiam si quam cito hoc ipsum uerbum exprimit intra seipsum, uel et coram aliquibus exprimit, statim dirimeretur matrimonium post contractum, uel etiam sic præcise cogereetur continere. Voluit enim & statuit ecclesia, quod ad hoc ut dirimeret matrimonium, quod prædictæ solennitates uel alia maiores secundum consuetudinem patriæ interuenirent, & tunc bene fecit ecclesia quæ statuit q. matrimonium post iam solenne uotum contractum dirimeretur, propter scandalum ecclesiæ. Nec mireris, quod ecclesia talia statuit, cum alias super matrimonio interuenirent ultra consensum forma necessaria; sunt enim uerba necessaria. j. de spon. c. tuæ. & et quod plus est in baptismo inuenta est forma noua ex causa. j. de bap. c. 1. & certam formam inuenit in collatione ordinis. fi. q. certis diebus & certis orationibus fiat. 3. de sa. non ite. c. 1. & 2. de sac. unc. c. 1. & sic et est inuenire in sacramento eucharistiæ, & in multis alijs. Viri autem solenniter possunt uovere præter ingressum monasteriorum eodē modo, sicut mulieres, nisi quia sumunt uelut quod uiris non competit. ¶ Ab abbate nisi esset aliquis, qui posset ei dare regulam & ipsum corpori ordinis aggregare quomodo posset profiteri? & sic uidetur quod necessarius sit abbas, & sine abbate non possit quis profiteri. Rñ. quidam, quod cum in professione continetur obedientia superiori exhibenda. j. de sta. mo. c. cum ad monasterium. q. non sufficit intra se profiteri, uel pro uoto simplici est habendum; sed si profiteatur in manibus alicuius monachi, uel etiam clerici secularis, uel et alicuius laici de mandato abbatis, sufficit. j. eo. ti. c. ad ap. 17. q. 2. c. Gonsalvus. j. qui cle. uel uo. c. insinuante. & idem est si sine eius mandato; sed eius nomine fit, & postea ratum habuit abbas. j. de conuer. coniu. c. dudum. ¶ Idem etiam vñ quibundam, si in nullius

nullius manu faceret, hic tamen agitur ut ipsi abbati fiat. ar. j. qui de uel uo. c. consuluir. illa tamen decr. dicit expressè. q. tale uotum non est solenne, sed simplex. Sed si- cut dicimus in matrimonio carnali, sic etiam dicitur in professione, quam alius recipit nomine alterius. f. quando professio fit in manibus alicuius, qui nomine alterius recipit professionem, sed non habet potestatem incorporari ordini, nec recipiendi eius obedientiam, quod talis professio non dirimit matrimonium iam contractum, cum non sit monachus, sed de futuro tantum est huiusmodi professio, sed postquam superior consenserit, tunc solennizatur professio de futuro, uel simplex. ar. j. de conuer. coniu. c. dudum. sicut ratificatur matrimonium accedente consensu eius, cuius nomine contractum est. ¶ Videtur etiam dicendum, q. etiam episcopus per se uel millos suos uel alias, sed eius nomine potest professionem talium recipere, nam etsi non habeant monasterium in quo morentur, tamē in domo sua habitum portabunt, & sub obedientia episcopi erunt. 27. q. 1. c. de uiduis. j. qui de uel uo. c. in sinu ante. j. de conuer. coniu. c. dudum. imo plus uidet, etiam q. non sit eius nomine factum, tamen tenet professio uel uotū, tamen in hoc casu uidetur q. sit simplex uotum; alius tamen pter episcopum non poterit eos recipere in sua obedientia, nec archi. uel plebanorum, uel aliorum prælatorum autoritate poterunt esse professi in domibus suis, cum hoc specialiter uideatur esse concessum episcopis. 27. q. 2. c. si uir. ar. 23. dist. c. nulla. & c. uxor. tamen tenent quidam, q. simplex sacerdos uotum continentia recipere possit, & eo recipiente cum suis solennitatibus solennizabit uotum. j. de conuer. coniu. c. dudum. quia etiam sine sacer-
dote hoc possunt. 33. q. 2. c. admonere. ¶ Sed in professione dicunt quidam, quod si aliquis uoueat aliquam de approbatis religionibus, uel per se tantum, uel in manibus clerici, uel laici qui nomine alicuius ecclesie recipiat, uotum simplex est; unde cogendum est solennizare uotum per susceptionem habitus, & nouam oblationem faciendam in manibus eius, coram quo prius uouerat. j. de uo. & uo. re. c. per tuas. ¶ Idem intelligendum uidetur, etiam si nullius nomine expressio aliqui qui non habent potestatem incorporandi aliquem ordinem recipiant professionem alicuius, cum uideantur recipere professionem nomine ecclesie. Prædicti autem, qui professi sunt intra se tantum, uel in manibus eius qui non habet potestatem in incorporandi aliquem alicui ordini, sicut dictum est, licet non sit solennis professio, tamen cogetur intrare aliquam religionem, & si non inueniat qui recipiat, sit sub obedientia episcopi & monachus eius. ¶ Sed dices, quare non eo dem modo solennizetur hæc professio, sicut uotum continentie, ex quo fit solenniter ut not. s. hic in glo. no. Sed respondeo, quia professio non potest esse de futuro, quousque superior acceptet uotum uel professionem, nisi præsens sit ille qui acceptet, & qui potest eum incorporare ordini, & in sua obedientia recipere; sed uotum continentie bene potest aliquis emittere, etiam si non sit qui uotum recipiat, uel qui eum alicui ordini incorporet. j. de conuer. coniu. c. ex parte tua. Aliqui tamen dicunt etiam talem professionem dici solennem, & dirimere matrimonium iam contractum; primò dictum plus placet. ¶ Item aliqui distinxerunt, an profiteatur in genere unam de regulis approbatis sic. f. profiteor regulam beati Benedicti, & tunc habet locum quod dictum est; an specialiter regulam alicuius loci professus est sic. f. profiteor regulam monasterij Clun. quia tunc si abbas Clun. nolit eum recipere, non cogitur alibi sumere ordinem, sed non uidetur bona hæc distinctio; quia professio quæ est de presenti, non recipit diem, uel conditionem, neque tacite, neque expressè. Si autem esset de futuro, ut si dicat ego promitto q. profitebor in monasterio Clun. tunc tacite intelligitur si abbas Clun. uoluerit eum recipere. [Fiat] idest persequeretur quod iam est.

S V M M A R I V M.

Mulier ingreditur monasterium, filium priuare non potest.

CAPITVLVM XIII.

Cum simus. [Contulisset] se reddendo, quod uim professionis tenet. s. c. proxi. [Paterna] legitimam. f. 19. q. ult. c. si qua mulier. quæ ingreditur monasterium filium suum priuare non potest, ut ibi dicitur.

CAPITVLVM XV.

Sicut tenor. [Extra se] idest furiosus. [Monachali]. i. qui tantum professioni deputatus est.

CAPITVLVM XVI.

Ad apostolicam sedem. [Fieri] 19. q. 2. cap. in monasterijs.

CAPITVLVM XVII.

Sicut nobis. [Habitum] tantum professis deputatum.

S V M M A R I V M.

An liceat alicui de una religione ad aliam transire, & in nu. 2. & quid de clerico. in nu. 3.

Monachus punitur, q. sine cā transiit de uno monasterio ad aliud.

Abbas non debet recipere monachum sine literis dimissorijs prioris abbatis.

CAPITVLVM XVIII.

Licet quibusdam. [Transire] supple temerariis, sed si uelit discretè transire, non obstante priuilegio poterit transire. [Vocatione]. i. in ea religione uel ecclesia. ¶ In iacturam. Not. q. si quis uult transire ad aliam religionem, etiam si constet eam arctiorem, tamen non poterit transire nisi ex suo transitu iacturam grauem uel infamiam prior ecclesia sustineret. ar. 11. q. 3. c. si quis uero. Item quia non debet esse cā scandali. s. de renun. c. nisi cū pridem. Item quia cōem utilitatem quæ est ut non fiat iniuria huic. c. debet præferri priuare, quæ est ut sit in arctiori religione. [Postulādā] & cā assignata corā priore suo, & hoc innuit quod sequitur. f. ut non sit & c. [postulauerit] & sine causæ assignatione transeundi licentiā denega uerit. [priuata]. i. spiritali inspiratione. [publice]. i. iure cōi. [Adimplere] sua autoritate [prælati] quia nullam rōnabilem cām suæ contraditionis assignat, sed tamē simpliciter contradicit. [postulare] cā assignata. ¶ probabili ter] petita licentiā, abbas cui eius cura commissa est, debet ab eo quærere cām, quare uult transire de loco ad locum, quam si abbas acceptat libere transire potest, etiam si neget licentiā transeundi. ¶ Idem dicendum est, si cām eius nolit audire, uel audit, sed non respondet; uel etiā respondet, sed non probabiliter, imo notorie, sed false, uel iniuste, uel malitiose. Si autē probabiliter respondeat abbas, sed monachus in suo proposito perseueret, tunc superior est requirendus, & hoc de monacho. ¶ Clericus autem potest transire ad religionem non petita licentiā, etiam si contradicatur. 19. q. 2. c. duæ. crederemus tamē q. posset eū repetere, si ex transitu suo prima ecclesia graue sustineret iacturā. ar. hic. [Trāfire] quia homo, qui nō potest stare sine carnibus, de canonica regulari uult transire ad monachos. ¶ Requirendum] iustus enim causis assignatis si appellaret abbas, crederemus eum restituendū ante causæ cognitionem, dummodo uerisimile esset diuū abbas. ar. s. de ap. c. bonæ me. O. & etiam forte idē, si nō appellaret, & si tū de transeunte monacho querimoniā detulisset, si monachus uelit probare arctiorem religionem, ad eum redibit ad quem transiuit; tamen ante causæ cognitionem ad eum redibit. 19. q. 3. c. mandamus. & intērabitur contra istum uel rei uen. uel alia, ut not. s. de ma. & obed. c. inter. uel officium iudicis, uel conditio ex prædicto canone, tamen hoc ultimum tunc intelligimus, quādo sine licentiā petita transiuit, uel etiam petita & denegata ex iusta cā, uel et nulla iusta causa assignata, cum sufficit superiori licentiā denegare, & ad subditum pertineat causam requirere negationis; & tunc si superior denegaret reddere rationem, ipsi imputandum esset, argum. 36. dist. c. qui ecclesiasticis. s. ecce hoc tamen scitote, q. si

Vu monachus

monachus malitiose transeat, & sine iusta causa, licet ordinem seruauerit debitum in petitione licentia quæ sibi denegata fuit, tamen abbas monachum suum requirere poterit, etiam si non fuit appellatum. arg. ad hoc. 5. de sepul. c. fraternitatem. 5. de æta. & quali. c. intelleximus. ubi dicit, quod monachus transiens potest redire prius ad monasterium, ergo multo fortius reuocari ab abbate potest, & ita punitur monachus qui sine causa transiit, cum grauiter deliquerit; & eodem modo abbas punitur, si iniuste denegauit, ut hic dicit. ¶ Sed quid dices in alijs abbatibus, ad quos transeunt? nunquid statim tales monachos recipient ad eorum solam petitionem, an cognoscant de causis quæ hinc inde assignantur? Respon. quod abbas nunquam debet recipere monachum sine literis dimissorijs prioris abbatis. 19. quæst. 3. cap. statuimus. sed abbas, ad quem accedit monachus qui uult transire, poterit ad priorem abbatem mittere, & ipsum requirere quare eum non licentiet, & tunc si nullam uel manifeste iniustam causam assignet, abbas tunc securè ipsum recipiet. Si uero iustam causam assignet abbas, sed monachus eam uelit probare falsam & incontinenti, tamen secundus nullo modo cognoscet, sed monachum priori abbati dimittet. arg. ad hoc. 5. de rescrip. cap. cum contingat. nisi malitia abbatis negantis notoriè falsa esset, quia tunc non esset ordo iudicialium requirendus. 5. de coha. cler. & mul. cap. uestra. & hoc idem dicimus & similiter procedendum, sicut dicit hic gl. petita licentia ab abbatibus Cisterciensium cum ordinarij eorum subditis abbatibus negant benedictionem impendere. 5. de supplen. neg. prelat. cap. 1. & idem dicimus in priuilegiatis, qui habent priuilegium quod si eorum ordinarij negauerint malitiosè suos monachos ordinare, quod liceat eos a quibuscunque catholicis episcopis ordinari, & idem in alijs similibus. [Transmigraverit] licentia petita, & sine causa denegata. [Derogaret] id est quod non fuit in derogatione uetstri ordinis.

S V M M A R I V M.

- 1 Iuramentum non est seruandum, cum uergit in interitum anime.
- 2 Mulieri quando liceat venire contra proprium iuramentum. & in num. 3.
- 4 Restitutio in matrimonio quo casu competat.

CAPITVLVM XIX.

Veniens. [Præstitit] non tamen intentione seruandi continentiam, quod bene liceret. 33. quæst. 5. cap. quod de eo. sed si ea propter odia, & ut liberius posset cum alijs adulterari, quod non licet. 5. de iureiuran. cap. tua. [In arcto loco] non tamen uolens, quia uouere non poterat, uiuente uero marito qui eam repetere poterit, & e contrario, quia paria &c. 7. de adul. cap. pen. ¶ [Præstatum] hoc iuramentum non potest seruare si ne interitu salutis æternæ, & ideo non debet seruare si de iureiuran. c. si uero. nec ualet si dicat, nullus eam repetitis quia cum suo iuramento occasionem dederit adulterio mariti, non est excusabilis, nisi quicquid facere potest, faciat ut eum ab adulterio reuocet. xxvij. q. 1. c. si tu ab. ¶ Sed quæres, si huic non est licitum intrare religionem, quare uiro datur licentia, ut sequitur? Respon. non datur ei licentia, nisi mulier consenserit. Vel dic & melius. si mulier admittitur ut veniat contra proprium iuramentum, & non est in sui fauorem, sed mariti. sicut maritus ab adulterio reuocetur; nam si diceret mulier. peto eum mihi restitui, quia continere non ualeo. non admittetur contra proprium iuramentum, nisi ex magna dispensatione. C. de lega. l. quod fauore. argum. supra de iureiuran. c. si uero. ¶ Et hinc est, quod si uir adulterium committat propter quod est iusta causa, per quam mulier agit ad repetendum contra proprium iuramentum, quia sicut dictum est in petitione mulieris, non attenditur fauor mulieris, sed uiri scilicet ut dimittat adulteram, non est cogendus ad eam redire scilicet

quia suspectus est; quia fraudulentè ad semper, ut effugeret disciplinam ecclesiæ hoc faceret, cogitur intrare monasterium, ut hic. Aliud tamen dicere mus, si hæc mulier intrasset monasterium de licencia uiri etiam calumniosè, & cum peccato obuenta; nam tunc uiro adulterante non deberet exire de monasterio, nec redire ad uirum adulterinum; tamè per adulterium mariti solennizatur uotum uxoris. 7. eod. c. proxi. & ca. constitutus. & c. ueniens. ¶ [Recipiat] ¶ No. in matrimonijs, quod ubi uoluntaria est separatio, tamen competit petitio restitutionis uni contra alterum, uel officium iudicis, uel conditio ex hac decr. plus dicimus quod competeret uiro restitutio, etiam si eam eiecisset. [Metrimonium] predicta G. & E. [Migrare] hoc concedit papa uiro, scilicet quod possit transire ad religionem, quia hoc uolebat mulier, quia si mulier noller, præcisè cogeretur eam recipere. nec obest si dicat eam adulteram, quia & uir similiter adulterat, & paria delicta pari recompensatione delentur. 7. de adul. cap. 2. & sequen. Vel dic ut in gloss. quæ incipit hæc sacramenta.

S V M M A R I V M.

- 1 Habitus probationis solennizat propositum.
- 2 Monasterium ingredi non est cogendus quis, licet tuorum fecerit de hoc in num. 3.

CAPITVLVM XX.

Consulti. [Nouitij] i. probationis [proposuerit] & de hoc proposito potest consistare uel per confessionem suam quam modò facit, uel quia intrauit sic protestans. si quod uult mutare uitam & habitum; & si de his constitit, hic habitus solenniter susceptus dirimit matrimonium iam contractum. hæc enim protestatio siue intentio cum susceptione habitus probationis, habetur pro tacita professione. ¶ Et est hic ar. quod habitus probationis solennizat propositum, & multo fortius uotum tale quo abrenunciat seculo. ¶ Secundò solennizatur capitulo habitum probationis. ar. 27. q. 1. c. 1. uotum autem continentia solius sufficit, ut solennizetur uotum, si mulier postea habitum alicuius religionis solenniter receperit. 7. qui cle. uel uo. c. insinuante. & idem forte esset dicendum si abrenunciet proprijs. si quod postea accipiendo habitum probationis uidetur solennizare uotum primò de abrenunciatio propriorum, quod erat simplex, & matrimonium non dirimebat; cum abrenunciatio propriorum, sicut continentia, sit de substantia monachatus. 7. de sta. mo. c. c. ad mona. secus si uouerit non comedere carnes, uel seruare uigilias monachorum; nam licet post tale uotum acciperet habitum, non crederemus solennizari uotum. Rõ. quare predictis modis uir solennizari uotum, est; quia ex quo predicta uouit, cogendus est ea seruare, etiam si habitum non accepisset. ¶ Igitur melius est, quod si per se sine habitu fecit illud, quod facere teneatur suscipiendo habitum, quod ueteris habitum deferere non permittatur. arg. contra. 17. q. 2. c. Gonsaldu. ubi dicitur, quod qui uouit se fieri monachum, non est ad hoc cogendus; ergo nec habitum accipiendo uir solennizatur uotum. Soli uotum emisit mente alienata; uel ibi nullum uotum emisit, nec professionem fecit; pressè, nec etiam expresse præsumitur fecisse, quia ibi nullum habitum suscepit. Hic aut primò propositum habuit, & postea habitum suscepit; & ideo suscipiendo habitum, illud solennizat. Gonsaldu. autè qui præmisit se factum monachum sine presenti susceptione habitus, licet peccet, si non fiat. 17. q. 1. c. qui bona. non tamen uotum fecit, nec profertur intelligitur, nec est cogitur postea fieri monachus. ar. de renun. c. ex transmissa. ff. si cer. pe. l. qui mutam. ¶ Alij autem dicunt & melius eum esse cogendum, & in predicta decr. ex transmissa. nullum uotum uel propositum certum habuit, sed tamen habitum probationis petiit, ut ibi not. nullo uoto præcedente. [Seculariter] portando arma, uel uiuendo

pendo luxuriosè. arg. 20. q. 3. cap. eos. matrimonium autè licitè contrahunt, & uestes & tonsuram secularem portabunt cum dicta regula quòd in ueste qua intrabit exibat. §. eod. c. super eo. ar. 5. de cle. coniu. c. Ioannes. & quia sub conditione intrauit. arg. j. de spon. c. de illis. Alij dicunt sed male, q̄ sumendo habitum probationis intelligitur simpliciter uouisse, unde impedit matrimonium contrahendum. j. qui cle. uel uo. cap. rursus. ¶ Protestetur & tamen si non protestetur, poterit ad seculum redire. j. eod. cap. statim. nisi contrarium appareat, scilicet quòd uoluerit mutare uitam, licet uideatur esse in culpa, cum protestari deberet, & non protestatus fuit, & ideo sibi impuniti debet; sed ideo hic excusata a protestatione, uel ideo non cogitur ad protestationem; quia si cogetur, ferè omnes protestarentur pro ingressu, & sic multi postea haberent occasionem facilius & sine rubore exeundi; quia cuilibet concessum est hoc de sua conscientia testificari; & solus Deus cognitor est secretorum, introductum est, ut quicquid dicit de hoc credatur sibi; imò plus dicimus, quòd si per confessionem eius fieret præiudicium matrimonio, non crederetur ei. Item aliqua causa est, quare etiam non exprimat, non præsumitur contra eum, quia præsumitur q̄ ex rubore omiserit protestari; q̄ si regula ei displiceret, liceret sibi ad seculum redire. Vel forte ideo excusatur, quia timeret, si protestaretur, q̄ non darent sibi habitum probationis.

S V M M A R I V M.

Clericus si de licentia sui episcopi habitum probationis suscipiat, an seruentur sibi sua beneficia & per quantum tempus.

CAPITVLVM XXI.

Postulasti. [Nouitiorum] idest probationis. [Reuer-] si quando non intrauerunt animo mutandi, uel fugiendi seculum. §. c. proxi. ¶ Ab ipsius ecclesijs si clericus de licentia episcopi acceperit habitum probationis, intra annum seruabuntur sibi sua beneficia. arg. §. de cle. c. cum in cunctis. si autem sine licentia, procedit secundum formam decre. §. de cle. non resid. c. ex ruz. hoc non placet; quia decre. illa loquitur de clerico latitante. si qualiter contra eum procedatur, & credimus quod etiam si sine licentia episcopi transierit, q̄ debet expectari per annum; quia ex quo habet hoc de iure, q̄ etiam sine licentia prælati possit transire ad religionem. 1. q. 2. c. duæ. & q̄ per annum sit in probatione tali conditione, q̄ possit ad priorem uitam redire; ergo & beneficia recuperare possunt, uel potius non amiserunt. sed poterit episcopus moderari eis rescissus tempus, & maxime duorum mensium. j. tit. proxi. c. ex publico. Vel dic, q̄ ipso iure uacat. arg. §. de renun. c. ex transmissa. hoc non placet, & potest dici illud fieri propter expressa signa renunciationis, quæ ibi fuerunt.

S V M M A R I V M.

Habitum probationis per quantum tempus illum portando quis teneatur profiteri. & an pro professio habeatur.

CAPITVLVM XXII.

Ex parte tua. [Habitum] quem cum solennitate solita receperunt, alias secus ut not. §. eo. c. uidua. hic non erat distincti habitus probationis, & professionis; quia si essent distincti, quancumque tempore portaret habitum probationis, non cogeretur illam regulam profiteri. Vel dic, quòd etiam si non profiteatur, & etiam sine distincti habitus, quòd hoc ipso quòd ultra tempus probationis moratur, cogitur esse in ordine, licet non in illo. sed non placet. [Habitus] §. eod. c. correctum. ¶ Per annum præsumitur enim causa probationis usque ad annum portasse, post annum autem quasi professus portasse uideatur, de hoc not. §. c. 2. tamen hæc litera innuit contrarium, q̄ non habeatur pro professio; sed ut negare nō possit, cogitur uia uoce profiteri. Vel posses dicere, q̄ loquitur ubi habitus sunt distincti. quòd non placet; quia tunc nisi solita solennitas obseruaretur pro susceptione habi-

tus, nunquam haberetur pro professio. arg. j. cap. prox. & no. §. eo. c. 2.

S V M M A R I V M.

Nouitii suscipiendo habitum probationis quādo possint redire ad seculum, & quando teneantur profiteri.

CAPITVLVM XXIII.

Statuimus. [Nouitios] nullum uotum emittentes, alias secus. j. qui cle. uel uo. c. ult. [Religionis] professionis. [Potes] & si quis eos medio tempore uerberat, non incidit in canonem, quia non est persona religiosa. ¶ Appareat forte quia constitentur modo, q̄ quando intrauerunt habuerunt animum fugiendi seculum, uel quādo sumperunt habitum hoc ipsum protestati sunt, & sic non tollitur per hanc decre. superior. §. consulti. sed eam interpretat, quia cum ibi non diceretur quis probare deberet in foro ecclesiæ, an haberet animum reuertendi, uel q̄ ipse cogat probare q̄ eo animo intrauit, sibi liceret ad seculum redire; & hoc litera decre. magis innuere uidebat, uel q̄ si nihil probaret, posset redire propter præsumptionem quæ eum iuuaret. & hoc modo in hac decre. determinatur. §. quòd ubi apparet per confessionem eius, uel alio modo, q̄ nō habuit animum reuertendi, q̄ liberè poterit ad seculum redire. [Benedicantur] & hæc benedictio facit, q̄ ille habitus sit censendus professus.

CAPITVLVM XXIII.

Ne religiosi. [Priores] etiam extra capitulum generale constituti. [Suis] ut locis prius. [In locis] nō cum alijs monachis, sed forte ad seruandū, uel alio modo. [Ministrentur] a primo monasterio. ar. 1. 6. q. 6. c. de lapsis. Alij ab alio in quo moriantur.

De conuersione coniugatorum. RVB. XXXII.

S V M M A R I V M.

Coniugum alter si alteri dedit licentiam uouendi continentiam, an ambo continere cogantur.

Pxor si nouit continentiam, an maritus eam reuocare poterit, & ubi ipsa morari debeat.

CAPITVLVM I.

Præterea. [Præsentibus] hæc solennitates uel exhibitæ, uel omisæ modicè faciunt, ex quo constat de professione. [De licentia] quasi dicat hæc faciant ad calum præsentem, in fine dicemus. [Transierit] j. eo. c. ueniens. contra. Sol. illa ideo nō potuit reuocare, quia adulteriū commiserat, alias enim secus. 27. q. 2. c. agathosa. Seruare] breuiter dicimus, q̄ alterum de his duobus oportet eam facere, ad hoc ut ualeat ingressus. uel q̄ intret religionē, uel quoueat continentiam. j. eo. c. coniugatis. ¶ & si uouerit continentiam, sufficit ad hoc ut non possit eam reuocare maritus, tamen si est iuuenis & suspectus non sufficit, si solummodo uouit, sed etiam cogeretur monasteriū intrare, & sic intelliguntur contraria hic signata. 27. q. 2. c. agathosa. & c. rescipit. & 33. q. 5. c. qui uxore. j. eo. c. cū sis. & c. uxoratus. tamen nō cogeretur fieri monacha, nec uiuere monachaliter. hoc excepto quòd compefetur a uagatioe, & custodietur ne luxuriari possit, secus si esset uetula, ut ibi dicitur. Alij dicunt sed non bene, solam licentiam sufficere. 33. q. 5. ca. qui uxore. & in alijs prijs. ¶ Hoc aut. c. cum suis concor. intelligitur de licentia extorta. arg. 33. q. 5. c. notificasti. Alij dicunt & minus bene, q̄ si erat iuris ignara, nō obstat licentia, poterit reuocare alias non. ¶ Item quærun, quid si maritus non intrauit religionem, sed tamen consentiente uxore uouit continentiam? Respon. si uxor non uouit & marito uouente consentit, uterq; debet continentia seruare, nec alter alteri debitum

debitum reddere teneretur, cum ius suum remiserit; tamen monasterium intrare non potest sine uoluntate alterius, ut 33. q. 5. c. quod Deo. sed tantum si unus alteri uouendi licentiam dederit, & non uouit, debitum exigere potest; quia non renunciauit, arg. contra. quia dando licentiam intrandi monasterium, uidetur ei dedisse licentiam uouendi, & tamen eum potest repetere, ut hic.

CAPITVLVM II.

Verum eligere. Ut hic, & j. eod. cap. ex publico. [Satis potest] & credimus primi matrimonij uinculum penitus frangi.

S V M M A R I V M.

- 1 *Votum quod inuita uxore fit, quando impediatur matrimonium.*
- 2 *Ingressus uxoris uel mariti in quibus casibus ualeat, uel non. in num. 3. 4. & 5.*

CAPITVLVM III.

- 1 **Q**uidam. [Votum non tenuit] quo ad hoc qd sit in monasterio, cum non esset persona idonea tunc ad intrandum monasterium, cum intrare non potest sine uoluntate uxoris, sed tenet quo ad hoc qd non exeat debitum, ut hic sequitur; quia persona idonea ad hoc erat. Tunc dicunt quidam & bene, quod uotum huiusmodi quod fit inuita uxore, uel etiam quod plus est, uoluntaria, sed non uouente, nec religionem intrante, non esset solenne, sed simplex; & ideo impedit contrahendum, sed non dirimit iam contrahendum, ut hic, & j. eo. c. placet. j. q. cle. uel uo. c. consuluir. & c. rursus. uotum autem simplex continentie non dirimit matrimonium contrahendum, ut j. qui cle. uel uo. c. ueniens. & c. rursus. & similiter dicemus, qd ingressus monasterij sine uoto uxoris non dirimit contrahendum. arg. hic. & j. eo. c. placet. ¶ Ad contraria autem. j. eo. c. ex parte. & c. consuluir. & c. dudum. Respond. qd uel habuit post ingressum ratum uotum coniugis, marito hoc petente, in quo casu tenet uel ratificatur ingressus, & ipsa mulier intrare cogitur: ut not. s. c. proxi. C. ad uelle. l. iubemus. uel post mortem uxoris tacite uel expresse uir ingressus priorem ingressum, qui non tenebat, ratum habuit. arg. s. de his quæ ui me. causa. c. r. & c. quod Deo. non contradicit; quia ibi ambo coniuges pariter & solenniter hoc uouerunt. ¶ Item dicimus similiter, si remanens in seculo uelit intrare religionem ille qui ingressus est, an tequam restituatur, prohibere non potest. 27. q. 2. c. agatos. 33. q. 5. c. qui uxorem. quia non potest ab ea debitum exigere, ut hic dicitur. & multominus potest eam reuocare de monasterio quod intrauit. arg. ad hoc; quia si propositum uidetur quis solennizare per susceptionem habitus. j. eo. c. consuluir. multo fortius uotum factum in ingressu monasterij, licet tunc esset inutilis ingressus, uidetur tamen eum ratificare per receptionem habitus; quod uerum intelligimus, si constat eum uoluisse uitam mutare, ut in prædicta decre. dicitur. ¶ Alij tamen dicunt, & uidetur melius, qd hæc mulier, quæ non uouit quando uir ingressus est monasterium, uiro inuito non potest ingredi religionem, & ingressam potest educere. arg. 33. q. 5. c. quod Deo. quia non tenuit ingressus eius, ut hic, secus autem si ingressu uiui uouisset, quia tunc ingressus tenet, & sic loquitur. c. agatos. hac eadem ratione dicimus, quod si quis post mortem uxoris stetit in monasterio etiā per momentum, uotum eius sit solenne, etsi ignorauit mortem uxoris, ut not. j. eod. cap. consuluir. salua tamen distinctione quam ponimus. j. de eo qui dux. in ma. cap. 1. idem est & si ambo coniuges, siue ignorantes, siue scientes alterum uiuere ingressi sunt monasterium; quia amborum uotum uidetur ratificatum, & solennizatum per professionem & ingressum ultimò ingredientis, sed si restitutus esset, tunc eo inuito ille qui remansit in seculo religionem intrare non potest. ¶ Item dicimus, quod non solum remanens in seculo potest repetere uxorem ingredientem monasterium, sed ipsa ingrediens potest petere coniugem in seculo remanentem, nam unus coniugum sine altero uouere non potest, & si uouit non debet soluere promissionem, ut hic, & 33. q. 5. c. una. ¶ Item alia est ratio; quia eius ingressus non tenet, unde peccat si se ab uxore alienat, uel si ei occasionem adulterandi præstat. 27. q. 2. c. si tu. j. titul. proxim. c. ueniens. & intelligimus hæc uera, etiam si de uoluntate alterius non uouentis intrasset propter causas & rationes prædictas; quia pares sunt, siue inuita uxore transierit, siue uolente. Sed secus est, si remanente in seculo adulteraretur; quia tunc non posset ad eam redire. infra eod. cap. constitutus. & cap. ueniens. 33. q. 5. cap. notificasti. sed tutius est quod fiat officio iudicis reuersio eius qui ingressus est monasterium, ad coniugem suam, quam ad petitionem suam. s. eod. titu. cap. 1. sed licet rediret ad maritum, non tamen exiget debitum, ut hic sed secum cohabitabit, & debitum reddet. 33. q. 5. c. quod Deo. ¶ Alij dicunt & male, qd si non inuita uxore uouerit uir, sed uoluntaria, ut hic; non tamen uotum ita quod sit irreuocabile, imo reuocari potest uxore petente, ut hic; sed ipsa uxore uel mortua uel uouente continere, cogitur maritus ad monasterium redire; & si cum alia contraxit, separat matrimonium, infra eod. cap. ex parte. & cap. sequem. Sed j. eod. ca. placet, uehementer contradicit, sed dicunt illud. cap. loquimur errante, & nihil est tam contrarium consensui, sicut error. ff. de in. omni. iud. l. si per errorem. secus autem ubi non errat, & dicunt istum uerum esse monachum, & in omnibus debere seruare regulam saluo iure uxoris, & quod si ne scandalum eum ea uiuat. ar. s. de cler. coniu. c. Ioannes. s. de ui. & ho. cler. c. Deus. potest etiam dici secundum eos, qd inuita uxore portabit habitum, ex quo consensit monachui. Sed contra uidetur quando non fit monachus, eum non possit uiuere sine continentia; sed dicunt in hoc casu speciale, quando autem inuita uxore, uel etiam nesciente intrat monasterium, non fit monachus, nec tenet ingressus, ut hic; & sic potest intelligi. j. eo. c. placet. ¶ Vel dic, licet hæc distinctio non placeat qd ingressus monasterij sine professione uel uoto continentie non potest solennizare uotum, etiam si alter coniugum consentiat altero coniugum non intrante monasterium uel non uouente continentia, & idcirco si post mortem præsentis uxoris contrahat cum alia, tenet, nec præcise cogendus est intrare monasterium, & sic loquitur præfens decre. & j. eo. c. placet. nisi postea ratum habuisset primum ingressum, quod non tenebat. s. de transa. c. 2. de his quæ ui me. causa. c. perlatum. & j. eo. c. ex parte. & c. consuluir. Si uero ille, qui ingreditur monasterium, non solum ingreditur, sed etiam uotum continentie emittit, licet possit ab uxore non proficiente nec uolente reuocari, tamen post mortem eius non potest contrahere; & si contraxit, non tenet matrimonium, nam licet ingressus monasterij, qui non potuit solennizare uotum sine consensu uxoris ad hoc sufficere, non sufficit tñ uotum continentie cum prædicta solennizatione, de hoc no. j. eo. c. p[er]f[ec]t[us] tamen si acceperit, tenet matrimonium, cum tantum sit simplex uotum.

S V M M A R I V M.

Coniugum alteri quando liceat ingredi monasterium sine altero.

CAPITVLVM IIII.

Cum sit [Transire] nisi propter adulterium alterius feratur sententia diuorij, quia ex tunc licitum est non adultero ingredi monasterium. 27. q. 2. c. agathola. & post mortem ingressi monasterij licet est remanens in seculo contrahere, quia post mortem soluta est a lege uiri. j. de secun. nup. cap. 5. [Transire] uir in episcopo ubi oportet, quod uxor intret religionem. j. eod. cap. sane.

S V M M A R I V M.

Coniugatus an possit habere prebendam, & an confectus uxore uel sola uicarius ad suffraganeum in ordinatione.

CAP.

CAPITVLVM V.

Conugatus. [Sacros] dicunt quidam idem si ad minores, cum non possit ordinari sine titulo. 70. dist. c. 1. & coniugati non possunt habere prębendas. 5. de cle. coniu. c. 2. alij cōtra. cum possit intulati ad patrimonium. 5. de pręben. c. tuis. Item potest esse q̄ uellet dimittere & accipere uxorem, & ideo malum esset ligare eum. ¶ Profitentem ¶ Not. uxorem ordinati non cogi intrare religionem, sed sufficere si uoueat continentiam. 38. dist. c. si se. 77. dist. c. episcopus, secus in monacho. 5. c. prox. & episcopo. ¶ c. prox. Sed quæritur, an sufficit in ordinando sola taciturnitas uxoris, arg. q̄ sic. 28. dist. c. quia sunt. sed tamen ordinator peccat nisi a principio antequam eum ordinet, mulierem ipsam faciat profiteri. Alij tamen dicunt, q̄ sicut in professione, sic & in clericali tenetur uel ad ingressum monasterij, uel ad promittendam continentiam. ar. j. c. proxi.

SVMMARIVM.

- 1 Sponsi ante carnalem copulam, an, & quanto tempore possint religionem intrare.

CAPITVLVM VII.

Ex publico. [Religionem] non tamen in domo propria remanere. j. eo. c. ex parte. alias autem bene liceret sibi in domo remanere. j. qui cler. uel uo. c. insinuante. [Cautione] hæc cautio exigitur, ne hanc dilationem licet modicam malitiosè peteret. ¶ Duorum ¶ quidam dicunt hoc tempus currere a tempore contracti matrimonij. Alij a die monitionis q̄ consummatum matrimonium. Nos dicimus episcopum andita defensione puellę, q̄ uelit intrare religionem, præfiget ei hoc tempus; & non credimus hoc tempus dari ad deliberandum ei, an redeat ad sponsum ut intraret religio nem, sed ad probandum religionem, & non habebit amplius tempus probationis, sed tunc profiteri cogetur; licet credamus episcopum posse illud prorogare & restringere. Sed nunquid transacto tempore, si nondū intrauit, sed postea intret tenebit? Resp. q̄ sic. tamen iudex debet eam excommunicare transacto tempore & termino, & sic excommunicata manebit usque ad introitum monasterij, sed tunc absoluetur. 5. de ressi. spo. c. literas. in fi. [Consummatum] & sic not. circa matrimonium consummatum ualere constitutiones ecclesię.

CAPITVLVM VIII.

Vxoratus. 5. eo. c. cum scis. [Vestro] loquitur fratribus.

SVMMARIVM.

- 1 Maritus, si cum licentia uxoris ingreditur religionem non potest ad eam redire, sed ipsa compellitur intrare.

CAPITVLVM IX.

Ex parte. [Vxore] & similiter uouente & sic nullum est contrarium. [Retinuit] illicite [de iure] ut not. j. eo. c. dndum. cum esset suspecta. [Muliere] iustum est quod hic dicitur, cum habuerit licentiam ab uxore; unde male fecit quod ad eam redire, sed ipsa compellenda erat intrare. 33. q. 5. c. qui uxorem. Alij tamen contradicunt & forte melius, ut not. 5. eo. c. r. [Monasterium] argu. contra. 5. eo. c. quidam. notatur ibi.

SVMMARIVM.

- 1 Coniugatus ingressus religionem quibus casibus uxore mortua tenetur perseverare, & quando possit exire.

CAPITVLVM X.

Consuluit. [Transferat] ipse uir. [Dirimendum] hoc ideo est, quia post mortem uxoris stetit in monasterio; unde quod ab initio non tenebat, ratificatur. 5. de his quę ui me. caus. l. c. perlatum. uel uotum quod uxore sua uiuente emiserat, & non ualebat ingrediendo monasterium, modo solennizatum est perseverando in monasterio post mortem uxoris; nec requiritur ad hoc q̄ solennizasse intelligatur, q̄ scierit mortem uxoris, & q̄ postea in monasterio remanserit, sed sufficit q̄ mortua sit & est ratio; quia separando se ab uxore siue inuita. 5. cod. cap. quidam, siue uoluntaria. 5. eo. c. ex parte. sem

per præsumitur uelle mutare seculum, ut 5. in præh. decr. & ex quo tale propositum habet per habitus susceptionem esset solennizatum uotum, nisi uxor impediret. 5. ti. prox. c. consulti. ergo sublato impedimento uxoris, statim primo momento post mortem eius, & uotum solennizatum esse uidetur. ¶ Item alia ratio est; quia ad hoc ut uotum ualeat, non requiruntur scientia uel opinio, sed rei ueritas. j. eo. c. placet. ¶ Item si allegaret se ideo morā in monasterio fecisse, quia uxor uiuebat ad quam redire nolebat, allegaret turpitudinem suam, & sic audiendus non esset. 5. de do. c. inter. secus autem esset, si protestatus esset habens uxorem, q̄ non intentione mutandi uitę, sed probandi intrauit; quia tunc etiam post mortem uxoris non ratificatur, quandiu durat tempus probationis, imo exire potest; sicut si non habens uxorem ingressus est. 5. titu. prox. c. super eo. tunc autem tātum dicimus ratificari uotum coniugati ingressi uel solennizari, quando prius expressè professus est, uel tacite, quamuis enim professio eius non tenuerit propter coniugem uiuentem, quādo autem tacite uel expressè quis uouere intelligitur, no. 5. tit. prox. c. 1. Alijs autem tantum uidetur & forte melius, q̄ non ratificatur uotum uel ingressus monasterij illius coniugati qui inuita uxore intrauit, licet post mortem eius ignorāter in monasterio māserit, sicut notauimus in matrimonio carnali plenē super his rationes assignādo. j. de eo qui dux. in matrimo. c. r.

CAPITVLVM XI.

Charissimus. [Maximē] i. tantum.

SVMMARIVM.

Coniugatus inuita uel nesciente uxore ordinatus ad sacros ordines, an ea mortua sit cogendus seruare ordines. Et an si cū alia contrahat, matrimonium teneat.

CAPITVLVM XII.

Placet nobis. [Promisit] & intelligitur simplex hoc uotum, ut no. 5. eo. c. quidam. ¶ Cogendam. 5. eo. c. quidam intrauit. ubi de hoc no. 5. cod. c. ex parte. contra. nunquid idem dices in promotio ad sacros ordines. f. quia si ordinatus fuerit ad sacros ordines inuita uel nesciente uxore, q̄ ea mortua non sit cogendus seruare ordinem, & quod si contrahat cum alia de nouo, quod tenet matrimonium? ar. hic. Nos credimus contrarium. f. q̄ licet ordinatus reddendus sit uxori, tamen si de nouo cum alia contrahat, non tenet matrimonium. Et ratio est diuersitatis; quia matrimonium de iure naturali non impedit quemquā ordinari ad sacros ordines quia naturali iure pot ordinatus uti matrimonio contracto; sicut facit Orientalis ecclesia. 31. dist. c. nicena. 32. dist. c. si quis eorū. & etiam contrahere posset, nisi constitutiones ecclesię hoc prohibeant. ¶ Ex hoc ergo apparet, q̄ sola constitutio impedit, q̄ hic coniugatus non contrahat; cessante ergo impedimento. i. mortua uxore seruet constitutionem, quę est q̄ ordinatus in sacro ordine si contrahat, q̄ non tenet matrimonium; sed in uoto secus, quia de iure naturali matrimonium uel usus matrimonij impedit uotū, in quo continetur continentia; quę simul esse non possunt. f. continentia, & usus matrimonij. 5. eo. c. quidam. unde cū a principio de iure naturali non tenuerit, non potest dirimere matrimonium iam contractum.

SVMMARIVM.

Coniugum alter si transfuit ad secunda uota antequam interueniat copula carnalis, nō sufficit altera habere sumere, sed monasterium ingredi cogenda est.

CAPITVLVM XIII.

Ex parte. [Uiduitatis]. i. professionis. sed dicitur uiduitate manere debebat, plus placet, q̄ nō autem p̄t uelū professionis, sed uiduitatis tm, in quo p̄ponebat & se proponere & uouere ostendebat q̄ in uiduitate permaneret, & hoc satis patet p̄ hoc qd̄ loquitur in sub. dist.

Vu 3 q̄ fi

q̄ si noluerit intrare monasterium, q̄ cogitur ire ad spon-
sum; quod non esset, si professa esset. ¶ Solenni celebratio
ne ac latania sponte quilibet istarum sufficit ad solennita-
tem, si non habet uirum, uel si non intrasset monasteriū,
ut not. s. ut. proxi. c. uidet. alias si uirum habet, secus; ut
hic in si. hoc non fatemur, nisi cum solennitate solita hoc
faciat, uel nisi suam uoluntatem exprimat. [uideri] licet
non sit uerum, ut sequitur. ¶ Consummandum]. j. qui cle.
uel uo. c. insinuante. contra. Solu. ibi emiserat uotum, hic
non; uel illa erat libera, unde facilius præsuntur pro so-
lennizatione uoti, scilicet quod sola susceptione habitus
sit solennizatum. s. de re. & tran. ad re. c. consulti. hæc ha-
bebat sponsum, unde difficilius præsuntur pro solenni-
zatione uoti; non enim uotū sponi de præsenti solenniza-
tur per susceptionem habitus, quamuis alterius simplicis
& solutæ personæ solennizaretur. s. de re. & tran. ad rel.
c. consulti. plus placet, q̄ hic & ibi fuit solenne uotum cō-
tinentiæ, & non professionis; & hoc solenne uotum con-
tinentiæ non dirimit matrimonium contractum ante ip-
sum uotum ut hic, sed bene dirimit matrimonium contra-
ctum post uotum huiusmodi, scilicet continentie solenne;
& sic loquitur decre. insinuante. de hoc not. s. de re. &
tran. ad rel. c. porrectum. ¶ Regularē] no. q̄ ubi alter con-
iugum transiit ad secunda uota, antequam interueniat
carnalis copula, non sufficit alteri coniugum habitum su-
mere, uouere continentiam, & in domo sua manere, imo
cogenda est professioem facere alicui de regulis appro-
batis, ut hic habes, & postmodum cogenda monasterium
ingredi; idem dicendum uidetur in uxore episcopi, quia
non sufficit uxori eius uouere, nisi intret religionē, & con-
tinentiam profiteatur. s. eo. c. sane. & idem est si suspecta
sit, quæ in seculo permanet. s. eo. c. cum sit. sed si de factio
non sit a prædictis exacta & facta professio, cum tantum
hæc professio sequatur ad illud, in prædictis casibus cog-
getur & profiteri & religionem intrare. arg. j. eo. c. signifi-
cauit. In alijs autem credimus sufficere solum uotum con-
tinentiæ, & remanebit in domo propria, & proprium ha-
berit, nec ullam regulam seruare tenebitur. s. eo. c. i. & c.
cum sis, & c. coniugatus. j. eo. c. significauit.

S V M M A R I V M.

- 2 Uxor adulterante an uir possit promoueri ad ordines, & mona-
sterium ingredi.

CAPITVLVM XV.

Constitutus. [Copulata] & male; ipsa enim potius
omnia mala debuit sustinere, quam huic malo cō-
sentire. 3. q. 7. c. ita ne. [Gradum] hic licet potuit
sacerdos ordines recipere & monasterium ingredi, cum
uxor commiserit adulterium cui cām nō præstitit, & sic
non est contra. s. tit. proxi. c. ueniens. sed etiam si præstitit
se causam dicatur, ex eo, quia uxori nubenti per iudicem
non contradixit, cum teneat eius monachatus, & ulterius
redire non potest. j. eo. c. proxi. [Impetrat] s. eo. c. i. con-
tra. ibi sol. quia adultera.

S V M M A R I V M.

- 1 Coniux si propter adulterium uxoris ingressus est religionem, an
ei non excipiente de adulterio mulieri repetenti sit resti-
tuendus.

CAPITVLVM XVI.

Veniens. [Tonsuratus] & male, nec tenuit. s. eo. c. i.
[Amatores] propter hoc adulterium solenniza-
tum est uotum quod non tenuit. [Sponte] idem
dicimus & si contra eius uoluntate intrasset, ex quo adul-
terium commisit. 27. q. 2. cap. agathosa. ¶ Continuit] hoc
solum sufficit, ne matrimonium possit repetere. 27. qua-
stio. 2. cap. agathosa. ut j. de diuor. c. significauit. sed quid
si mulieri repetenti nolit opponere exceptionem fornicati-
onis, seu adulterij? arg. quod possit omittere. C. de pac.
l. si quis. C. ne quis inui. ag. l. actio. Respond. quod cum
sit uerus monachus, & irreuocabilis propter adulte-
rium uxoris, etiam si non opponat exceptionem; tamen

reuocari non poterit. ¶ & monasterium excipiet etiam
eo nolente, cum sit eius monachus, & ei acquisita sit exce-
ptio, & pro eo agere & defendere debeat; & ex hoc est, q̄
etiam si inuita uxore intrauit monasterium & postea for-
nicetur, firmatur monachatus eius, nec poterit reuocari.
27. q. 2. c. agathosa. imo & si uir fornicetur in monasterio
post fornicationem uxoris, non tamen ius quod amisit p-
fornicationem suā recuperabit, cum iam semel sit factus
uerus & irreuocabilis monachus. ar. de conse. dist. 4. cap.
quæris. licet secus sit, si essent ambo in seculo. s. de iureiu.
c. tua. j. de adul. c. ult. Hoc autem certum tenemus, quod
licet alteruter coniugum post sententiam diuortij quoad
torum latam intret monasterium, tamen remanens in se-
culo post mortem illius licet cōtrahit; mortuo enim pri-
mo marito soluta est uxor a lege uiri. ut j. de secun. nupt.
c. pe. & ult. & j. de diuor. c. de illa nec. obft. s. eo. c. cū sis.
& c. seq. quia illa loquuntur in uoluntariè uouentibus, &
hoc propter delictū suum & in poena lata est sententia di-
uortij; secus autem est in ordinibus, quia non potest fieri
subdiaconus, cum uxor adulterata est ea inuita. Et est ea
ratio, quia uxor cuiuslibet in sacris ordinibus constitu-
ti tenetur continere post mortem eius. 28. distinct. cap.
tul. quia sunt. 32. distinct. c. feriatim. sed ad hoc inuita co-
gi non potest cum sit res uoti, non præcepti. 32. quæst. 1.
cap. integritas.

S V M M A R I V M.

Licentia ui exorta non praeiudicat.

CAPITVLVM XVII.

Accedens. [Verbera] Job hoc uerberabat, ut licen-
tiam præberet intrandi monasterium, & idcirco
non præiudicauit sibi. 33. q. 5. c. notificasti. [uoto]
quod si emisisset, cum in hoc haberet liberum consensu
mariti intrandi, uel potius quia ipse intrando uotum in-
telligitur solennizasse, postea exire non posset. Alij ali-
ter dicunt, ut not. s. titul. prox. cap. quidam. [Reliquisset]
etiam inuitum de monasterio educere potuisset. 33. q. 5.
c. notificasti.

S V M M A R I V M.

- 1 Uxor si det licentiam uiro intrandi monasterium, an ipsa sit in-
dem cogenda ingredi.

CAPITVLVM XVIII.

Significauit. [Eidem] mulieri [iniuncto] a decano. [eta-
tis]. s. eo. c. cum sis. alias enim compelli posset. 33. q.
5. c. qui uxorem. ex quo enim mulier uouet continen-
tiam, & permittit uiro intrare religionem, hoc ipso ui-
detur etiam concedere quod etiam ipsa transeat & si sus-
pecta erit; tamen nos non cogeremus eam profiteri regu-
lam, nec abstinere a proprio; nam cum hoc nunquam pro-
miserit, quare ergo ad id cogeretur? sed bene debet cogi
esse i monasterio, ut cesset omnis mala suspicio. Fatemur
tamen, q̄ si mulier est suspecta, q̄ antequam admittatur
professio uiri, debet etiam mulierem facere profiteri, si
est suspecta, & sic loquitur. s. eo. c. cum sis. tamen si rece-
pta est professio & non professio mulieris, sed tantū uo-
tum continentie præsiterit, non facere eam modo pro-
fiteri, ut dictum est. Alij tamen dicunt, scilicet q̄ hoc ipso
q̄ dat licentiam intrandi monasterium, & emittere uotum
continentie, si est suspecta cogi potest intrare monaste-
rium, & sic loquitur. 33. quæst. 5. cap. qui uxorem. & etiam
cogitur uiuere sine proprio, & sub obedientia. ut not. s.
eod. c. ex parte.

CAPITVLVM XIX.

Audemus. [Ad frugem] non tamen intrauerunt re-
ligionē, nec fecerunt uotum [Collocare] non ta-
men erit monachus, sed poenitens, licet non sole-
niter. 50. dist. c. si ille. in Auth. ut nulli. iud. s. si uero q̄ ad.

S V M M A R I V M.

- 1 Tabelliones & alij officiales possunt cuiuslibet pacisci in iudicio.
2 Potum solenne quando & quo casu dicitur. & in nu. 3.
3 Ponens quando peccat exgerendo debet in comagale.

CAP.

CAPITVLVM XX.

D Vdum. [Renunciavit omni] propter hoc est cōmendandum quod fecit in manu sacerdotis, quia propter Deum fiebat; alias enim si propter infirmitatem faceret, uel aliam causam iustam, uel iniustam; tamen mulieri faciendū erat hæc renunciatio. Inst. de inu. si. stip. §. alteri. & potest dici, quod non tenet ex alia causa facta renunciatio. si. tit. prox. c. ueniens. & quia alias semper intendendum est proli, nisi propter Deum fiat; poterat etiam bene fieri in manibus uxoris. [In personam]. ff. re. pupil. fal. fol. l. 2. ¶ Et ecclesie quasi dicat, in persona sua non potuit recipere resignationem, quia non eius intererat specialiter, uel singulariter. ff. de pac. l. si unus. §. si pacta. Totius autem ecclesie interest multos habere contentos, & ideo in eius persona stipulari potuit & pacifici, cum officialis ecclesie sit. ff. quod cuiusque uni. l. ult. imo plus dicimus, quod tabelliones & alij officiales possunt cuilibet pacisci in iudicio, & quando alias procedit iudex ex officio suo, si non est alius qui alteri pacisci potuit, & hoc ipsam facere debent auctoritate iudicis, & tunc quādo iusta causa subest. ff. rem. pu. fal. fol. l. 2. & 3. sed etiam ipsi magistratus hoc facere possunt, etiam sine alterius auctoritate. ff. de magi. con. l. pe. ¶ Castitatem dicunt quidam, sed non bene ut nobis uidetur, quod ubicunque quis uoueat seruare continentiam siue in publico siue in priuato, semper si constat de uoto, uotum solenne dicitur, & dirimit matrimonium iam contractum. Nam si non esset solenne, quare impediretur repetere uxorem, uel cohereretur intrare monasterium? ut j. sequitur. ad idem. 33. q. 5. c. qui uxo. & c. quod Deo. ar. contra. §. co. c. ex parte. sed ibi non uouit, sed tamen habitum sumpsit, & non presumitur in sponsa alterius, quod suscipiendo habitum solennizat uotū, nisi expresse uoueat, uel nisi monasterium ingrediat, ut ibi dem dicitur; sed est contrarium, cui responderi non potest. j. qui cle. uel uo. c. rursus. 27. di. c. i. uir. ¶ Alij non dicunt solenne, nisi aliqua de solennitatibus interueniat, quas diximus. si. tit. prox. c. uidua. Alij dicunt, nullū habitum uel uotum dici solenne, uel dirimere matrimonium iam contractum, quantumcunque solenniter fiat, nisi se reddiderit uni de approbatis religionibus. j. qui cle. uel uo. c. infinuante. & in hoc solo casu uotum continentie potest dici solenne, de quo hic dicitur, scilicet cum coniunx continentiam uoueret; & intelligunt hoc solenne nisi a principio quando uouent, sed ex post facto solennizatur, cum ambo intrant religionem, uel alter tantum, dummodo ingressus prædictus in monasterium fiat de uoluntate utriusque, quia alter non liceret. 33. q. 5. c. qd Deo. §. eo. c. a. & hæc sola mulier intrauit, & non maritus; quia licet deuouerit se hospitali, non tamē hospitale erat religiosum. ¶ Et ideo propter illud quod deuouerat se hospitali seruire, non solennizabitur uotum, sed tantum propter ingressum uxoris solennizatur uotum, etiam remanentis in seculo, & bene utriusque consensus requiritur in uoto emittendo, quia & si a debito reddendo sint absoluti, non tamen ab alijs obsequijs. 33. q. 5. c. quod Deo. sed si tamen intrauit, dicunt quidam & male, solennizari uotum, & ingressum tenere; quia libera est a redditione debiti uiro. ¶ Item quamuis iidem uouentes carnaliter se cognoscant post tale uotum, etiam ante ingressū & renunciationem uiri sui, & licentiam datam de ingressu monasterij; tamen nihilominus prædicto modo. si per ingressum monasterij poterit solennizari uotum. nā nulla ratio dicit uel patitur, quod illicita coniugum commissio tollat uotum, sed matrimonium sequens tantum. idem est, etsi ante matrimonium ambo uouissent coniuges, si postea inter ipsos contracto matrimonio alter uelit ingredi monasterium sine licentia alterius, non poterit, nec tenebit ingressus; quia licet neuter possit exigere, supra de conuer. coniug. c. quidam. quidam tamen dicunt, quod uterque tenetur reddere debitum alteri. ¶ Sed

obijcies, nonne peccat uouens exigendo debitum? §. eo. c. quia. ergo & reddens, quia non est ipsi uouenti in crimine fauendum, imo prohibendum est. 2. q. 7. c. negligere. 22. q. 5. c. anima. Rñ. sine dubio illud habet locū, sed nō est uerisimile præsumendum quod uellet cum altero adulterari; sed cum præsumitur, potius debemus permittere reddere debitum, ad quod tenemur, & dare sibi consilium, ut minus peccando uitet peccatum maius, quā permittere ipsam cum alio adulterari quod esset grauius peccatum. ar. 14. di. per totum. licet hoc aliquando sic tenuerimus, tamen postea uisum est nobis aliter in aliquibus, & maxime in hoc, quia credimus in coniugatis aliquod speciale; quia ex quo coniuges, siue in priuato, siue in publico, siue solenniter, siue non uouerint continentiam, illam seruare tenentur; & si committentur illicita est commissio, & filij inde nati sunt illegitimi, & si contraxit postea cum alio uiro post mortem primi uiri, non tenet matrimonium. sed uiuente primo uiro, qui secum pariter uiuit, non potest intrare monasterium, nec uestē mutare. ar. ad hoc. 33. q. 5. c. quod Deo. in alijs autē non coniugatis, ad hoc ut solennizet uotū pertinere, necessaria est certa solennitas; ut not. §. de re. & tras. ad reli. c. porre. cū. In professione autē religionis, ad hoc ut dirimat contractum matrimonij, necesse est quod profiteatur unam de regulis approbatis, ut nō in hac glo. §. de reg. & tras. ad relig. c. porre. cū. [Prius] hoc non uitiat instrumentū, [Pluribus] nec hoc uitiat instrumentum, cum falsa non adiecerit. [Allexerunt] licet hoc fieri non debuert, tamen non irritat uotum. 20. q. 3. c. constituit. §. de his que ui me. causa. c. cum dilectus. ubi de hoc; quo ad bona autem, bene obest dolus ecclesie; & ideo non lucratur, sed hæredibus defertur. 20. q. 3. c. constituit. [Retinere] hoc erat uerum, scilicet quod non erat locus de quo agitur talis, ubi ingressi profiterentur aliquam religionem, nec tenetur proprijs renunciare; si autem secus esset. §. quod teneretur aliquam religionem profiteri, tunc si contrarium diceretur, ingrediens post ingressum non teneretur profiteri; & plus dicimus, quia etiam si ingredientibus diceret, uos debetis profiteri regulam beati Augustini. sed bene poteritis comedere carnes, & in illa ecclesia essent cōstitutiones quod non comederent carnes, bene possent comedere carnes, cum nec regula habeat, nec uniuersalis constitutio; nec eis posset aliquid imputari. Cum igitur prædicta non uouerint, nec ad ea teneantur de iure naturali, nec communi consuetudine; non ergo ad ea cogendi sunt, nisi essent in scandalum, in quo casu possent alium locum mutare. Alij dicunt quod ex quo submittit se obedientie alterius, quod nō obstantibus talibus promissionibus tenentur seruare regulam & eius constitutiones. 12. q. 1. c. non dicatis. secus diceremus, si profiterentur regulam beati Benedicti. Nam cum secundum eā omnes generaliter abstinere debeant a carnibus, fatuita ti eorum est imputandum, si crederent eis qui permittebant sibi quod liceret comedere carnes. Item est & alia ratio; quia debet eis præiudicare, scilicet ut uiuere debeant secundum regulā; quia ignorantia regulæ est ignorantia iuris, quam nulli ignorare licet, ff. de iu. & fac. l. i. regula. hoc non placet, quia regula uel statuta eius non sunt ius. [Appetitum] fatuus fuit, quia hoc creditur; & ideo sibi non prodest, si fatue creditur. §. de his que ui met. causa. c. pe. uel uerum promittebant, quia si Deo fidelis esset, nō uinceretur libidine, quia dominus dat semper cum tentatione prouentum. [Pure] si enim sub conditione uenisset, idem diceremus; cum uel fatuus esset conditioni credidisset, uel spiritualiter sit intelligendū. [Debet] ipsa mulier, imo uir. [Mutare.] 33. q. 5. c. qui uoxrem. [Suspicio] §. eo. c. cum fis.

CAPITVLVM XXI.

M Vlier. [Iudicio] Secus si non esset separata per sententiam, quia tunc tenetur eam recipere, & idem

idem dicendum uidetur in matrimonio carnali, & spirituali. de quo not. j. de diuor. c. de illis.

De conuersione infidelium.

RVBRICA XXXIII.

CAPITVLVM I.

L Andabilem. [Damnum.] 14. di. c. quod ait. 34. q. 5. c. si dicat. [Tales] mulieres.

S V M M A R I V M.

- 1 *Filii apud quem alendi sunt. si separetur matrimonium.*

CAPITVLVM II.

E X literis. [Potestate] C. de pa. pot. per totum. C. de eman. per totum. [Matris.] C. de adop. c. mulierem. [Tali] maiores triennio apud patrem nutriuntur, minores apud matrem diuotio facto propter consanguinitatem. C. diuor. fac. apud. l. 1. & C. de pa. po. l. nec filium. nec iudex ex certis causis aliud arbitretur, quia eius interesset circa talia arbitrari, & eius arbitrio referatur. J. de eo qui dux. in matr. c. cum haberet. uer. sollicitudinis tua & c. Si uero propter adulterium uxoris, uel quia noluit conuerti ad fidem catholicam, uel ob aliam suam culpam saperetur matrimonium, siue per ecclesiam, siue de facto, apud uirum sunt alendi cum expensis matris. & idem econuerso, si per culpam mariti sint separati, apud mulierem erunt educandi expensis patris. in Auth. ut lice. ma. & auia. §. illud quoque. filij etiam naturales alendi sunt a parentibus & consanguineis in auth. qui. mo. na. fi. eff. le. l. j. §. si quis igitur habes. [Suspicio] hæc est melior ratio; quia & si mater conuersa erit, ipsi & non patri assequeretur puer. [Baptizabitur] nam bona est ratio, quæ pro religione Christiana facit.

De uoto & uoti redemptione.

RVBRICA XXXIII.

S V M M A R I V M.

- 1 *Votum peregrinationis uel aliud siue in faciendo, siue in non faciendo consistat, an liceat episcopo commutare.*

CAPITVLVM I.

D E peregrinationis [Alexan. 3. Exon. episcopo] quia Exon. episcopo scribitur. colligimus quod cuiuslibet episcopo licet uotum commutare, nisi sit uotum peregrinationis ultramarinæ, quod soli papæ referuatur, infra eod. cap. ex multa [Necessitate] infirmitatis, uel uirum. [Ab eius] episcopi, uel superioris prælati, non inferioris. [Commutationis] si sit infirma, uel diues, uel econuerso, uel huiusmodi. [Dispensare] in omni uoto, siue sit in faciendo, siue in non faciendo dispensare potest, uel potius compensari etiam si soleniter uouerit, uel commutari; dummodo iusta subsit causa, & superioris autoritas interuenerit, & melior sit compensatio, quia aliter non tenet infra eod. cap. scripturæ. & cap. non est. In uoto tamen continentie specialis est quod in eo nullus dispensare potest, infra de statu monacho. cap. cum ad monaste. 3. quæstio. prima. cap. nuptiæ. & quæst. 5. c. ille. 3. quæst. ult. cap. 1. Vel dic aliter, ut no. infra de statu monach. cap. cum ad monasterium. Item omne uotum potest commutari ingressu religionis, infra eod. cap. scripturæ. Aliqui tamen dicunt, quod in uotis non potest dispensari, sed possunt commutari; sed hanc differentiam non uidimus cum commutatio non fiat sine dispensatione.

S V M M A R I V M.

- 1 *Potentis ætas minor, & facilitas, leuiorem dispensationem adducunt.*

CAPITVLVM II.

V enientis. [Pueri] doli tamen capaci, alias enim non cogentur compensare, ut hic dicitur. Vel hoc ideo est; quia uotum in minori ætate factum, ratum habuit in maiori. 20. q. 1. c. illud. & non est differentia, siue in maiori ætate, siue in minori uouerit, quia semper illud autoritate superioris commutari potest. J. eo. c. proxi. [A uoto] & ita papa absoluit eum ab obligatione, qua socio tenebatur, quod de plenitudine potestatis facere potest. 9. q. 3. c. per principalem. C. de quadr. præ. l. bene a Zenone. C. de pre. imper. offer. l. quoties. uel hoc est propter fauorem minoris ætatis, minor enim ætas & facilitas, leuiorem dispensationem adducunt. Item non obligatur ex uoto. ff. de postul. l. 2.

S V M M A R I V M.

- 1 *Voti propositum quantumcunque licitum non attenditur, nisi de liberatio præ. offeris, quæ etiam in mente retenta obligat.*

CAPITVLVM III.

L iteraturam. [Morabor] Non animo obligandi, ideo non fuit mendax, nec transgressor uoti. 17. q. 2. §. sicut ergo. in fi. ar. ff. si cer. pet. l. si ergo. Transgressor licet enim quis licitum proponat uel uoueatur, non tamen propositum uel uotum complere tenetur, nisi deliberatio præciserit, uel nisi animo obligandi fecerit. 17. q. 2. c. Gonsalvus. ar. s. de regula. c. ad nostram. in foro tamen ecclesiæ ex quo exprimit uotum, cogitur illud perficere, quia creditur ex deliberatione procedere. Si autem deliberatione præcedente in mente propositum continere uel peregrinari, illud facere tenetur, etiam si uoce non expressit. 17. q. 1. c. qui bona. sed ecclesiæ non cogit eum, nisi confiteatur.

S V M M A R I V M.

- 1 *Votum irritatur ex conditionis, siue generalis, siue specialis defectu.*
2 *Vota in quibus offeruntur temporalia non improbantur.*
3 *Clericus secularis non potest nouere peregrinationem sine licentia prælati.*

CAPITVLVM IIII.

S cripturæ. [Perpetuam] hoc credimus fieri sine dispensatione, sed tutius est ut dispensetur. [Religionis] irritatur uotum ex defectu conditionis, siue generalis; puta si uixero, si potero, si Deo placuerit, quæ semper intelligitur, etsi non dicatur. J. eo. c. non est. 22. q. 2. c. beatus. 16. q. 1. c. in parochia, uel speciali; puta si filius meus liberatur, domino offeram tale pallium, uel tunc ibo ad sanctum Iacobum, nam tunc non tenetur implere uotum, nisi extiterit conditio idest filij liberatio. 32. q. 8. c. si. ar. s. de resti. spo. c. olim causam. J. de condi. appo. c. uerum. Credimus tamen quod etiā si extaret conditio, tamen rector loci, cui facta est promissio obligationis, non posset ad illam agere, quia licet quidam dixerint, quod tenetur implere uotum, non tamen hoc credimus nisi de licito, sed talè uotum est illicitum, quia intendit a Deo uel aliquo sancto emere sanitatem, quod esset simonia cum. 1. q. 1. c. studeat. liberaliter ergo quisque offerre debet, & postea precibus pro sanitate uel quocumque aliquo supplicare. 1. q. 2. c. duces. & q. 1. c. quam pio. 23. q. 4. c. si. 28. q. 1. c. caue. Nec per hoc dico conditiones in uotis reprobandas, nisi simoniacæ essent, ut est prædictum, uel aliæ turpes. ar. præ. alle. c. & s. de iurei. c. peruenit. tamen ubi publicè uouit, & causam uoti non expressit, sed in corde retinuit, tum propter scandalum, tum propter ignorantiam, compelleretur uotum uel adimplere uel mutare. J. eo. c. magna. J. de cens. c. ex parte. [Alii] tamen dicunt huiusmodi uota esse licita, nec est ibi simonia, si offert Deo cordis sui contritionem, uel aliam deuotionem, siue in dando, siue in faciendo consistat, quia quicquid dat uel facit non de suo facit, sed de eo quod Dei est. Item pro spirituali dare licet. s. de rer. permut. c. ad quæstiones. & sic licet pallium suum uel aliam ecclesiam

moniam uel peregrinationem pro re spirituali, scilicet
sanitate dare, & uidetur expresse quod liceat. 8. q. 1.
ex his. & 9. si. in si. Item irritatur uotum potestate in-
ferioris; nam monachus uotum facere uel complere nō
potest sine licentia superioris, siue sit abstinentie, siue pe-
regrinationis, siue quodlibet tale, unde posset præbere
uiam uagandi, uel scandalizandi fratres, uel minuendi
obsequium debitum. 20. q. 4. c. monacho. imo etiā si ante
ingressum monasterij uouisset, non tenetur soluere. arg.
descriptura. 23. q. 5. c. noluit. si autē uoueret dicere unum
psalmum, uel aliquam orationem, ubi nihil mali potest
contingere, seruet uotum; est enim sibi licitum plus me-
reri. ¶ Clericus autem secularis potest uouere continen-
tiam, sed nō peregrinationem sine licentia prælati.
de conse. di. 5. e. non oportet. & no. 5. de cle. peregr. c. 1.
episcopus autem sine speciali licentia papæ non potest
uotum peregrinationis uel religionis emittere. supra
de reg. cap. licet. transmarino forsan excepto. 7. eod. cap.
magna. Item seruius uouere non potest aliquid, unde mi-
nuatur seruitiū domini. 54. dist. c. si seruus. 7. de sen. ex-
co. c. mulieres. & c. relatum. Item nec pueri nec puellæ
sine licentia parentum uel tutorum possunt ante puber-
tatem uotum religionis emittere. 20. q. 2. c. 1. & 2. Item nec
notum abstinentie, uel peregrinationis. 22. q. 2. c. tribus.
& q. 4. e. pueri. quod intelligunt quidam si sunt impube-
res. ar. op. pro eis a contrario sensu. 20. q. 2. c. si quolibet.
¶ Sed nobis uidetur idem, etsi sint puberes, dummodo
sint in potestate patris. ff. de po. l. 2. nisi patres consentiāt
expresse, uel tacite, sufficit enim si sciāt, & non con-
tradican. 31. q. 3. c. 1. nec obstat. 20. q. 2. c. 1. & 2. quia illud
idem in uoto religionis, per quod a potestate patris exi-
mitur. ¶ Idem credimus, quod etiam impubes si doli ca-
pax sit, & fecerit uotum abstinentie, uel peregrinationis,
uel aliud, quod debet illud adimplere postquam
paternam potestatem exiuerit; quia se obligauit Deo,
quod potuit, sicut per delictum se obligat diabolo. 7. de
delic. pu. c. 1. tamen cum talibus facile est dispensandū,
& commutandum, cum licet in aliquo sint doli capaces,
tamen non multa cognoscunt cum sint in experti. Vir au-
tem & mulier, qui non sunt ad imparia iudicandi. 32. q.
2. c. si quis uxorem. & q. 5. præcepit. & c. Christiana non
possunt uouere abstinentiam uel peregrinationem unus
sine consensu alterius, imo & si aliquando consensit po-
test reuocare, licet peccet. 33. q. 5. c. manifestum. & c. uoluit.
& c. hæc imago. excipimus uotum peregrinationis
ultramarinæ, quod niri uel mulieres si sunt potētes pos-
sunt facere altero inuito. 7. eo. c. ex multa. §. in tanta. sed
non uouens potest alium sequi. 7. eo. c. quod super. §. fin.
de uoto autem continentie no. 5. de conuer. coniu. c. 1. &
c. pen. Ita sicut uterque potest dare quod suum est, ita po-
test uouere de dando; nec credimus peccare prædictos,
si contra iuramentum uel uotum suum faciant in casibus
prædictis. lex enim & patria potestas eos excusant. 33. q.
5. c. uoluit. & c. manifestum. & etiam canones hos excu-
sant. 22. q. 5. c. paruuli. & in c. pueri. Item nec pater pec-
cat renouando, quia utitur iure suo. ff. de iniur. l. iniu-
riarum.

S V M M A R I V M.

1 Votum suum an per alium quis semper exequi possit, & quo casu
heredes adimplere sint compellendi.

CAPITVLVM VI.

1 Licet uniuersis, [Maledictionis] hæc pœna non in-
cludit aliam, scilicet priuationem successione pa-
ternæ, ut hic sequitur. [Tuz] ¶ No. quod quis exe-
quitur uotum suum per alium. 23. q. 2. c. animæ. 26. q. 6. c. si
quis fuerit. [Et hoc] hoc est licitum & debitum, ubi per
se nullo modo potest exequi, sed si per se exequi posset,
licet inutiliter, scilicet quia esset claudus uel alias mu-
tilatus, tunc si non ad subsidium sed ad deuotionem tan-
tum, scilicet ut uideret terram sanctam uouisset, ire per-

sonaliter deberet, & eodem modo si propter subsidium
uouisset, si est talis quod suum defectum possit supple-
re per alios, quia secum ducere potest; sed in utroque
casu admittitur compensatio infra eodem c. magna. &
cap. sequen. Hanc tamen assignamus differentiam in-
ter eos qui uouent pro subsidio, & eos qui uouent pro
deuotione; quia primi morte uel alio impedimento de-
cti coguntur alijs committere, q. eorum uotum compleat.
arg. hic, imo plus uidetur, quod si alijs non committant;
tamen heredes compelli possunt, ut uel ipsi compleant
uotum patris, uel expēsas & subsidium qd pater uel testa-
tor facturus erat, ipsi faciant; nam uouisse intelligitur
subsidium terræ sanctæ, siue per se, siue per alium facien-
dum; unde ad illud compellendi sunt heredes, cum ex nu-
do uoto obligatio nascatur. ff. de polli. l. 2. in prin. & nu-
da promissio facta ciuitati obligat. ff. de polli. l. pactum:
multo fortius facta Deo uel subsidio terræ sanctæ. Item
ar. ad hoc. 7. eo. c. q. super. & c. seq. ¶ In secundo aut casu;
scilicet quando propter deuotionem uidendi terram;
uel aliam uouit, non credimus q. mittere teneatur, si in-
festo impedimento personaliter ire impediatur, propter
conditionem generalem quæ subintelligitur. f. si potero;
ut s. dictum est. [Promissio] idem est, & si non promissi-
set, uel etiam si crucem non assumpsit quantum ad hoc q.
hereditate priuetur, sed præcise ire ultra mare non cogi-
tur, nisi uouerit, uel nisi signum crucis acceperit. [Succes-
sionem] i. iure fideicom. uel successionis ab intestato qd
in paterna hereditate habes; sic. 11. q. 1. c. sane. C. de fidei-
com. l. ult. & si esset alia hereditas præter regnum, filius
haberet legitimam. C. de fideico. auth. hoc amplius. sed
in regno secus, quia sectionem non patitur. [Si dictus]
in alia parte huius. c. [Rex] frater. f. huius ducis, qui post
patrem regnum habuit qui erat primogenitus; sed tamen
pater utriusque testamento præceperat, q. si ille sine filiis
decederet, quod iste Dux esset Rex.

S V M M A R I V M.

1 Vouenti an liceat uenire contra uotum suum.

CAPITVLVM VII.

1 Magna. [Consilio] Non. n. debuit 3 uotum suum
uenire sua autoritate. 7. e. c. ex multa. sicut nec 3
iur. s. de ele. c. uenerabilem. nisi esset certus, q.
nō obligatus esset. 7. de sent. ex. c. inquisitioni. [Æquitatē]
tem] i. quid de æquitatē & iustitia sit faciendum. [Assen-
su] cum enim peregrinatio episcopi sit magnum negotiū,
non potest sine consensu capituli. s. de his quæ fi. a præla-
tine consen. cap. c. quanto. & not. de hoc. s. de cle. peregr.
c. 1. [Tandiu] quasi dicat modicam peregrinationem pos-
set facere sine licentia Papæ.

S V M M A R I V M.

1 Christianis an liceat inuadere loca quæ tenent infideles uel quæ
sua sunt.

2 Deus ipse per se a principio dicitur exercuisse iurisdictionem.

3 Dominia & iurisdictiones licite possunt esse apud infideles.

4 Papa etiam super infideles de iure iurisdictionem & potestatem
habet, & potest inde eos iudicare, in n. 5. & christianos, in
numero 6.

7 Indulgentias Papa dando fidelibus pro recuperatione terræ san-
ctæ, an bene faciat.

8 Infideles non debent cogi ad fidem, possunt tamen cogi admittere
predicatores euangelii, & quid si non admittant, in nu. 9.

10 Infidelis an possit dominium habere super fideles.

CAPITVLVM VIII.

1 Quid super. [Quæruisti] quid fieri debeat [Sint] no-
biles iudices [Artifices] pauperes robusti. [Dila-
tio] ff. de uaca. mu. l. ult. ff. de iudi. l. 1. & si longius.

1 [Compensatio] cum gemitibus & uigilijs. s. c. proxi. [Pro
defensione] hoc non est dubium, q. licet Papæ fidelibus
suadere & indulgentias dare, ut terram sanctam & fideles
habitantes in ea defendant. 23. q. 8. c. omni timore. & ca.
igitur. Sed nunquid est licitum inuadere terram, quam in
fideles

fideles possident, uel q̄ est sua? ¶ Et nos ad hoc sic respon-
demus, q̄ in ueritate domini est terra, & plenitudo eius
orbis terrarum, & uniuersi qui habitant in ea. Ipse enim
est creator omnium, idem etiam ipse Deus hæc uniuersa
subiecit dominio rationalis creaturæ, propter quam hæc
omnia fecerat; ut habemus in 1. c. Gen. & hæc a principio
seculi fuit communis, quousque usibus priorum parentū
introducū est, q̄ aliqui aliqua, & alij alia sibi appro-
prietant; nec fuit hoc malum, imo bonum; quia naturale
est res communes negligi, & etiam communio discordiā
parit; & fuerunt a principio cuiuscunque qui occupauit,
quia in nullis bonis erant, nisi Dei. Et ideo licebat cui-
bet occupare, quod occupatum non erat; sed ab alijs oc-
cupatum occupare non licebat; quia fiebat cōtra legem
naturæ, qua cuilibet inditum est, ut alij non faciat quod
sibi non uult fieri. Habuerunt etiam sp̄alia dominia per
diuisiones primi parētes, sicut apparet in Abrahā & Loth.
quorum unus accepit ad unam partem, & alius ad aliam.
Gen. 13. super homines autem quasi super seruos nullus
habuit dominium, nisi de iure gen. uel ciuili. natura enim
omnes homines liberi sunt. Inst. de libertis. ¶ Iurisdictio
nem enim iustam & rectam lego, ubi dicitur datus gladi-
us ad uindictam. s. de ma. & obe. c. solita. sed quomodo
cōcepit nescio, nisi forte q̄ Deus dedit aliquem uel ali-
quos qui facerent iustitiam super delinquentes; uel iure
naturæ paterfa. super familiam suam habebit iurisdictio-
nem omnem a principio, sed hodie non habet nisi in
paucis & modicis. ff. de fur. l. respiciendum. & C. de p.
po. per totum. hoc autem certum est, quod ipse Deus per
se a principio exercuit iurisditionem, ut no. s. de fo. cōp.
c. licet. ¶ Item per electionem poterunt habere princi-
pes, sicut habuerunt Saul & multos alios. 8. q. 1. c. licet.
c. sic ergo. & c. audacter. & in pluribus alijs. cc. prædicta
inquam, scilicet dominia, possessiones, & iurisditiones
licite sine peccato possunt esse apud infideles; hæc enim
non tantum pro fidei, sed pro omni rationabili creatu-
ra facta sunt, ut est prædictum. Ipse enim solem suum ori-
ri facit super bonos & malos, ipse &
a uolatilia pascit. Mat. c. 5. cir. fi. & 6. &
pp hoc dicimus, q̄ non licet Papæ uel
fidelibus auferre sua siue dominia, siue
iurisditiones infidelibus; quia siue
peccato ea possident. Sed bene ta-
men credimus, q̄ Papa, qui est uica-
rius Iesu Christi, potestatem habet non
tantum super christianos, sed etiam su-
per omnes infideles; cum enim Chris-
tus habuerit super omnes potestatem,
unde in psal. Deus iudicium Regi da.
non uidetur diligens paterfa. nisi uica-
rio suo, quem in terra dimittebat, ple-
nam potestatem super omnes dimissit.
¶ Item ipse Petro & successoribus
eius dedit clauēs regni celorum, & ei
dixit, Quodcunque liga. & c. Item alibi, Pasce oues meas
& c. s. de ele. c. significasti. omnes autem tam fideles quam
infideles oues sunt Christi per creationem, licet non sint
de ouili ecclesiæ; & sic per prædicta apparet q̄ Papa su-
per omnes habet iurisditionem & potestatem de iure,
licet non de facto; unde per hanc potestatem quam habet
Papa credo q̄ si gentilis qui non habet legem nisi natu-
ræ, si contra legem naturæ facit, potest licite puniri per
Papam. arg. Gen. 19. ubi habes, q̄ sodomitæ, qui contra
legem naturæ peccabant, puniti sunt a Deo; cum autem
Dei iudicia sint nobis exemplaria, non uideo quare Pa-
pæ, qui est uicarius Christi, hoc non possit, & etiam dum
modo facultas addit, & idem dico si colant idola. Natu-
rale enim est unum & solum Deum creatorem colere, &
non creaturas. ¶ Item iudeos potest iudicare Papa, si cō-
tra legem euangelij faciunt in moralibus, si eorum præla-

ti eos non puniant, & eodem modo si hereses circa suam
legem inueniāt, & hac ratione motus Papa Greg. & Inn.
mandauerunt comburi libros talium, in q̄bus multe con-
tinebantur hereses, & mandauerunt puniri illos qui præ-
dictas hereses sequerentur, uel docerent. ¶ De christia-
nis autem non est dubium, q̄ eos iudicare potest Papa, si
contra legem euangelicam facerent; & licet Papa ali-
quando omittat pœnas iustas & debitas omnibus prædi-
ctis inferendas, uel quia facultatem non habet, uel pro-
pter pericula, uel scandala quę inde obueniunt, uel eueni-
re timerentur, potestas tamen faciendi est apud eum.
¶ Quod autem Papa facit indulgentias illis, qui uadunt
ad recuperandam terram sanctam, licet eam possideant
sarraceni, & etiam indicare bellum & dare indulgentias
illis qui occupant terram sanctam, quam infideles illicite
possident, hoc totum est ex causa. Nam iuste motus est
Papa, si intendit terram sanctam, quę consecrata est nati-
uitate, habitatione, & morte Iesu Christi, & in qua non
colitur Christus, sed Machometus, reuocare ut incolatur
a christianis. Item terra sancta iusto bello uicta fuit ab
Imperatore Romano post mortem Christi, unde licitum
est Papę ratione Imperij romani quod obtinet, illud ad
suam iurisditionem reuocare; quia iniuste expoliatus
est, & ab eo qui non habuit ius spoliandi eum. & hæc ratio
sufficit in omnibus alijs terris, in quibus Imperatores
Romani iurisditionem habuerunt, licet possit dici quod
hoc iure. ratione Imperij non possit, cum ecclesia non
habet Imperium nisi in occidentem. 96. di. c. constan. sed
si non potest facere tanquam Imperator, potest facere
ex alijs prædictis causis; uel ad minus Imperator potest
facere, ut Rex Hierusalem, ad quem regnum illud de iure
uenit, sicut credimus & credere debemus, ex quo contra-
rium nobis non constat. Sed & contra alios infideles, qui
nunc tenent terram, in quam iurisditionem habuerunt
Christiani principes, potest Papa iuste facere præceptum
& constitutionem, q̄ non molestant Christianos iniuste
qui subsunt eorum iurisditioni. Imo quod plus est, po-
test eos eximere a iurisditione eorum, & dominio in to-
tum. J. de iudæ. & sa. c. ex speciali. & c. 1. & c. fi. & 54. di. c.
mancia. & c. seq. Imo si male tractarent christianos, pos-
set eos priuare per sententiam iurisditione & dominio,
quod super eos habent; tamen magna causa debet esse, q̄
ad hoc ueniat, debet enim papa eos quantum potest susti-
nere, dummodo periculum non sit christianis, nec graue
scandalum generetur. ¶ Item licet non debeant infide-
les cogi ad fidem, quia omnes libero arbitrio relinquen-
di sunt, & sola Dei gratia in hac uocatione ualeat. 45. di.
c. de iudæis. tamen mandare potest Papa infidelibus, q̄
admittant prædicatores euangelij in terris suę iurisdictio-
nis, nam cum omnis creatura rationalis facta sit ad
Deum laudandum. senten. 2. di. 1. c. si queritur. si ipsi pro-
hibent prædicatores prædicare peccant, & ideo punien-
di sunt. ¶ In omnibus autē prædictis casibus, & in alijs,
ubi licet Papę eis aliquid mandare, si non obediant, com-
pellendi sunt brachio seculari, & indicendum est bellum cō-
tra eos per Papam, & non per alios, ubi quis de iure suo
contendit. Nec est contra. 2. q. 1. c. multi. ubi dicitur quod
non pertinet ad nos iudicare de his qui foris sunt; quia
intelligitur q̄ non debemus eos iudicare excommunican-
do, uel compellendo ad fidem, ad quam sola Dei gratia
uoantur. 45. di. c. de iudæis. ¶ Sed dices, quare non eo-
dem modo licet eis repetere terram istam scilicet Italiam
uel alias ubi dominari fuerunt infideles? Respond. quia
domini harum terrarum cum populis eorum conuersi
sunt. Fatemur tamen q̄ si populi conuersi essent, sed domi-
ni remanerent infideles, q̄ papa bene posset domino in
fidei dominium & iurisditionem dimittere super fide-
les ar. 1. ad Thim. 6. in princ. dummodo christianos non
grauaret iniuste. Item propter periculum posset cogi do-
minus ad recipiendum precium, uel commutatione; sapie-
ntia

enim quis amittit res suas sine culpa sua. C. pro qui. cau. si li. per totum. ar. ff. de reli. & sum. fu. l. sunt personæ. nā fauorabilis est ratio quæ pro religione facit. ¶ Sed dices, nunquid & eodem modo debet papa admittere illos qui uellent prædicare legem machometi? Rñ. non; non enim ad paria debemus eos nobiscum iudicare, cum ipsi sint in errore, & nos in uia ueritatis, & hoc pro constanti tene-

mus. ¶ Sed quæres^a, quomodo potest ecclesia romana, & omnes aliæ ecclesiæ, et etiam alij christiani licite tenere que tenent in occidente & alibi; cum Imperatores romani armis per uolentiam hæc omnia occuparunt, & ita constat q̄ mala fide tenent. Rñ. omnes generaliter clerici & laici possunt secure tenere & bona fide quecunq; tenent, quæ nescimus utrum illi qui occuparunt prædicta uis fuerint iure suo in occupando, debemus credere q̄ uis fuerint iure suo, quia forte recuperauerunt quod prius per uolentiam amiserant, uel forte per munera uel donationes ad eos peruenerunt legitime, licet in eis multos habuerunt rebelles quos uicerunt; sed de ecclesijs constat, quod ipse bene possunt tenere; quia si non constat quis fuerit dominus ante occupationem papæ, facienda est restitutio tanquam uicario Christi & ecclesijs alijs quæ per papam possident & eius auctoritate. nam papa & ecclesijs nomine omnium hominū omnia possident, ut inde omnibus necessitatem habentibus subueniant. 1. 2. q. 1. c. uidentes. bona autem schismaticorum & hereticorum licet occupare propter constitutiones principum, quæ censent ea occupanda. 8. dist. c. quo iure. 3. q. 7. per totum. [Hoc modo]. 1. pro succursu terræ sanctæ. [Poenitente] & de eo cui pro satisfactione est iniunctum, q̄ uadat ultra mare. [Iter] quia impotens est ad eundem.

S V M M A R I V M.
1. *Uotum terræ sanctæ Vir sine auctoritate uxoris specialiter nonne potest.*
C A P I T V L V M I X.
E X multa. [Edidimus]. 5. c. prox. [quales]. f. religiosos; dicebat enim in illa constitutione, q̄ per religiosos uiros fieret huiusmodi commutatio uel dispensatio, de quo uerbo orta est dubitatio [quos]. f. episcopos tantum, uel alios prælatos, uel delegatos papæ tantum, quod uerius est sicut j. exponitur. [Vtrum] ecce responsio [profectum] at isti qui sunt consilio strenui uel secum possunt ducere bellatores non tendunt ad defectum terræ, et ideo non comprehenduntur [astrinxerunt] illæ quæ uouent cogenda sunt uel ire, uel uotum redimere. [Vxorū] specialis est in hoc casu, ut liceat uiro uouere sine auctoritate uxoris, alias contra. 34. q. 5. c. qd̄ deo. 27. q. 2. c. si tu nec per hoc sequitur quod hoc uotum sit maius continetias; quia non fit perpetuū, & sine præiudicio alicuius. 33. q. 5. c. noluit. Labor in illis enim aliq̄ considerationes habenda sunt. 5. c. prox.

S V M M A R I V M.
1. *Uotum quod dicatur solenne, & an matrimonium contractum separaret.*

C A P I T V L V M X.
P Er tuas. [Solenniter]. i. in presentia abbatis & multorum hoc uotum emisit, quia tamen non fuit de presenti, sed de futuro, non fuit solenne; secundum quod dicitur solenne uotum continentie, uel religionis, quod dirimit matrimonium; unde si contraxisset matrimonium carnale, non separaretur. j. qui de. uel uo. c. rursum. ¶ Sed quæres, quare non ita dicitur uotum solenne, si dicat, uoueo quod intrabo monasteriū, sicut si dicat, ibo ultra mare, quod etiam est de futuro? Respondemus, quod utrumque uotum potest dici solenne secundum q̄ solenne dicitur propter sollempnitates uulgi, ut hic; sed uotū con-

tinetie uel religionis non dicitur proprie solenne, nisi sit de presenti, uel alicui religioni se deuoueat; de hoc not. 5. de reg. & transe. ad re. c. 2. & c. porrectum. uotum autē peregrinationis a iure non dicitur solenne, & sicut uouens peregrinationem cogitur eam perficere, sic & uouens ingredi monasterium, & ad hoc facit præsens decret. & 5. eo. c. quod super. ubi uocat talem promissionē de futuro nō solennem. [Transgressor] quia intra duos menses nō perfecit uotum, ut promiserat. [Consulimus] & etiam si peti-tum fuerit, cogere, cum cogendus sit domino reddere uota sua. 5. eo. c. magnæ. [Resignes] mirum uideretur, quia si iam esset canonicus posset eligi uel postulari, multo fortius si nondum factus est canonicus; sed hoc est ea ratio-ne, quia non potest fieri monachus uel canonicus regularis, ex quo est episcopus, nisi resignet. Ad hoc ergo ut cōpleat uotum, resignare debet, sed canonicus uel monachus bene potest fieri episcopus, & sic potest uotum suū implere & episcopatum habere. ar. hic. [Eligendū]. i. postulandum. Alij dicunt, q̄ simpliciter eligendus est. [Electionem] præmissa tamen postulatione facta a priore, & est ar. p. canonicus regularis debet eligi. de hoc no. 5. de renun. c. post translationem.

S V M M A R I V M.

1. *Cruce signati non solum uicesimam partem, sed & totum ecclesiæ prouentum retinere possunt.*

C A P I T V L V M X I.

P Ostulastis. [Ecclesiarum] non dicit præbendarum, cum regularibus non liceat habere præbendas. [Ecclesijs] isti præpositi erant, sicut ex titulo apparet. [Vicesima] & est no. dignum quod præpositus cruce signatus non solum uicesimam partis suæ, sed totius ecclesiæ acceperit.

De statu monachorum & canonicorum regularium.

R V B R I C A XXXV.

S V M M A R I V M.

1. *Diocesanæ ecclesiæ duplici lege ad episcopum pertinent.*
2. *Legis diocesanæ quenam dicuntur esse, & quæ de lege iurisdictionis, in nu. 3.*
4. *Monasteria an teneantur ad legem diocesanam, & in nu. 5.*

C A P I T V L V M I.

I Heodosius. [Disciplina]. i. præter uisitationē, quam facere potest quoties expedit. 1. 8. q. 2. c. non semel. [Accefferit] nisi in morte. 5. de test. c. officij, & c. requisiti. & de sepul. c. relationum. & c. de his. ¶ [Vendicare] quia hoc. c. de duplici lege mentionem facit. f. diocesanæ, & iurisdictionis; ideo no. q̄ ecclesiæ diocese, ad episcopum pertinet duplici lege. f. diocesanæ, & lege iurisdictionis; Et aliqui certis regulis distinxerunt, quod illud sit de lege diocesanæ. f. q̄ in recipiendo constituit, ut est recipere tertiam oblationem, & consimilia. Lex autem iurisdictionis constituit in conferendo, ut ordines & similia. Tamen nobis non uidentur hæc propria uerba; nec alia ratione dicuntur lex diocese, & iurisdictionis, nisi quia sic assumpta sunt a iure. 5. de offi. ord. c. dilecti. ubi no. & eo. tit. c. ut iusta. & 10. q. 1. c. 1. 16. q. 1. c. cum pro utilitate. ¶ Nos igitur, quia de his propriam & generalem doctrinam inuariabilem dare nescimus, per singularia diuidemus hoc modo. Est ergo de lege diocesanæ, perceptio cathedralitatis. 10. q. 3. c. 1. debita pars oblationum, decimationum, & mortuariorum. 5. de offi. ord. c. conquerente. 16. q. 1. c. questii. & c. decimas. 10. q. 1. c. de his. & c. antiquos. 12. q. 2. c. concessos. & c. uultetanz. & c. de redditibus. ¶ Item quod missas publicas cātet in qualibet ecclesiā, & quod cathedrā ponat ubi uult

uel

uel causa prædicandi, uel audiendi causas. 18. q. 2. c. lumen. Mo. deratum auxilium petere a subditis. j. de cen. cum apostolus. Item pro negotijs ecclesiæ potest episcopus clericis imperare quod uult, & eos mittere. 7. q. 1. c. quia frater. s. de cle. non resid. c. decetero. s. de ma. & obedi. c. 2. Item ad exequias mortuorum. 16. q. 1. c. placuit. & uocatio ad synodum. 18. dist. c. ult. ¶ De lege iurisdictionis est, causas audite, & omnia quæ circa iudiciū aguntur, Collatio omnium sacramentorum, Visitatio, Ordinatio, Correctio, Inquisitio, Excommunicare, Interdicere, Statuta facere super iudicijs, uel accessorijs eorum, & et de uita, officijs, & alijs huiusmodi, Institutio, Destitutio, Confirmatio, & Inuestitura. 12. dist. c. de his. & c. de illa. de conse. dist. 3. c. 1. s. de consuet. c. cum consuetudinis. s. de offi. ord. c. conquirente. & c. dilect. licet enim ibi permittit deponat ea quæ ad utranque legem pertinet. Ponit ibi etiam quæ sunt de iure episcopali, quod in prædictionibus legibus consistit, sed per hæc statuta nunquam monachi tenentur ad aliquid contra regulam. s. de offi. archi. c. dilecto. tamen secundum hanc nostram declarationem omnia dicimus de lege iurisdictionis esse, a quibus monasteria exempta non sunt per canones. Ea enim a quibus sunt exempta, & tamen sunt de iure episcopali, dicimus de lege diocesana esse, cum canones dicant esse monasteria lege dioc. exempta. x. q. 1. c. 1. 16. q. 1. c. cum pro. uti. & ab eis canones dicuntur ea exempta quæ de lege diocesana numerauimus. 16. q. 1. c. cum pro. 18. q. 2. c. quæ sit. & c. lumen. 12. dist. c. de his. x. q. 3. c. relatum. 18. q. 1. c. ult. Ad ea autem quæ de lege iurisdictionis sunt, tenentur monasteria & multo fortius omnes aliæ ecclesiæ. x. q. 3. c. relatum. & q. 1. in sex primis. cc. 18. q. 2. c. hoc tantum monasteria abbates. & q. ult. c. non semel uisitandi. Item not. q. licet monasteria sint a lege diocesana exempta, tamen si habent populum debent facere oia quæ pertinent ad legem diocesanam, & ad quæ rōne populi aliæ ecclesiæ tenentur, unde debent si habent populum, ad synodū ire. s. de maio. & obedi. c. quod super. 18. dist. c. ult. ut ibi not. imo si essent exempti, ex quo habent populum qui nō est exemptus, uel si habent non exempta membra lege diocesana tenentur, in quantum lex diocesana populum tangit, uel membra non exempta. j. de priui. c. ex ore. in si. bene tamen dicunt quidam, q. si sint aliqua quæ populi nō respiciunt, quod ad illam legem diocesanam non tenentur, sicut in his quæ eis donantur intuitu pietatis uel religionis, nullam partem per legem diocesanam habebit episcopus. 16. q. 1. c. cum uti. & sic eodē modo si uelit monachus pro negotijs cōmunibus non populi sui, id est monasterij exempti uel etiam non exempti diuigere, cum ei prohibitum & periculosum sit uagari. 16. q. 1. c. si cupis. c. placuit. & c. peruenit. sed ar. contra. ea. q. c. qui uer. & c. in parochia. sed illa. cc. loquuntur, q. de licentia abbatis faciat, non de mandato episcopi, quia nihil nisi rōne populi percipere potest. 18. q. 2. c. lumen. idem ē dicunt, q. in nullis alijs ad legem diocesanam pertinentibus tenent episcopo, nisi in his ad quæ aliæ ecclesiæ aliās exemptæ rōne populi tenentur. ¶ Sed quæres, cum exempti & monasteria teneantur ad debitam partem relictorum causa mortis. s. de testa. c. requisiti. s. de sepul. c. in nostra. & in c. de his. quare non eodem modo debitam portionem habebit de his, quæ non causa mortis dantur? cum utrunq. sit debitum lege diocesana? x. q. 1. c. decretum. Rñ. lex diocesana, ut dictū est, remissa est monasterijs, nec ad illa tenentur siue habeant populum, siue non; nisi sint talia quæ rōne populi debentur uel dantur, quale est quod dat causa mortis, non autem tale est, quod dat inter uiuos. Vel dic, aliud est in iure parochiali, quale est quarta sepulture, aliud in lege diocesana, sed hoc probatur esse falsum. s. de test. cap. requisiti. s. p. e. ubi ad episcopum pertinet partem debitam habere de legatis monasterijs; est ergo melior responsio, quod partem de huiusmodi legatis reci-

pere est de lege iurisdictionis, quod sic probatur. Diuisio hæc fit propter sacramenta ecclesiæ, & inter eas ecclesiæ fit diuisio ubi sacramenta percipiunt. s. de sepul. cap. 1. & c. de his. cum autem collatio sacramentorum sit de lege iurisdictionis. 16. q. 1. c. interdicimus. Et hæc diuisio, quæ consequens est, uel accessoria ad collationem sacramentorum de lege iurisdictionis dicenda est; sic etiā dici potest in quarta decimarum, quæ pro sacramētis datur. Vel dic in quarta decimarum non posse habere locum prædictam quæstionem, quia decimas non debet recipere monasterium, sed debet alij soluere. 16. q. 1. c. alia. s. de deci. c. nuper. & sic non debet soluere quartam decimarū, quæ tantum debetur de decimis acceptis; sed non potest habere monasterium ex donatione alicuius nisi cū onere suo, & nullus donator potest plus donare quam partem suā. 16. q. 2. c. si quis. ergo & si una ecclesia monasterio aliquā decimam donet, intelligitur donare partem suā, & aliorum partes saluæ erant siue episcopi siue cuiusunque alterius; si autem perceptionem decimarum non quartam tantum dicis. I. dioc. scire debes ob hoc quod ad possessiones non esse exempta monasteria, nisi per priuilegium exempta probentur, ut not. supra. de deci. ca. suggestum. ad personales autem nec monachi, nec clerici tenentur, ut not. supra de deci. capitul. nouum. & ideo perceptio illarum non est de lege diocesana, uel iurisdictionis, cum non debeat. ¶ Item not. quod licet in aliqua ecclesia morentur monachi, nisi sit ibi congregatio, nihilominus lege diocesana tenentur. 10. q. 1. c. 1. Item grangia non tenentur lege dioc. j. de censu. ult. Capellæ autem monachorum utraque lege episcopis sunt subiectæ. 12. q. 2. c. sane. j. de priui. c. cum & pla. s. in ecclesijs. Quidam autem dicunt & multum probabiliter quod monasteria nō sunt exempta a quarta decimarum, uel mortuorum, uel oblationum, siue in morte, siue in uita eis aliqua donetur. & hoc satis probatur. s. de offi. ord. c. conquirente. & de oblationibus est expressum. 16. q. 1. in c. ad hoc. quod expresse loquitur de monasterio; nam Cartigin. ecclesia monachorum est. Nec obli. 16. quæst. 1. cap. decimas. & c. quæsti. quia quod monachi habent decimas de proprijs laboribus, ut in præalleg. decre. dicitur, est ex priuilegio. s. de deci. c. nuper. c. ex parte. & c. suggestum. alias enim tenentur ad decimas. 11. q. 1. cap. alia. sed contra hoc est. 16. q. 1. c. cum pro. 10. q. 1. c. 1. 18. q. 1. c. quā sit ubi dicitur, quod ea quæ offeruntur monasterijs, non tenentur lege diocesana. ¶ Soli ibi bene fatentur, quod non tenentur omnibus lege diocesana; nam de lege diocesana est, quod singulæ ecclesiæ debeant conferre cum episcopo, quando uadit ad papam, uel regem, uel ad synodum, uel quando facit expensas pro aliquibus negotijs communibus totius diocesis. 10. q. 3. c. unio. & 7. q. 2. c. nobis. sed ab his collationibus sunt exempta monasteria; & sic uidetur sonare prædicta. cc. & maximè. c. quam sit. 18. q. 2. Vel dic, quod hæc nō sunt de lege diocesana, sed iurisdictionis; quia de lege iurisdictionis dicitur esse omne illud, ad quod monasteria tenentur; nunquam enim in canonibus antiquis aliqua mentio fit de lege iurisdictionis, sed non decret. tantum facit mentionem de ejs; magistratū enim uerba fuerunt. [Aestimatis] honesta seruitia ex constitutione uel consuetudine debita. 18. q. ult. c. seruicium. 1. q. 3. cap. quæstium.

S V M M A R I V M.

Monachus an possit peculium habere.

CAPITVLVM II.

Monachi. [Peculium] nisi pro iniuncta administratione, ut j. s. sequen. [Parochiales] nisi ex dispensatione cū contentu abbas. 16. q. 1. c. in parochia. c. cum pro utilitate. & c. doctos. c. simoniacus. & c. si quis monachus. [Administration] pura quia est uelut prius, uel elemosinarius. [Donatione] in hoc intelligitur quod prioratus habent ius speciale annexu, uel distincta bona & appo-

& appropriata a bonis monasterij; sed si sint de mensa abbatis dicti prioratus, tunc possunt indicare & statuere, q. monachus cui committitur dictus prioratus certū quid soluant de redditibus dicti prioratus, sed non aliunde; & hi potius dicentur ministri, quam priores, quod sonat in dignitatem. [Non mutantur] ab abbate si curam animarum non habent; si enim curam animarum habent, non possunt amoveri sine consilio episcoporum, qui eis curam animarum concedunt. s. de prabend. c. in lateran. [Non mutantur] de his enim confirmari possunt beneficia. s. de prab. c. nisi essent. secus in prioratibus, qui conceduntur ab abbate. s. de confr. uti. uel inaur. c. porrecta. s. eo. c. cum ad monasterium. s. tales.

CAPITVLVM III.

Recolentes. [Institutione] Qua dicitur institutum, ne Cisterciens. habeat uillas, ecclesias, uel alia que sequuntur. [Similem] C. locati. l. milites.

CAPITVLVM IIII.

Super quodam. [Prohibiti] s. de sepul. c. sacris. no. propter scandalū non extumulari, qd extumulanū est. s. v. m. m. a. r. i. v. m.

¹ In nota licet quis non dixerit, cui regule se uouerit, intelligitur tamen illi, in cuius manibus fecit promissionem.

CAPITVLVM V.

Quod Dei timorem. [Officium] in alijs potest laudare intentionem plebani, sed factum eius in hoc laudandum non est; cum in manibus sui episcopi debuerit resignare. s. de renun. c. admonet. [Coram fratribus sancti Victor.] Not. q. licet non dixerit, cui regule se deuouerit, intelligitur illi se deuouerit in cuius manibus fecit promissionem; nam ecclesia sancti Victoris est regularis. [Promissionem] licet per hanc promissionem de futuro non sit censendus regularis, quia tamen cogendus est, ex quo promisit fieri regularis, idcirco respondet, ac si regularis esset. s. tit. prox. c. per tuas. [A Florentino] & Bon. consentiente uel ad minus priore & cōuētu eius, dispensatio tamen episcopi Florentini est. [Ministres] in hoc enim credimus episcopum dispensare posse. [Licet] quare necessaria est. In lateran. s. eo. c. in secundo. [Cōmodo] monachus autem nullo modo potest esse sine monacho; & in hoc est speciale de canonico regulari. s. eo. c. 2. [Canonicum] quod hic non fuit canonicus regularis ex principio apparet, ubi dicit q. nec professionem fecit, nec habitum assumpsit; quod fuerit canonicus, hinc apparet, ut dicitur q. habeat canonicum; & etiam superiori argumento, ubi inquit q. possit ad regimen secularis ecclesie assumi. Quidam dicunt, q. fuit canonicus, & licet a principio non fecerit professionem, ex post facto tamen fecit, uel si prius fecisset, tamen modo papa mandauit, q. faceret ut uotum compleret. arg. s. tit. prox. c. per tuas. s. de spon. c. commissum. Vel dic, licet non multum uideat consonare ueritati, q. non fuit canonicus, & episcopus cū uoluntate prioris dispensauit, q. non fieret canonicus, licet uouisset, & permutauerit uotum magis utile, quod licet. arg. s. tit. prox. c. 1. & c. magnæ. & monetur habere canonicum ut regulariter uiuat. Nec contradicit decretal. per tuas, quia ibi non dispensabatur cum eo, ut non obstat uoto haberet episcopatu. uel ibi aliud est in electo ad episcopatum, ubi bene debet complere uotum, quia sine dispensatione potest fieri episcopus. Aliud in plebanatu, ad quem transire non potest sine dispensatione. s. 5. dist. c. priores, melius ergo fuit eum non fieri canonicum & permutare uotum, quam canonicum fieri, & postea ex dispensatione archiepiscopatum.

S V M M A R I V M.

- ¹ Monachus quis propriè dicatur.
- ² Papa peccat dispensando ex causa non in sua.
- ³ Dispensatio nō pdest in his q. sūt cōtra uotū tacitū uel expressum.
- ⁴ Conditio constitutio licet dispensare sine causa cognitione contra suam constitutionem.

CAPITVLVM VI.

Cum ad monasterium. [Exhibere] etiam de carnibus, in hoc enim potest dispensare abbas sicut in propria cella habenda. 20. q. ult. c. monachum. & circa ordinem. s. de eo qui fur. or. re. c. cum H. & circa canonem late sententiæ. s. de sen. excomm. c. cum illorum. Alij tamen dicunt quod nunquam licet uesci carnibus, nec abbati licet dispensare. [Prauicator] abbas [Annexa] hæc autem sunt annexa ordini a iure positio, quod probō, monachus autem nihil aliud est quam solitarius tristis. 16. q. 1. c. placuit. si igitur plura imponatur illud est impositum a conditore iuris, & ex hoc patet quod papa potest dispensare cum monacho quod habeat proprium uel coniugē, cum possit ordinem & naturam quam dedit ordini, & substantiam tollere. † [Summus] nisi ex causa, quamquam enim papa dispēser, nisi iusta causa subsistat, peccat & dispensans, & cum quo dispensatur. Nos dicimus quod nunquam ualet dispensatio in proprio & in talibus, licet ex causa posset concedere ei quod peregrinaretur & portaret secum uaticum; illud tamen nō possidebit suo nomine sed nomine monasterij, unde de eo non poterit testari, & hæc uera sunt nisi magna causa & uera subesset. uidetur tamē quod si dispensaretur cum monacho in causa, in quo cum eo dispensari non debet: ut puta quod habeat uxorem, & non est necessitas ut utilitas dispensandi, si tamen contrahat cum aliqua credens bonam dispensationem & licitam, q. tenet matrimonium, licet ille qui fuit monachus semper peccet exigendo debitum & non reddendo, quia uerum matrimonium est inter eos. ratio diuersitatis est, quia ex dispensatione habēdi propriū nemini præiudicat, nec alicui pdest nec obest nisi cum quo dispensatur, unde nisi ibi sit utilitas nō ualet dispensatio, sed secus est in matrimonio ubi dispensatio prodest alijs. s. cōiugi uel præiudicat, imo & ibi idē quodammodo est. s. quia monacho cū quo dispensatur est male, super matrimonio non prodest dispensatio quin semper peccet. † Item nō quod quidam dicunt & forte nō male, quod licet in his q. sunt p uotū tacitū uel expressū, & in alijs q. sunt cōtra euangelium non proficit dispensatio nisi ex causa fiat, & forte idē intelligendum est si dispensetur in his quæ sunt contra generalem statū ecclesie; non tamen hoc est uerum ² in his dispensationibus, quæ sunt contra ius posituum tantum; sicut apparet in statutis quæ facta sunt de ordinibus faciēdis intra certa interstitia temporū, ut s. 7. dist. per totum, & q. quis non possit habere nisi duas curas, ut s. de prab. cap. de multa. & de ele. c. dudum. in his enim dispensationibus sufficit sola uoluntas dispensatoris, etiam sine causa; quod probō, nam si sola uoluntaria cōstitutio erat causa quare aliquid prohiberetur, & sola uoluntas erat causa quare prohibitiō relaxaretur, quia eius ē destruere ius q. illud cōdidit, nec tenet princeps sua lege ligatus. C. de leg. l. digna. & res facile redit ad suā naturā. ff. de pac. l. si unus. s. pacta. tñ sicut lex eadē dicit, ipse tamen bene facit si suam legem seruat. † Item licet ³ conditori constitutionis dispensare sine causæ cognitione ex certa scientia contra suam constitutionem, non tñ alijs quibus concessum est dispensare, licet dispensare, nisi cum causæ cognitione; & si dispensant,

¹ Non tamen hoc est uerum. Spe. in tit. de leg. s. anue breuiter. ad fin. uerfi. 15. in uoto. & Cur. in repe. c. perpendimus. s. de sen. excomm. col. 8. sequuntur Inn. hic & Abb. in c. raterminatibus. & ibi Io. de Ana. s. de schisma. & de ueritate uide per Fel. in c. ad audiētiā. l. 2. col. 4. uerfi. nihilominus. ascendē bene. s. de re scrip.

² Item licet cōditori. adde q. idē tenet ipse Inno. in c. ueniens. s. de fil. presb. in gl. 1. in fi. & gl. in c. s. q. 81. dist. in gl. 1. in fi. et 20. Io. de Imo. in l. quidā corſuebat. ff. de re iur. & refert Fel. in c. ad audiētiā. l. 2. col. 5. uerfi. omnia autem ista. s. de re. et adde eundem Fel. in c. quæ in ecclesiis. col. 3. in prin. s. de corſt. et ibi alleg. concord.

X x non

non ualet dispensatio, uel reuocatur, & ipsi peccat & puniuntur. 5. i. dist. c. qui in aliquo. [Licentiam] bene dicit licentiam, quia uoluntariam tantum, & sine causa. nam & si causa subesset, bene posset dispensare quod propriū haberet. Quid enim si tota christianitas uel etiā aliqua pars eius esset in periculo nisi monachus fieret Rex, forte quia non esset alius qui sciret aliquod regnum regere uel posset nisi monachus, nonne dices quod fiat Rex? nonne quilibet debet se totum in holocaustum offerre Deo, ut in eo quod sibi plus placet, praeligat seruire? sed prae omnibus placet ei quod creaturam suam rationabilem & temporalem conseruet, pro quo etiam ipse animam suam posuit. Item non peccat qui minus bonum maiori bono praeponit. de reg. c. licet. in fi. i. r. q. 3. c. si quis di. & c. ueh qui dicitis. Item cōis utilitas praefertur priuata. 7. q. 1. c. scias. & c. mutationes. Item si propter cōem utilitatem potest fieri episcopus. 7. eo. c. licet. & etiam clericus. 5. i. dist. c. priscis. 16. q. 1. c. ne pro cuius. quare non eodem modo Rex? sed forte responderit conditor, concedo quod fiat Rex, sed non habebit proprium, quia regnum cōe est, & quare acquireret regno acquireret. ar. pro his. 18. q. 1. c. i. j. de priu. c. cum olim. Sed cōtra, quid si non potest esse talia christianitas nisi regnū in suum proprium accipiat, illud suis heredibus relinquendū, quia forte habebat filios antequam fieret monachus? Item quid si dixerint ei illi qui possunt dare regnum, oportet quod si uis habere regnum accipias hanc Reginā in uxorem, alias dabimus eam infideli, uel tyranno, an hic ita diliges contemplationem huius monachi & continentiam hominis unius? & ita reputabis Deū crudelem quod non sit per prouisionē uicarij sui huic christianitati provideat? Item papa fecit constitutionem, quod ille qui uouit simpliciter, si contrahat quod tenet matrimonium. j. qui cle. uel uo. c. rursus. 17. q. 2. c. gonfaldus. de conuer. coniu. c. pia cet. quare non eodem modo potest dispensare? Item fecit constitutionem, quod uxor unius alij nubat. j. de diuor. c. gaude mus. §. pe. Item ex constitutione est, quod minor. 14. an. non potest obligare religioni. de reg. & trans. c. ad nostram. quod est contra ius naturale, quia sicut puer ex quo doli capax est, potest se diabolo obligare, eodem modo & Deo. Item papa dicitur, quod deunq; ligaueris & c. Item in quo libet uoto intelligendū est, nisi aliter Deo placet, sed credendum est quod Deo aliud placeat, si utilitas subest quod contra uotum faciat. Item sicut dicitur, quod non intelligitur uenire contra uotum, qui facit contra illud auctoritate superioris qui est uicarius Iesu Christi, sicut in matrimonio. de trans. c. inter. in prin. Nec ob. praedictis quod dicitur, uo necte & reddite, uouere quidem est uoluntatis, sed reddere necessitatis, quia bene intelligitur uotū Deo reddere, qui se eius dispositioni committit, & quia magis eius beneplacitum facit, ut praedictū est. de uo. & uo. c. magnā.

S V M M A R I V M.

1. Visitatores non possunt rectorem alicuius loci remouere, sed episcopo nunciare.
2. Parochia regenda est auctoritate episcopi.
3. Electiones ad quem pertinet de prioribus fratrum factas confirmare. & in nu. 16. & 7.
4. Archidiaconus de iure praesentatum sibi a patrono sine episcopi licentia non potest in ecclesia instituere.
5. Degradatio priorum pertinet tantum ad episcopum.

CAPITVLVM VII.

In singulis. [Abbatum atque priorum] non exemptorum. j. cap. proxim. §. haec eadem. [Aduocent] capitulum abbatum & priorum qui conueniunt ad generale capitulum, & factis etiam his primordiis. Item capitulum totū uel maior pars eligit quatuor abbates, qui praesint capitulo. [Qui] Cisterciens. [De ipsis] abbatibus qui conueniunt ad capitulum praelationis, isti cum sint praelati ordinariam iurisdictionem non habent, sed delegatione papae funguntur. Item de uisitoribus ab eis deputatis, nam delegatione papae, non istorum quatuor, fun-

guntur, ut 7. eo. cap. ibi. [Vice nostra] Vel dic, quod est ordinario iure istorum ab hac constitutione eis concessa. j. [Denuncient] no. quod remouere non possunt sed tantū episcopo nunciare; & cum tam episcopus, quam hi uisitatores habeant iurisdictionem cognoscendi uel inquirendi de his, occupantis melior erit conditio; ut. ff. de procu. pluribus. Alij tamen dicunt, quod uisitatores non procedunt nisi primò moneant episcopum, & appareat eius negligentia. ar. de off. ord. c. quanto. 9. q. 3. c. nunc uero. Vel dic & melius, quod ambo uisitant, & erit forte utraque ordinaria. ar. j. eo. c. §. porro. Item simile. j. c. prox. Nec est contra. de off. or. c. 1. ubi innuitur quod uisitatores possunt deponere; quia ibi non erant tñ uisitatores, sed inquisitores & iudices, ut ubi colligitur. Alij dicunt aliter in generali uisitatores, & sic loquitur hic alius in speciali, & sic loquitur. capit. 1. primò dictum placet. [Diocessani] episcopi enim curam gerunt suarum diocesium. de off. ord. cap. perniciosam. [Iura] quorum ipse dioceses existere dignoscuntur. quæst. 2. cap. nullus primas. & in alijs cc. seq. & ideo cum ipsi curam habeant, ad illos pertinet ipsam committere. de off. ar. c. cum satis. 16. q. ult. ca. nullus. ¶ Omnia iura de episcoporum auctoritate cura siue administratio gerenda est, & parochia regenda. 10. q. 2. stio. 1. cap. regenda. ac ipsis de huiusmodi cura uel regimen respondendum. 16. q. 2. c. sane. de praeben. c. in la. & de priu. c. cum & plantare. §. in ecclesijs. & ita talibus prioratibus, quibus cura populi est annexa, priores institui debent per episcopos; & hoc est uerum, quando per ipsos cura geritur. nam & secundum antiquos canones monachi possunt assumi ad regimen ecclesiarum parochialium. 16. q. 1. c. doctos. & c. in parochia. 5. i. dist. c. pri scis. & §. e. c. q. Dei. secus autem quā per presbyteros seculares; quia tunc ipsi presbyteri, & non monachi, institui di sunt per episcopos de consilio monachorum. j. de ca. mo. c. in ecclesijs. Item hoc est uerū, quā tales prioratus uel ecclesiae pleno iure non subsunt religionis, secus aut si pleno iure subsunt. 16. q. 2. c. uis. & in preal. decr. in lateran. & c. cum & plantare. Item pro graui culpa destituendus est alius, & auctoritate superioris, uidelicet episcopi dioc. 16. q. ult. c. inuentum. & §. de fo. comp. c. postulasti. circa maiora namq; periculum uertitur. 42. di. c. quiescamus. & ideo huiusmodi grauius & difficilia diocessanis referenda sunt in suis diocesis. de off. archiep. c. singule. in fi. ardua sine episcopis nequeunt terminari. de off. arch. cap. ad hec. uerbo. item in epistola. difficilia enim superioribus sunt intimanda. §. eod. cap. circa medium. 16. dist. c. multis denuo. in fi. & licet correctio religionum ad suos praelatos regulariter pertineat. de off. ord. c. quanto. & 90. dist. c. si qs. si tamen aliquid graue & difficile emergat, ad cuius correctionem detentio abbatis non sufficit, prouidentia diocessani est super hoc adhibenda. de sent. excomm. c. monachi. & c. cum illorum. de prescrip. c. cum olim. ubi dicit quod poenitentia in leuibus culpis pertinet ad abbatem, maximè aut prouidentia & diligencia tunc adhibenda, cum praeficiuntur aliqui in praelatos seu rectores seu etiā amouentur. de elect. c. nihil. & 7. q. ult. c. si ubi dicitur, quod de tanta re. si quā inquiratur de dignitate alicuius praelati, ut remoueatur, uel detur ei coadiutor, non segnus est agendum. Item priores, qui sic per electionem instituuntur, non possunt mutari sine manifesta & rationabili causa, ut dictum est, uidelicet si fuerint dilapidatores & c. ut praedicta decr. monachi. §. ultim. sed siue sint abbates siue priores, utpote in monasterijs quare abbates non habent proprios, & inueniantur dilapidatores, uel alias merito amouendi, per diocessanum remouendi sunt, dummodo non sint exempti. §. eod. cap. ut itaque. j. eod. cap. prox. §. horum si abbas. & §. ult. praeterea quamuis huiusmodi priores immediate subsint suis abbatibus in illorum iurisdictionibus intendere & obedire debeant, non uidentur tamen posse amoueri per eos inconsultis diocessanis.

nisi sicut uideo, quod licet custos ecclesie in cunctis inf-
 fionibus archidiaconi obedire debeat & ei subdit, non ta-
 men cum si minus idoneus sit abijcere uel amouere po-
 rest inconsulto episcopo. de offic. cu. cap. 1. Item uidetur
 quod in prioratibus, in quibus per electionem collegio-
 rum suorum instituuntur priores, gerenda est admini-
 stratio auctoritate diocesana. ¶ Sed obijciuntur con-
 tra; quia si in monasterio subiecto alteri fiat prelati ele-
 ctio, presentanda est de iure abbati uel collegio superio-
 ris monasterij, ut ab eo si canonica fuerit, confirmetur.
 de consuetu. cap. cum dilect. circa fin. ita ordinatio infe-
 rioris monasterij plenè pertinet ad abbatem superioris.
 de religio. domi. cap. quia monaste. Si ergo superior ab-
 bas confirmare habet electionem abbatis uel prioris si-
 bi subiecti per confessionem, & consequitur quis liberam
 administrationem. de elect. cap. transmissam. uidetur
 quod in talibus prioratibus auctoritate suorum abba-
 tum administratio geri debeat. Sed contra, quia uidetur
 quod nec in istis, nec in alijs prioratibus, qui non habent
 populum, uel in quibus non instituuntur priores per ele-
 ctionem, administratio geri debeat auctoritate abbati;
 quia institutio & destitutio de iure ad diocesanos perti-
 net. & de lege iurisdictionis est. §. de offic. ord. cap. con-
 quere. de instit. cap. cum uenissent. de hære. cap. cum
 ex iniuncto. in fin. Item omnes ecclesie dioc. sub pote-
 state episcopi sui constituntur; & ad ipsius ordinationem per-
 tinent. 16. q. 7. c. omnes basilicæ. x. q. 1. c. decretum est. Sol.
 circa huiusmodi prioratus, qui parochiales non habent
 & qui per electionem collegiorum suorum, sed monachi-
 tantum manent in eis & abbates plenè. i. ex sua fundatio-
 ne in eisdem obtinent temporalia; ideo permixtum est &
 obferuatum sicut creditur, quod ponantur in eis priores &
 remoueantur ad mandatum suorum abbatum, ut in reli-
 gionibus magis uigeat & obseruetur obedientia. Et ideo
 huiusmodi prioratus propriè appellantur obedientia. §.
 eo. c. cum ad §. tales. unde tales priores, ex eo quod sic præsi-
 ciuntur, non possunt nec debent assumere sibi authorita-
 tem continuè prelationis, imo cum expedierit absq; cō-
 traditione mutari possunt, sicut dicitur de præfideibus
 capitulis generalibus. §. eo. c. si enim tales instituerentur,
 & ponerentur per episcopos aut de suo consensu uel authori-
 tate, non possent postea sic ad abbatum consensum remo-
 ueri. de off. arch. c. ad hoc. ar. §. de trans. c. decetero. pro-
 pter quod etiam talibus suis administrationes non confir-
 mantur. §. de con. uti. uel inuti. c. porrecta. & ideo in huius-
 modi prioratibus ponuntur & deputantur priores, p. uo-
 luntate suorum abbatum, & etiam amouentur ut in præ-
 al. §. tales. & de priu. c. quoniam per confessionem. ubi fit
 mentio de clerico uel monacho deputato a monasterio
 ad regimen alicuius ecclesie diocesano subiectæ. 16. q.
 ult. c. si quis uult. dicitur enim, quod si abbas uult ad melio-
 rem locum transmutare monasterium, faciat hoc de con-
 silio episcopi, sed dimittat in priori loco presbyterum ad
 exercenda ipsius ministeria; & ita ad abbatem pertinet
 deputare ad regimen talium locorum personas, secus au-
 tem est in prioratibus in quibus creantur priores per ele-
 ctiones capitulorum suorum; quia tales priores plenius
 ius assequuntur in prioratibus ipsis, ad quos uocantur p.
 sua capitula; quia per electionem & confirmationem ac-
 quirunt eos. de accu. c. super his. & quasi ut abbates in lo-
 co ipsorum præfunt ibi; unde sic leuiter amoueri non pnt
 ab eis; imo etiam si transferendi sunt ad maius officium
 hoc fieri debet de consilio fratrum locorum in quibus præ-
 sunt. §. eo. c. monachi. §. priores. §. 8. dist. c. 2. 19. q. 3. c. sta-
 tuimus. huiusmodi enim translatio, quasi quedam aliena-
 tio est personæ: sunt autem pretiosiores personæ, quam
 res. 12. q. 2. c. precipimus. unde sicut res absque consensu
 capituli alienari nō pnt. 12. q. 2. c. sine exceptione. sic nec
 personæ; monasteria uero bona sua alienare nō pnt absq;
 permissione & licentia episcopi. 12. q. 2. c. abbatibus. 17. q. 4. c. i.

uenditionibus. Et ita in translatione talium priorum, quæ
 fieri debet de consilio fratrum, necessaria erit licentia &
 permissio episcopi, multo fortius quā in translatione uel
 alienatione rerum. §. de renun. c. admonet. unde apparet,
 quod in creatione & mutatione talium priorum, quæ fieri de-
 bet de consilio fratrum, necessaria erit licentia, plus iurisdictionis
 & auctoritatis habent diocesani, quam in in-
 stitutione & destitutione aliorum. ¶ Sed quis confirma-
 bit electiones talium & ipsos instituet? uidetur quod abbates
 superiores sicut allegatum est. §. sed certe satis uidetur in
 congruum, quod aliquis prioratum uel ecclesiam aliquam in-
 tret & administret irrequisito diocesano, cui subest; ut in
 prædicta decre. admonet. ad diocesanos pertinet custo-
 dia ecclesiarum uacantium suæ diocesis. §. de insti. capit.
 cum uenisset. unde ipso inconsulto intrare non debet, quia
 derogaretur propter hoc iuri episcopali. de priu. cap. pa-
 storalis. potest ergo responderi, ut fiat differentia inter in-
 stitutionem & confirmationem. confirmatio enim est p-
 priè appropriatio professus in electione habitus, & quātū
 ad formam electionis, & quantum ad personam electi. §.
 de ele. c. nihil. institutio autem fit in ecclesia de ipso electo
 approbato iam & admissio, quando. §. inuestitur de illa.
 de iure pa. c. q. autem consultationibus. indifferenter
 enim utitur ius his uocabulis, institutione uidelicet, & in-
 uestitura. de con. præb. c. post electionem. quia & inuestiri
 dicitur aliquis de ecclesia uel præbenda. de con. præb. c. propo-
 suit. & institui in ecclesia. de præb. c. dilecto. ubi dicitur, quod uno
 iure indiuiduo uacante siue præbenda duo institui nō pos-
 sunt ad illud. de sup. neg. præl. c. literas. Inuestitura autem
 fit post confirmationem. de ap. c. constitutus. unde potest
 dici confirmatio electionis quod in talibus prioribus de iure
 pertineat ad abbates suos, ut præl. decr. §. de consue. c.
 cum dilect. Institutio autem ad diocesanos locorum sicut
 examinatio & approbatio clericorum qui præficien-
 di sunt beneficijs ecclesiasticis & instituendi in eis, perti-
 net ad suos archidiaconos; institutio uero ad episcopos.
 de offi. archid. c. ad hæc. in uersu. in quadam. ¶ Et quod
 institutio tam abbatum quam priorum in officijs suis spe-
 ctet ad diocesanos, satis innuitur. 15. q. 2. c. 1. & cap. cel-
 lulas. & ita abbates confirmant electiones, & approba-
 bunt priores electos. diocesani uero illos institunt. de
 offi. arch. cap. super eo. ubi dicitur, quod si alicui permittitur
 aliqua ecclesia ordinanda de persona idonea ad præsen-
 tationem patroni, licet rector qui instituendus fuerit præ-
 sentandus sit illi cui commissio facta fuerit, & ipse eam
 admittet; non tamen ipsum constituet, sed episcopus, uel
 archidiaconus, ad quem institutio pertinet; quia non est
 intentio committentis super hoc præiudicare episcopo
 uel archidiacono. ¶ Item & ipse archidiaconus non po-
 test de iure præsentatum sibi a patrono sine consensu &
 licentia episcopi instituere in ecclesia. §. de offi. arch. ca.
 cum satis. de sen. & re iud. cap. cum bertoldus. nisi aliter
 obtineat de præscripta consuetudine. de deci. c. dudum.
 de offi. arch. cap. dilecto. de excess. præla. c. ad hæc. si ergo
 ad diocesanos pertinet talium priorum institutio, nec
 debent difficultatem adhibere uel ingerere in ipsorum
 institutionem, postquam examinati & approbati sunt per
 suos abbates, sicut fit in his qui promouentur ab episco-
 pis ad ordines. 14. dist. c. cap. quando. & de offi. arch. c.
 ut nostrum. & in his qui præficiendi sunt ecclesiasticis be-
 neficijs; quoniam ut dictum est, examinandi sunt prius a
 suo archidiacono, & postea per ipsum præsentandi episco-
 po, ut eos præficiat. de off. arch. c. ad hæc. in uersu. in quadam.
 postquam uero examinatus alias est diligenter & approbatus
 per illum ad quem pertinet, hic non est denuo examinan-
 dus. de æta. & qual. c. accepimus. de offi. deleg. c. licet. de
 purg. ca. c. dilect. in fi. & sufficit monachis testimonij sui
 abbatibus. 16. q. 1. c. monachi uagantes. nisi forte aliquis pro-
 motus ad unā dignitatem uocet, uel postuletur, seu eligatur
 postea ad alia; quia tunc opportuna est postea alia exa-

X x 2 minatio

minatio. Potest enim aliquis esse idoneus ad unam, & nō ad aliam. de elect. c. in causis. in fi. unde absque difficultate dimittendi sunt siue instituendi tales priores ab episcopis, sicut sine difficultate, & absque iudiciorum strepitu amouendi sunt ab eis, postquam denunciatum fuerit episcopis per illos ad quos denunciare spectat, & sunt indigni. J. c. proxi. §. quod si abbas. & §. ult. de accu. c. qualiter. in fi. & si forte in eorum institutione malitiam adhiberent, posset super hoc haberi recursus ad superiorem. de iurepat. cap. nullus. & in prædicta decre. ea quæ. §. qd si abbas. 6. q. fi. cap. decernimus. argu. de iure pa. cap. pastoralis. in fi. de elect. cap. publicato. secundum præmissa potest dici, & institutio in talibus prioratibus pertinet ad diocesanos, confirmatio uero electionis eorum ad abbates. ¶ Sed ponamus, quod institutio etiam talium priorum pertinet ad ipsos abbates, non tamen eos possent autoritate propria instituere corporaliter; de huiusmodi in corporali institutione in beneficijs & dignitatibus loquitur decreta. ad hæc. de offic. archid. in uer. in quadam. nā per ipsam institutionem, quæ consistit in concessione siue in collatione beneficij uel dignitatis, non adipiscitur quis possessionem, sed postea inducitur. de sentent. & re iud. cap. cum Bertholdus. circa princip. & de concess. præbend. cap. post electionem. in fi. nec per inuestituram intelligitur quis adeptus esse possessionem. de dona. c. per uas. de concess. præben. cap. proposuit. unde non liceret huiusmodi prioribus, & pro eorum institutione spectaret ad abbates prioratum possessionem ingredi, & eos gubernare ac administrare ibi autoritate propria irrequisitis diocesanis. de priui. cap. pastoralis. in fi. de foro compe. cap. romana. §. contrahentes. & 16. q. 5. c. si quis episcoporum. ubi dicitur, qd si prælatus in ecclesia sua quā habet in alia diocesi noluerit ordinare clericos uel instituere, quod idem est, ut de arbi. c. non sine. uel si ordinati sunt & instituti acquirat eos habere & regimen & gubernatio ecclesiæ ad eum pertinet. Et ita cum cōscientia & permisso dicitur in ecclesijs suis diocesis administratio est gerenda, siue pertineat ad abbates confirmatio & ad episcopos institutio talium priorum, siue utrumque ad abbates; administratio tamen gerenda est autoritate & permisso episcoporum. nam dec. de elec. c. cum in cunctis. §. cum uero. distinguit hæc tria, electionem, confirmationem, & administrationem. ¶ Sed qualiter responderetur ad alias decre. nostri. & transmissam. de elect. in quibus dicitur, qd per confirmationem quis habet plenam & liberam administrationem; & dicendum est qd refert, an confirmet is qd est ordinarius loci & plenam potestatem habet a iure, ut archiepiscopus quantum ad suos suffraganeos, & episcopi quantum ad prælatos ecclesiarum suarum diocesum sibi subiectarum, & papa quantum ad omnes quia super omnes ordinariam habet potestatem, an confirmet alius; quia si archiepiscopus, uel eps, aut papa confirmet, ex ipsa confirmatione intelligitur ei concessa esse administratio, ut prædicta decre. transmissam. & c. nostri. & intelligit esse institutus & accepisse per hoc institutionem; de sim. c. sicut tuis. ubi dicitur, qd petita fuit cōfirmatio, & postea sequitur qd accepit institutionem sicut petierat; unde per eodem ponit confirmationem & institutionem, & hoc accidit quia huiusmodi confirmatores pleniorē habent auctoritatem, & res uel loca plenius sub sunt eis maxime in spiritualibus, propter quod eis cōpetit instituere. de elec. c. querelam. & ideo efficacior est eorum confirmatio; & intelliguntur per hanc instituere, quia non exigitur alicuius alterius conuentientia, uel assensus; secus autem est qd alii confirmant, qui non sunt locorum ordinarii, quia nō sic plene præstunt illis, unde alterius uidelicet superioris ut pote diocesani qui plenius curæ ac regimini est conuenientia, expectatur, sicut dictum est. 3. Vel potest dici, confirmatio electionum in talibus prioratibus pertinet de iure ad ipsos diocesanos, quoniam ad ipsos spectat

regimen animarum committere. 16. quæstio. ultim. cap. nullus omnino. Et ad illam decre. de consue. sic respondendum est; quia monasterium Carrofen. dicebat, qd fratres Andrei. monasterij dicebant in Carrofen. capitulum aliquem de gremio ipsius monasterij Carrofen. eligere sibi in abbatem propter statuta diocesani episcopi, qui constituerat quod electio prioris uel abbatis monasterij Andren. penderet penes fratres ipsius loci & capitulum Carrofen. monasterium uero Andren. dicebat quod de iure communi & priuilegio ad ipsos fratres tantum pertinebat electio, & papa respondet quod illud statutum potest ita sanè intelligi, ut nec iuri communi nec priuilegio derogeretur per ipsum, uidelicet ad fratres Andren. monasterij spectet electio, & ad capitulum Carrofen. confirmatio; sed non est ita intelligendum, quod de iure communi pertineat confirmatio ad Carrofen. capitulum, nec ad hoc se refert decre. cum dicit quod statutum illud nō obuiat iuri communi, quia non erat quæstio de confirmatione, sed de electione solum, quam de iure communi dicebat ad se spectare Andren. monasterium. ¶ Vnde statutum illud sic potest intelligi quod non obuiaret iuri communi, quod est ut congregatio sibi abbatem eligat. 16. quæstio. ultim. cap. fin. & tamen statutum ipsum concedebat capitulo Carrofen. uidelicet ius confirmandi, quod ipse diocesanus uideretur ei concessisse huiusmodi statutum nam alias statutum ipsum fuit inane, nisi aliquid speciali ter indulgisset. de uer. sig. c. abbat. circa fi. Nō obuiat huic intellectui decre. illa de re. do. quia monasterium dicitur enim ibi qd unum monasterium fuit unitum alteri. Vnde ipse erat abbas utriusque & amoborum administrationem & ordinationem habebat, nec præciebatur alius in uno, & alius in altero; sed quia utrumque incongruum uideatur quod in aliquo prioratu subiecto monasterio uel abbati confirmetur uel instituatur prior infcio ipso abbate, cui subest prioratus; ideo potest dici, qd electio quæ in tali prioratu celebratur denuncianda est abbati, cui subest per eum & per electores uel per illos cum eius conuentientia præsentando dioc. de eccle. c. di. c. ad audientia. & de elect. c. sacrosancta. ¶ Et ita dici potest, quod confirmatio talium electionum ad diocesanos pertinet, & sic eorum autoritate gereri debet administratio, nisi aliud abbatibus de iure competere speciali, ut s. notatum est. uel nisi circa institutiones & destituciones abbatum & huiusmodi prælatorum & religiosorum aliud obtineat & obseruetur ex regula & institutione sui ordinis approbata, sicut patet in Cister. de simo. c. ne Dei. ¶ Degradare autem huiusmodi prælatos uel priores ad solum episcopum pertinet. 1. §. q. 5. c. 1. & seq. & 16. q. 2. c. uisus. in cellis autem, quæ fieri deberent infra septa monasterij. 2. q. 6. c. si nullum instituere, uel destituere debent episcopi. 18. q. 2. c. quā sit. Alij dicunt, quod non solum in prioratibus qui habet curam, sed etiam in alijs, & etiam in his ubi est prioratus ab abbate, semper est presentatio facienda episcopo, & per eum confirmatio facienda. [Præcauentes] ipsi episcopi uel uisitatores. [Eos] episcopos uel uisitatores [Personis] not. eos qui præsentant capitulis celebrandis habere iurisdictionem super eos, qui offendunt monasteria.

S Y M M A R I U M.

Monachi correctio ad quem pertineat:

CAPITVLUM VIII.

EA quæ. Hoc. c. loquitur de uisitoribus deputatis a præcedentibus capitulis [Conci. §. c. prox. [Normam] forte nimis leuem. [Monachos] hic appareret, quod uisitatores possunt punire monachos, & ad obprobrium remittere puniendos. Vel dic melius, quod non possunt punire delinquentes monachos, nisi eant contumaces, ut puta quia cum uisitatores uellent interrogare de statu monasterij, ipsi nolabant respondere, uel alio modo uisitationem eorum impediebant. & sic hic

hic loquitur. [Paniatur] suspensionis poena, uel inter
dictis deponere enim non possunt, uel
remouere. S. c. prox. s. ordinentur. Vel
dic melius, q. non suspendentur uel in-
terdicentur, nisi per episcopum, sed di-
scipulum publice recipiant in capitu-
lo, & hoc uidetur sonare litera. [Indi-
cium] No. in inquisitionibus abbatu
non esse seruandum solum ordinē iu-
diciorum. j. de accu. c. qualiter. il. 2. in
fi. & de sim. c. per tuas. [Ab administra-
tione] hoc specialiter conceditur sibi
in exemptis propter periculum morē &
longam absentiam papę [Porter] a dioce-
cesano, uel a Papa.

Derelictis domibus, ut episcopo sint subiecta.

RVBRICA XXXVI.

SYMMARIVM.

- 1 Infantes consignare non licet proprio episcopo.
2 Christus baptizare, & consecrare eiusdem iuris sunt, & qui est
in possessione unius, & errorum esse presumitur.

CAPITVLVM I.

- 1 Vnc autem. [Ad basilicam] Si uis scire, quis
episcopus debet consecrare ecclesiā, debet
ingri cuius ciuitatis episcopus & c. [Cuius]
no. s. de offi. arch. c. ult. s. de proba. c. causa.
[Consignationem.] j. no. non licere nisi pro-
prio episcopo consignare infantes. [concurrerint]. i. 6. q.
1. c. hinc. [Terminis] distinctis inter ciuitates p. ciues. 10.
dist. c. 1. & c. imperium. 3. q. 6. c. hęc quippe, uel terminis
nouis, quia si de his constat, sufficit. i. 6. q. 3. c. inter memo-
ratos. & c. dilecto. j. cum enim hęc iura. l. chrismare, & ba-
ptizare, & consecrare eiusdem iuris sint, ut qui est in pos-
sessione unius, & alterius presumitur, nisi contra probe-
tur. ar. i. 2. q. 2. c. cognouimus. s. de deci. c. cum in tua. nisi
alius probaret aliquid de iuribus predictis exercuisse,
& est necessarium ad hoc ut sic presumatur, q. certum sit
quod parochia hęc sit in eius diocece, uel non cōstet q. sit
in alius diocesi.

SYMMARIVM.

- 2 Iura seruanda sunt omnibus.

CAPITVLVM II.

Q Via monasterium. [Cuius est diocece.] monasteriū
in fundo marciano situm. de hoc no. s. ne se. uacā.
c. 1. [Terminus] ideo seruantur omnibus iura sua,
quia locus unitus alij non mutat naturam suam, sed si lo-
cus mutaret naturam suam, tunc acciperet iura annexa a
iure uel consuetudine naturę mutata; sicut est uidere in
monasterio factō a capella, quod assumit iura competen-
tia capellę, & cum suo p. iudicio. j. de capel. mo. c. dile-
ctus. & idem de eccl. xdi. c. ad audietiam. s. de ma. & obe-
c. cū inferior. s. de consue. c. cum olim. & c. cū dilec. s. de
sta. mona. c. recolentes.

CAPITVLVM III.

D Exenodochijs. Scilicet statuimus [p. solitudine]
per hoc. c. possunt intelligi. 10. q. 1. c. 1. & se. 15. q.
7. c. omnes. uidelicet q. in hoc sit tantum disposi-
tio episcoporum ad quę ordinata est ecclesiā, & quę in-
ueniuntur expressa in iure. ut no. s. de off. or. c. conueren-
te. alij enim episcopus nihil ab ecclesijs saltem in tēpo-
ralibus petere debet. s. de exce. c. cum & j. eo. c. cū uene-
rabilis. & x. q. 3. c. quia cognō.

SYMMARIVM.

Prinatus sine autoritate episcopi locum religiosum facere non pot.
CAPITVLVM IIII.

A D hęc. [Autoritate ponti.] quia prinatus sine au-
toritate episcopi locum religiosum facere non
potest. ff. de rer. diui. l. incantum. s. sacra. ff. de re.
iui. l. 3. s. si quis do. & s. si his. Alij tamē
dicunt, q. quicumque laico licitum est b
habere oratorium & hospitale in do-
mo propria, dummodo non habeat for-
mam ecclesię, etiam sine autoritate epi-
scopi. de conse. dist. 1. c. unicuique. & c.
clericos. sed ibi celebrari non poterit
absque autoritate episcopi, ut in prædi-
ctis. cc. hoc autem certum est, q. domū
deputare pōt ad pauperes recipiēdos.

SYMMARIVM.

Censum imponere licet in signum deuotionis
& memoriam beneficiorum.

Episcopus non potest in totum ius episcopale dimittere, & eccle-
siā a tota sua iurisdictione dimittere.
Episcopus potest examinationē ordinariorum & uisitationem cle-
ricorum archidiaconis & etiam alijs committere.
Sub iuris episcopalis petitione nōdum ius episcopale comprehen-
ditur, sed etiam quod pacto uel consuetudine constitutum est.

CAPITVLVM V.

C Onstitutus. [Qui fuerat episcopus] forte diuersis tē-
poribus uel eodem. [Pertinentes] hoc uerbum la-
tissimum est. ff. de uer. sig. l. uerbum pertinere. ut
comprehendat illa in quibus ius patronatus habet. [Ita
uidelicet] per hoc uidetur q. distinctus fuerit contractus
emphyteusis, qui fuit de temporalibus tantum, a contra-
ctu liberalitatis qui fuit de spiritualibus tantum, sicut se-
quitur, quod ficit. s. de re. permu. c. ad quæstiones. Vel dic
q. appellat emphyteusim compensationem census, quem
in signum deuotionis, & memoriam beneficiorum licet
imponere. 18. q. ult. c. Eleutherius. Vel dic; q. licitum fuit
episcopo sibi constituere sine peccato certam pensionē.
ar. s. ut ec. bene. c. ut nostrum. in fi. Vel sicut innuit hęc de
cre. inferius, episcopus liberaliter donauit, & monasterio
liberaliter pensionem constituit. [Ordinationem] licet
non possit in totum ius episcopale dimittere, & ecclesiā
a tota sua iurisdictione dimittere; quod si probō, quia sic
esset ecclesiā illa acephala; quia cum nullus sit qui eam
in suam recipiat, acephala remaneret, quod esse non de-
bet, uel potest. 93. dist. c. nulla. tamen ad iura episcopalia
constituere potest uicarios, qui suo nomine hoc faciant,
& sic factum fuit hic; quia abbatem & conuentum eiusdē
monasterij constituit uice sua, ut alios quos uellent ad of-
ficiū episcopale exhibendum uocaret, sicut archidia-
conus, & ad alios personatus uice sua constituit in mul-
tis iuribus episcopalibus. s. de offi. archid. cap. 1. [Et ser-
uandum hoc oportet te dicere, q. ille episcopus qui ex-
cebat ista uice episcopi Alban. faciet, & hoc etiam satis
probari potest, quia uice papę non facit, cum papa eum
non acceperit; ponamus tempus illud in quo nondum ac-
ceperat, nec autoritate sua facere pōt, cū ei nō subdit; nec
autoritate propria monasterij, quia cum ex se hanc po-
testatem non habet nec habere potest, ergo nec alij con-
cedere. 1. q. 7. c. daibertum. restat ergo q. autoritate Al-
ban. episcopi hęc episcopalia faciet, maxime cum eā non
exemerit per aliqua uerba quę hic ponantur. Alij dicūt;
quod non ualuit hęc concessio suis iuribus, sed confirma-
tione papę tātum. Et hoc ea ratione, quia ea quę per de-
cretum expediuntur, alijs delegari non possunt. ff. de offi.
procon. l. nec quicquam. Respon. illam regulam non ha-
bere locum in spiritualibus, quia bene archidiaconis, &
etiam alijs potest episcopus committere examinationē
ordinandorum & uisitationem clericorum. s. de offi. ar-

X x 3 chi.

CAPITVLVM VII.

Cum venerabilis. [Ecclesiam sancti angeli.] Hic est bonus libellus, quoniam quis petit aliquam ecclesiam. scilicet debet petere ecclesiam, & post debet adijcere dicens eam ad se pertinere in temporalibus vel in spiritualibus vel in utroque. Vel dicat, quam dicit ei subiectam in scrutinio, baptismo, & consimilibus. J. de ca. mo. c. 2. laici etiam & clerici secundum quosdam similiter possunt petere ecclesias ratione iurispatronatus. s. de iud. c. examinata. s. eo. c. prox. sed & si habeat adiectiones non faciant sed simpliciter uideantur, ualebit sententia super tali libello data, quia utilis actio in re pro spiritualibus & consecratis rebus locum habet, quoniam non habeat locum directa uendicatio. ar. s. de iud. c. examinata. s. de deci. c. dudum. C. de sacrosan. eccl. i. facimus. ff. de rei uen. l. in rem. §. r. & l. que relig. [Ecclesiam] ecclesia recte uendicatur, ut quidam dicunt, sed solummodo res corporalis certis finibus distincta petit, licet sit res sacra. C. de sacrosan. ecc. l. sancimus. sed si petitur ecclesia cum iuribus suis, puta cum iure decimandi, & cum alijs iuribus incorporalibus, non recte intentatur rei uendicatio in qua non ueniunt nisi incorporalia. ff. de rei uendicatio. l. r. & l. uenditio. sed prudenter faciet, si primo intente rei uendicationem ad ecclesiam cum pertinentijs corporalibus, & postquam in hac petitione obtinuerit, agat confessoria uel quasi nomine ecclesie pro iuribus incorporalibus quae competentibus. Alij dicunt & ut uideatur melius, quoniam quis petit ecclesiam, quod recte uendicatur ecclesiam

045.

quis uellet agere de iure quod patronum tan-
geret, & non de alijs, debet ipse respondere, & de alijs de-
bet respondere praelatus ipsi ecclesie, arg. ad hoc. s. de of.
at. c. cum uis. s. de app. bon. s. de inst. c. cum uenissent.
quis autem cui sit praeferendus, no. s. de resti. spo. c. olim.
& de iud. c. cum deputari. & uidetur quod ubi sunt plu-
res, qui conueniri possunt super eadem quaestione nomi-
ne alicuius ecclesie, quod non debet iudex procedere ad
missionem in possessionem, etiam si unus sit contumax,
nisi omnes uocentur, ff. de mino. l. emilius. arg. ff. ex quib.
cau. in pos. l. hoc autem. & hoc plus placet, quam quod
not. s. de iud. c. cum deputari. & de resti. spo. c. olim. Item
no. quod in hac gl. loquimur de defensore legitimo, ubi si
sententia seratur contra eum, mandatur sententia execu-
tioni contra ecclesiam, nec cogitur satisfare de iudi. sol.
ff. de admin. tuto. l. uulgo. quia alias certum est, quod qui
libet admittitur ad defendendum etiam sine mandato
cum satisfactione. C. de satisf. l. 1. & de procu. c. exigen-
di. [tus commune] 16. q. 7. c. omnes. [ecclesiam] id est tem-
poralia, quae habebat in ecclesia [Locauisse] repete qua
diximus, s. c. prox. & sic si locauit, apparet eum dominum
etiam finito tempore locationis, uel eam non tenente ap-
paret q. dominium tam utile quam directum est penes lo-
catorem. [Annotatio] scilicet anno domini. 1200. &c.

S V M M A R I V M.

1. Licet quis sit in possessione subiectionis aliquorum, non ualet ta-
men excommunicationis sententia in eum lata.
2. Indicare uel excommunicare non dicitur fructus iurisdictionis.

CAPITVLVM VIII.

Cum dilectus filius. [Vel monasterij] si constitit
subaudi [obedientiam.] Hinc satis expresse col-
ligi uidetur, quod quamuis aliquis sit in possessio-
ne subiectionis aliquorum, non tamen ualet excommuni-
cationis sententia in eum lata; nam uidetur, quod hic epi-
scopus fuerit in possessione subiectionis abbatis huius,
& tamen non ualet excommunicatio ab ipso episcopo in
eum lata; & consimili ratione uidetur etiam de alia sen-
tentia, puta si condemnasset eum in ciuili, uel criminali
actione, & certe quidam hic fatentur, quod propter pos-
sessionem quam habebat subiectionis huius monasterij
non tenet eius sententia excommunicationis uel alia.
Nec est contra. j. de iure pat. c. consuluit. & de cau. pos. c.
cum ecclesia. ubi dicitur qui est in possessione eligendi
uel praesentandi lite pendente praesentabit & eligit; quia
ista uera sunt, scilicet quod ea facere debet possidens,
quia, scilicet illa sunt fructus possessionis; ut not. in illa
decre. consulta. j. sed indicare uel excommunicare non
sunt fructus iurisdictionis, quia nec proprie fructus dici
possunt, imo labor & onus. Item non est contra. ff. de off.
prae. l. barbarius. ubi dicitur quod sententia lata ab eo
qui erat in possessione, tenet, licet praetor non esset. Sed
ibi respondent, illud ideo esse, non quia in possessione
erat, sed quia uere iudicandi potestatem acceperat ab
Imperatore & omnia alia faciendi, quae ad praetorem per-
tinebant, licet non esset legitimus praetor, sed per obre-
ptionem. ¶ Et idem dicendum est in quolibet praelato co-
firmato, & de hoc no. s. de elec. c. nihil. Item in hoc casu
non dicitur praelatus confirmatus esse in possessione ex-
communicandi aliquos, quia eos excommunicauit, uel
alias iudicauit, quia non nomine suo eos iudicat, sed eccle-
siae, unde ipsa per eum dicitur querere uel retinere pos-
sessionem iudicandi uel excommunicandi. Sed in hoc ca-
su, scilicet quando excommunicaret uel iudicaret illos
in quorum possessione erat ecclesia, sed in ueritate subie-
cti non erant, non ualebit excommunicatio in eos lata;
quia sicut dictum est, non est fructus possessionis uel co-
modi excommunicare uel iudicare. Interim tamen quo-
uique constet de proprietate debent praedictae sententiae
inviolabiliter obseruari, & mandari quod obseruentur.
Alij tamen aliter dicunt, & ut uidetur melius, ut no. s. de

rest. spo. c. olim. j. [Repromisit] quia non potuit suo priui-
legio renuciare, s. de arbi. c. cum tempore. uel exemptum
monasterium alij subicere, cum monasterium sit in pos-
sessione libertatis, & abbas dicatur esse in possessione
non suo nomine, sed ecclesiae. s. de instit. c. cum uenissent.
satis apparet quod per factum abbatis sine scientia con-
uentus non amittatur possessio alicuius iuris, quae sine
animo possidentis non potest amitti. ff. de acqui. poss. l.
peregre. s. quibus. quod dicit hic glo. scilicet cum mona-
sterium non est ita simpliciter uerum; quia quando ali-
quis per alium aliquid possidet, bene se nesciente amittit
possessionem. ff. de acqui. poss. l. possideri. s. quod si
fer. sed hic non tantum possidebat abbas, licet ipse solus
agere posset, sed etiam conuentus monasterii nomine; &
ideo utriusque scientia necessaria est. Vel dic, quod bene
per factum abbatis habuit episcopus possessionem, sed
cum constet illam fuisse iniquam & dolosam, casum de-
bet iudicari quicquid sit ex ea; ut no. s. de resti. spol. c. in-
litteris. [Praescriptione] Not. de exceptione exemptionis
fieri transitum ad praescriptionem, quae est quasi contra-
ria. si. not. s. de praer. c. auditis. [Iudicetis] sententiae ex-
communicationis nullas, si iusta praecelsit appellatio.
¶ [Iudicetis] erant enim duo petita, & quod sententia post
appellationem lata decerneretur nulla, & quod mona-
sterium decerneretur liberum, episcopo e contra peten-
te subiectionem ipsius [Absolutis] & sententiam excom-
municationis tenere, si erat in possessione eius, alias no;
sed de hoc no. s. de in integ. resti. c. 2.

S V M M A R I V M.

Monachus unus non debet habere locum in diuersis monasterijs.

CAPITVLVM IX.

Ne nimia [Locum] Per hoc dicimus, quod monachi
monasterij licet professionem fecerint in maiori
monasterio & ibi habitum sumpserint & in abba-
tis obedientiam semper remaneant; si tamen mittantur
per prioratus uel cellas, non debent ad electionem abba-
tis, uel ad alia negotia monasterij uocari; quia idem mo-
nachus non debet habere in diuersis monasterijs locum,
& hoc est intelligendum si prioratus uel cella habet ele-
ctionem prioris. Alij autem dicunt idem, etiam si non ha-
bet electionem prioris, dummodo habeat discreta bo-
na, & monachi ibi habitantes habeant liberam admini-
strationem. Si autem neutrum istorum esset, tunc de iure debet
uocari ad electionem, sed in his praetulerit consuetudo.

De capellis monachorum.

RUBRICA XXXVII.

S V M M A R I V M.

Abbas quibus casibus possit concedere curam animarum, & ab
ea remouere sacerdotem.

CAPITVLVM I.

In ecclesijs. Quae non pleno iure pertinet ad
monachos, alias secus. 16. q. 1. c. 1. Idem di-
cunt quidam & forte non male, q. & si ple-
no iure pertineat ad monachos, dummodo
populus non sit exemptus, quia ratione po-
puli debet examinare sacerdotem, cui populi curam co-
mittit, & si perniciosus fuerit, remouebit; & sic intelli-
gitur. 16. q. 2. c. sane. ad idem. j. de priui. c. ex ore. ¶ Alij di-
cunt, hanc decre. loqui, ubi monasterium non est patro-
nus beneficij illius sacerdotis, quia forte nihil recepe-
rit ab abbate, sed a populo tantum; sed si abbas erat pa-
tronus, abbas remoueret. ar. de praeb. c. in latera. tamen
melius uidetur, ut semper quicumque eps concedit cura
animarum ipse remouebit, non abbas. & expone decre.
in late. ut ibi diximus; quia nemo remouere potest, nisi
qui concessit, nisi hoc faciat ex dele. s. dist. c. studeat. &
in mul-

in multis alijs ec. uel nisi hoc hēat aliq. ex privilegio, sicut premonstrat. & humiliati. & quidam alijs. Si autem archid. uel abbas, uel quis alius inueniatur aliquem removere institutum ab episcopo, dicendum est hoc eos facere quasi uicarios; uel ex certo privilegio, uel ex consuetudine præscripta.

S V M M A R I V M.

1. *Petitio iurim generalis quare admittatur, & quomodo eam prosequi teneatur.*
2. *Actioes dux nuncquid in eodem libello proponi possint.*
3. *Possessio generalis iurisdictionis alienius ciuitatis qualiter acquiratur.*
4. *Parochiani cuiuslibet ecclesie licet a proprio sacerdote debeant baptizari, & alia sacramenta que illi conferre possunt recipere, & iura parochialia eis reddere; non tamen sacerdotes hoc debent iure parochiali nisi specialis consuetudo aliud inducat.*

CAPITVLVM II.

Dilectus. [Baptismate]. i. ut presbyter dictæ ecclesie iret ad ecclesiam sanctæ Cecilie ad baptizandum in solenni baptismo. [Ad capitulum] ubi scilicet de correctione clericorum agitur. [Ad scrutinium] & similibus, hæc adiectio admittitur, ubi multa sunt iura eiusdem iuris, uel conditionis; sicut est quando episcopus petit aliqua iura episcopalia, & postea subiicit generalem clausulam, scilicet ad omnia alia ad ius episcopale pertinentia, uel etiam consimilia, idest quæ a iure, uel pacto, uel consuetudine generalis prouinciæ si archiepiscopus agit, uel dicere, si agit episcopus, statuta sunt, ut sint de iure episcopali; eodem modo petere poterit archid. de off. archid. dilecto. & idem credimus hanc adiectioem adijcere, sicut si solum ius episcopale peteret. s. tit. prox. c. constitutus. nec extenditur hæc adiectio ad alia iura, nisi ad ea quæ eodem iure censentur. s. de relig. do. c. 1. & eodem modo sacerdos petere potest iura parochialia. ¶ Item notandum quod hanc petitionem sic generalem proponere non possunt nisi illi ad quos ipsa iura pertinent de iure communi, ut sunt episcopi, archidiaconi, & parochiales prælati, & similes; & hoc ea ratione est, quod si aliter petat iure speciali, oportet quod singula præscriperit, ut s. de off. archid. c. ult. Vel dic, quod quicumque omnia illa iura possidere potest, & hoc petere potest; sed non fiet condemnatio nisi in his quæ præscriperit, uel alias approbauerit. Si autem talis esset, quod omnia iura sub generali clausula contenta possidere non posset, tunc libellus tanquam ineptus reiiciendus esset. s. de iud. c. examinata. s. de off. iud. c. 1. Alij tamen dicunt, quod ea quæ consuetudine uel pacto debentur, specificare debet; ut not. s. de off. ordin. c. conquerente. ¶ [Possessorium] scilicet recuperandæ possessionis, secus si retinendæ; quia tunc simul utrumque intentare non potest, de hoc not. s. de cā poss. c. 2. possessio generalis iurisdictionis acquiritur, si unus actus iurisdictionis exerceatur; puta quia cum cognoscat de causa una siue civili siue criminali, uel si excommunicat aliquem; & idem est quicquid aliud faciat quod ad iurisdictionem pertineat, dummodo intendat uti iure suo quo ad iurisdictionem uniuersaliter; nam si intenderet per istum actum in ciuilibus causis iure suo uti, non credimus quod propter hoc acquisisset possessionem in criminalibus. arg. ff. quemad. ser. amitt. l. ult. s. de præscr. c. auditis. & c. cum omni. sed hæc generalis iurdictio non procedit ultra personam in quam eam exercuit. ¶ Sed quæres, quare potius extendis iurdictio nem quo ad partes iurisdictionis, quam quo ad personas? quia ut dicis qui cognouit de causa civili, cognoscat & de criminali; sed qui iurisdictione usus est in una persona, propter hoc non utitur in alia persona. Respond. quia sub iurisdictione comprehenduntur omnes partes eius & actus, sed sub persona non continetur alia persona. ¶ Sed oppones, quid erit, si quod exercebat in personam illius, intentabat ut in toto populo?

Respond. in hoc non prodest ei sua intentio, si ex illa quod non est; nam non potest intendere in totum populum exercere quod in uno de populo exercet, quia non est uerum, & nisi sunt enim homines eiusdem populi, & potest induci in as. huius nostri dicti quod dicitur de gleba; quia una apprehensa omnes contigua apprehenduntur, sed separata non; sic est hic, quia apprehensa una possessio ne in uno capitulo iurisdictionis, & in omnibus alijs capitulis iurisdictionis apprehendere intelliguntur, dummodo hoc intendat, quia omnia capitula iurisdictionis contigua intelliguntur, sed secus est in personis, quæ diuersæ sunt; & per hoc patet, quod si episcopus habeat iurisdictionem & possessionem iurisdictionis in una persona, & alius aliquid iurisdictionis in ea exercet intendendo uti iure suo, & possessionem totius iurisdictionis in eo amittit, nisi quam cito sciuerit doceat se animo non dimisisset possessionem; de quo not. s. de in inte. restit. c. 2. ¶ Generalis autem possessio iurisdictionis alienius ciuitatis uel prouinciæ acquiritur, si publice per omnes partes ciuitatis & uniuersaliter posuit bannum in ciuitate sic dicens, talis dominus huius ciuitatis mandat, quicunque sic fecerit, incurrit talem poenam. illud enim sic publicare edicta iurisdictionis, etiam si nullus incurrit hoc bannum, tamen possessionem iurisdictionis acquirit generalem. Et hoc est uerum, si nullus in possessione erat iurisdictionis generalis; nam si alius erat in possessione iurisdictionis generalis, tunc ille qui prædicto modo uel quocunque alio uult apprehendere possessionem iurisdictionis generalis, non fit in possessione nisi illorum capitulorum & hominum, quos & quæ apprehendit. ff. de acquir. poss. l. 1. q. in eo. s. ult. & sunt alij modi, quibus generalis iurdictio quaritur in ciuitatibus, quos quilibet nominatis inspectis poterit per se inuenire, per hoc autem quod exerceat iurisdictionem in uniuersitatem non credimus eum acquirere possessionem iurisdictionis in singulares personas; quia licet uniuersitas sit stricta; non tamen singuli. 2. q. 2. c. qui manumittitur. præterea si faciat homines confiteri, quod sunt iure iurisdictionis, uel etiam abiurare & renunciare iurisdictionem prioris domini, non tamen per hoc acquirit possessionem iurisdictionis; quia hæc non sunt iurdictio, nec aliquis actus iurisdictionis interuenit, per quem iurdictio quaritur. ar. s. tit. prox. c. cum dilecto. & idem dico si iuramentum fidelitatis ab eis recipiat. Interruptio autem qualiter fiat, not. j. de præscr. c. auditis. & quod not. de acquisitione possessionis, iurisdictionis, & amissione, idem intelligo in alijs similibus. Differentia autem, quam feci inter personas & capitula iurisdictionis, locum habet si nullus alius est in possessione iurisdictionis illarum personarum; quia tunc ad alias uel super alias personas non extenditur possessio iurisdictionis quæ sita in uno homine; sed si alius est in possessione iurisdictionis super unum populum, & ego exerceam iurisdictionem in una persona tantum illius populi sciente domino & patiente, quod super totum populum intendo quærere possessionem, super totum populum acquirō; quia quasi una & cōtinua est gleba scilicet unus populus. & non extenditur possessio de persona ad personam; quia ille in quem exerceo iurisdictionem, non possidebat se iurisdictionem, sed alius per quem ego præscribo qui iurisdictionem in hanc personam & atque communiter habebat. ¶ [Possessorium] ex eo dicitur in si. huius gl. reparandæ patet, quod si eps uel quicunque alius qui habet iurisdictionem uel aliud ius generale statutum a iure, uel a consuetudine, uel statuto in aliqua loca uel personas, quantumcunque tempore stet quod in aliquo illorum locorum uel personarum non utatur uel omnino ire quod in eis habet uel aliquo capitulo, non tamen cōtra eum præscribitur, quia semper possidet nā exercendo ius illud, uel unum capitulum illius iuris generalis in uno solo loco, in omnibus locis & personis & capitulis retinere uel, nisi amittit

amittere possessionem, uel quia expellatur, uel reuertens non admittatur, uel suspicetur se posse repelli. ff. de acqui. poss. l. i. §. de iur. c. & l. se. §. fin. nam cum hæc iura sint contraria, sufficit in uno prædictorum retinere possessionem. ff. de acqui. poss. l. possideri. in prin. Imo nec præscriptio eius temporis, cuius non extat memoria, currit; de qua no. f. de uerb. sign. c. quod per nouale. quia semper possidet. Item si contradiceretur, sequeretur absurditas; quid enim si in aliqua ecclesia uel persona ita bene se habet per quinquaginta uel plures annos, quod nunquam potuit exercere uisitationem in ea, uel iurisdictionem, nunquid propter hoc amitteret episcopus ius suum in ea? absit.

¶ De iure communi hoc ius ubi sit, ignoro; Imo in monasterijs contra uidetur. s. de of. archi. c. f. licet enim parochiani^a cuiuslibet ecclesie a proprio sacerdote debeant baptizari, & alia sacramenta, quæ ipsi conferre possunt, recipere, & iura parochialia eis reddere. s. de sepul. c. in nostra. & per totum. & de paro. c. nullus. & per totum. & de deci. per totum. l. 6. q. c. doctos. & c. ex autoritate. quod tamen sacerdotes hoc debeant, non inuenio inter iura parochialia, nisi specialis consuetudo aliud inducat. s. de ma. & obed. c. his. institutio tamen posset dici in non regularibus ecclesijs ad titulum pertinere arg. de dec. præl. his. sed posset dici, illud obtinere in titulis Cardinalium, qui habent pinguius ius quam plebani; quia institutio & destitutio pertinent ad episcopum. s. de off. ordi. c. conquerente. l. 6. q. 2. c. 1. & no. s. de off. archi. c. cum satis. nec esset dignum quod ad plebanos pertineret uel alios parochiales prælatos, ad quos non inuenio aliquid de iure pertinere super minores titulos, nisi quod habetur. s. de off. archipref. c. f. hic autem dicunt quidam, quod si ex consuetudine aliqua iura habeant plebani in parochia, illa iura petere possunt, ut no. s. de consue. c. cum olim. sed nihil prohibet eadem iura esse parochialia & episcopalia, sicut uidetur in institutione, quæ est de iure archi. & episcopali, & et metrop. s. de off. archi. c. 1. & cap. mandamus. s. de præf. c. cum non liceat. aliqua notauit. f. de ec. xdi. c. ad audientiam. [præscripsit] scilicet prædicta iura. ¶ Confessus & hæc confessio sicut infra apparet, in tantum præiudicat & in alio iudicio habito coram Inno. quod sententia fertur contra eum. arg. contra. s. de iudi. c. at si clerici. Sed respon. quia hæc confessio publica erat, ideo præiudicat, quod hic papa in hac cognitione illi succedit; & de hac materia not. s. de elec. c. per inquisitionem. s. de testa. c. albericus. sed si bene attendas, contrarium probatur, tamen si per hanc confessionem sententiam tulisset, super proprietate sententiasset, non super possessione; quamuis posset responderi, quod papa Celestinus errauit, quod non super proprietate sententia uit; sed papa Inno. modo sententia. Vel dic, quod ideo papa Cele. non iudicauit super proprietate, quia non fuit petitum, sed tamen possessorio agebatur, ut ex hac litera apparet, ubi dicit. unde prædictus prædecessor noster ecclesiam uestram, qua se asserit spoliatum. super duobus autem primis, scilicet scrutinio & baptismo non sententiauit, sed papæ referuat [debebat] ecclesia sancti Laurentij [capitulo] i. iure ueniendi ad capitulum [illius] sacerdotem sancti Laurentij [Reinuestire] idest possessionem restituere [Per hoc] non per sententiam Cele. sed per confessionem presbyteri. ¶ Monialium. si enim alia monasteria eiusdem provincie hoc iure censerentur, & hoc eodem iure censi debet argum. infra de censib. c. sopite. l. 100. distin. cap. contra morem. de hac materia not. supra de off. archi. c. ult. sed uidetur ex quo desit esse monasterium, quod deberet censi iure aliarum ecclesiarum quæ sunt monasteria. ar. s. de statu mona. c. recolentes. Respon. quod uere iure aliarum ecclesiarum censi dēt,

sed ei subesse cui suberat dum erat monasterium. s. ti. pxi. c. quia mo. [Subiectum] s. de off. archi. c. dilecto. & ita debet illi subesse, cui primò suberat. s. tit. proxi. c. 2. [Condenamus] no. hac ecclesiam in quibusdam iuribus episcopaliibus cōdemnari, & in alijs absolui; ex quo uidetur, quod alia quæ possit quis præscribere, & alia no. s. de pfer. c. auditis ar. s. ff. de serui. rustri. prædi. l. una est uia. ¶ Condenamus] quæ præscriperat, uel cōfessus erat coram Cell. ut supradictum est, sacerdos sancti Laurentij. Institutionem autem & destitutionem, quia non præscriperat, imo non possidebat ut hic dicit, non adiudicat ei, nec et coram Cel. fuit cōfessus de his. f. quæ pinneret capitulum ad ecclesiam sancti Laure. sed de possessione tantum confessus est. ¶ Et capitulo] scilicet super capitulo & omnibus cōsimilibus egit petitorio, nam propter hoc absoluta fuit ecclesia sancti Laurentij in toto; quia eius ius, & possessorium, & petitorium deducit in iudicium, licet snia lata a Cel. sufficeret ad possessorium in his, super quibus lata erat; quia tamen non probauit petitionem sententia fertur contra eum. s. de cau. pos. & proprie. c. cum ecclesia. sed vñ, quod non tantum super institutione & destitutione & capitulo debuisset absolute ecclesiam sancti Laurentij. sed in omnibus & cōsimilibus. f. in omnibus generalibus, cum generaliter fuit petitum. Adde quod tñ, quod secundum consuetudinem urbis Ro. tantummodo iura quæ hic dicuntur, eiusdem iuris esse censentur. s. de iure parochiali. Nec ob. s. de ma. & obed. c. his. ubi plura alia dicuntur esse de iure titularum secundum consuetudinem Ro. Sol. libi. Vel dic, quod licet hæc petitio esset generalis, tñ quia non fuit persecutus generaliter de omnibus iuribus parochialibus, sed de his tantum quæ hic dicuntur, ideo super illis tantum debet ferri sententia, & non super alijs. C. de iud. l. licet. & no. s. de off. or. c. cōquerente. sed uidetur quod ex quo esset in possessione prædictorum, quod & talia deberent eis adiudicari. ar. s. tit. proxi. c. 1. Respon. ideo hic non continetur hoc, quia alius, scilicet Papa hæc iura habebat, ut in littera expresse apparet. Item & est alia ratio, quia illa locum habent, quando ea iura quæ possidentur, de iure cōmuni pertinent ad hominem illius ordinis, cuius est ille qui possidet; puta iura episcopalia possidebat in sua diocesi. alias sacerdos iura parochialia in sua parochia. Item est & hoc notorium, quod nullus alius ea iura uel aliqua eiusdem conditionis ibi possederat, sed in monasterijs hæc iura non possidet de iure communi tituli.

S V M M A R I V M.

Rescriptum impetrans contra aliquod ius uel concilium, debet in precibus mentionem illius iuris uel concilii facere.

CAPITVLVM III.

Ex parte. [Mentio] de hoc not. s. de constit. c. quæ in ecclesiarum. ubi non dicitur, quod debeat facere mentionem in eisdem concilijs; quia non est uerum, quod in litteris quas Papa concedit, non debet facere de iure communi mentionem. 3. l. q. 1. c. quomodo uirginibus. etiam si sint statuta conciliorum. 15. di. c. canones. & de hoc no. s. de rescrip. c. 1. sed dicit quod credit has litteras per obreptionem obtentas. & tamen hoc ipsum non ponit pro constanti, imo sub conditione mandat, ut si hoc est, non ualeat. si. C. si contra ius uel uirum. l. & si legibus. Vel dic, quod aliquando debet facere mentionem, ut not. s. de constit. c. quæ in ecclesiarum.

CAPITVLVM IIII.

Ad audientiam. Repere quæ dicuntur. l. 6. q. 7. c. piæ.

De iure patronatus.

RVB. XXXVIII.

corum non uendicant sibi locum in capellis fundatis per laicos in ecclesijs fratrurn minorum. ita Pet. de Anch. in cons. l. 13. in ip. iura quæ loquuntur. Et ibi quod iurpatronatus, quod conceditur laicis, est gratia.

S V M-

SYMMARIUM.

1 *Inspatronatus quid sit, & quomodo acquiratur in num. 2.*3 *Onera quæ, quique honores præstentur ex iure patronatus.*4 *Inspatronatus quor modis transferatur in unum.*

EXPOSITIO AD RVBRICAM.

1 ¶ Inspatronatus est ius quoddam, quod neque merè temporale est neque merè spirituale. Spirituale uidetur, quia non potest uendi. j. eo. c. ad aures. Tpale, quia transmittitur ad hæredes. 16. q. 7. c. filijs. & c. considerandum. Prouidentia patroni in duobus consistit, scilicet ut de temporalibus sit sollicitus ne dilapidentur; in spiritualibus ut talem ministrum præstent, qui dignè Deo ualeat ministrare. ¶ Acquiritur autem inspatronatus tribus ex causis, scilicet ecclesiæ Constitutio

2 *Donatione. Adde a tione, ecclesiæ Donatione, & tertio Per. de Ancha. in consi. 197. col. fin. post med. inc. consi. subtiliter, & ad plenum.*lium, ita patronus remittit ecclesiæ, de non esse dicit ad esse; non enim potest fieri ecclesiæ, nisi fundus ubi fiat, assignetur, & ibi ecclesiæ ædificetur, & ante fundationem dos assignetur, de consec. dist. 1. c. nemo. alius autem quā tunc; postea illam ecclesiæ doret, licet benefactor sit, nunquam tamen patronus censendus est, quia non duxit ecclesiæ de non esse ad esse, & ex his apparet quod post fundationem non quæritur inspatronatus. Posset tamen dici licet alij contradicant, quod ab initio licet male omissa esset dos ecclesiæ, quod post ædificationem & b etiam post consecrationem^b si eam doret, patronus esset, cum sine substantia rerum non posset ecclesiæ deferui.b *Post consecrationem, quod dotans ecclesiæ post consecrationem efficiatur patronus. Ad de Card. in consi. 82. inci. ad dubia premissa. col. 2. in princ.*

rit, patronus esset, cum sine substantia rerum non posset ecclesiæ deferui. 1. q. 3. c. si quis ob. & si ecclesiæ, ubi patronatus erat prius, destructa est, & alia in alio loco ædificata, cui dos primæ ecclesiæ esset assignata, cum dicatur in loco prioris ecclesiæ successisse, idem dotator erit patronus huius etiā posterioris. arg. s. de re. do. c. 2. sed qui fundum dedit in prima ecclesiā, non erit patronus in secunda, nec tamen fundum recuperabit. 1. 2. q. 2. c. quicunque. & c. seq. 1. q. 1. c. uouere. sed qui fundum dedit in secunda, erit patronus. 18. q. 2. c. abbate. & eodem modo qui secundam ædificauit, patronus erit.

3 ¶ Ex iure autem patronatus proueniunt onera, quia tenetur ecclesiā ab impugnatione defendere, & de rebus ecclesiæ sollicitudinem gerere, ne fraudentur. 16. q. 1. c. constitutum. & q. 7. c. filijs. Item commodum, quia si perueniat ad paupertatem, alitur de bonis ecclesiæ. 17. q. 7. c. quicunque. Item honor, quia honorificentius recipitur, & studiose ei seruitur, & in possessione præ alijs honoratur. 17. q. 7. c. piæ. & c. frigentius. & si ecclesiā non esset collegiata, præstaret ibi patronus sacerdotem. 16. q. 7. c. decernimus; si est collegiata, eligit cum alijs. 18. q. 2. c. abbarem. quod tamen non credimus, sed potest interesse electioni, non tanquam eligens, sed tanquam consulens; electio enim, cui interest laicus, nulla est. s. de elec. c. massana.

4 c. sacros. & c. quisquis. ¶ Trāsfert aut quatuor modis primo successione tam ad suos, si instituatur hæredes, uel alio modo succedant, quā ad extraneos. 16. q. 7. c. considerandum. & c. si plures. j. eo. c. quoniam. ff. de rel. l. familiaria. Quidam tamen dicunt ad solos hæredes sanguinis deferri. arg. 16. q. 7. c. filijs. intantum defertur suis & heredibus sanguinis; quia etiam si non sunt hæredes, tamen inspatronatus filii habent. ar. ff. de iure pat. l. filii. & ff. de lib. leg. l. aurelius. sed hoc non placet. Donatione. j. eo. c. ex inf. & c. cōlutationibus. Permutatione. 16. q. 7. c. memini. & cum uniuersitate. j. eo. c. ex literis. Ex hoc fa

tis apparet, quod non ad propinquos sanguinis, sed ad institutos hæredes inspatronatus defertur; nam si ad emptorem uillæ cum aliis iuribus uillæ defertur, multo plus ad hæredem cum aliis iuribus hæreditatis.

SYMMARIUM.

1 *Inspatronatus dicitur esse penes hæredem omnem in solidum. Cum est controuersia inter patronos, cui standum sit.*

CAPITVLVM I.

Patrum. ¶ Diuini iuspa. est in solidum penes omnem hæredem quo ad omnem suum effectum; puta honorem, onus, & emolumentum, præterquam quo ad præsentationem, quæ est ita apud oēs simul, quæ apud nullum singulariter, ut hic. & j. c. prox. sicut dñum rei cōis. & hoc quod primo dictum est, id est quia cum sit res simplex & incorporalis, puenit ad aliquem hæredem in solidum, etiam si in equalibus partibus sint hæredes. arg. ff. de ser. l. uix. ff. de rel. & sum. fu. l. si sepulch. ff. ad l. fal. l. 1. s. si usufr. incorporalia enim diuidi non possunt. 7. q. 1. c. nihil. & dicunt quidam, quod patroni possunt inter se conuenire, quod una uice præstent unus, & alia uice alius. ar. ff. de usufr. l. quor. s. 1. hoc tamen nobis non placet in iuribus ecclesiasticis. j. eo. c. quærimoniā. tantum igitur uocem habebit & ius qui minus habet in hæreditate, quantum qui plus. ar. licet multū remotum. 5. q. 7. c. filijs. & tantum qui parum posuit in dote, quantum qui multum, dummodo de illis fuerit qui aliquid posuerant in dote constituenda. Posset tamen dici, quod sicut ratione dignitatis in electionibus aliquando unus habet duas uoces uel plures, quod sic etiam posset esse inter patronos; quia secundum partem hæreditatis haberet et uocem in electione. secus enim si etiam ante fundationem aliquid magnum ecclesiæ darent, sed non pro dote, hic tamen non dicitur inspatronatus non posse diuidi, sed ecclesiæ; & si plures uni succedant, tantum pro uno uoce habebunt, & loco unius reputabuntur. arg. ff. de condi. & demon. l. cui fundus. sit etiam successio in linea descendenti in stirpes, non in capita. Insti. de hære. quæ ab intest. dese. s. & quia placuit. & magis consonat æquitati quā iura præponunt etiam subtilitatis alijs. ff. ad l. acquil. l. ita uul. s. si ff. de insti. l. 1. [simulcates] id est discordia. [Sacerdos] instituendus. [Non poterit] quia si episcopus sine scandalo facere posset, de iure esset quod institueret sibi sacerdotem. ¶ Missarum] si controuerfia est inter eos quos constat esse patronos, stabitur saniori parti; & si partes sunt pares, distinguens merita electorum. 63. di. c. si forte. & si pares sunt in meritis, locus est gratificatio ni. j. eo. c. cum autem sine scandalo non potest gratificare, cum per omnia partes sunt pares, tunc interdicuntur diuina in illa ecclesiā. ut hic; & si nec sic concordant, auferuntur inde reliquiæ quæ sunt in capis. j. c. proxi. & si nec sic poterunt intra sex menses cōcordare, episcopus instituit alium auctoritate concilii. s. de conce. præbend. & ecc. non ua. c. 2. & j. eo. c. eam. ¶ Quamuis posset dici & non male, quod antequam interdicantur officia uel reliquiæ extrahantur, debet transire. 6. menses; si autem sit discordia inter patronos de iure patronatus, causa finitæ fuerit intra. 4. menses, tunc episcopus instituit alium. j. eo. c. quoniam. Si autem sit discordia inter episcopum & patronos laicos, statim episcopus ponit ibi oconomum, qui bona ecclesiæ conseruet. s. de offi. ordi. c. cum uos. Item si propter discordias patronorum non possit sacerdos institui in ecclesiā stare, sicut hic dicitur, fiat.

CAPITVLVM II.

Quicunque. [Reliquias] quæ sunt extra altare in capis, alias enim non liceret. 16. q. 7. c. considerandum & c. si plures.

SYMMARIUM.

1 *Præstandi ius quando est penes multos, & non conueniant de persona, quid agendum.*

CAP I-

CAPITVLVM III.

Quoniam. [Fundatoribus] secus de rectoribus. ar. ff. ne quid in lo. pu. l. prator. §. uicinales. & ea ratione; quia q̄ humani iuris esse desit, feruitutem nō recipit. ff. communia utriusque. i. l. caueri. ¶ Ordinetur p̄ficiendo ibi presbyterum post. 4. menses, ut in fi. Vel dic, quod quando non est discordia de iurepa. sed non possunt concordare de persona haberet locum decre. §. de concess. praben. c. nulla, scilicet quod 6. mensibus expectari debet, ideo autem presentatus a maiori parte potest refutare; quia ex presentatione non quaritur ius. ar. j. eo. c. quæ autem. [si de iure pat.] i. quasi possessione. j. eo. c. consul. nobis idem uidetur, & si de proprietate iuris est questio, nec aliquis est in pos. & idem per simile uidetur, est inter ecclesias de iure eligendi sit questio, nec aliquis est in possessione, quia si aliquis esset in possessione non obstante controuersia iuris proprietatis ipse eligeret. j. eo. d. c. consul. difficiie tamen uidetur, quod inter duos possit esse questio de aliquo iure, nisi alter possideat.

CAPITVLVM IIII.

Preterea. [Priuetur] i. sit priuatus ipso iure. i. 6. q. 7. c. si quis deinceps. uel priuetur per sententiam, & sic per hoc. c. expones illud. & dic ut not. §. de electio. c. quisquis.

S V M M A R I V M.

1. Presentatum a laico si episcopus idoneum recusauit, ei providere cogitur.

CAPITVLVM V.

Quod autem. [Presentatus] a patrono [possessionis] hoc est uerum in presentatis a laicis, secus in presentatis a clericis. j. eo. c. cum autem. episcopus tamen qui idoneum etiam a laico presentatum recusauit, ei providere cogitur. j. eo. c. pasto. [Dedit.] non iuspa. sed in proprios usus, quod non poterat [Ecclesiam] exponere ut j. eo. d. c. illud.

S V M M A R I V M.

1. Iuspatronatus uendi non potest & quare.

CAPITVLVM VI.

Quia clerici. [Aduocationes] aduocati secundum diuersas consuetudines habent plus uel minus honoris, & oneris. Sed oppones, quare non est licitum ius suum temporale uendere? Respon. quia nullū officium, nulla castaldia ecclesiastica uendi potest. i. q. 3. c. saluator. hic autem appellat aduocationem iuspatronatus, quia aliter non haberet presentantem [Presententur] quod fieri non potest, sicut nec patroni. j. eo. c. cōsuluit. Spoliando & sic ecclesia erit libera aduocato. i. 7. q. 4. c. si quis in arrio. j. de simo. c. de hoc autem.

S V M M A R I V M.

1. Concessum uidetur, quod non est nominatim expressum.
2. Iuspatronatus ad hoc ut transeat in emptorem alicuius loci, quid requiratur. & in num. 3.

CAPITVLVM VII.

Ex literis. [Ad firmam] talem contractum inter se celebrauerat, quod utile dominium transferat in conductorem; & ideo de iure in ipsum transeat iuspatronatus cum uniuersitate, secus in creditore. supra de sentent. & re iudica. cap. cum bertholdus. ubi no. nam in eum nec utile dominium transit, nec directū. ¶ Non excepto] idem quod in iurepatronatus, potest dici & in iure sepulchri quod a laicis possidetur. ff. de contrahen. emp. l. in modicis. secus est in decimis & alijs iuribus mere spiritualibus quia non transeunt cum uniuersitate. Et est rō diuersitatis; quia cū iuspatronatus nō sit iure spirituale, sed partim temporale, non est mirum si annectatur temporalibus; sed mere spiritualia, cum in nullo communicent temporalibus, eis nec cum uniuersitate nec sine annecti possunt, etiam si dicat, uendo, uel do uillam cum omnibus iuribus suis. quia spiritualia non sunt iura temporalia. Imo plus dicimus, & etiam episco-

pus si diceret. dono tibi uillam & omnia iura quæ ibi habeo. non tamen intelligitur donare decimas uel alia mere spiritualia; nam hoc nomen habet in dicta propositione supponere uel referri ad ea quæ sunt penitus alterius iuris, quàm ea quæ principaliter donantur, quod est hic; nam mere spiritualia penitus sunt alterius iuris, quàm temporalia; licet alij aliter dicunt. si ergo uult decimas donare, faciat expressam mentionem de eis. hoc tamen fate mur, q̄ si aliquod ius sit, quod pariter in se habet & temporalia & spiritualia iura, ut est præbenda quæ quandoque habet & possessiones & decimas & donatur alij ecclesie, oīa. f. temporalia & spiritualia simul transferunt; quia omnia sunt spiritualia, & annexa spiritualibus. ¶ Sed si quis obliget uel uendat omnia iura, quæ habet in aliqua uilla, cum non sit sua, sed ibi tantum certos fundos habeat uel certa iura, & uilla non sit sua, nunquid in tali contractu transsit iuspatronatus? Respon. non, nam ad hoc ut transeat oportet quod res quæ uenditur sit talis, quæ etiam sine expressione uniuersitatem uel iuspatronatus in se contineat, sicut est uilla uel castrum quæ in se continent iurisdictionem, honorem, districtum & iuspatronatus. sed quando dico, uendo tibi omnia inra, hæc uniuersalis est resoluenda in singulares, id est uendo tibi hoc, & illud; cum autem iuspatronatus uendi non possit, sub tali uniuersali locutione uel uenditione non comprehenditur; si tamē sit aliquod ius uniuersale, quod multa iura in se continet, ut hereditas, cum illo bene transsit iuspatro. ¶ Item multo fortius si uendit aliquis fundum ubi habet ecclesiam, non intelligitur ecclesia transire in uenditione. ff. de acti. emp. l. si mercedem. §. si cum fundum. Quid si uendat quis palatium suum ubi habet capellam, quæ fortē multa priuilegia habet & multos redditus, uidetur quod iuspa. transeat cum palatio. ar. præd. l. si mercedem. quia ad capellam non est iter, nisi per palatium; sed dic secus esse in iurepatronatus, quod bene potest teneri etiam si non uadat ad ecclesiam, sicut est presentare; aliud est in iure sepulchri, quod nihil ualet, nisi ad illud portetur & ibi sepeliatur [suborta] maxime, idē enim & si suborta fuisset ante, dummodo in possessione esset. j. eo. d. c. consul. uel magis si alius non esset in possessione; hoc enim ipso q̄ alius non est, & ipse est in possessione nullæ, presentabit. prius dictum placet magis.

S V M M A R I V M.

1. Iuspatronatus potest donari & clericis & laicis absque auctoritate episcopi.
2. Laicus conferendo ecclesiam an sit excommunicatus.

CAPITVLVM VIII.

Illud. [Ecclesiam] intendebat enim eis dare proprietatem ecclesie, uel ecclesiam in usus proprios, uel institutionem & destitutionem, uel iura episcopalia, quod non poterat. §. de do. c. pasto. i. q. 1. c. nouerint. j. eo. d. c. suggestum. j. de priui. c. pasto. & propter hoc bene sequitur non uacantem; quia hoc erat unum impedimentum, quare non tenebat collatio in proprios usus, cum alius. si clericus institutus eam possideret. ¶ Sed dices, quare nō ualet donatio quo ad iuspatronatus? ff. de contrahen. emp. l. qui tabernas. ff. de leg. i. l. si domus. Respon. quia non intendebat dare iuspatro. enim patronatus dare potest & clericis & laicis sine auctoritate epi. j. eo. c. ex insinua. & hic. sed licet nō teneat concessio ecclesie, quam fecit laicus, si fiat auctoritate epi; uel si et postea cōsensu epi accedat, tenet cōcessio. i. 6. q. 2. c. decimas. & c. nemini. & et præscribere pot. j. e. c. cura. & si q̄ras, qd uenit in dicta concessione? Respon. cum illa concessio uigorem accipiat ex consensu episcopi, illud intelligatur concessum, quod dicit. §. de don. c. pasto. præter iuspatro. quod ut dictum est concedere non intendebat. ¶ Sed dices, nonne hoc ipso q̄ laicus confert ecclesiam, excommunicatus est minori excommunicatione? i. 6. q. 7. c. si quis clericus. & c. constitutiones. Respon. non, cum ibi loquuntur, quando laicus

laicus intendit conferre praelationem uel praelendam; hic autem quando intendit conferre proprietatem ecclesie, uel aliquod ius in ecclesia, quod de iure habere non potest, de facto autem tenet; in his autem conceditur quod laicus possit concedere ecclesiam uel proprietatem ecclesie cum consensu episcopi, ut sic ecclesie de laicorum manibus eripatur. 16. q. 7. c. decimas. & c. memini [impedire] s. de sen. & re iud. cum Bertholdus. ibi no. [uacante] id est, & si non uacante.

CAPITVLVM. IX.

Quoniam [Mutationes] quando moriebatur patronus, haeres mutabat sacerdotem [et uicisitudines] quasi dicat tu eris uno anno aduocatus, & ego alio; non enim licet laicis iura, quae inter se habent, diuidere, ut hic habes; sed autoritate superioris episcopi possunt, sicut David inter filios Aaron diuisit ministeria eorum. Luc. c. 1. & Paral. 24.

CAPITVLVM. X.

Cum laici [Priori] s. de elec. c. considerauimus. arg. contra, Sol. ut diximus. s. de sen. & re iud. cap. cum Bertholdus.

SVMMA RIVM.

1. Mala fides illorum ab ecclesia a laico donata fuit sine consensu episcopi, an impediatur praescriptionem successorum donatariorum praefunctis.
2. Praescriptione finita si constet de non legitimo titulo & mala fide, habitis ante captionem praescriptionem, an cum bona conscientia retinere possunt, & quare.

CAPITVLVM. XI.

Cum pastoralis. [Ecclesias] quo ad proprietatem uel alias, ut diximus. s. e. cap. illud [legitima]. 40. an. nos. s. de praefici. c. de quarta. ¶ Sed dices quomodo potuerunt praescribere, cum non habere potuerunt iustum titulum, uel bonam fidem in praescribenda ecclesia data a laico, cum sit contra ius. s. e. ca. illud. Sed dic igno-
rabant ius, & ego respondeo quod ignorantia iuris in praescriptione & similibus quo ad habendam bonam fidem ualeat, tamen quo ad querendum titulum non ualeat. ff. de usuc. l. nunquam. & l. non solum is. s. si apud. Sol. dicimus, quod bona fide praescriperunt & iusto titulo, scilicet pro suo non errando in iure; quia bene sciebant laicum non posse dare ecclesiam sine consensu episcopi, sed ibi consensum episcopi accessisse credebant, & ita potuit praescribere. ff. pro do. leg. si uir uxori. & sufficit consensus episcopi, non tantum qui habitus est tempore contractus, sed etiam si post accessit, infra. e. c. suggestum. uidetur tamen illi qui primo acceperunt, non habuerunt iustam causam possidendi bona fide possedisse, incipit currere praescriptio, puta mortuis illis qui interfuerunt donationi; & est ad hoc op. ar. s. de deci. c. dudum. ubi dicit, quod a tempore confirmationis incipit currere praescriptio, sed non uidetur posse stare, quia uitiose possessioni, uel rei uitiose non accedit res. ff. de ac. pos. l. pompo. s. ult. sed ipsi intelligunt illa, quod rei uitiose. i. quae uitio reali affecta est, ut furata, & rapta, tales per quoscumque possessores transeant, nunquam uitium amittunt, & ideo praescribi non possunt. insti. de usu. s. furtiua. nam si alias res quae sine titulo possidebantur uel detinebantur ab aliquo. l. ex ca. depositi, uel comodati, uel comitum successor eius pro suo incipit possidere, bene usu capit pro suo. ff. pro her. l. plerique. & sic est hic. licet enim illi qui primo acceperunt, non habuerunt iustam causam possidendi; alij tamen qui postea fecerunt & habuerunt, qui postea subsecuti sunt, & qui nihil sciuerunt; sed certe hoc non potest esse quia praelati isti non possident ecclesias istas sic donatas pro suo, quia suo nomine non possident, sed ecclesie, & sic ecclesia quae male coepit possidere, nunquam potest mutare suum titulum neque fide. sed potes respondere, quod licet praelatus qui male accepit, mala fide possideat; ecclesia tamen, cuius nomine accipitur donatio, semper bona fide possidet, & si est bonus titulus,

pro illa usucapit; si autem malus uel nullus, nisi res esset rapta uel furtiua, semper, usucapit pro suo, nec obest ei malus titulus uel mala fides praelati. sed certe hoc stare non potest per id quod est. s. de deci. c. dudum. Idem dici potest quod si aliquibus de capitulo nomine capituli facta esset donatio a laico, capitulum tamen credebatur episcopum consensisse; nam in omnibus his casibus pro suo usucapit. ff. de usuc. l. pro suo. l. ult. uel pro donato, uel potest dici, quod episcopus permittendo donatarium qui ecclesiam accipit a laico pacifice possidere, causam & titulum possidendi & praescribendi sibi praestitit. ar. s. de his quae huiusmodi. sine co. ca. c. 2. & 3. & hic tacitus consensus habetur pro titulo. ¶ Praescriptione iure. ¶ quod si finita praescriptione constet de non legitimo titulo, & mala fide habitis ante coepit praescriptionem, tamen salua conscientia possunt illa retinere: quia tuti sunt autoritate eius qui potestatem concedendi ius habet super temporalibus, qui hanc poenam amissionis iurium suorum induxit in odium negligentium & fauorem sollicitorum [nisi ius] ergo ius pra. transferre possunt quod habent. s. e. c. illud.

CAPITVLVM. XII.

Si uero. [Representetur] haec praesentatio fit ad probationem iuris ueri patroni; nihil enim iuris praesentato accrescit; & ut habeat fructum respondendi sibi de iure pra. s. eo. c. ex literis.

SVMMA RIVM.

In patronatus an ex generali uenditione transeat in emptorem.

CAPITVLVM. XIII.

Cum seculum. [Emptorum] ius enim patronatus transit cum ueritate. s. eo. ca. ex literis. [Emptorum] hoc intelligitur quando uilla uel castrum data erant in feudum; quia tunc transit in feudum etiam ius patronatus ecclesie quae erat sita in uilla, uel castro: quia si fundum daret in feudum ubi esset ecclesia, non transiret cum fundo ius patronatus ecclesie. j. eo. c. suggestum. ut no. s. c. ex literis. Alii tamen dicunt, quod ius patronatus et sine aliqua ueritate dari potest in feudum, sicut donari; nam feudum beneficium est.

CAPITVLVM. XIII.

Ex insinuatione. [Contulisset] s. e. c. illud. [occupauerunt] tanquam clerici earundem ecclesiarum [restituunt] de facto; quia nihil iuris habent in eis, cum non fuerint ab eis praesentati [restituunt] i. in pace dimittant eos ordinare.

SVMMA RIVM.

Patronus laicus potest filium praesentare.

CAPITVLVM. XV.

Consuluit [Detineant] colligendo tamen fructus in proprios usus conuertendo [uel aliquibus aliis] descendentibus, puta nepotibus, pronepotibus: hoc non placet, credimus enim quod patronus possit filium praesentare; hic ergo interdictum patronis dare ecclesias, id est proprietatem, & alia ne. s. c. illud.

SVMMA RIVM.

Patronus laicus an ius patronatus, decimas, & ecclesiam quam de facto detinet, conferre possit & quomodo.

CAPITVLVM. XVII.

Nullus. [Aut ecclesia] expone ut. s. c. illud. & si quis hoc non refertur nisi ad decimas, ubi semper si laicus uult in alium decimas transferre, necessarius est consensus episcopi. s. de his quae huiusmodi. a prela. c. cum apostolicam. ecclesiam enim si de proprietate intelligis, nunquam conferre potest alius. s. e. c. illud. sed de iure pra. illud conferre potest nesciente episcopo. s. eo. ca. insinuatione. Vel dic, quod si patronus uult concedere ecclesiam in qua habet ius patronatus, alicui in usus proprios, hoc non potest facere sine consensu episcopi; sed episcopus facilius det esse in consentiendo, alioquin agendum est cum superiore. Vel dic referri ad utrumque, & loquitur quando ecclesia uel decimas de facto detinent ar. j. ti. proxi. c. ecclesias.

CAP.

CAPITVLVM XVIII.

Significasti. [Si episcopi] hic uult dicere, qd si patroni alicui episcopo nomine ecclesie sue concesserint presentacionem aliquarum ecclesiarum constitutarum in alijs diocesis, episcopi dioecesani ab illo epo cui ius patronatus donatu fuit, presentatos admittere debent.

S V M M A R I V M.

¹ Iurispatronatus fructus quis sit.

² Facta patroni, qui possidet auctoritate pratoris tuetur prator.

³ Mala fidei possessor non facit fructus suos, sed ueri domini sunt fructus.

CAPITVLVM XIX.

Consultationibus. [Patronatus] repete quæ diximus. S. de in inte. re. c. 2. [Possidebat] qui est in possessione bona fide & ante litem contestatam, & post litem contestatam semper presentabit, quia lite pendente & c. s. ut lit. pen. c. 1. & 2. & per tot. nam ille, qui est ab initio bonæ fidei possessor etiam post litem contestatam dicitur bonæ fidei, quantum ad hoc ut fructus suos faciat, & etiam usucapionem triennij compleat. ¶ Item ut non præster introitum, nisi intelligeret se debere; sed si intelligeret se debere, non teneretur, si iustam causam litigandi habuerit. ff. de rei uend. l. utique. ff. de pet. her. l. illud. & quia facit fructus suos, ergo si fructum in alium alienat, ille, in quem alienatus erit, controuersiam non patietur; est enim fructus iurispatronatus presentare, tutus ergo erit presentatus; sed naturali ratione uidetur, qd, presentare, censendus sit fructus naturalis; & ideo uidetur dicendum, qd, transeat in dominium bonæ fidei possessoris. ff. de usu. l. fructus. sed si uere inspicimus, nunquam natura producit presentatio, sed potius industria; quamuis possit dici qd, & si fructus restituantur euincienti, quia patrono non debet ea quæ ad ius patronatus pertinet, persona autem non remouetur ab ecclesia. si autem esset malæ fidei possessor, is qui in possessione iurispatronatus est, uel qd esset uolentis possessor & sine auctoritate iudicis, bñ expelleretur de ecclesia presentatus per eum; quia cum malæ fidei possessor non faciat fructus suos. C. de rei uend. l. certum. & ff. de rei uen. l. si nauis. ergo nec fructus. sius in aliena ecclesia per presentacionem ipsius transfert. idem est si sit missus in possessione auctoritate

² Inordinate. Ad a iudicis ordinatè. C. si per uim uel alio de Bel. m. l. 2. col. 2. mod. l. ult. ¶ Si aut patronus mala fide possidens esset in possessione auctoritate iudicis & ordinatè, tunc quauis mala fide quo ad se possiderent, tñ ille qui bona fide recepit ab eo ecclesiam, non dimittit eam. ar. C. unde uil. si quis in tãtã. nam facta talis, qui possidet auctoritate pratoris, tuetur prator; ut no. s. de elec. c. nisi. quauis possit dici, qd aliud est in patrono qui non nititur auctoritate superioris nec publico officio, licet pro eo feratur sententia, qd sit patronus; quia semper hæt malā fidē, & ideo nō facit fructus suos. ar. ff. de cōd. inde. l. iul. ait. & aliud in plato, qui nititur confirmatione superioris in publico officio; & sic loquitur gl. quæ est. s. de ele. c. nihil. ¶ Itē no. qd bonæ fidei possessor sit malæ fidei post litē contestatā, quia fructus restituere tenet. C. de rei uen. l. certū. & quia præscriptio longi temporis interruptit. C. de acq. pos. l. nemo. & C. de pñcri. 30. an. l. cū notis. est et casus ubi bonæ fidei possessor ab initio post litē contestatā nec omnino bonæ fidei remanet, nec omnino malæ fidei censet. ff. de rei uen. l. iul. scribit. & hac ratione. qd malæ fidei possessor nō facit fructus suos, sed ueri dñi sunt fructus; ut not. in gloss. hic posita, quæ incipit; qd est dicendum, uidetur qd si malæ fidei possessor pñter unū & bonæ fidei possessor pñter aliū, licet eps admittat presentatū a mala fidei possessore pp incertitudinē, quia uedus est in possessione. s. de insti. c. cū uenissent. & de in in. rest. c. cū uenisset. tñ quicūq; postea cōstet de ueritate, remoue

bitur presentatus a malæ fidei possessore, & dabitur presentato a bone fidei possessore penes quē est fructus iurispatronatus; & idem dicendum est in sententijs datis, & alijs factis a bonæ fidei possessore iurisdictionis, & malæ fidei possessore. ar. s. de reli. do. c. cum dilectus. Nec est cōtra. s. de cau. pos. c. cum ecclesia. quia ibi loquitur de bonæ fidei possessore, ut ibi no. [credebatur]. i. 6. q. 7. c. decernimus. in fi.

CAPITVLVM XX.

Svggestum. [Præbendam]. i. in suos usus. [Ecclesiarū] expone, ut s. eo. c. illud. [posterius] quantum ad hoc, ut fiant de ecclesia præbendæ, cumque per hoc patronus amitteret iuspa. qd esse nō potest abque eius assensu; semper tamen donatio facta ab episcopo tenet quantum ad iura epi, & quo ad illa presentatur semper prima. s. de do. c. pastoralis.

Car. in suo consilio 96. inc. Papa uenit. & Fel. in c. cū uenissent. eo. 7. uer

fi. et per hoc dictū s. de const. referūt & sequuntur hoc dictum.

CAPITVLVM XXI.

Relatum. [Recognitionis] hi recognoscunt beneficia habere a laicis sine aliqua inuestitura uel institutione episcoporum [uendicare] tanquam clerici [alienos]. s. eo. c. præterea. [corā seculari] repete quæ diximus. s. de fo. comp. c. cum sit generale.

CAPITVLVM XII.

Eam te. [Sex menses] dic ut no. s. eo. c.

S V M M A R I V M.

¹ Aduocati nedum ius aduocationis uendere possunt, sed nec donare, & quare.

CAPITVLVM XXIII.

Præterea. [Non habere] no. qd aduocati non solū nō possunt uendere ius aduocationis sed nec donare, secus in patronis qui donare possunt ius patronatus. s. ca. ex infin. & est ratio diuersitatis; quia patronatus est quasi ex debito, sed aduocacia de gratia tñ; & idē dicimus in guardijs, custodijs, & consimilibus. Vel dic, qd prohibent uedere & donare aduocacias, & consimilia iura, eo modo quo isti uendebāt. hoc est ius quod hic extorquias a rusticis, quæ tñ ab ordinarijs statuta non erant, & sic pōt loqui dec. s. eo. c. quia clerici. si aut statutos redditus & legitimos donent, & etiam forte uendant, hoc non est inhibitorium. Sed dices, quare dñ qd pñtus sit nullus, cū & si quo ad hæc iura non tenet qd non habet, debet tenere tamen quo ad ea quæ habet; potest responderi, qd ideo non tenet; qd cum non sint determinati in iure redditus hmoi officiorū, non tenet uenditio rei quæ non est, uel quæ est incerta. ff. de contrah. emp. l. 1. in iure tamen patronatus ubi certa sunt iura, secus. s. eo. ex infinua. sepe tamen aduocatus p patrono sumitur. ut c. prox.

S V M M A R I V M.

¹ Presentatio clericorum uim electionis habet.

CAPITVLVM XXIII.

Cum autem. [Aduocatus]. i. patronus, aliter sumitur. s. prox. c. [iudicio] quantum ad hoc, ut ius habeat qui ab epo electus fuerit, episcopus tñ peccat qd primum idoneum admittere recusauit, & ideo punitur. j. eo. c. pasto. sed si non recusauit primum, potest eligere utrū eorum uelit [presentationē] quia presentatio clericorum uim electionis habet.

c. Habes. adde qd hoc idē tenet Car. in clem. 1. in prin.

in 1. op. de sup. neg. præl. & Lap. alleg. 84. inc. dominus noster papa. col. 1. uerf. sed nunquid. & Do. post Archi. in c. 2. col. 4. de prim. in 6. Et etiam refert Fel. in c. in nostra. col. 1. in prin. s. de refer.

S V M M A R I V M.

¹ Ius patronatus: ut quot modis acquiratur, & cui debeat, remissum.

CAPITVLVM XXV.

Nobis. [Construxit] aliter enim non potest. de consue. dist. 1. c. nemo. quot modis quærat ius patronatus, &

stra. & c. ad audientiam. ergo eadem ratione & si imperauerit literas generales, non poterit plurium reservationem facere; quia delegatus debet procedere ut delegans. *§. de rescrip. cap. super li. eris. in fin. si autem alicui scriptum esset, quod alicui prouideri in beneficiis quæ ualeret centum marchas, tunc bene posset plura beneficia reservare usque ad prædictam quantitatem, & non plus; secus si in literis diceretur in singulari beneficio.* Nec uidetur facienda uis si in literis dicitur, in primo beneficio prouideas quod uacauerit, uel in certa ecclesia uel diocesi; quia tunc etsi non contulerit primum quod uacabit in ecclesia certa uel diocesi, tamen poterit conferre secundum, uel tertium, uel ulterius. *argum. §. de præbend. cap. dilecti. fi. G. Item uidetur, quod etiam quando scriptum est, quod in diocesi prouideat in primo beneficio quod in ea uacabit, quod & tunc potest præligere unam ecclesiam, & extunc in alijs non poterit prouidere. alij tamen hoc non concedunt.* Item no. quod ex quo prouisor referuauerit sibi prouisionem in aliqua ecclesia pro aliquo, etiam si prouisor moriatur, non redit prouiso ad ordinarium prouisorem, sed ad papam cuius autoritate facta est reservatio uel expressio. Item ex quo prouisor referuauit sibi præbendam in una ecclesia, decætero non potest in alia prouidere, nec mutare, dummodo talis ecclesia sit, quam habere possit. *ff. de adopt. l. 2. supra de rescrip. cap. cum in multis.* Item uidetur, quod siue mandetur quod in prouincia uel in diocesi, siue etiam in certa ecclesia alicui prouideatur, tamen non poterit prouisor sibi reservare, nec omnia beneficia prouinciae, uel diocesis, nec etiam solius specialis ecclesiae, nec suspendere collatorem ab illorum collatione ita in genere, sed potest suspendere in specie, hoc modo. suspendo talem a collatione primi beneficii, uel secundi, uel ulterioris. uel sic potest suspendi. suspendo talem a primo beneficio quod ualeat 10. uel 20. marchas, si æstimet illum cui prouideri debet, tanto beneficio dignum. & cum eadem determinatione potest totam prouinciam uel diocesim suspendere. Et est efficax ratio pro his; quia in aliquo mandato alicui dato omnia mandata uidentur, sine quibus mandatum expedire non potest. *ff. de iurisdi. om. iud. l. 1. §. de offic. deleg. cap. ex literis. & cap. si. at prouisor iste, de quo dictum est, potest mandatum suum expedire sine causa generali suspensione, uel reservatione; ergo eam facere non potest, sed absque speciali non potest exequi mandatum suum, & ideo illa facere potest.* Item effusa suspensio est illaudabilis, ergo rescriptum quod hoc expresse nõ cõcedit, ad iniquum intellectum per interpretationem trahendum non est. *ff. de uulga. sublt. l. ex facto. ff. de re. iur. l. Neratius. in fine. sed dic illud esse de superabundanti. uel quod ibi nec reseruauit nec inhibuerat, & ideo non erant suspensi a collatione illorum beneficiorum, sed mandauerat papa alicui conferri; nam tunc, cum multa possint obijci contra personas ipsorum quibus sunt danda beneficia & contra literas, semper pendente questione, cum non sint suspensi, tenet collatio ab eis facta, ut in præalleg. cap. inter se. & cap. dilecti. secus si alicui contulisset potestatem conferendi, nam tunc uidetur primis abstulisse hanc potestatem. de hoc not. supra de rescript. cap. capitulum.* Item dicunt quidam, quod ille cui data est potestas prouidendi alicui in primo beneficio, quod uacabit in aliqua ecclesia, uel diocesi, uel prouincia, in primo tamen beneficio quod uacauerit post receptionem huiusmodi literarum, & postquam hoc ipsum notificauerit ecclesijs in quibus habet potestatem prouidendi, prouidere debet. *argum. supra de appella. cap. super eo. §. fin. 4. quæst. 1. cap. 1. & si in aliquibus scripserit, in aliquibus non, extunc potest tantum prouidere in primo beneficio, ex quo omnibus ecclesijs hoc notificauerit ubi potestatem prouidendi habet; & si ex medio tempore, quo scripsit, sed*

non perfecit, uacauerit beneficium, non potest de illo prouidere, quia non possunt dici præsentatæ literæ directæ toti diocesi, uel prouinciae, quousque omnibus & singulis fuerint præsentatæ; unde si iudex uellet omittere forte unam ecclesiam, in qua non notificaret potestatem sibi datam in nullo loco posset conferre primum beneficium. Alij dicunt, & ut uidetur melius, quod ex quo recipit literas, statim beneficium primò uacans potest conferre, & si non scribat ecclesijs ubi habet potestatem prouidendi; quia litera non dicit, quod eis scribat, sed quod in eis iudex prouideat. Et plus dicunt quidam, quod si cū uacauerit primum beneficium, non possit illud conferre, quia præuentus fuit ab alijs, tunc prouidebit in secundo, uel tertio, uel ulteriori; quia beneficia latissimè sunt interpretanda, supra de dona. cap. cum dilecti. infra de uerbo. signific. cap. olim. credunt tamen isti, quod promissio literarum huiusmodi iudicis ad omnes ecclesias hoc operatur; quia sic postquam sciuerunt & mandatum est eis pro aliquo scripto in sua ecclesia esse, quod tunc si alij conferunt illud beneficium, patientur poenam decreti. de præben. cap. dilectus. il. 2. sed alij dicunt ei, pro quo scriptum est, obesse; quia ex quo primum beneficium non habebit, ulterius non poterit ei in alio prouideri, si contentus sit poena prædicta. hoc non placet. hæc autem fortius ueræ sunt, quando mandauit sibi prouideri, cum se facultas obtulerit; quia non intelligitur sibi auferri facultas, si ab aliquo præuenitur. [Ipse legatus] ecclesiam de Gero uil. quam legatus concesserat Gu. sed modo eam renunciauerat, ut haberet præbendam sanctæ M. [Supplicabat] & bene. [Attendentes] quasi dicat iste Gu. nullo modo potest dicere, se habere ius ex præsentatione prædicta, quia si Archid. in dicta ecclesia habet ius patronatus iure laico; & sic innuat uel dicat, quod non obstante collatione legati qui non potest concedere ecclesias in quibus laici ius patronatus habet, sua collatio ualere debeat male dicit; quia tunc si quis præsentat duos, sicut hic archid. præsentauit, potior est ab ordinario institutus, & sic secundum hoc potior est H. ab ordinario secundo ad missus, quam G. qui non fuit admissus. Sed si dicat, quod in ipsa ecclesia habet archid. ius patronatus tanquam clericus, certe non secundum hoc habet quicquam iuris prædictus G. cum legatus donationem ipsius ecclesie sibi referuauerit; non ergo tenuit præsentatio facta ab archid. diacono, cum legatus bene poterit sibi reservare ecclesias, quæ sunt de donatione clericorum. [Tanquam laicus] quia ex hereditate patris, uel alterius ad ipsum deuenerat, uel alio modo tantum. [Ecclesiam] de Berouil. [Præsentasset] in alia uacatione antequam legatus eum daret Gu. uel in hac eadem uacatione, scilicet post resignationem Gu. iterum præsentauit eundem G. sed episcopus eum noluit admittere, sed H. admisit; sed prius dictum est uerum, & hoc no. [Statutum]. §. cod. cap. cum autem. & c. quod autem.

S V M M A R I V M.

1 Patroni laici præsentatos si clericus resuraret, & suum institueret, cassatur eius institutio.

CAPITVLVM XXIX.

P Astoralis. [Appellauerit] licet appellationi eius deferendum esset, non tamen in causa hic cassatur quod sit post appellationem; quia sit autoritate iuris, supra eodem titul. capit. cum autem. Item multa impediunt faciendum, & non cassant iam factum. [Posidentis] si tamen omnes præsentatos a laico patrono refutaret & suum institueret, cassaretur eius institutio. supra eodem capitul. consultationibus. & supra capitul. proximo.

S V M M A R I V M.

1 Ecclesia collegiata que dicitur, & quibus signis dignoscatur.

2 Ius spirituale nullum acquiritur per laicam collationem.

3 Titulus nullum ius queritur per insulationem.

Yy 2 CAPI-

CAPITVLVM XXX.

Postulasti. Quod ecclesia sit collegiata, & iura habeant ecclesie collegiatae, satis probatur per priuilegiu, quod constituitur eam collegiatam; sed et si priuilegiu, uel si certa alia ordinatio super hoc non apparet, si constat q. in sui fundatione fuit ordinatum, q. ibi essent tres clerici, uel plures, uel si pro tot fuerit ecclesia dotata, & tunc similiter habebitur ecclesia pro collegiata. x. q. 1. c. 1. de consec. dist. 1. c. nemo. 1. q. 2. c. placuit. ¶ Si autem constat, q. fuit ordinatum in fundatione, quod non censetur iure collegiata, sed presentationem haberet patronus; uel si fuit ordinatum, q. tantum unus, uel duo clerici essent ibi, tunc non censetur iure collegiata, & sic loquitur. 16. q. 6. c. pie. & c. seq. & in hoc tit. quasi per totu. ¶ Item si postea contingat de incollegiata fieri multos clericos, tamen non erunt ut collegium, nisi patronus consentiat, & omnes alij qui laudantur de mutatione status eius. argu. 16. q. 3. cap. monasterium. cap. rationis. & cap. si quis uult. ¶ Item si in collegiata non remaneat nisi unus clericus, tamen iura collegiatae ecclesie habebit; ita quod si postea ad pinguiorem fortunam deuenierit, in omnibus iure collegiatae ecclesie utatur, & etiam interim q. uno mortuo clerico eiusdem ecclesie, episcopus qui eligeret non nomine suo, sed nomine ecclesie, eligit argu. 65. dist. in cap. si forte. si autem non apparet qualiter ecclesia fuerit instituta, scilicet ut sit collegiata, uel alio modo, tunc si clerici sunt in possessione quod faciant sicut clerici collegiatae ecclesie, clerici defendentur in hac possessione, etiam si patronus est in quasi possessione quod in ea faciat sicut in ecclesia non collegiata, defendetur in possessione sua quousque aliud probetur. s. de insti. c. cum uenisset. fatemur tamen, quod episcopi & alij clerici possunt habere & electiones & collationes praebendarum, & dignitatum etiam in ecclesiis collegiatis, quia sic constitutum fuit a principio. s. de consue. c. cum dilect. j. de uerbo. signi. cap. abbate. ¶ Idem etiam credimus de laicis, sed tamen per collationem laicalem nullum ius spirituale habebunt inuestiti ab eis, nec per illam inuestitura habebunt aliquid ius in collegio, quousque per episcopum uel alium clericum iura spiritualia, & canonica acquiruntur. arg. 63. dist. cap. in synodo. & de hoc not. de elect. c. q. sunt. ¶ Titulos per huiusmodi titulationem nullum ius quaeritur titulato; quod si quaeretur, necesse esset consentire patronum, ut not. s. de fi. presby. cap. propositum fuit. Vel dic huic titulato quaeritur ius, & est uere canonicus, & tamen non habebit redditus, nisi quando placuerit electoribus, & est hoc contra ius propter consuetudinem approbatam. si. s. de consti. c. si. s. de maio. & obed. c. statumimus. [Electio] hic ponit duas questiones. Prima est, utrum electio titulandorum spectet ad rectorem ecclesie, uel ad patronum; & huic questioni non respondet expressè. Secunda est, si ecclesiam uacare contigerit rectore, utrum patronus huiusmodi titulatis postpositis possit alium praesentare; & huic respondet expressè, q. potest alium praesentare, nec sit ei praedictum, & sic et tacite primæ respondet, ex quo patrono non sit praedictum potest alio titulare praetatus. argu. de fi. pre. c. propositum fuit. s. de offic. ui. cap. ad hoc. 7. q. 1. c. aliud. aliud autem dicunt quidam, si episcopus esset patronus. 16. q. 5. cap. si quis. [Praedictum generatur] quin eos possit remouere post mortem intitulantis, cum ad patronum spectet non solum praetatum, sed alios etiam ministros praesentare. 69. dist. in cap. principali. 18. q. 2. cap. Eleuterius. 16. q. 5. c. si quis. & 7. cap. decernimus. in Auth. de sanctis. episco. 9. si quis oratorium. s. de fi. pre. cap. ex transmissa. Vel dic, ut not. in gloss. illa hic posita. ¶ Assensu idem intelligi, ut si eius assensus interuenisset; quia si aliud diceretur, aperiretur quia uacaturus, contra id quod est. s. de conc. praeb. c. 2. Vel dic, quod bene posset induci per consuetudinem, ubi est consuetudo quod huiusmodi intitulati

fuerint sine malitia uacaturus, q. patronus si requireret de eis tantum praesentare deberet, sicut de consuetudine inducitur q. de certa ecclesia eligitur. s. de consue. c. cum dilect. j. de ueris. c. abbate.

CAPITVLVM XIII.

Transmissa. [Concessissent] etiam & male, cum ad patronos non concessio, sed presentatio pertineat [Appellationem] hac appellatio fuit iniusta [Presentatum] scilicet R.

De censibus, exactionibus, & procuracionibus.

R V B R I C A XXXIX.

S V M M A R I V M.

- 1 Mansus quid significet.
- 2 Fundus ecclesie liber esset debet ad omni censu, & tributo.
- 1 Ancitum. [Mansus] mansus proprie secundum uulgare Italia dicitur tantum terra, quod sufficeret duobus bobus, & tu dic hic appellari mansum dotem constitutam pro sustentatione clericorum & alijs necessarijs ecclesie. de consec. dist. 1. c. nemo. quam tamen dicunt qui dam autoritate episcopi posse fieri tributariam. ar. s. tit. prox. c. praeterea. & non aliter. [Servitio] de nouo posito & etiam antiquitus fundatores ecclesiarum consueverunt aliquem censum de fundo pro dote assignato recipere, illum remittere debebunt, ut hic. ar. x. q. 1. c. 1. & se. si non remittet uel de nouo imponet, pro remisso habetur, & pro non imposito, ut x. q. 1. c. 1. C. de leg. l. non dubium. Sed si alij eadem terra esset tributaria, non erit libera tributo. 16. q. 1. c. si quis laicus. ff. de pac. l. inter. sed ecclesia non debet eam recipere, imo potius ab ecclesia aedificatione cessare. [Eis] scilicet ecclesijs. 23. q. 3. c. secundum canonicam. [Senioribus] id est dominis etiam temporalibus.

S V M M A R I V M.

- 1 Censu an semper sit probatio plene subiectionis.
- 1 Omnis anima. [Et uos] hoc dictum est laicis. 11. q. 1. c. magnum. s. de ma. & obe. c. solite. uel etiam comprehendit clericos quo ad exteriora. 23. q. 7. c. tributum. uel praecipit, quod sint subiecti ecclesiasticis prelatis. 23. dist. c. quamquam. [Probatio] quo ad aliud: censu autem non semper est probatio plene subiectionis. j. de priu. cap. recepinus. s. de reli. domi. cap. cum uenerabilis.

S V M M A R I V M.

- 1 Nouus census, uel consuetudo noua non potest in ecclesia poni absque consensu episcopi.

CAPITVLVM III.

Scientes. [Imponere] uel quod sacerdos haberet in monasterio, uel monasterium in sacerdote, uel q. alij haberet in monasterio. [Permittas] est enim ad hoc episcopi consensus necessarius. s. de praeb. c. auaritia. & c. de mona.

S V M M A R I V M.

- 1 Ceci defendendi sunt per ecclesiam.
- 1 Icer. [Ad collectas] personales, secus de realibus [Cecitas] No. decos defendendos per ecclesiam. 88. dist. c. desolatis.

S V M M A R I V M.

- 1 Obligationes quamuis tempore non acquirantur, seruimus tamen licet non habeant causam continuam quaeruntur tempore.

CAP.

CAPITVLVM V.

Pervenit. [Ignorante] hoc c. loquitur, quando petens censum non est in possessione, alias quousque succumberet in proprietate, defenderetur in possessione ne census. s. ut lit. pen. cap. a memoria. & cap. laudabile. s. de causa pos. cap. cum ecclesia. & quando agit petitorio, & non possessorio. [Ignorantia] id est cuius causa ignoratur, & etiam ignoratur utrum debeatur, quia si certum esset deberi censum, licet nulla causa subesset, tamen si soli deberet. j. eod. c. quanto. & not. quod licet obligationes non querantur tempore. ff. de ac. & obli. l. obligatum. s. placet. tamen servitia & servitutes etiam si non habeant continuam causam, bene queruntur tempore. C. de ser. l. 1. & 2. ff. de aqua plu. arc. l. ult. C. de agri. & cens. l. libus. 18. q. ult. c. servitium. & dicunt quidam, quod necesse habet allegare causam, & sufficit probare tempus. arg. ff. de usur. c. cum in rem. uer. dicunt. q. nec etiam causam assignare tenetur.

SUMMARIUM.

1 Procura non soluitur subditi an sine cogendi & per quem.

CAPITVLVM VI.

Cum apostolus. [Contenti] & si excedant hunc numerum subditi. Sol. alij possunt sua autoritate prohibere, uel denegare. ff. de aqua quoti. l. 1. s. Trebatius. x. q. 3. c. cognouimus. 63. dist. c. q. a. & si propter hoc excoicentur, non tenet. j. de excess. prel. c. cum ad quorundam. sed securius est, q. penes superiorem deponant querelam. [Charitatem] non ergo inuiti sunt cogendi per episcopum qui exigit, sed superior facilius esse debet in cogendo. Sed nunquid archiepiscopus poterit cogere subditos suffraganeorum suorum, si ipsis suffraganeis, non archiepiscopo qui non potest petere, negant auxilium? uidetur q. sic, quia ex quo ius habet episcopus utendi, ut hic, ergo denegantes per superiorem ad id cogi possunt. Sed hoc fateor uerum esse per iudicem ordinarium clericorum, qui solus est Papa, quando conveniuntur ab episcopo, non autem per archiepiscopum qui eorum iudex non est. s. de of. or. c. pastora. quidam tamen dicunt & uidetur bene & probabiliter, q. et ipse episcopus poterit eos cogere ad soluendum auxilium. Nec hoc uerbum, cum charitate contradicit; quia in ueritate clericis suis debet ostendere necessitates suas precibus, & conuentionibus apud eos instare q. matri ecclesie subueniant; & si noluerint precibus acquiescere, possunt addere coactionem, debet enim simul adesse charitas & coactio. 45. dist. c. licet. x. q. 3. c. cauendum. ar. ad hoc; quia fructus ecclesiarum potest pro suis necessitatibus accipere. s. de concess. prel. c. cum nostris, & de insti. c. cum uenissent. ut ecc. bene. c. ut nostrum. tamen hoc non debet sine consilio capituli sui & etiam ipsorum clericorum. arg. s. de his quz fi. a prela. sine consen. cap. c. per totum.

SUMMARIUM.

1 Censum ecclesie an & quando imponi & augeri possit.

CAPITVLVM VII.

Prohibemus. [Nec ueteres] propter ubertatem fructuum, sed si noua parochia uel noua diuitia ei accedunt, dicunt censum augendum. arg. ff. de usufr. l. item si fundi. s. de preben. c. avaritia. j. eo. c. quanto. Item licet episcopi pro se non possint imponere censum, pro alijs possunt. j. eo. c. cum clerici.

CAPITVLVM VIII.

Praterea. [Illusione] id est fraude. [audiendi] agendo petitorio, sed si possessorio agitur, condemnabitur ad soluendum censum quousque alius constet; ut eadem hac decre. innuit. & not. j. eo. c. significauit.

CAPITVLVM IX.

Ecclésijs. [Eripiunt]. s. quia de facto eas occupabant laici, & eorum possessiones usufructuabant; uel laici ius patronatus, quod in ecclesijs habebant, donantur episcopo. [Imponuntur] siue de iure siue de consuetudine approbata.

SUMMARIUM.

1 Noua pedagia an & a quibus sine peccato imponi possint.

CAPITVLVM X.

In nouamus. [Regum] quz autem consue. memoria excedente habita sunt conseruabuntur. j. de uerb. sign. cap. super quibusdam. s. 1. Item a regibus possunt poni de nouo cum in eis plenam habeant iurisdictionem, uerum tamen peccant, si hoc faciant sine causa.

CAPITVLVM XI.

Cum clerici. [Remouere] & census post mortem statuentis non soluetur, ut not. s. eod. ca. scientes. & c. praterea.

CAPITVLVM XII.

Ea quz. [Id] scilicet remissionem predictorum, uel archidiacono.

SUMMARIUM.

1 Iuramentum in preiudicium ecclesie non est seruandum.

2 Vis non est facienda etiam malo possessori.

3 Appellatio non debet alicui auferre possessionem suam.

CAPITVLVM XIII.

Significauit. [Interdixit] non fuit bene preceptum, p. quod monachi possessionem amittebant. ↑ Vel dic. quod licitum fuit preceptum, non enim monachi predictum censum recipiendum possidebant; quia tempore predecessoris non receperant animo querendi ius; uel clam possidebant, scilicet ignorante episcopo cuius auctoritate census constituendus erat, & non auctoritate inferiorum prelatorum. s. eo. c. scientes. & c. praterea. s. de preb. c. avaritia. Et si clam uel ignorante episcopo censum recipiebant, non erat ibi patientia episcopi, que necessaria est ad possessionem querendam; cum ergo esset in possessione tantum recipiendi a sacerdote, non ab ecclesia, mortuo sacerdote, uel etiam uiuo ecclesiam conuenire non poterit, tanquam sit spoliatus; nec successores monachis, tanquam existentibus in possessione census, soluet, cum ecclesiam non potuerit obligare nisi legitimis modis. ff. quod ui aut clam. l. prohibere. s. non tantum. hoc non placet, quia satis credimus posse queri possessiones per solutionem sacerdotis, ut s. de cap. mo. c. 2. Vel hec non fuit intentio episcopi precipientis quod non solueret censum; quia iur. nō erat seruandum in iudiciū ecclesie, & non auferet ei si alio iure iuuare non posset. Vel potes dicere, quod ubi quis fecit aliquem in possessione iniuste & mala fide, potest denegare redditus solitos etiam si iurauit; cum iuramentum prestitum in lesionē ecclesie non sit seruandum. s. de iureiur. c. peruenit. ↑ Et quod iudex precipit illud solui quousque cognoscat, & propter ignorantia facti, esto, tamen quod episcopus bene sciebat hunc censum non deberi de iure, bene precipit ut decetero nō solueretur. sed si precipere quod possessionem rei corporalis, quam alius tenet, uiolenter auferret, malum preceptum esset; quia etiam uiolento & malo possessori non est uis facienda. 3. q. 2. s. ult. & eodem modo si ille qui cōsueuit recipere censum, cū uiolentia uellet accipere, forte armis, sibi resistendum non esset, sed de iure tantū agendum. s. de offi. deleg. c. si quando. licet alij contradicunt. Si autem esset bonz fidei possessor ille qui recipiebat censum, tunc sacerdos qui in ueritate non debebat censum, soluere debet; quia sicut non est licitum aliquem spoliare aliqua re, sic nec possessione. Cunde ui. l. si quis in. ↑ Sed quares, quomō ager possessor bonz fidei hunc sacerdotem, quia non soluit censum, & loquitur in eo casu quādo nec solutio nec iuramentū apparebat super censum? Rñ. si sacerdos intendebat eum spoliare super possessione, ager interdicto unde ui, uel conditione ex decr. s. de electio. c. querelam. si uerō non intendebat spoliare possessionem, sed tantum in census solutione cessabat, tunc ager interdicto ut possideris; q. a sic molestabat eū nō soluēdo censum suo tpe. ar. ff. uti poss. l. si duo. s. fi. & sic et agendū

Yy 3 est con-

est contra illum qui eligit uel instituit aliquem in ecclesia, in qua ad me pertinet electio, uel institutio; & eodem modo contra clericum electum uel institutum, quia ipsi sunt qui mihi turbant possessionem meam. ff. si ser. uen. l. si quis diu. ¶ Iste autem sacerdos, si episcopus præcipiat ei quod censum non solueret bonæ fidei possessori, debet appellare; quia iniustum est præceptum. & idem uidetur dicendum, quando episcopus præcipit alicui de sua diocesi, quod præstet obedientiam, uel quod recipiat aliquem ad uisitationem, uel præstet aliqua alia ad quæ ius eum dicit teneri, si subditus appellet ab hoc episcopo, dicit se ab his liberum uel privilegium, uel præscriptionem, uel alio modo, si episcopus eum excommunicat post huiusmodi appellationem sine aliqua causæ cognitione, tamen teneret excommunicationem, dummodo uerum sit quod non sit liber; quia quod petit episcopus notorium iuris est, & ideo non requiritur ibi ordo iuris. Sed secus est, si hoc peteret a clerico qui non esset de sua diocesi, uel alias si a clerico suæ diocesis peteret ea quæ non conceduntur a iure; nam tunc si sine causæ cognitione eum excommunicaret, non teneret excommunicatio, etiam si in ueritate teneretur; quia grauamen secutum facit quod per appellationem negotium est delatum ad audientiam superioris. §. de ap. c. ad audientiam. secus autem est in alio casu; quia in notorijs falsis non ualet app. c. proposuit. ¶ Aliqui tamen contradicunt dicentes quod semper etiam post appellationem teneret sententia excommunicationis, & sine causæ cognitione, dummodo non sit uera causa appellationis interposita, & maxime in eo qui possidet censum qui sibi denegatur. hoc enim etiam post appellationem & etiam sine causæ cognitione excommunicabit denegantem censum, & sic de fendis possessionem suam; appellatio enim non debet alicui auferre possessionem suam. ¶ Sed quid si abbas excommunicat hunc sacerdotem si non dat censum, & episcopus eum excommunicat, si dat? Resp. appellet sacerdos, & nunquam obliget ecclesiam, nisi probabilem & manifestam credulitatem habuerit quod debet soluere. arg. j. de sent. excom. c. inquisitioni.

S V M M A R I V M.

Abbas in causa communi sibi & alijs posse esse procurator.

CAPITVLVM XIII.

Sopite. [Procuracionibus] Not. in causa communi sibi & alijs posse esse procuratorem abbatem. ¶ Exhibitas sine hac probatione sufficiebat ei ius commune, uel etiam generalis consuetudo quæ extendenda erat ad ecclesiam similis conditionis cum non esset contra ius commune in eo quod petit procuracionem quando uisitat in casibus concessis, repete quæ diximus. §. de præscr. c. cum ex off. §. de off. ordi. c. ult. [Communi] x. q. 1. c. decernimus. c. episcopum. c. placuit [communi] 18. q. 2. c. luminoso. contra. Solu. illud loquitur exempto [communi] in hoc erat ius commune, ut sicut alij faciebatur, ita isti. j. eo. c. superius commune est, quod negligente episcopo uisitet archiepiscopus, uel ius cōe est, quod uisitet simpliciter. j. e. c. f.

CAPITVLVM XV.

Grauis. [Fideiussoria] quæ fideiussio non tenet, cum non tenerit principale. C. de leg. 1. non dubium. j. de dona. post diuor. restit. c. significauit. & c. & si necesse. C. de sacrosan. eccl. l. sancimus. & l. nemini. C. de condic. sine causa. l. adminiculo.

S V M M A R I V M.

Liberalitas ad temperantiā reducenda est, si ex ea oritur grauior.

CAPITVLVM XVI.

Quento. [De fundatoris] hic iuste potuit censum cōstitueri. 18. q. 2. c. Eleuterius. ideo non absoluent ab eo [liberaliter] & nihil habebat ab alio monasterio, uel temporale, uel spirituale, quare hanc procuracionem præstaret; debita tamen est, ex quo constituta est, licet liberaliter. ¶ Quæ pro una not. liberalitates ad temperantiā reducendas, si de eis oritur grauior. j. eod. c. ex

parte. §. de deci. c. suggestum. forte secus esset, si ex pacto aliquo dato uel recepto id promississent, uel etiā si ex gratia fuerit instituta hæc procuratio; tamen non deberet negari etiam quin in superexcrecentibus fructibus fiat, nisi specialis sit indulgentia super hoc, & hoc innuit uerbū quod sequitur, indulgemus.

CAPITVLVM XVII.

Cum instātia. [Se indebite]. s. ultra facultates ecclesiæ. 10. q. 3. c. illud. & tenuis prima extraordinario auxilio iuuatur. C. no. uet. l. 1. r. & 2. ar. 2. q. 2. c. placuit. in Auth. de man. prin. §. sit tibi quoque. ff. de offi. præsi. l. illicitas. [Restauretur] cessis sibi actionibus a legato, uel melius condicione ex hac decr.

S V M M A R I V M.

Omnes id seruare tenentur quod a maiori parte hominum seruatur.

CAPITVLVM XVIII.

Ex parte. [Vota] erant enim uota, quod singulis annis solueret certas mensuras grani, uel uini; si autē uoto non teneretur, non cogentur soluere certā mensuram, uel etiam sine mensura [non cōstet] quia si de mensura parentum constaret, non requireretur alia probatio; quia non præsumeretur quod ad aliam mensuram uoluerit obligare heredem [habitatores] omnes communitate, uel maior pars. ¶ Ad eadem jno. quod maior pars hominum seruat, omnes debere seruare, 100. dist. c. contra morem. §. de cap. mo. c. cum dilect. Item ar. qm dubijs seruatur consuetudo uiciorum. §. de consue. c. cum olim. ff. de leg. 1. l. si seruus plurium. §. ult. & non est hoc tantum propter consuetudinem, sed quia ille qui promissit primò, ex quo de nulla mensura mentionem fecit, præsumitur intellexisse de communi mensura [Cogendi] licet nulli fiat hæc promissio, uel potius uotum, tamen uotens obligatur, ut hic. & ff. de pol. l. pactum. in prin. §. de uot. c. licet magna. & in multis alijs. c. eiusdem tit. hac ratione uidetur, quod si aliquis promittat intrare in aliquod monasterium, licet tale uotum sit simplex uel de futuro, tamen monasterium condicione ex hac decreta. potest agere contra uotentem, ut intret monasterium [ne tanquam]. C. de bon. quæ libe. l. 3.

S V M M A R I V M.

1. Finium alicuius episcopi parus mentio quando in aliqua scriptura publica habetur, et standum est, donec probetur contrarium; licet scriptura principaliter facta sit ob aliud & in nr. 5.
2. Instrumentum quando dicitur falsum, nisi probetur falsum, remanet in suo robore.
3. Instrumentum quamuis dixerit aliquis falsum, & succubuerit, tamen adhuc potest dicere illud non ualere propter defectum solennitatis.
4. Minister imo ipsa ecclesia, quando minister male agit, potest puniri.
5. Instrumentorum probatio plus est, quam confessio.

CAPITVLVM XIX.

Cum olim ecclesia. Iste ecclesiæ pertinebant ad abbatem sancti Io. ita quod in eis temporalia colligebat, & ad prius usus tenebat; & ideo pro eis respondet, aliter ipsæ ecclesiæ per se respondent. & no. §. de refer. c. edoceri [per alia] forte per testes, uel per ius commune, uel alio modo. [In instrumentis] hæc instrumenta inducebat episcopus, & forte erant talia instrumenta, quæ per unum annum tenebatur integre iura episcopalia soluere, per alium aliqua soluere tenebatur, sed non omnia, contra hæc instrumenta obiicit abbas defectum talis solennitatis, cuius completio ex eius ratihabitione pendebat, scilicet ista instrumenta non debere sibi obesse; quia non interuenit consensus capituli sui; & ideo ratum sibi præiudicat hæc exceptio, ut etiam si instrumenta pro eo faciant, sibi nihil prosint; secus autem esset, si obiiceret defectum solennitatis, quæ compleri posset per patrem episcopi, quia in hoc casu, si uerum non esset, uel de uerū, si non

si non episcopus illas sollemnitates complere uellet, per hoc abbas non uidetur renunciare instrumentis. ¶ Item dicitur quando dicit instrumentum falsum, nisi probet, remanet instrumentum in suo robore, nec tamen per appositionem falsitatis uidetur renunciare iuri, quod sibi ex illo instrumento competeat, nec illud petere impeditur, dum tamen modo consentiat id esse uerum; nam comperta ueritate scilicet quod instrumentum non sit falsum, cedit error ueritati. s. di. c. ueritate, nisi perseveret in dicendo falsum esset; quia tunc post finem latam, quod non esset falsum, nihil ex eo petere posset, quia faceret contra conscientiam. s. de prescri. c. quoniam omne. & licet pbeur per uerbum quod sequitur nullatenus approbavit abbas, iste enim abbas, ut dicitur in registro, semper dicebat quod hæc compositio obtenta erat per metum Regum, nec tamen reprobamus quod supradictum est. ¶ Item no. q. licet aliquis dixerit instrumentum falsum, & succubuerit, tamen adhuc potest dicere illud non ualere propter defectum sollemnitatum. ff. de pet. har. l. Lucius. Item & si dixerit instrumenta defecere sollemnitatibus, tamen potest petere legatum ex eo instrumento. ff. de pet. har. l. postquam. secus autem si falsum uel inofficiosum dixisset. ¶ Deductiones in instrumento compositionis continebantur, quod decimarum ultimæ integre persolueretur episcopo; sed de eis in certis casibus deberet monasterio aliquid impendere. Vel episcopus debebat accipere quartam decimarum ab illis ecclesijs, & de ea debebat aliquid dare monasterio; nam si instrumentum compositionis diceret, quod episcopus tantum duas partes decimarum uel aliam partem sibi reciperet, tunc non fuisset monasterium condemnatum ad plenam solutionem decimarum, quia sibi non debebantur; nã licet compositio non debeat prodesse abbati, quia impugnauit, non tamen debet dare episcopo quod sibi non debetur. ¶ Sed dices forte, imo debebat de iure cõi; quia ecclesiæ in diocesi sua sunt sitæ, sed certe hoc non prodest episcopo, cum recessum sit a iure cõi per compositionem, quæ non improbat. ¶ Faciemus tamen quod si episcopus respondisset abbati, quando dicebat compositionem non ualere, & ego ratum habeo. quod tunc standum esset iuri cõi, quia communi uoluntati recessum esset a compositione; nam bene uidetur dicendum, quod pro abbate nihil sit iudicandum, sed nec pro episcopo est ferenda iniusta sententia. ¶ Unde dico, quod si instrumentum, quod quis impugnat, contineret quod T. debet mihi centum sub conditione, non adiudicabit mihi illa pure, sed sub conditione; quia non debentur ante conditionem existentem, imo plus dicimus, quod si in diem debentur, non condemnaret nisi post diem præmissa ratione; quia nunquam ferenda est iniusta sententia pro aliqua partium, licet aduersarius iniuste improbet contractum, sed pro improbante nihil sententiam dum est. ¶ Sed nunquid salua conscientia poterit iste episcopus tenere integras decimas nulla facta deductione? Resp. licet tutius sit, quod soluatur, quia tamen iniuste obnuuit in causa, & quia bene potest minister ecclesiæ quandoque puniri, imo ipsa ecclesia quando minister male agit. 6. q. 4. c. placuit dicimus, quod sine peccato tenere potest, quouique abbas per in integrum restitutionem, uel alio modo sibi prouideat impugnare. ¶ 3. q. 2. c. q. præposita. 17. q. 4. c. sunt.

¶ Impugnare in registro continetur, quod impugnabat instrumenta ex ea causa, quia dicebat ea per metum Regum extorta, & in isto suo dicto perseverauit abbas usque ad sententiam, & ideo iudex in sententia sibi noluit adiudicare aliquam deductionem, licet sibi per instrumenta competere. ar. s. de test. ca. præsentium, quia cum illæ deductiones essent secundum eum contrarias nec cõpetere abbati nisi per instrumenta quæ falsa & per metum extorta dicebat, con-

tra conscientiam faceret, si illa deduceret; & iudex male faceret, si sibi mandaret, quod contra conscientiam faceret. Si autem non diceret instrumenta falsa, sed contenderet, licet male, illa non debere sibi præiudicare de iure, tunc non obstante tali impugnatione iudex ferret sententiam pro impugnatione. Si autem ante sententiam uelit desistere ab impugnatione instrumenti, sibi licet, nec exigitur tunc alia probatio quod probet contra suam confessionem, cum aduersarius qui induxit instrumenta, nihil possit dicere contra illa, nec probatione super hoc aduersarium aggravare. Si uero aduersarius non induxisset instrumenta, sed primo motu diceret in iudicio illa falsa, postea, ex illis instrumentis nihil petere potest, nisi probeatur illa ut alias no. uera; post sententiam autem puta si instrumenta, quæ quis falsa dicebat, iudicentur uera, non prohibetur ille qui dixerat ea falsa per ea aliquid petere. s. de iureiur. c. mulieri. nã ueritate &c. di. 8. c. ueritatem. ¶ Quidam tamen dicunt, quod si episcopus non iuraretur alio iure, nisi eo quod continebatur in instrumento, in quo precipiebatur fieri ei deductiones, quod sicut episcopo adiudicandæ sunt quartæ decimarum, sic abbati adiudicandæ essent deductiones; quia eadẽ res &c. 12. q. 2. c. quia. sed hic non iuratur tantum illo instrumento sed etiam iure cõi. s. quia ecclesia erat in sua diocesi sita, sic patet p. finem huius decreti. sed prius dictum melius probatur ex hac decreti. ¶ Tunc no. scripturam fidem facere in eo negotio super quo principaliter non est facta, puta super finibus episcopatus cum esset priuilegium. C. de contrah. stip. l. optimam. C. de lib. causa. l. cum aliquis. [instrumenta] instrumenta. n. hæc continebantur quomodo episcopus has ecclesias cessit monasterio prædicto, per quod satis conuincitur abbas quod ille ecclesiæ essent in sua diocesi. Si enim ab illo episcopo ecclesias & ius episcopale in eis receperat, non poterat negare illas ecclesias in sua diocesi sitas quauis forte posset dicere se non ad hoc recepisse priuilegium, quod ab eo ius episcopale haberet, sed ab alio habebat; ab eo hoc ideo impetravit, quod non petendi frontem non haberet. ar. C. de exce. l. si quidem. ff. de probat. l. cum deinde bito. sed protestari hic debet, ut in l. si quidem. alioquin sicut pro se, ita contra se, admittere teneretur. ¶ Sed quare non fuerit abbati adiudicata epalia? Resp. licet uerum esset priuilegium, tamen, quia non affuit assensus eorum qui adesse debuerunt, non potest præiudicare ecclesiæ. hoc non placet. Vel ideo non fuerit sibi adiudicata iura epalia, quia non fuerit sibi data p. priuilegium, de quo hic fit mentio; per illam uerba, quæ ibi continebantur. s. quia concedebat sibi ecclesiam, ut hic dicitur, non ius episcopale concedere intellegebatur, sed tantum temporale quod in ea habebat, uel in proprios usus eam concedebat. s. de do. c. passio. hoc autem instrumentum, de quo hic mentionem facit, nullatenus, reprobatur, sed instrumenta compositionis tantum; nam si alias per partem episcopi fuisset probatum falsum esse instrumentum, non probaretur per illud quod ecclesia, de qua in priuilegio dicebatur, esset in diocesi huius episcopi, cum reprobatum instrumentum nihil ex eo probetur, & totum carere debeat uigore. 9. di. c. si ad 3. q. 9. ca. puta. licet enim produciens non possit dicere falsum instrumentum, uel contra aliquid quod in instrumento continetur, ut hic, & not. s. de exce. c. cum uenerabilis. tamen si aduersarius probet falsum, etiam aduersario non nocet; quando enim per aduersarium habeo quod per me habere non possum. si. C. de temp. in inter. l. petendæ. Sed dices, nonne eo ipso quod produxit instrumentum nei priuilegium, uidetur confessus esse omnia iura quæ in eo continentur? & sic non potest contra ea dicere sicut nec contra confessionem suam tacitam uel expressam, etiam si priuilegium pronunciaretur falsum. Respon. ut not. in decre. prælle.

conf. 34. incip. in hac causa. col. fin. & adde q. consil. Pe. de Anch. sub. nu. 208. alle habetur etiam inter cõ filia Car. sub nu. 29. & quora in cõ lū. pe. in fin.

6 p[re]alle. cum venerabilis. ¶ Item no. quod licet contra confessionem suam quis admittatur ad probandum contrarium. C. de iur. & fac. ign. l. error. & in summa. C. de cōf. tamen contra instrumenta quæ produxit non admittitur, nec mirum; quia plus est probatio instrumentorum, quam confessio. ¶ Item cum quis induxit instrumentum ad probandum aliquem articulum, quomodo postea admittitur ad probandum contra? cum contraria allegans non sit audiendus, sed dux probationes contrariæ sibi inuicem fidem derogant. C. de proba. l. diuersæ. & etiā quia plus est confessionem tacitam habere & probationem instrumenti, quam confessionem tantum.

S V M M A R I V M.

1 Res quando est in obligatione & condemnatione, libellus procedit ad rem ipsam; sed quando non est in obligatione, & res petiuit, lacerandus est.

C A P I T V L V M XX.

1 O Lim causam. [Ad Papien.] & bene, quia erat in obligatione, quamuis si non inueniantur, possit de alia pecunia satisfieri, sic etiam quando agitur ex empto ad rem uenditam, nam bene agitur, quia res in obligatione est. ff. de act. empt. l. ex empto. j. respon. & in cōdemnatione, sed liberatur satisfaciendo de interesse. ff. de act. empt. l. j. si autem non esset in obligatione, sicut si agatur. l. Aquil. ad rescindendum domos destructas, quia inpetit peti, cum solum interesse in petitione & oblig. sit, lacerandus est libellus [protestatus] idem esset si protestatus non esset, quia protestatio interrumpit prescriptionem, nisi in casibus. s. de off. or. c. past. in fi. C. de an. exce. l. hoc amplius [eisdem] uidetur q. si hoc probatum esset. 70. an. ante soluti essent Lucen. tamen possent exigi Papi. ar. ff. de usufr. l. quia qui. ff. de p[ro]c. l. si quis seruum. ar. contra. ff. quemad. ser. am. l. si communem. s. j. & l. si quis alia. [De cōlatione]. i. quia monet a Papi. non inueniebatur. [Papi.] non solum petitionem esse faciendam ad rem, quæ est in petitione & obligatione, sed etiam ad cōdemnationem, quamuis soluendo interesse liberetur. ar. ff. de act. empt. l. ex empto. respon. j. [Papi.] ar. ad ueterem mensuram solutionem faciendam. s. de iureiur. c. quanto. ff. si cert. pet. l. 3. ar. contra 32. q. 4. l. qui ignorat. ff. de contrahen. empt. l. imperatores. ¶ Pap. hoc costabat, nec in dubiū uertebatur, q. episcopus uel ex constitutione uel prescriptione præcedente solutionem Lucen. debebat pro cathedralico recipere. 6. denarios Pa. Vel dic, q. si sufficit episcopo si computatis omnibus annis quibus receperit Lucen. per Pap. compleuit tempus prescriptionis. l. 40. an. ar. ff. de usufr. l. quia qui. sed ex hac decr. uidetur colligi, licet Lucen. soluerit pro Papi. si tamen non soluit ipsos Lucen. 40. an. non cogetur soluere Pap. & est mirabile q. solutio eiusdem rei pro utraque parte prescriptionem inducit. s. pro episcopo q. præscribit Pap. sed finita prescriptione episcopi de Pap. etiam lapsu unius solius anni plebs præscriberet, ut non cogatur soluere Pap. sed Lucen.

S V M M A R I V M.

1 Episcopus quantuncunque generaliter eximat ecclesiam, Cathedralicum tamen, iurisdictionem, procuracionem, & uisitationem resinet.

C A P I T V L V M XXI.

1 C Vm venerabilis. ¶ Imponeret] quantumque enim generaliter ecclesiam eximat episcopus, cathedralicum retinet & iurisdictionem, & procuracionem, & uisitationem. 16. q. 2. c. 1. s. de do. c. past. nisi exemptio confirmaretur auctoritate papæ. ar. s. de re. do. ut epo sint subie. c. constitutus. & s. de his q. fia. p[ro]c. pastoralis. non. n. p[ro]t. a se suā iurisdōnem in totū reicere. ar. s. de fo. cōper. c. si dili. ar. s. de renū. c. admonet. C. de bo. que libe. l. 4. [Episcopal] quia ius episcopale non intelligitur remitti, licet omne seruitium remittatur. [De communi] & ita apparet, q. per prædictum pactum, nō tollitur ei aliquid de iure episcopali. arg. s. de do. pasto. ubi no. [De communi] & est

quia remissio illa seruitiorum non trahitur ad iura & seruitia quæ communi iure debent omnes ecclesie, sed ad seruitia quæ quotidie & de nouo imponuntur [Procuraciones] & alia iura episcopalia.

C A P I T V L V M XXII.

S Vper eo. [Provinciis] repete quæ diximus supra, de consue. c. cum olim. & de off. arc. c. fi.

S V M M A R I V M.

Procuratio quando, & in quibus peti possit.

C A P I T V L V M XXIII.

1 P Rocuraciones. [Procuracionum] etiam de his quæ consunt in uictualibus; nam si uelit accipere uestes, uel si equi moriantur, & uelit alios emere, uel etiam expensas uelit recuperare, quas fecit in eundo ad locum quem uisitaturus est, uel in alia consimili causa. Hæc omnia petet ultra cōputationē itarū procuracionē ad dies.

S V M M A R I V M.

Appellatio extrajudicialium quando sit censenda iusta. & in nu. 2.

3 Non debet quis per negationem uel prohibitionem uel appellacionem unquam dimittere uia iure suo.

4 Episcopo quando liceat materialibus armis possessionem suam defendere.

5 Non ualeat quod sit a delegatis, nisi probata delegatio.

6 Consuetudo & pactum archiepiscopi & suffraganei impedire non potest non solum procuracionem, sed nec eius uisitationem.

C A P I T V L V M XXIII.

1 V Euerabili. [Procuracionibus] quia saepe occurrunt, quæstiones exemptionis oriri occasione denegatarum uisitationum, & procuracionum, uel alia cōsimili, & ideo de hac materia supposito themate plenius tractemus. Episcopus Eduen. accessit ad monasterium sancti M. in sua diocesi situm mandans abbati & cōuentui q. pararent se; quia monasterio illi nolebat impendere officium uisitationis, & pararent etiam procuracionem ratione uisitationis debiram. Cui abbas respondit, q. nullo modo se pararet nec ad uisitationem, nec ad procuracionem, quia exempti erant quo ad hoc a iurisdictione episcopi Eduen. & appellauit ad sedem apostolicam si in aliquo modo hac occasione grauaret, & adiecit abbas; quia coram eo uolebat probare exemptionem prædictam, uel coram papa si episcopo placeret, sed episcopus non obstantibus prædictis excommunicauit abbatem, & interdixit conuerti; modo uenit abbas & aggreditur contra ipsum de iniusta excommunicatione, uel potius nulla, & petit absolui ad cautelam. Pro se autem induxit abbas, quia uidetur q. excommunicatio sit nulla, quia lata post appellacionem ex legitima causa interpositam, quod sufficit etiam si non est uerum. Item quia lata est sine causæ cognitione. s. de appe. c. ad audientiam. & c. dilectis. & maxime cum causam episcopo obtulit ex abundanti se probaturū exemptionē. s. de app. c. interposita. Item dicit abbas episcopum omnino esse puniendum; quia sine manifesta & rationabili causa excommunicauit eum, antequam iusta excommunicationis causa probaretur. j. de sen. exco. c. sacr. 2. q. 1. c. nemo. cum enim diceret abbas se exemptum esse quo ad prædicta, & ita sua negatione esset res dubia. C. qui ad lib. procla. nō licet 13. sup. re dubia & non super manifesta tulit sententiā, & ideo male. Itē dicit abbas ponamus q. coram episcopo Eduen. aliquis parochialis sacerdos peteret ius parochiale ab aliquo suo parochiano, & ille parochianus offerat, se probaturū, quod alius habet in eo ius parochiale, nonne audiet eum? uel potius non admissa exceptione parochiani excommunicabit eum? hoc est absurdū dicere. sed nunquid erit apud eum acceptio personarum? ut contra sacerdotē parochialem admittat exceptionē & probationem super ea, & contra se non admittat? hoc non est æqui iudici. 4. q. 4. cap. 3. Episcopus autem econtra pro se allegat; quia ex quo constat quod monasterium sitū est in sua diocesi, præsumptio iuris est q. in eo habet uisitationem. s. de præscrip. ca. cum

ex of. de sancti. c. fopite. c. uene. c. & cū nup. & sic psumptio iuris est, & ueritas est. si quia ei subest in prädicitis, ergo iusta est sententia episcopi; ideo autem dixit episcopum & ueritas subest: quia bene fatetur episcopus qd si in ueritate probaret abbas coram superiore quod ad prädicitā esse exemptum, quod male sententiaisset; hic tamen uult de fendere eps qd si abbas defecerit in probatione exemptionis quo ad prädicitā, licet probet proposuisse exemptionem & se obtulisse probationem super ea, quod hoc non sufficit ad pronuntiandum excommunicationem nullā, uel iniustā, uel ad puniendum episcopum, & quod suus processus decernendus est legitimus. Nec ualeat, quod abbas dicit, quia appellatio ex causa legitima præcessit excommunicationem, & quod sine causa cognitione lata est, ergo excommunicatio censenda est iniusta, uel melius nulla. ¶ Sed respondent, quod nunquam appellatio extra iudicium quantuncq; fiat ex legitimis causis, & quantuncq; appellans offerat se eam probaturum, est censenda iusta, nisi probauerit eam esse uerā; ut no. s. de elec. c. cum inter ea. supra de his quæ fi. a. ma. par. cap. c. i. & hæc appellatio, ut quidam dicunt, extra iudicium erat, qd ex eo apparet, quia ipse abbas hoc dicebat, quando proponebat se exemptum, & p consequens episcopū nō esse iudicē, sicut & cēsēda esset appellatio extra iudicium, ut si quis appellaret ab episcopo ne ordinaret aliquā ecclesiā de canonicis; uel ne confirmaret electum uel institueret, quia & ad se pertinent prädicitā. licet enim hæc omnia sint de lege iurisdictionis, nō tñ semp requir. iudicialis ordo; nec semp sic pro eis faciendus iudicium ordinatur; imo plus extra iudicium, quā in iudicio hæc agitur. Vel dic, ut no. s. de ap. c. dilectis. in gl. quæ incipit hic fuit & c. uer. not. quod licet. ¶ Item si in iudicio essent partes, tamen hic nō fuit iuste petitum, qd coram episcopo offerret probationes, cum eas recipere nō deberet in causa sua; qd autem coram papa offerrebat se probaturum, etiā nō sufficit ad hoc, quia reuocari debet quicqd sit post talē appellationē, nisi probet ueritas causæ, sicut apparet ex litera dec. interposita. Nec ualeat si dicat abbas, qd uult qd ipse idē episcopus cognoscat, quia nec iudex potest esse in causa sua, nec arbitrer. ff. de arbit. l. si de re. C. ne quis in cau. l. i. nec ualeat, si dicat abbas, qd non debet quis excommunicari sine manifesta causa, & nisi eam probet; quia hæc fuit manifesta causa excommunicationis, scilicet contumacia recipiēdi eum ad uisitationē, & hæc contumacia bñ probatur hoc ipso qd est psumptio iuris, & qd probatum est, qd est in possessione, & qd est uerum qd est de dīcēti episcopi, nec probatur contrarium. Nec obest si dicas, quod ea psumptio iuris, quæ est ex eo quod est de sua diocesi, quod episcopus habet in ea uisitationem, tollitur per negationem abbatis, per quam fiebat tunc res dubia; quia id locum habet in iudiciis, sicut ex tex. l. apparet sed secus extra iudicia, sicut hic, ut quidā dicunt quā tū ad exēptionē de qua hic non agebatur. Vel dic & melius, res etiam dubia facta per litē impedit ne noua possessio deat, ut in præalle. l. sed non impedit quin ueteri utatur. s. ut lit. pen. c. i. ¶ Item quia nunquam per negationem, uel prohibitionē, uel appellationem alicuius debet aliquis dimittere uti iure suo. C. de rei uēdi. l. si suū dēm. C. decre. uel. p. l. i. & not. s. de ma. & obe. c. dilecti. Nec obest quod opponitur, quia si episcopus inter subditos suos cognosceret, scilicet inter sacerdotem & parochianum de iure parochiali, quia admittere debet huiusmodi exemptionem parochiani. quod esset exemptus, ergo eadē ratione contra se admittere debet. Resp. qñ eps inter subditos cognoscit, tunc debet ordinē iudiciarium seruare, & secundū allegata potius, quā secundum ueritatem iudicare. 3. q. 7. c. iudicet. 2. q. 1. c. Deus. 1. q. 3. c. illa. ff. de offi. pñd. l. illicitas. ¶ Non enim personam suam gerit priuatam in iudicando, sed iudicis & publicæ personæ, cuius non est iudicare nisi de probatis. 6.

q. j. c. si omnia. sed ad uisitationem hanc faciendam episcopus non procedit ordine iudiciario seruato, nec ut iudex secundum quosdam, maxime quo ad intentionem abbatis, qui se dicit exemptum, licet in ea ordinem aliquē seruare debeat. j. e. c. Romana. j. de acc. c. qualiter, ultra me. sed tanquam utens iure suo: unde non debet inquirere, si habet ius uisitandi, cum ipse sciat se habere, sicut uerum est; nec debet admittere exceptionem, cum non possit de hac exceptione cognoscere. Item iudex qui est medius debet omnia audire, sed pars tantum utilitatem causæ suæ secundum Deum & cum bona conscientia prosequi debet, quod bene hic episcopus facit, si uisitatio ad episcopum pertinet. Ad hoc etiam facit quod ius dicit, quia non prau dicat alicui ut priuato, quod facit ut iudex. s. de fide instr. c. inter dilectos. circa si. Vel dic melius, qd si in iudicio coram archiepiscopo uel papa abbas prouocaret in libertatem, uel etiam si episcopus interdicto uti possideris ageret contra abbatem, nihilominus episcopus pendente lite uteretur possessione sua, & contradictores excommunicaret iuste, dum modo in ueritate possideret. s. ut lit. pen. ca. j. ¶ Item dicunt quidam, quod cum liceret episcopo cum armis materialibus defendere possessionem suam, quare non multo magis cum spiritalibus. s. per excommunicationem, quæ est medicinalis. 2. q. 1. c. multi. quia arma episcopi & mucro est excommunicatio. 1. 6. q. 2. c. uis. 2. q. 3. c. corripiantur. Sol. si episcopus exequitur officium suū, sicut dictum est in themate, uadat ad aliquod monasteriū uisitandum, in cuius possessione sit uisitandi, quantuncq; abbas monasterii alleget se exemptum, & ad hoc ipsum offerat se probaturum, dummodo episcopus sciat se quasi possessionem habere, quæ non potuit amitti sine animo eius & eo sciente si per se possidebat. ff. de acqui. pos. l. peregre. s. quibus. ¶ Et quantuncq; contradicatur uel appellet abbas, semper uisitat episcopus, & si pertinaciter renunciat, & materialibus armis defendet episcopus possessionem suam, de hoc not. de immu. ecc. c. j. & spiritalibus armis. s. de præscr. cum ex officio. & j. e. cum nuper. & sic bene probauit episcopus in suis allegationibus. & idem uidetur si incontinenti recuperet amissam possessionem. s. de rest. spo. c. olim. nam & secundum iura ciuilia licet cuique sibi ius dicere in his casibus, & in quibusdam aliis, qui not. in gl. in generali. C. quando licet cuique sibi ius dicere. si aut esset in quasi possessione talis iuris, quod potuisset amitti etiam ignorante episcopo, ut si aliquod ius per procuratorem possideat, quia id bene amitteret episcopus etiā ignoras, tūc potest differre uti iure suo si uult, & si non uult uteretur illo iure, & contradictores excommunicabit. ¶ Et si postea apparebit coram iudice, coram quo agitur, de iniusta excommunicatione, qd adhuc tempore excommunicationis erat in possessione uisitandi uel alterius iuris, rata manebit sententia, si uerò apparebit qd non possidebat tempore excommunicationis, reuocabitur sententia, & tamen non punietur episcopus de iniusta excommunicatione, uel nulla. ar. ad hoc. s. de off. deleg. c. ex literis. nisi appareret de eius malitia uel crassa ignorantia, quæ satis apparet si abbas seriatim modū amissæ possessionis dicebat, & hoc ei se ostensurum offerebat. Nec obstat huic oppositioni iura præalle. nisi de eo qd sententia excommunicationis non debuit ferri sine cognitione & sine admonitione; quia illa habent locum, quando procedit ut iudex. hic autem procedit ut pars, quæ iura sua defendit mucrone suo spiritali, nam & alias sine cognitione & monitione procedit excommunicatio. s. de offic. ord. c. si sacerdos. j. de sen. excom. c. romana. s. caueant. 5. q. 1. c. quidam. monitio tamē semper uidetur necessaria. j. de sent. excom. c. sacro. Sed si non exequens officium suū uisitabat, sed in iudicio uult agere episcopus contra abbatem, ius sibi esse id monasterium uisitandi, eligere debet arbitros cum abbate, qui hanc causam dirimant 1. 1. q. 1. c. si clericus. & abbatem coget ad arbitros eligendos. 1. 1. q. 1. c.

1. c. si clericus. & abbatem coget ad arbitros eligendos. 1. r. q. 1. c. peruenit. §. de offic. dele. c. suspicionis. si autem contra alium uelit agere qui dicit se uisitationem episcopalem in eodem monasterio habere, conueniet eum coram iudice Rei. ff. ad muni. l. de iure. ff. de decu. l. 1. idem quod diximus quando constat quod monasterium est situm in diocesi episcopi agētis. Idem dicendum uidetur, & si constet esse situm in alia diocesi quantum ad hoc: quia si in ueritate est in possessiones uisitationis rata manebit finis; sed si non probabitur coram superiore quod episcopus est in possessione uisitationis, facilis erit superior ad eum puniendum episcopum, quod non esset si esset in sua diocesi; quia tunc est iuris presumptio si pro episcopo non praeferatur de mala fide, nec facilis erit superior ad eum puniendum. de hoc plenius no. j. de uer. sig. ca. ex parte. unde prudenter facit praelatus, cui denegantur iura sua quae possidet, si procedit ut pars, non ut iudex: quia tunc non astrigitur ad iuris ordinem seruandum. ¶ Item erit reus si agatur de iniusta excommunicatione, qui est fauorabilior quam actor; si uero non tamen ius suum prosequens, sed quasi delegatus a papa uel aliō uadit ad uisitandum aliquod monasterium, quātuncunq; sit delegatus in ueritate, nisi delegatione ostendat, non potest excoicare uisitandos; & si fecerit, non tenet sententia, quia non ualet quod faciunt delegati, nisi probata delegatione. C. de man. princ. l. j. 98. dist. c. nobilissimus. §. de off. dele. c. cum in iure. sed & si delegato diceret abbas, ego sum exemptus uel in possessione liberatis; hoc non obstante delegatus, si se esse in possessione sciat, uisitabit & contradictores excommunicabit. §. ut lit. pend. c. 1. si huic autem delegato uel ordinario obiceret, quod esset excommunicatus & offerret se probaturum & propter hoc appelleret, iniusta esset sequens excommunicatio, uel nulla. §. de ap. c. interposita. Ratio autem diuersitatis, quia ordinarius debet admittere exceptionem excommunicationis, & non debet admittere exceptionem quod sit exemptus quo ad praedicta; quia quando excipit de excommunicatione, confitetur eum iudicem, unde bene potest cognoscere de exceptione fori: sed ubi dicit se exemptum in praedictis, constat episcopum non iudicem in praedictis, & ideo non potest cognoscere de exceptionibus fori: sed contra. ff. de iudi. l. si quis ex. ff. si quis in ius uoc. l. 1. & 2. Sol. quando constat, quod aliquis est de iurisdictione alicuius, tunc comparare debet; si autem certum est, quod non sit de eius iurisdictione, tunc non tenetur comparere. ff. qui latif. cog. l. si uero. Si uero dubitatur, tunc comparere debet, & ratione dubitationis tenet sententia, siue sententiet super eo quod sua est iurdictio, siue sententiet super principali, cum partes non curant de iurisdictione contendere. ar. ff. de iudi. l. 2. §. sed si duo. & l. si quis ex aliena. ff. ad mu. l. de iure. C. de usu. l. si ea. sed hoc habet locum. si quod iudicis est cognoscere, an sit sua iurdictio, sicut dicunt leges praellae. de iud. l. si quis ex. & si quis in ius uoc. non ier. leg. 1. ubi de hoc, si de iurisdictione tantum queritur. ¶ Sed si quis dicat, quod non tenetur respondere, quia habet ius reuocandi domum, uel quia non tenetur respondere autoritate literarum, quia sunt impetrata per dolum. §. de praescri. l. super literis, & l. praell. si quis ex ali. sed ubi non tantum queritur de iurisdictione iudicis, sed etiam de principali, ut hic. ¶ Si enim abbas dicit, domine episcopo non potestis uisitare monasterium, quia non estis iudex, cum monasterium sit exemptum. hic non queritur tantum an sit iurdictio episcopi, sed etiam principale an sit monasterium exemptum, de quo non potest cognoscere episcopus, nec ut iudex, nec ut arbiter, ut supra dictum est: nec et possit iudex sententiare super iurisdictione, nisi simul pronunciet super principali. Vel dic & melius, quod episcopus non uocabat hunc abbatem ut iudex, sed ut pars, uel ut prosequeretur officium suum; unde non tenetur ire & allegare priuilegium suum: quia si uellet abbas omittere alle-

gationem priuilegii & procedere in principali, non posset; quia sequeretur quod idem esset actor & iudex, & quod quis esset iudex in causa sua, quod esse non debet. Leges enim contraria locum habent, quando quis procedit ut iudex inter partes, & quod quis esset iudex; sed & si episcopus admitteret exceptionem exemptionis, propter hoc non minus episcopus pedente lite super exceptione uertur possessione uisitandi, si in possessione esset, & contra dictores excommunicaret, quod tamen non uideo quomodo posset esse, quia quod coram arbitratore sit, non dicitur fieri in iudicio; ut no. §. de iureiur. c. quinta uallis. ¶ Itē tales quaestiones in principali negotio sunt differendae. §. de fo. compe. c. ex parte. & §. de lit. corest. c. exceptio. hoc nobis magis placet, quam ea quae notata sunt. j. de uer. signi. c. ex parte. in gl. sed dices ultra med. ubi dicitur, quod nisi abbas incontinenti ostendat coram episcopo uel priuilegium uel aliquam aliam probationem, quod debet eum excommunicare; si uero ostendat, non debet eum excommunicare; quia non facimus uim in exhibendo uel non exhibendo probationes, cum nec abbas teneatur exhibere nec episcopus recipere eum, cum non possit de hoc cognoscere ut praedictum est, licet tanquam quilibet non ut iudex possit eam uidere, ut inde instruat, non ut de his iudicet; si §. de refer. c. cum contingat. hoc tamen concedimus an in ueritate sit exemptum, uel non; superior autem non statim absoluet hunc abbatem ad cautelam, quia praesumptio iuris est pro episcopo, cum sit in sua diocesi, ut dictum est; sed si sit in alia diocesi, uel etiam in eadem si statim abbas exhibet aliquam probationem, per quam hoc semiplene apparet de exemptione monasterii, tunc superior statim absoluet ad cautelam; ut no. j. de se. exc. c. solet. §. 1. in gl. per hoc dixerunt. §. de excep. c. apostolica. Item ibi non est uis, quod in aliis est, quod si subiectus: quia propter hoc non minus est nulla excommunicatio. j. de exce. praell. c. cum ad quorundam. ubi no. ¶ Item dixerunt quidam haec tantum habere locum, ubi quis exequitur ius suum, uel sibi debitum iure scripto, uel consuetudinario; Sed alii dicunt & forte melius, quod quomodocunque constitutum aliquis habent aliquod ius, & est in possessione, quod id potest defendere per excommunicationem, quantum tuncunq; alius dicat & se probaturum offerat, quod de iure suo est, uel quod in possessione est; licet aliter ueritas se habeat scilicet quod excommunicatus est in possessione, uerbi gratia, episcopus iste existens in possessione alicuius fundi uult colligere fructus ex eo, a ius se opponit ei cens domine non colligatis, quia ego sum in possessione huius fundi, propter huiusmodi contradictionem uel appellationem non minus est iusta excommunicatio episcopi, dummodo possideat; secus autem esset, si episcopus non esset in possessione, & in ueritate esset de iure suo. Ratio diuersitatis, quia cuiusque licet defendere possessionem suam, & uim ui repellere. j. de sen. exc. c. si uero alicuius. sed sua per uim recuperare non licet. C. unde ui l. si quis in tantam. ff. q. me cau. c. extat. §. de ref. spo. in literis. ¶ Sed dices, abbas allegando pro se quod sit exemptus non ipso ipso possessione sua, ergo propter hoc non debet excommunicare, & ego fateor, sed episcopus non excommunicat abbatē, quia excipit de exceptione, sed quia non permittit uisitari monasterium, quod est eius ipsiari possessione uisitandi, unde bene uidetur, quod si abbas proposita exceptione non prohibet episcopum a uisitatione, sicut nec debet. §. ut lit. pen. c. 1. nunquam possit eum excommunicare, quia iure suo utitur. §. de ele. c. cum ecclesia. finis huius glo. melius facit ad solutionem huius quaestiones propositae, quam ea quae superius sunt no. quauis & ea plurimum sunt uisitationis ab archiepiscopo suam prouinciam secundum tenorem constitutionis super hoc a nobis editae decreuimus uisitandum, non obstante consuetudine, quae super ipsius iteratione uisitationis a suffraganeis allegatur. ¶ Iteratione] no. quod consuetudo archiepi-

archiepiscopi; & suffraganei non potest impedire nō solum procuracionem, sed nec eius uisitationē, & hoc ideo, quia ipsa quod est de uisitatione iteranda, est publicum utilitate & auctoritate. s. de fo. cōp. c. si diligenti. sed si esset publicum utilitate, puta quod modicam procuracionem daret, hoc & pacto & consuetudine induci posset. ro. q. ult. c. relictum. s. de praef. c. cum ecc. quia hoc ius, & aliqua procuratio datur, est publicum utilitate; quia si nulla daretur, negligenter uisitaretur; & consuetudo, quae occasione in tali trinitate non est tollenda. 12. dist. cap. non consue. Imo plus uidetur, quod etiam consueuerit illa, quae est contra publicum utilitate, ex causa aliquando ualens; licet tunc tantum quando uel expresso consensu populi, uel tacito ex certa causa inducitur. 12. dist. c. nos.

CAPITVLVM XXVI.

Cum canonicis [Prioris] s. eodem. c. cum olim.

S V M M A R I V M.

1. Oratorium quid sit, & an & quando episcopus uisitare illud & procuracionem habere debeat.

CAPITVLVM XXVII.

Authoritate. [Praesentium aliqui] bene dicit aliqui uestrum, quasi dicat nullus ordinatus est ibi ad celebrandum. Item non est ordinatum quod ibi celebratur ordinatē, sed tantum ordinatum erat ut esset ibi locus, quod quilibet posset ibi orare qui uellet; nam tunc cum nullus esset ordinarius uel uicarius clericus huius oratorii, nec esset qui uisitari posset ratione oratorii. Fatemur tamen quod si hi, quorum sunt oratoria, non teneant ea honeste, nec faciat ibi celebrari, quod episcopus ea destrueret. de conse. di. 1. c. omnes. nam si esset oratorium istud sic ordinatum, quod certa persona uel aliqua de certis debet in hoc ordinario deferuire, non uideo quare episcopus ibi procuracionem non haberet ratione uisitationis, cum locus facer sit, & in potestate episcopi, & certam personam habet quae uisitanda est. ar. s. de reli. do. c. de xenochiis. ad hoc de cons. disti. 1. cap. clerici. eccle-

- a. Ecclesia. adde quod si a. enim dicitur, ubi certa dos statuta hanc differentiam inter ecclesiam et oratorium ponit etiam Card. respondendo Inn. hic cōf. 8. incip. In thema de premissis. & quod sit proprie oratorium, uide per Abba. in c. parētibz infra de priuileg. b. Et uidetur. uide Car. in consil. 11. c. 2. in prin. qui sequitur hoc dictum Innoc. & in col. si. nesci. caneāt aut, & incipit consilium pro enucleatione omnium agendorum.

S V M M A R I V M.

1. Episcopus, an archiepiscopus, debeat preferri in uisitatione.
2. Uisitatio quando dicatur plene facta.
3. Suffraganeae personae uisitari debent.
4. Quae faciendae sint in uisitatione.
5. Uisitati tenentur respondere de his quae ad uisitationem pertinet.

CAPITVLVM I. in vj.

- R**omana ecclesia. & [Etiam uisitare] personaliter. s. eo. c. procuraciones. uidetur tamen, si ipse archiepiscopus detineret legitimo impedimento, quod posset aliis committere 10. q. 1. c. episcopo. ¶ Alii tamen contra dicunt in archiepiscopis, & illud ca. restringunt tantum ad episcopos, si simul concurrant in uisitatione archie. & episcopus archiep. dēt preferri. arg. 11. q. 3. c. qui re si. & c. iteq. Alii dicunt episcopum preferendum cui ipeccabilis ca-

ra commissa est, hoc tamen certum est, quod qui primò incipit, primò eam perficiat, uel quod melius est, simul uisitentur. nam cum utriusque liceat uisitare & non prohibeatur a iure simul uisitare, nec aliquid mali sequatur si simul uisitentur, non uidetur quod prohiberi debeant simul uisitare, & si concordabunt in unam sententiam, bene; si nō, tenebit sententia pro reo, nisi in casibus. s. de off. dele. ca. causam. ¶ [Plene] tunc plene uisitauit; quia nulla parochia inuistata remansit saltem quo ad uisitantem, quia omnes ad uisitationem uocauit. Sed nunquid intelligitur diocesis plene uisitata, si conuocatis omnibus sacerdotibus ad concilium episcopale ibi diligenter inquirat, de quibus uisitatores inquirere debent? arg. quod sic. 18. dist. c. quoniam. infra de accusa. cap. sicut olim. sed nos non credimus concilium sufficere pro uisitatione, imo personaliter per parochias ire debet, & oculis subijcere loca ecclesiarum, & uidere quomodo populi cōueniūt ad predicationem, & sic de alijs. Item non debet totam diocesim ad unum locum uocare: ut sic tota diocesis pro uisitata habeatur, sed ad plura loca conuocare debet eos, tamē uocare debet ad locum ad quem uadit, ad quem tam clerici quā laici commodē conuenire possunt, & hoc arbitrio committitur boni uisitatoris. Item diocesim plene uisitatam intelligimus, licet aliqua parochiae remaneant inuistatae personaliter; quia forte in illis non est necessaria uisitatio, uel sufficit si fiat per aliam discretam personam, quod licet. 10. q. 1. c. decernimus. & hoc ipsum arbitrio boni uiri relinquendum est. [Accederet] hic satis apparet, quod loquitur de personali uisitatione. [Pluribus] sic etiam credimus, quod si iusta causa subesset, quod possit unū collegium in diuersis locis uisitare, licet sit conuenientius quod in eodem uisitet. [Prouinciam] quia ad archiepiscopū pertinet cura & sollicitudo totius provinciae. 21. dist. c. de ros. 9. q. 3. c. per singulas. [Ciuitates]. s. cap. uenerabili.

3. ¶ Suffraganeis hic habes expresse, quod suffraganeae personae & aliae uisitandae sunt, sed si uis ordinatē uisitare personas, in cōmuni uidelicet in capitulo uisitare debes simul cum alijs, non enim ita debet procedere singillatim uisitatio contra singulos, licet non negemus eam posse fieri, si uideretur expedire, & tunc potest expedire in praesentia, quorum uisitatio alius prodest, debet enim quāri qualiter suos subditos corrigant, & alias suum officium exerceant; unde etiam est quod facta inquisitione in capite, sit etiam in membris, s. de sen. & re iudi. c. cum I. & A. proprie autem inquisitio dicitur fieri contra singulos. ¶ [Uisitatis] uisitare intellige, & si uadat causa cōsignandi pueros in fronte, uel consecrandi ecclesias, uel pro quocumque alio negotio communi, uel quod multos tangit. arg. 10. q. 3. c. relictum. & c. neque. j. de simo. c. cum si. 1. q. 2. c. placuit. secus autem si pro causis expediēdis eat, & quod fiat pro salute animarum, uel pro cultu Dei ampliandi loca uisitata appellat; siue sint illa, ad quae accedit personaliter, siue illa quae uocat. ad suam uisitationem, & hanc uocationem potest facere archiepiscopus nō tantum in sua diocesi, sed etiam in diocesi subditorum, quando eas uisitat. No. quod quando archiepiscopus uisitat unam diocesim, si transiit faciat per aliam, illi per quos transit non tenentur ei facere procuracionē, quod hic satis colligitur, ubi dicit quod tantum ecclesiae uisitatae debent facere procuracionem, & idem dicimus etiam de ecclesijs eiusdem diocesis, si eas non uisitat; non autem credimus, quod quando uadit causa uisitandi aliquam diocesim uel ecclesiam, quod possit petere expensas quas facit in uia illuc eundo; quia hoc nullo iure cauetur. imo contrarium innuitur ubi dicit, quod non grauet ecclesias & quod non faciat immoderata conuiuia. 10. q. 2. c. cauendum. & c. ult. hoc enim conuiuium uel procuratio in signum subiectionis datur, & propter hospitalitatem potius, quā de iuris naturalis necessitate, quia propter hoc habet iura episcopatus, ut ex eis hoc & alia ad suum officium pertinen-

tia faciat. unde propter hoc statutum est, quod si aliqui sunt pauperes ecclesiarum, quod ad hoc non cogatur. §. e. c. cum apostolus in fine nec credimus predicta ratione, quod uisitata ecclesie debeant soluere uecturas equorum, uel alia huiusmodi, quae sunt propter procuracionem hospitij. Credimus tamen, quod si pluribus diebus oportet eum intendere circa uisitationem eiusdem ecclesie, quod semper debent facere procuracionem. ar. 10. q. 1. c. placuit. & si potest statim redire & procuracionem habere, quare non poterit stare & procuracionem habere. Item quia circa iura non est malignandum. Nec est contra 10. q. 3. c. inter cetera. quia ibi loquitur quando necessitas non requirit, quod ultra diem moretur. [Et assensum] & secundum hoc intelligitur. 9. q. 3. c. nullus primas. & c. saluo. [Diffinitionem] haec erat diffinitio, diffinimus per nos procedendum ad uisitationem pronuntiamus, nec est necessitas, quod hanc diffinitionem praecedat sollemnis causae cognitio, uel ordo iudicialis, ut bene haec litera innuit. Item nec potest appellari ab hac diffinitione, cum sit tantum super executione sui officij. §. de officio. ordi. c. irrefragabili. [Opportunum] & de hoc credimus eius arbitrio standum [Proposito] per se uel per alium. ar. 10. q. 1. c. episcopus. §. de reprob. or. c. cum sit. §. de officio. ordi. c. inter cetera. [Querat] hic uult dicere, quod uisitator non debet quenquam cogere dicere ueritatem super his quae sunt corrigenda, nec super hoc iuramentum exigere, sed simpliciter querat, & uolentes respondere audiat; & hoc idem credimus in episcopo uisitante, & in omnibus aliis. [De uita]. 10. q. 1. c. episcopus & c. placuit. 18. q. 2. c. uisitandi. & c. non semel. [A quoque coactione] id est non exigit a uisitatis clericis iuramentum super ueritate dicenda, nec etiam cogat eos iurare super hoc, sed bene credimus, quia bene potest eos cogere dicere ueritatem super his, de quibus inquirat sine iuramento; quia alias delusoria esset uisitatio, & iurisdictionis eius, si coactionem non haberet. §. de officio. deleg. c. ex literis. quod ad uisitationem conueniat, quod respondeant de his, quae ad uisitationem spectant, & quod alias obediunt uisitatori in his quae ad eius officium pertinent, bene possent cogi per excommunicationem, & aliis modis; quia cui committitur principale, & accessorium. §. de officio. dele. c. de causis & c. prudentiam. §. si. [Eos]. §. clericos uisitados. [Denunciet] & episcopus ad eius solam denunciationem inquirere tenetur. ar. 2. q. 5. c. meniam. & c. omnibus. & si episcopus noller inquirere, archiepiscopus inquirat, quia eius curam habet, & ad eius pertinet officium, & pro negligentia episcopi. ar. 9. q. 3. c. cum sci mus. & c. seq. Alii dicunt, quod per eius negligentiam non de uoluitur ad superiorem hanc cognitio, quae non est in canonicis expressa [notoria] & si sit iudici dubium an crimina sint notoria, hoc primo inquirendum est, & non uidetur quod per hoc debeat aliud pronunciare, nisi meum est punire hanc maleficia, quia notoria sunt. hoc enim modo tantum cognoscere uidetur an sua sit iurisdictione ea puniendi. [In canonicis] supra. e. c. cum apostolus. c. super te. & c. super eo. & c. cum nuper. & c. procuraciones. 10. q. 3. c. relatu. [Instituti]. §. de sta. mo. c. in singulis. & c. ea quae.

De consecratione ecclesiarum vel altaris. R V B. XL.

S V M M A R I V M.

- 1 Ecclesia in quibus casibus sit consecranda.
- 2 Altare quando est consecrandum, & non ecclesia

EXPOSITIO AD RVBRICAM.

- De Consecratione. De hac materia quere de cons. dist. 1. c. ecclesiis. cu. §. c. seq. [De consecratione.] In tribus casibus est ecclesia reconsecranda. Primus si dubitatur, an sit consecrata; quia non apparet aliqua scriptura,

uel in libro ecclesiarum, uel columna, uel tabula marmorea, uel etiam unus testis de uisu, & quidam idem dicunt de auditu. ar. de cons. di. 1. cap. solemnitates. & distinct. 4. c. paruulos. 24. q. 2. cap. sane. 22. q. 5. c. hic uidetur. & intelligas has semiplenas probationes sufficere; quia aliis non fit praedictum. Secundus, si sit exusta ecclesia, ita quod sit de crustata. de cons. dist. 1. c. ecclesiis. quod forte intelligendum est, etiam si non tota, sed pro maiori parte sit de crustata. ar. ff. de contrahen. emp. l. domum. Tertius est, si funditus sit diruta, & ex toto reparata, siue de eiusdem lapidibus, siue de aliis. de cons. di. 1. c. de fabrica. Et est ratio, quia consecratio ecclesiarum maxime consistit in unctione exteriori, & coniunctione & dispositione lapidum. de cons. di. 1. c. ecclesiis. si autem non simul, sed successiue omnes parietes ruerent, & reaedificarentur, non esset reconsecranda ecclesia, sed reconcilianda tantum. de cons. di. 1. c. si motum. Alii tamen dicunt, ecclesiam reconsecrandam in praedicto casu, propter homicidium autem uel adulterium non reconsecranda, sed reconcilianda esset ecclesia. §. e. c. propositi. infra. de adul. c. significasti. & sic etiam dicimus reconciliandam ecclesiam, etiam si prius non fuerat consecrata, ne in diuinis laudibus taceatur. ar. infra. e. c. uiti. 2. ¶ Propter altaris autem destructionem uel mensae amotionem, solum altare non ecclesia reconsecrabitur. infra. e. c. 1. & c. quod in dubiis. quod autem dictum est de mensa, intelligendum est si mensa fuerat penitus destructa, uel enormiter fracta, uel iunctura mota quae stipiti adheret, nam in illa coniunctione precipue intelligitur esse consecratio altaris, unde si aliquis de lapidibus stipitis tangens ipsam mensam effecerit motus, reconsecrabitur altare. infra. e. c. ad hanc. & c. quod in dubiis. Idem etiam dicunt doc. ubi fieret altari tantum augmentum, quod amitteret formam, quia forma est quae dat esse rei. arg. 10. q. 1. §. huiusmodi.

S V M M A R I V M.

- 1 Altare quando reconsecrandum est, & quod sit altare Viaticum.

CAPITVLVM I.

AD hanc si altare. [Sigillum] No. quod in altari est quoddam foramen in quo ponantur reliquiae, & dicitur illud foramen sepulchrum, & hoc foramen quandoque ponitur in superiori parte, & clauditur, quandoque paruo lapide, quandoque tabula magni altaris, & tunc si moueatur tabula illa, non est dubium quod reconsecrandum est altare. Item fit quandoque praedictum sepulchrum in latere altaris, & clauditur tantum paruo lapide, & non magna tabula, & in isto casu credimus quod si ille paruus lapis moueretur, quod reconsecrandum esset altare; quia ille est lapis, qui continet sigillum sepulchri, & sic loquitur hic. Itē credimus, quod etiam si in isto casu, sit tabula superior moueatur uel rumpatur, quod eodem modo reconsecrandum est altare; & sic loquitur. infra. c. quod in dubiis. in altari etiam uiatice si moueatur lapis ubi est sigillum, reconsecrandum est; sed bene licet ipsum portare & mouere de licentia episcopi, & ideo dicitur uiatice. ar. de cons. dist. 1. missarum. sed innuit quod non licet celebrare nisi in locis faciat. Vel dic, locum consecratum appellari altare uiatice, ex quo per episcopum consecratum est.

S V M M A R I V M.

- 1 Cimiterium ita reconsecrandum est aqua benedicta, sicut ecclesia.

CAPITVLVM VII.

Consulisti. [In dedicationibus] id est quod si aspergatur cimiterium aqua benedicta, sicut aspergitur idem cimiterium, quando ecclesia consecratur. Item aqua ista debet benedici cum ea sollemnitate, cum qua benedicitur aqua consecrationis ecclesiarum.

Cum

CAPITVLVM VIII.

Cum sicut. [Ex rela. debito.] No. contra consecratio-
nem competere conditionem ex hac decre. ut
docet ecclesia.

CAPITVLVM IX.

Aqua per episcopum. Audiuimus ante quod pa-
pa pluribus episcopis inuoluit, quod per simpli-
ces sacerdotes possent reconciliare ecclesias,
aqua tamen primum per episcopum benedicta.

De celebratione missa. & sa-
cramento eucharistiae.

R V B R I C A X L I.

S V M M A R I V M.

*Clericus quilibet etiam non consecratus tenetur dicere diuina of-
ficia uel ea audire. Excusantur autem infirmi in nu. 2.*

Laici non debent attrahere ministeria domini.

*Laici possunt dicere psalmos qui dicuntur in horis, non tamen in
modum officii.*

CAPITVLVM I.

Resbyter. [Mane perfoluat] quilibet cleri-
cus etiam in non facis ordinibus constitu-
tus omni die debet dicere officia diuina, uel
audire, ut hic. ar. 91. di. c. clericus. c. uidere. &
cap. si. & 92. di. c. si. In ecclesia autem omnes

clerici eiusdem ecclesie debent convenire, ut eam offi-
cient; ut hic. & in pral. c. si. 92. di. & qui altari & c. supra
de preben. c. cum secundum apostolicum. ¶ Sed & alij qui
non sunt clerici eiusdem ecclesie, quando possunt, potius
debent officia dicere in ecclesijs, quam in alijs locis. illa
enim ad hoc deputata sunt. de cons. di. 1. per totum. imo
& laicis illuc adorandum accedere bonum est, uideretur
tamen, q. clerici cuiuscunque ordinis & etiam pralati ex
causa possunt ab officijs, quae dicuntur in ecclesia, abesse,
ut si oportet eos intendere circa ministracionem tempo-
ralium, sed tamen dicere debent alias uel equitando, uel
stando, uel in domo, uel in uia. Et sicut ministerium ab-
sentis prodest illis, qui sunt in ecclesia ista; & officium
illorum qui sunt in ecclesia prodest illis, qui sunt extra
per temporalium ministracionem, quia omnes sunt unu

corpus in domino. de cons. di. c. cum omnes. ¶ Infirmi
autem bene excusantur a dicendo. In ecclesia forte ab
audiendo, talis tamen debet esse infirmitas, in qua directio
uel occasionaliter sibi obesset, uel obesse timeretur si ce-
lebrationi diuino interesset. Infirmitas enim non est
lex interposita. ¶ Sed nunquid tenentur redicere post con-
ualescentiam que omiserant? uidetur quibusdam quod si-
ue ex necessitate, siue ex uoluptate, uel etiam negligen-
tia accurata omiserit, nunquam tamen ulterius peccat, si
officia omissa non redicit, sed poenitentia est indicenda
de peccato omissionis, satis est conueniens quod sacer-
dos in eo ei poenitentiam imponat, in quo deliquit. in di-
cendo eadem officia, sed si in hoc non crederet ei profice-
re, mutabit ei in aliam poenitentiam. In magnis autem fe-
cunditatibus semper interesse debent in ecclesia, nisi ma-
gna causa excusaretur. 7. qd. 1. c. si quis in clero. de conse.
di. 1. c. si quis extra. [Competentibus] horas competentes
credimus illas, quibus melius creditur populum accessum
ad officium audiendum, si uenit populus, alias non te-
netur. Alij dicunt, q. semper debet dicere, etiam si non ue-
niat, ut ipse sic excusatus. [A scholaribus clericis] hic li-
cet in quocunque gradu positus etiam psalmistarij. ar. ad
hoc. 23. dist. psalmista. s. de ui. & ho. cle. c. ut quisq. 7. q. 1.
c. illud ubi expresse dicit de clericis; laici enim qui non
sunt in sortem Dei uocati, non debent contingere mini-
steria domini. s. de ut. & ho. cle. c. 1. 2. q. 7. s. de his etiam.
92. dist. c. non liceat. 89. di. c. 1. ¶ Laici autem bene pos-

sunt dicere psalmos qui dicuntur in horis, sed non in mo-
dum officii. ar. 11. q. 3. ca. si episcopus, non debent tamen
dicere, dominus uobiscum. Laicos autem intelligimus et
templarios, & hospitalarios, & Cisterciens. & fratres mino-
res, qui non sunt clerici; moniales autem literatae dicunt
officia; quia & ipsae possunt dici accipere aliquem ordi-
nem in benedictione. unde etiam aliqui inter eas sunt dia-
conissae. 27. q. 1. cap. diaconissam. qui ordo licet sufficiat
ad officia dicenda, non tamen de septem ordinibus eccle-
siae. Et haec quae dicta sunt, ex constitutionibus sunt, uel
licent. De monachis autem non est dubium, quia sunt cle-
rici; hoc aut q. dicit. perfoluant. hoc consilium est, ubi sunt
pauci & pauperes propter occupationes superuenientes.
¶ Publice coram populo [ut iterum] hic uult dicere, quod
idcirco debet stare ieiunus usque ad horam tertiam uel
nonam, quando celebranda est missa; ut 44. di. cap. non li-
ceat. de conse. dist. 1. cap. solent. ut si aduenerit necessitas
celebrandi missam uel alia sacramenta conferendi, quod
illa possint perficere.

S V M M A R I V M.

*Missae de nocte non prohibentur propter se, sed ne missae de die me-
liores omittantur.*

CAPITVLVM II.

Quidam laicorum. [Peculiares] i. quas sibi appro-
priet. [Non fiat] non licet has missas dicere, &
omittere missas de die, sicut non licet elemosynas
dare propter uanam gloriam. ar. 1. q. 1. c. non est putanda,
& cap. in quantum. [Audire] praemissas missas: quia etiam
missa de sancto Michaeli in honorem trinitatis dicenda
est. [pro alia] q. debeat meliores segetes habere, uel hic
uult dicere q. soli Deo sacrificium altaris offerendum est,
qui se hostia obtulit pro nobis; & hic dicit q. solus Deus
adorandus est [latraria] id est ipse solus qui orationes per
se potest exaudire. sancti autem pro nobis apud Deum
interpellant.

CAPITVLVM. III.

Consulisti. [Necessitatis] quia moriatur aliquis, idē
dicimus & honestatis. s. e. c. 1.

S V M M A R I V M.

*Sanguinis Christi aliquid post assumptionem in calice dimissum
quomodo ex causa necessitatis detur.*

CAPITVLVM. V.

Ex parte uestra. & 7. [Perfusionis] non reprobamus
tamen consuetudinem Cisterciens. & etiam quorum-
dam aliorum, qui post sumptionem corporis & san-
guinis Christi aliquid de sanguine ibi dimitunt, ut suppo-
natur uinum purum, & postea communicantes inde pos-
sint aliquid sumere, non est illicitum; quia etiam non iei-
unis, non infirmis, & in causa necessitatis datur, & ita ex iu-
sta causa fit; quia non esset decens tantum sanguinem con-
ficere; nec calix inueniretur qui posset tenere.

S V M M A R I V M.

*Panis, quo utimur in confessione. corporis Christi, debet esse triti-
ceus, & uinum de uitis expressum.*

*Vini & aquae coniunctio in confessione corporis Christi quid si-
gificet.*

Christus sub specie panis & uini integer est.

CAPITVLVM. VI.

Cum martha. & 7. [Quis doctorum] uel maiorum
[ministerium] hoc est uerbum de quo quaesuit, quis
adiecerit. ¶ [Panis] panis autem debet esse de gra-
nis frumenti, & uinum de uitis. de conse. di. 2. c. p. in sacro.
unde uidetur aliquibus, q. alia graua non transubstantiant.
Idē v. aliquibus, q. de agresta uel uino spissato per deco-
ctionē & facto nectare, & de aceto, & de uino extorto de
uitis, non fiat sanguis; sed in his non est bonum iudicare,
sed bene dicimus quod melius est omittere celebratio-
nem, quam de talibus conficere, quia aliqua ex praedictis
generant abominationes, uel non sunt pulchra, & pul-
cherrima eligenda sunt in tanto sacramento conueniendo.

Zz - Aqua

1. ¶ **Aqua cum uino** ueritas uidetur, quod panis transubstantiatur in corpus, & uinum & aqua simul in sanguinem; quia Nicolaus dicit, Calix domini non est tantum uinum, nec est tantum aqua, sed uinum & aqua. de cōs. dist. 2. c. 1. & 2. quia si est ibi tantum uinum, est ibi tantum Christus sine nobis, si est ibi tantum aqua, incipit esse ibi ecclesia sine Christo. Cōiunctio enim aquę & uini significat cōiunctionem Christi & ecclesię, tamen si ex negligentia præmittatur aqua, nihilominus uidetur quod ibi sit uinum sacramentum, sed non perfectum, & debet tam parum ibi poni de aqua, q̄ uinū eam absorbeat, quia Christus non mutatur in ecclesiam, sed ecclesia in Christum. Unde dictum est ad Aug. Et manducabis me, & non ego mutabor in te, sed tu mutaberis in me, ¶ Et not. quod licet tantum panis transubstantietur in corpus, & uinum & aqua in sanguinem, tamen sub utraq; specie Christus integer est; non enim est corpus sine sanguine & anima, nec sanguis in corpore & anima. Item uidetur, q̄ si tantum aqua sit in calice sine uino, q̄ non est ibi sacramentum calicis, & ideo quandocunque perpenderit antequā sumat, debet reincipere uerba, per quę fit consecratio calicis cum omnibus sequentibus orationibus, nec nocet si aliquando interferantur uerba quę referantur ad sacramentum corporis sicut sunt illa, panem sanctū uitę eternę; & illa sacrosanctum filii tui corpus, quia nō sunt illa uerba per quę conficiatur corpus, sed illa, hoc est corpus meum. ¶ Si autem postquam sumpserit corpus ex gustu uel aspectu deprehenderet ibi tantum esse aquam, non uidetur q̄ a capite debeat incipere, sed dimittat & de negligentia poeniteat, melius uidetur q̄ antequam gustet de aqua, etiam post susceptionem corporis, si perpenderit quod ibi sit tantum aqua, apponet in calice uinum, & repetet totam consecrationem sanguinis. Item uidetur, quod si timeret scandalum in prorogatione missę, quod sufficeret dicere tantum uerba per quę consecratur sanguis, s. simili modo &c. nec est necesse, q̄ repetat sequentes orationes. Item uidetur, q̄ si haberet aquam in ore q̄ non debet eam emittere, quia propter particulam corporis Christi, quę posita fuit in aqua, est custodienda, ne uiliter tractetur. Item timendum est, ne generet scandalum his qui uident, si eam deglutiat tanquam non ieiunus ulterius conficere non debet. 8. q. 1. c. nihil. [Alij uero tenent] hoc uidetur approbari. j. [Vinum] de uino expresso de botro constat quod potest confici. de conse. dist. 2. c. cum omnes, ultra medium.

S V M M A R I V M.

1. Corpora fantasmata non habent sanguinem.

CAPITVLVM VIII.

IN quadam uestra epistola [Legisse] & erat uerum & legerat, quod credere nefarium erat [Coelo] id est probare eum esse uerum Deum & coelestem [Pater] qui dicit, hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui [Verbum] quando transfiguratus est in monte potētia diuinitatis [Spiritus] qui in specie columbę super eum apparuit, [Tristis est] per hoc apparet, quod anima eius rationalis erat, quia tristitiam & lētitiam habebat [Et iterum] per hoc ostendit, quod anima eius æterna erat, non temporalis, ut brutorum [uitalem] rationalē [corpore] id est quod non fuerit fantasma, probant sanguis & aqua quę de eius latere effluxere. sed aquę effusio nullo modo probat eum esse hominem [componentibus] id est clementis quę ad compositionem hominis ueniunt; uel id est de membris Christi quę ad eius compositionem uenerant [ex illis] elementis [et istis] humoribus.

S V M M A R I V M.

1. Officium non debet dici negligenter sed accurate.
2. Orandum est sepius in die, neque est de præcepto quid magis istud uel in illi psalmi dicatur.
3. Peccatum an ille committat, qui dum est in officiis, aliō mētem habet.

CAPITVLVM IX.

Dolentes. [Synopa] ¶ ad ecclesiastica officia cundum est in honesto habitu. s. de uir. & honest. cler. capit. clerici officium. & cum deuotione ibi standum. & Deo plus est corde, quā uoce psallendum, 92. dist. dist. cap. 3. & uidetur quod clericus qui est in diuinis officiis, non peccat, etiam si quod dicit ibi non intelligat, sed cor suum debet ad Deum habere & ei psallere; imo si aliquem uersum omittat ex negligentia, non peccat, nec etiam a capite psalmi propter hoc reuertendum est; quia si fieret, posset aliquibus scandalum generari sine magna causa, imo & si omittatur psalmus, non debet homo ad illum redire propter prædictam causam, tamen confiteri debet suam negligentiam; sed contra, maledictus qui officium suum agit negligenter, Sol. illud intelligitur de accurata, uelata, & malitiosa negligentia. ¶ Et nos hic loquimur de alia quę forte contingat ex nimia meditatione, uel contemplatione; sed hic in hoc casu satis posset dici, quod si adhuc sunt in eodem nocturno, uel si adhuc sunt in dicendo psalmos uespertinos, quod psalmum omisum dicent, & etiam idem forte facere non est periculosum. etiam si alium nocturnum dicerent, nisi esset timor scandalum. Non enim est tanti omisio unius psalmi, quod propter hoc esset aliquis scandalizandus, quod enim sepius oreitur est præceptum. s. eod. cap. 1. sed quod isti nel illi psalmi dicantur, non est in præcepto; unde uidemus, quod alios psalmos dicit una ecclesia, & alios alia. ¶ Sed nunquid peccat ille clericus, qui dum est in officiis, cogitat super aliquo bono opere spiritali? Sol. uidetur, quod dum est in officiis, non debet aliis intendere, nisi circa ea quę ibi dicuntur uel leguntur, nisi necessitas esset quę dilationem non caperet, quod tunc cogitaret, uel etiam expediret. Sed quid si non intelligit quę leguntur; debet esse in silentio, & rogare Deum ut lectiones, & orationes, & psalmi, & cantus, qui sunt in ecclesia, sibi & aliis profint ad salutem, nec tamen uidetur peccare, si quando nimis fatigatus esset spiritus si posset fieri sine scandalo, quod aliquantulum exiret ecclesiam, uel aliqua præter ea quę leguntur, diceret uel cogitaret, caueat tamen sibi ne in his excedat. Item si aliquis non interfuit in principio officij sine malitia, non oportet q̄ a capite incipiat, & idem dicimus de fine, si ei interesse non possit, si tamen magnam partem uel nocturnorum uel laudis omitteret, bene faceret, si illud diceret.

CAPITVLVM XIII.

Perniciosus. [In prouincia] hoc specialiter spectat ad officium archiepiscopi. 1. dist. c. de his.

De Baptismo, & eius effectu.

R V B. XLII.

S V M M A R I V M.

1. Baptismi sacramentum in quo consistat.
2. In sacramento altaris tria sunt, sic etiam in baptismo.
3. Character quid sit.
4. Baptizari si quem in flumine contingeret, ea sola aqua quę corpus tangit, est sacramentum.

CAPITVLVM I.

Literas tuas. [Baptismus] baptismus a sacerdote debet conferri, et si necessitas est, supplere potest uicem eius diaconus, sed nō alius, quamuis constet q̄ a quocunq; coilarus, nō sit iterādus. de cōse. dist. 4. c. cōstat. 81. dist. c. si diaconus. ¶ Conuenit autem quæri in quo consistat sacramentum baptismi. Super quo not. triplicem opi.

opi. quidam dñs, quòd ipsa aqua ablutio est baptismus vel sacramentum baptismi. Alii dicunt, quòd ablutio siue tinctio passio est baptismus uel sacramentum, & non tinctio actus, quæ aliquando est peccatum, & huic opin. assentit magister sententiarum. Alii dicunt, quòd character est sacramentum uel baptismus, qui in baptizato conferitur. de conse. dist. 4. c. tunc ualere, & non aqua, uel tinctio, quæ uelociter transeunt. ¶ Et exponunt id quod hic dicitur, baptismus est in tinctio id est character in tinctio ne collatus. nos dicimus, quòd sicut in sacramento altaris sunt tria; ut supra. tit. prox. c. cum marthe. §. distinguendum. ita & in baptismo. unum quod est sacramentum, scilicet aqua ablutio, uel ablutio passio. Secundum quod est tantum res sacramenti, scilicet gratiæ infusio, & peccati remissio. Et tertium, quod est sacramentum & res, scilicet character, dicimus ergo quod aqua uerbo domini sanctificata proprie est sacramentum, sicut & species panis, & character secundarius, sicut & uerum corpus Christi. ¶ Est autem character quædam passibilis qualitas illuminans animam ad uidendum facilius quid sit credendum, & quid faciendum, & quid non; uel potest dici & forte melius, quòd est quædam qualitas disponens & habilitans animam ad suscipiendum gratiam, & hæc qualitas a quibusdam dicitur sanctitas, quia præparat animam ad sanctificationem. Io. autem Damasc. dicit quòd character est mentis custodia, eo quod inseparabiliter custodit mentem, & quia eam præparat & habilitat ad gratiam, per quæ ipsa anima custoditur. ¶ Item notandum quod si quis baptizatur in flumine, illa sola aqua est sacramentum quæ corpus tangit, etiam si quis eam biberet, aquam sacramentalem biberet, & hoc idem esset, si quis biberet aquam consecratam de fontibus baptismi. Tamen quidam dicunt totam aquam, quæ est in fontibus baptismi, sacramentum, ex quo secundum ordinem ecclesiæ consecrata est, etiam si nullus ibi baptizaretur, quia uerbum consecrationis accessit ad totam aquam, quæ est in fontibus, & eam totam consecrare intendit; sed secus est, si baptizaretur in flumine, quia stultum esset nec fieri posset quòd totum flumen consecraretur, sed melius uidetur, quod etiam in fontibus, illa sola aqua sit sacramentum, quæ tangit corpus, nec aqua fontium baptismalium sit sacramentum per uerba consecratoria quæ ibi dicuntur, nisi ibi puer baptizetur cum uerbis ad hoc ordinatis; nam priora uerba sunt tantum de solennitate, & ideo non faciunt sacramentum. j. e. prox. c. Itē cuius rei esset sacramentum, cum nulla anima sit in aqua, quæ significet infusionem gratiæ, uel characterem infusum.

S V M M A R I V M.

- 1 Baptismi forma data ab ecclesia in tantum est seruanda, quòd eam etiam per æquipollentia uerba mutare non licet. & in nu. 2. & 3. & in nu. 11.
- 4 Verba quæ sunt substantialia forma. & in nu. 5. & 6.
- 7 Ecclesia non dicitur insigere characterem, sed solus Deus.
- 8 Baptizatus ad hoc ut aliquis sit quæ requirantur de necessitate & in nu. 9.
- 10 Baptizatus si petiit baptismum, sed tamen non intendebat baptizari, nunquid dicatur esse baptizatus.

CAPITVLVM I.

SI quis puerum. [Ter] idem est si semel. de conse. dist. 4. c. de trina. ¶ In nomine & in tantum seruanda est forma data ab ecclesia, quæ eam etiā per æquipollentia uerba mutare nō licet, ut dicat, ego te baptizo in nomine generātis, gñati, & procedentis. Itē nō licet aliquod uerbum uel uulgariter uel literaliter præponere, uel inferere, uel postponere in forma, intendens illud esse de forma, & sine ipso non esse formam; uerbi gratia, ego sacerdos baptizo &c. uel ego baptizo te Ioannem &c. uel ego baptizo te in nomine patris & filii & spiritus sancti & beati Ioannis. alias autem si non crederet illam formam esse uel additam esse de forma, sed ex simplicitate uel ex

deuotione prædicta adderet, baptizatus est. ¶ Idem dicendum est, si ex malitia uel hæresi diceret, ut si adiciat, & diaboli, & hereticorum, dummodo hoc non credat de forma, & baptizare intendebat. & hæc omnia contingunt propter formam baptismi, quæ inuolubiliter est obseruanda, ut alibi not. Item si formam ueram dicat, & non credat illam ueram formam, sed aliam, non erit baptizatus; & hoc ideo, quia non intendit baptizare, quod ex eo apparet, quia formam ueram dicere non intendit, cum tamen sciat uel credat ad hoc certam formam statuta; quia si non crederet certam formam statuta, & baptizare intendere non obstantibus prædictis adiectionibus, baptizatus esset; quia recidit hæc questio in primum casum, quando ex malitia uel ex simplicitate ea addit. ¶ Sed si quis certus est certam formam præscriptam in baptismo, & præter illam formam non cōferri baptismum, & postea baptizaret cum ea forma de qua dubitat an sit uera, nunquid erit baptizatus? respon. sic; quia licet dubitaret de forma, intendit eum baptizare secundum illam formam si est uera, unde cum sit uera forma, uerè baptizatus est. ¶ Verba autem quæ sunt de substantia formæ sunt hæc, scilicet [Baptizo] nec esset baptizatus si diceret, baptizat te Christus, uel Petrus, uel sacerdos se demonstrato, uel baptizatur Petrus a tali; ueruntamen si aliqua provincia esset, quæ nunquam nostram formam accepisset, & uerba dicta uel alia æquipollentia nostris diceret, debent haberi pro baptizatis. ¶ Sed oppones, quare non idem dicis de una ciuitate, quæ nunquam accepit nostram formam, uel de singulis sacerdotibus? Respond. quia ibi est iustus & probabilis error, & ideo ad illos constitutio ecclesiæ non extenditur, nisi ex quo sciunt formam; & sic fuit diffinitum de grecis Calabria, qui hanc formam seruauerunt, imo fuit eis concessum, scilicet quòd etiam in futurum baptizentur secundum primam formam; sed in aliis nō est probabilis error, & ideo extenditur ad eos constitutio. ar. 82. di. c. quod proposuisti. & hæc forma ex constitutione ecclesiæ prædictas uires habet, quod ex eo apparet, quia aliquando mutata est hæc forma. de conse. dist. 4. c. firmisimè a quodam. & cap. seq. Item loco huius uerbi baptizo. non potest poni lauo, uel balneo; & hoc ea ratione, quia hoc uerbum baptizo plus importat ex institutione, quàm sit eius propria significatio; nam baptizare est in aquam constringere sub certa forma uerborum. §. eo. cap. 1. Sequitur. ¶ In nomine patris, & filii, & spiritus sancti: nam & hæc uerba multipliciter sunt de substantia formæ, nec possunt mutari ut diceretur, in uirtute, uel in nominibus; nec liceret inde tollere copulatiuam coniunctionem, scilicet, &, tamen satis credendum est, quod ualeret baptismus si diceretur, in nomine patris filij; spiritusq; sancti: quia nulla est differentia inter prædictas copulatiuas, sed diligens lector multas notas bit differentias inter hoc nomen, uirtute, & hoc nomen, nomine, & inter singulare, quòd indicat unitatem essentia, & plurale, quòd hoc non facit; & idem est ferè in omnibus alijs uerbis hic positus. ¶ De hoc autem pro nomine, ego, cum subintelligatur, potest dici quando nō est de substantia; sed hoc pronomen, te, bene est de substantia, nam expressior est demonstratio per pronomen & actum, quàm si loqueretur in tertia persona; ut non diceret, ego baptizo in nomine patris & filij & spiritus sancti; & huiusmodi uerba sunt de forma uerborum, sed in forma facti seculi est, uerbi gratia, nam si quis bis uel ter immergat, uel etiam quater, uel pluries, semper baptizatus esset, dummodo baptizare intendat, etiam si credat unam uel triam immersionem non sufficere, sed quattuor necessarias esse. Et hæc ratio diuersitatis, quia in forma uerbalis certa uerba sunt, quæ sunt de substantia, & etiam ipsa forma est de substantia, sed in his quæ facti sunt, nihil est de substantia, nisi ipsa tinctio aquæ, unde etiam si uel immergatur, uel non immergatur in aqua, sed tunc super eum proficiatur,

Z z 2 bapti-

- baptizatus est, & ideo cum tantum ad solemnitatem pertinet, etiam omisso, non uisat baptismum in sent. de conse. dist. 1. c. 1. & c. de immersione, & eodē mō non est curandum quousque immergatur, sed quicquid dicatur de pos-
 6 sibilitate semper tamē & in uerbis & in factis exacte ser-
 uanda est forma. De his autem qui corrumpunt uerba for-
 7 mę, dicemus. infra eod. cap. ult. ¶ Et caue tibi, quia non
 dicimus quod ecclesia infingat characterem animę, sed so-
 lus Deus; sed ecclesia potest facere constitutiones super
 baptismo, non quod non sit, uel quod non credatur om-
 nibus; tamen circa baptismi collationem potest facere
 constitutiones & præfigere formas, quas quia Deus ratas
 habet, & quia bonę sunt, eis infigit characterem qui se-
 cundum tales constitutiones baptizati sunt. Idem facit
 ecclesia in matrimonio, & in aliis sacramentis; & dispen-
 sat in uoto, & iuramento, & in omnibus aliis serē, nisi
 8 contra fidem, de quibus alias not. ¶ No. quod ad hoc,
 quod aliquis baptizatus sit, necessarium est, quod baptizans
 intendat baptizare, non tantum balneare, uel carnes
 lauare; nec tamen uidetur necesse quo ad effectum bap-
 tismi, quod sciat quid sit baptismus, scilicet quod ibi infun-
 datur gratia, uel quod sit sacramentum, nec etiam oportet
 quod credat hoc ipsum; imo, & si contrarium credet,
 totum reputat trissam & deceptionem, tamen baptismum
 suum habet effectum. ¶ Item non est necesse, quod bap-
 9 tizans sciat quid sit ecclesia, quid baptizatus, uel unde
 sit, nec quod gerat in mente facere quod facit ecclesia,
 imo si contrarium gereret in mente, scilicet non facere
 quod facit ecclesia, sed tamen facit, quia formam seruat,
 nihilominus baptizatus est; dummodo baptizare inten-
 dat; unde si aliquis in casu necessitatis constitutus, uel
 etiam sine necessitate uadat ad sacrum, & dicat bapti-
 zame, & doceat eum formam, & ille sarracenus baptizet
 non credens per immersionem aliquid aliud fieri, nisi ma-
 derationem, & non intendat eum baptizare uel etiam
 madefacere secundum intentionem petentis baptismum,
 idest ut baptismus operetur quicquid operari potest, &
 ipse baptizans tanquam minister conferat quod alij bap-
 tizantes conferunt, licet non credat ipsum posse aliquid
 operari, uerē baptizatus est; sed si hoc non intenderet,
 non baptizaret, nec est necesse quod aliquis sciat quid in
 his ecclesia intelligat, uel etiam quod sciat uel credat ec-
 10 clesiam esse. ¶ Sed quid si baptizatus petiit baptismum,
 sed baptizari non intendebat, nec aliquid per baptismum
 conferri? & uidetur quod non sit baptizatus, quia nun-
 quam consensit baptizari, sicut non est matrimonium, ubi
 non consensit, licet uerba consensus exprimat. infra de
 spon. cap. uia. ¶ Sed contra uidetur, quia nedom fraudu-
 lentus, sed etiam coactus accipit baptismum in decre. 45.
 distinct. cap. de iudæis. & furiosus dormiens, si prius erat
 in uoluntate baptizandi. infra eod. tit. cap. maiores. Sol.
 hic, qui sic fide accedit ad baptismum, non est baptizatus,
 licet propter ignorantiam ecclesia eum cogat seruare legem
 baptizatorum. ¶ Nec obest de coactus; quia habuit
 uoluntatem, licet coactam; sed si nunquam consensisset
 baptismi, licet illum uerbo petiisset, idem dicimus quod
 in casu superiori. Furiosus autem, & dormiens, uolun-
 tatem creduntur habere in habitu, licet non in actu.
 11 ¶ Baptizatus ideo sic exacta forma seruatur de iure
 positio, quæ tamen sumpta est de euangelio; quia si for-
 mam mutare liceret de facto, in hæreses quis labi posset;
 tamen credimus quod ecclesia posset ex causa aliam for-
 mam statuere, sicut aliquando statutum fuit quod in no-
 mine Christi baptizarentur, de consecrat. distinct. 4. cap.
 2. quodam, sicut etiam posset statui, ut quidam dicunt,
 quod baptizaretur in nomine patris, uel in nomine spi-
 ritus sancti; quia in expositione unius personę, & alię in-
 telliguntur in sententia. 4. distinct. c. hic queritur, de conse.
 dist. 5. c. pe. & si. de conse. dist. 3. c. si.

S V M M A R I V M.

Baptismus ex quibus presumatur.

CAPITVLVM. II.

DE quibus. [Dubium] de facto, nam de iure non po-
 test esse dubium. [Dubium] uehementer, puta
 quia natus in captiuitate sarracenorum, si enim
 de parentibus fidelibus & inter fideles natus sit, præsumi-
 tur baptizatus. infra tit. proxi. c. ueniens.

S V M M A R I V M.

- 1 In anima pueri nondum baptizati. Tria esse dicuntur quæ hic habes
- 2 Peccatum originale quid sit, ex pulchris aliorum relatis.
- 3 Christianus fieri nullus est compellendus.
- 4 Via duplex est quæ ducit nos ad uitam.
- 5 Bellum inducere infidelibus & sarracenis an liceat.

CAPITVLVM. I II.

MAIORES. [Eum] petrum [Querenti] idest interro-
 ganti petrum. [Ipsum] christum. ¶ Paruulis in ani-
 ma pueri nondum baptizati sunt tria. Pronitas
 ad peccandum, quæ est ex corruptione carnis. Macula,
 quæ est quædam sordes animæ quam contraxit in sua in-
 fusione ex commixtione carnis, & propter hanc sordem
 indignum est dei conspectui præsentari. Tertium est, re-
 us, siue debitum pœnæ æternæ, & magister Petrus lom-
 bardus in sententijs uidetur fuisse in ea opinione, quod
 prædicta pronitas ad peccandum sit peccatum origina-
 le, quæ etiam dicitur concupiscentia & fomes. Sed con-
 tra eum est, quia illa pronitas remanet post baptismum, &
 ita uideretur quod etiam peccatum originale remaneret
 post baptismum. sed respondebat illi pronitati accessio-
 rium esse quod esset peccatum, propter hoc ferē omnes di-
 cunt, quod peccatum originale non est fomes nec pronitas
 peccati, sed quædam macula animæ annexa fomiti, & il-
 la macula in baptismi deletur, sed quia illa macula an-
 nexa est fomiti, ideo aliquando fomes, siue illa proni-
 tas dicitur originale peccatum. ¶ Et secundum hoc intel-
 ligitur quod dicit Aug. quia peccatum originale transit
 reatu, sed remanet actus, quia macula, quæ facit hominem
 reum pœnæ æternæ, transit, ut de cætero ratione illius
 peccati originalis non sit pœnæ æternæ astrictus, sed
 idem peccatum originale, licet minus proprię, dicitur re-
 manere actus, quia ibi remanet pronitas ex qua surgunt
 actuales concupiscentiæ. Sed dices, quomodo sine ulla
 culpa uoluntaria adiicitur pœnæ æternę? Respon. hec
 pœna est tantum pœna carentiæ, scilicet quia caret uisio-
 ne Dei, & non est pœna actualis, & ideo non puniuntur
 sine uoluntate pœna actuali, nisi uoluntate peccent, & ma-
 lunt sic esse, quam non esse. [Quem per se fortuntur] id-
 est qui sine alterius fide uel operatione dant remissionē
 peccatorum. [Sed ficti] id est adulti non uerē creden-
 tes. ¶ [Compellantur A.] & sic nullus est, ut fiat christi-
 anus, compellendus. Næc obstat quod seruo dicitur, ut ad
 nuptias inuitatos compellat intrare. Luc. 14. 24. q. 4. c. di-
 splicer. uer. repete. quia ibi intelligitur de compulsionē fa-
 cta per instantiam rationis, non per seueritatem gladii
 materialis seu per uolentiam temporalem. 45. distinct. c.
 de iudæis. quia executio talis gladii est isti seruo id est or-
 dini predicatorum uel apostolis in persona Petri a domi-
 no interdicta. 23. q. 1. c. quod militare. s. item cum petro.
 Vel dic, q. primò pcepit seruo. ordini predicatorum, qui
 magnus est in ecclesia Dei. infra de hereti. c. cum ex inui-
 cto. ut exiret in plateas & uicos ciuitatis, & pauperes, &
 debiles, cecos, & claudos introduceret, & non compelleret
 ipsos intrare. Possumus dum ei dixit, ut exiret in
 uias, & sepes, & illos intrare compelleret, quos ibi
 inueniret; ut in præal. capit. displicer. uer. repete. habetur,
 inuens per hoc quod iudei, & similes qui fidem
 non habent, non sunt gladio materiali ad fidem cogen-
 di, sed introducendi per efficaciam rationis & legis,
 ut ex suis codicibus conuincantur, ut in præal. capit. de
 iudæis.

iudeis. sed illi, qui a gremio ecclesie diuenterunt, ut hæretici & schismatici, ad eam sunt redire cogendi, cum sint de foro ecclesie, etiam per potentiam secularem ut hic. ¶ Nam per hoc quod dicit, ipsum exire in plateas & uicos ciuitatis, tangit iudeos qui tanquam ciues legem, prophetas, & eloquia certa habebant, statuta su perne ciuitatis, scientes, quos quidem de ciuitate ad nuptias uult uocare sine compulsionem, tamen quia nihil ad nos de his qui foris sunt. infra de diuor. ca. gaudeamus. sed per hoc, quod dicit, quod exeat in uias & sepes, notat hæreticos & schismaticos. ¶ Est enim duplex uia, quæ ducit ad uitam. infra de hære. ca. eum ex inuincto. & quæ ducit ad mortem. infra de spon. ca. inter. & in hac sunt hæretici. Per sepes, tamen designat schismaticos, qui schismatici spinis inconfutibilem domini tunicam, id est ecclesie unitatem, lacerant. & isti tanquam de foro ecclesie sunt cogendi intrare, & fidem tenere quam in baptismo receperunt, ut hic. ¶ Ex his ergo apparet, sarracenis, ut fiant christiani, bellum indicendum non esse; si tamen terras christianorum inuassissent, uel occupatas tenerent, uel christianos hostiliter impugnarent, tunc tam per ecclesiam quam per principem cuiusque terræ, cui uel subditos damna uel iniuriæ inferuntur potest eis iustum bellum indici. 23. q. 8. c. dispar. sed si sarraceni tributum consuetum denegant reddere principi christiano, & si tunc ille princeps eis iustum bellum indicit, non tamen per ecclesiam id fieri debet, si nec terram christianorum suis foribus fœdant, nec ipsorum personas impugnant; illis tamen sarracenis, qui terram sanctam detinent uel impugnant, non solum per ecclesiam, sed per quemlibet principem christianum potest bellum indici, quia in omnium fertur iniuriam, quod in nostri saluatoris committitur. C. de here. l. Manicheos. Qui uerò uerè poenitentes sunt, si occubuerunt in talibus bellis, præterquam in illo, quod pro tributo negato, ad patriam euolant. 23. q. 8. c. omni B.

S V M M A R I V M.

- 1 Baptizatus ut quis sit, oportet quod alius baptizans spargat, & non sufficit se ipsum balneare.

CAPITVLVM. II.

Debitum. & infra. [Seipsum immergit] Oportet, n. ad hoc ut sit baptizatus, quod alius baptizans immergat; nec sufficit si ipse immergat, & alius uerba apta dicat, quia qui non immergit, non potest dicere. ego te baptizo. supra. e. c. i. sed si non immergat, nec etiam eum tangat, sed aquam super eum spargat, dummodo totum balneet, uel maiorem partem, uel solum caput corporis, sufficit; ar. ff. de reli. & lump. fu. l. cum in diuersis. Alij dicunt & forte melius, quod etiam si modica stilla aquæ proieciat a baptizante eum tangat, baptizatus est, & satis hoc uidetur consonare iuri & æquitati, licet primum sit tutius.

S V M M A R I V M.

- 1 Verbalis forma in baptismo est necessaria. & in nu. 2. & 3.
4 Baptizans & baptizati intentio quæuis impedit sacramentum, non tamen patrinorum intentio unquam impedit.

CAPITVLVM. VI.

Licet græcos. Id est diuersas rationes considerando baptizare dubitasti, & distulisti; si enim introducere intenderet errorem, puta quia nomine patris intenderet inuocare uirtutem diaboli, & patris carnalis, uel aliquid huiusmodi, non esset baptizatus. ¶ Et idem dicere, si expresse diceret uerba romanæ ecclesie, sed dices id, si dixisset in nomine patris, & filii, & spiritus sancti. Re spon. non est baptizatus, quia ad minus oportet eum aliquas principales syllabas retinere, ut saltem si non bñ, tñ aliquid exprimeret uideatur noia psonarū. Sed idē dicen-

dum uidetur, si diceret in nomine patris, & filio, & spiritus sancto. ¶ Quid si esset latinus, qui baptizaret, sed illiteratus. Respon. idem q. de græco; imo plus uidetur, q. esset bonus clericus, & sic baptizaret, tamen uerè baptizatus esset; tamen superior uehementer præsumet contra eum, quod uoluit introducere errorem, nisi certis indiciis contrarium constet. ¶ Sed dices, hæc non est forma, ergo non est baptizatus. Respon. forma uerbalis ex toto non est, sed est quasi forma, uel iuxta formam uerborum, & insuper est forma intellectualis integra; quia in nomine earundem personarum intelligitur baptizare, sicut ille qui uerbali ter plene formam exprimit, & si aliter diceret, oportet te dicere, quod mater quæ baptizat filium in necessitate, non baptizat, si per uerba uulgaria dicat. Et etiam q. græcus baptizare non possit in sua lingua, neque uulgari, neque latina. s. ut sacramentum baptismi accipiant, sed ut sani sint. ¶ Et non quod licet intentio baptizantis & baptizati impediatur sacramentum. ut alijs no. s. e. c. i. tamen intentio patrinorum nunquam impedit. Sed etiam hic potest dici, quod & si baptizans & baptizatus non crederet in baptismo aliquid conferri, nisi sanitatem, dummodo baptizare intenderent, bene esset baptizatus. ¶ Sed quid si non intenderet aliud per lauacionem conferri, nisi sanitatem? & tunc idem diceret, quia baptizare intendit, licet malam crudelitatem & intentionem habeat de uiribus baptismi, sed si non intenderet conferre baptismum, sed quādam medicinam facere contra infirmitatem, sed uerba formæ exprimeret, tamen non crederem eum baptizatum.

De presbytero non baptizato.

RVBRICA. XLIII.

S V M M A R I V M.

- 1 Ordinum inferiorum nullum habens si quis in sacerdotem ordinatur, an accipiat ordinem.

CAPITVLVM. I.

Iquis. [Presbyter baptizatum.] Si autem aliquis nullū inferiorum ordinum habens ordinetur in sacerdotē, dicunt aliqui eum nō accipere ordinē. arg. 40. di. c. sicut. Sed contrarium uidetur uerius. ar. quia a principio tempore apostolorum non erant minores ordines in ecclesia. n. eos primò constituit. 21. dist. c. i. & tamen ipsi apostoli sacerdotes fuerunt. 31. di. c. nouo. Sed posset responderi ecclesiam constituisse minores ordines, antequam aliquis apostolus ordinaretur, & hoc etiā sonare uidetur illa littera. [Ordinetur] cum enim baptizans sit ianuā omnium sacramentorum. 32. dist. c. præter. s. uerum. sine baptismo nō recipit characterem.

CAPITVLVM. II.

Apostolicam sedem. [Deo offerri] fuit enim baptizatus baptismō flaminis. s. titu. proxi.

CAPITVLVM. III.

Veniens ad Apostolicam. [Quod ambigitur] etiam de iure.

De custodia eucharistiæ, & aliorum sacramentorum.

RVBRICA. XLIII.

S V M M A R I V M.

- 1 Sacramenti si quid in terram, in linteum ceciderit, uel enomueris sacerdos, uel mus comederit, quid faciendum.

Z z 3 CAP.

CAPITVLVM I.

Statuimus. Quid debeat fieri si de sacrificio uel sacra-
mento aliquis ceciderit in terram, uel in linteum, uel
si quis illud euomerit, uel si quis illud comederit, ha-
bes de consecr. dist. 2. c. si per negligentiam. & c. seq. & c.
qui bene.

CAPITVLVM II.

¶ Delinqui nolumus.

Dereliquiis & ueneratione sanctorum. R V B. XLV.

S V M M A R I V M.

- 1 Canonizare quid sit, & quando fiat, & de quo fiat, & a quo fieri
debeat in nu. 2.
- 3 Ecclesia per canonizationem reliquiarum quid consequatur.
- 4 Ecclesia si erraret tamen preces bona fide porrectas deus acce-
ptaret.

CAPITVLVM I.

Vidimus. [Quod quidam] uenerandi sunt
omnes sancti canonizati. **¶** Canonizaret,
sanctos, est canonicè & regulariter statuere
q̄ aliquis sanctus honoretur pro sancto, puta
solenne officium pro eo facere, sicut fit pro
aliis sanctis, qui sunt eiusdem conditionis; ut si cano-
nizetur confessor, fiat pro eo officium confessorum; & si mar-
tyr, fiat pro eo officium martyrum; & sic de aliis. Et fit re-
gulariter hæc canonizatio, quando per probationes con-
stat de fide, & excellentia uitæ, & miraculis eius, qui peti-
tur canonizari. ar. 5. de testi. c. uenerabili. Et oportet tan-
tam esse excellentiam uitæ, & talia esse miracula, quæ
sint ultra uires & potentiâ naturæ. Item non debet esse
unica tantum excellentia uitæ, imò oportet esse multas &
continuas, ut habes in Ecclesiasti. c. 44. ubi dicitur, Laude
mus uiros gloriosos & parentes nostros in generatione
sua, multam gloriam fecit dominus sua magnificentia in
seculo. per hoc quod dicit, Laudemus uiros gloriosos,
ostendit quod canonizati erant; quia aliter non manda-
retur ecclesiæ, quod eos laudaret, per hoc quod dicit, pa-
rentes nostros, ostendit quod nullus canonizandus est,
nisi fidem habeat; soli enim parentes eius erant indzi, &
penes quos solos erat fides, canonizandi erant. Per hoc
autem quod sequitur, multam gloriam fecit dominus, sup-
ple cum eis; apparet q̄ non sufficit, q̄ in uno fuerit glorio-
sus, uel semel tantum, sed quod in multis & multoties,
imò q̄ continuè eius uita fuerit gloriosa. Per hoc quod
dicit sua magnificentia, id est sua magna potentia, ostendit
quod excellentia uitæ & miracula talia esse debent,
quæ excedant uires & potentias naturales, non sufficiunt
miracula sine uitæ excellentia, cum magi pharaonis multa
fecerint quæ supra naturam esse uidentur. & in Euan-
gelio legitur, Quia multi dicturi sunt, nonne in nomine
tuo demonia eiicimus &c. & tamen dominus responde-
bit eis. Non noui uos, uitam tamen sine miraculis crede-
re sufficeret quo ad uirtutem, tamen ecclesia non debet
tales canonizare propter hoc, quia in secreto potuerunt
laxiorem uitam ducere. **¶** Solus autem papa potest san-
ctos canonizare, quod ex eo apparet, quia cum consti-
tuatur omnibus fidelibus adorandum, & nullus omnibus
præsit nisi papa, apparet quod solus papa hoc potest. nec
ualerit dicas quod saltem cuique debet esse licitum, quod
in sua diocesi faciat; quia oratio eis facta debet esse com-
munis, & ecclesia ubi debet uenerari, debet esse commu-
nis. Item per hoc incideremus in illam reprehensionem
qua quidam reprehensi sunt ab apostolo qui dicebant,
Ego sum Petri, ego Pauli. **¶** Per hanc autem canoniza-
tionem consequitur, quod ecclesia solenniter dicit offi-

cium pro eo, sicut pro sancto, & in letaniis in numero san-
ctorum licite enumeratur; unde in supradicto capitulo
Ecclesiastici legitur, Sapientia sanctorum narrent popu-
li, & laudem eorum annunciet ecclesia. **¶** Ex prædictis
apparet, quod pueri baptizati & in continenti mortui
non sunt canonizandi; quia nec multam gloriam fecit eis
dominus sua magnificentia: speciale tamen est in in-
nocentibus, qui uice Christi mortui sunt. **¶** Item dici-
mus quod etiam si ecclesia erraret, quod non est creden-
dum, tamen preces per talem bona fide porrectas deus
acceptaret. ar. 3. dist. 5. uerum. 15. q. si. c. si. **¶** Item non ne-
gamus, quin cuilibet liceat alicui defuncto, quem crede-
bat bonum uirum, porrigere preces, ut pro eo intercedat
ad deum; quia deus fidem eorum attendit, non tamen pro
eis licet facere officium solenne, uel preces solennes.

De obseruatione ieiuniorum.

R V B R I C A XLVI.

S V M M A R I V M.

- 1 Ieiunium quid sit, & unde dicatur.
- 2 Ieiunium quod duplex sit.
- 3 Ieiuniorum quedam dicuntur generaliter, quedam specialiter
indicta.
- 4 Ieiunium soluere qualiter quis dicatur, & in nu. 5. 6. & 7.

CAPITVLVM I.

EX parte uestra. **¶** Ieiunium est parsimonia ni-
ctus, & abstinentia ciborum. & dicitur ieiunium
a quodam intestino, quod uocatur ieiunium,
quod semper est uacuum & subtile; & ieiunium
siue media uiscera uacua & exinanita dimit-
tit. **¶** Et est triplex ieiunium. Primum est cuiuslibet diei
& cuiuslibet rei ædibilis abstinentia, secundum propriam
uoluntatem, & non secundum aliquod statutum, uel scrip-
tum, uel consuetudinarium, & secundum hoc etiam si qua-
ter in die comedat & abundanter, tamen si ab aliquo ci-
bo placito abstineat, dicitur facere ieiunium id est cibi ab-
stinentiam. Secundum ieiunium est, quando quis absti-
net a cibis humectantibus; ut si tantum comedat sicca, ut
panem, & nuges, & poma; non carnes, non pisces, non
olera, & hoc ieiunium dicitur xerophagia, a xeron quod
est siccum, & phagin quod est comedere. Tertium ieiunium
est abstinentia uictus secundum ordinationem eccle-
siæ, siue scripto, siue consuetudine approbata. hoc ieiunium
est necessarium omnibus sanæ mentis, & doli ca-
pacibus potentibus ieiunare, cum ipsi peccare possint
& peccata deslere. infra de deli. pue. cap. 1. dispensatur
tamen cum impuberibus, & etiam in maiori ætate poterit
dispensari, ut ab indictis ieiuniis absoluantur, & idem di-
cimus in senibus, sicut & infirmis, & debilibus. Mu-
lieres enim propter prohibitionem uirorum indicta ieiunia
non debent dimittere, licet uotua & uoluntaria
dimittere debeant. 33. quæst. ult. cap. manifestum. licet
cum his forte propter scandalum uitandum posset sacer-
dos dispensare, etiam in indictis, nam propter scandalum
uitandum legitima est dispensatio. 50. di. cap. ut con-
stituetur. infra. de cle. excom. mi. cap. latroes. Non cre-
dimus quod ista ieiunia possit redimi pecunia uel alio mo-
do, nisi causa uel necessitas in ieiunante subdit; uolunta-
ria autem ieiunia etiam sine causa, quæ in ieiunante subdit,
dummodo sit alias utile, redimi possunt autoritate su-
terioris. 82. dist. cap. si. Sunt autem ieiunia indicta & ne-
cessaria quatuor temporum, quæ a ueteribus initium ha-
buere. 76. dist. cap. ieiunium. Item in uigilia nati-
uitatis domini, & beati Ioannis. Item in
uigilia omnium sanctorum. Item in uigilia assumptio-
nis. Item in uigilia beati Laurentii. Item in quadrage-
sima. Item in sexta feria præter exceptuatas, quæ sunt
post

Depurificatione post partum. RVBRICA XLVII.

CAPITVLVM I.

V Olens & infra. certi dies].f. promasculo 40.dies, pro foemina 80.dies.5.dist.c.1.

De ecclesijs ædificandis uel reparandis. RVBRICA XLVIII.

SYMMARIUM.

Decime quibus casibus laicis concedantur.

CAPITVLVM II.

C Vm dicat apostol. & j. [Tot] & tam diuites. & id bene sequitur, q ecclesia &c. [constituere] & de suis facultatibus [Gaudere] id est necessaria proprio presbytero ministrare [Permittantur] id est episcopus concedat licentiam eis, ipsi autem autoritate canonis facere non poterant; sed cum superiore agent ut cogantur. Tribuere] No. decimas laicis concedi tanquã pauperibus, & quia est religiosum collegiũ & licitum, & ob hoc uidetur approbatum.

SYMMARIUM.

Patroni plures in una ecclesia esse possunt ex donatione, & ex fundatione.

CAPITVLVM III.

A D audientiam nostram. [Sine magna] 43. dist. ca. cum longe. ff. de iud. l. si locus. ff. de exce. l. si cum dies. s. si arbiter. de conse. dist. 1. c. si quis extra. 18. dist. c. quoniam quidem. [Prouentus] spirituales; non enim credimus, q eis dare deberet campos, uel alia bona, quæ haberet in ipsa uilla. [Fundatoris] & ambo sunt patroni matrix ecclesiæ propter dotem, quia de redditibus eius de bitis dotatur ecclesiæ; fundatoris propter fundationem, & quia pro parte dotatur, unde est q ex donatione possunt plures esse patroni, & similiter ex fundatione. [Honor.] f. annuus census qui debetur; uel faciat scrutinium baptismi. s. de ca. mo. c. dilect. de maio. & obe. c. his. & q alia iura parochialia soluat in decimis & alijs quæ de iure uel de consuetudine debentur capellæ matri ecclesiæ, & hoc ratione parochiæ, non iure patronatus debentur. [Honor.] matri ecclesiæ, in alijs ecclesijs in suam parochiã constitutis, aliquando habent certum ius statutum, ut hic & s. de consue. c. cum dilect. aliquando consuetudinariũ terræ uel provinciæ, ut in urbe baptismum, scrutinium, & capitulum. j. de capel. mona. c. dilectus. plebibus autẽ parochialibus ecclesijs, & maxime conceditur, q cum habeant curam clericorum & laicorum in eadem parochia constitutorum. s. de off. archipre. c. ut singulæ. quamuis in omnibus his præualere debeat consuetudo, ut no. s. de off. ord. cap. 1.

CAPITVLVM IIII.

D E his. [Et institutionem] ad fundandum ecclesias de nouo, si forte populus crescat, ut j. c. proxi. c. ult. [Cogi] si percipiunt quartam fabricæ. 10. q. 1. c. decernimus. & q. 3. c. unio. & si illa non sufficit, de bonis propriis, conferre debent. 12. q. 3. c. pontifices.

SYMMARIUM.

Servitus future rei constitui non potest, sed ualet obligatio, facta edificio constituatur.

CAP.

post pascha, etiam si natiuitas domini in ea uenire contingat. infra eodem. capitu. fin. 76. distinct. capit. non auctingatur. Dicunt tamen quidam & non male, quod hoc non est ieiunium necessitatis; quia si esset, non liceret Cisterciensibus illud mutare, nisi quo ad carnes. Voluntaria autem ieiunia sunt, ad quæ aliqui uoto uel proposito se astringunt, uel etiam quæ sacerdos præter indicia propter magnitudinem peccati imponit. s. 2. distinct. cap. fin. & hoc licet commutare, & redimere, etiam si nulla causa subsit in ieiunante, dummodo utilior sit compensatio. argumen. de uo. & uo. redem. cap. 1. ¶ Item not. quod inter indicia ieiunia quædam sunt indicia generaliter, ut prædicta; alia specialiter, ut ieiunium aduentus, quod nec in omnibus provinciis celebratur, nec ab omnibus illius provinciis fit. j. eod. c. 2. tale etiam erat quod matronæ Romanæ consueuerant ieiunare in sabbato. 11. dist. cap. illa. Item not. quod licet ieiunia indicia non debeant commutari uel redimi sine causa, tamen ea possunt mutari, sicut ieiunium festi quod est die lunæ fit in sabbato. Et dicitur q in quibusdam locis Franciæ, scilicet ubi sunt ecclesiæ sancti Quintini nō ieiunatur in uigilia omnium sanctorum, sed tertia præcedenti die. Item circa hæc indicia ieiunia credimus posse statui, quod bis sed parum comedatur in die; sicut etiam faciunt Cisterciens. qui ad remouendum scandalum & charitatem conseruandam statuerunt, quod illi qui faciunt aliquid, aliquid præstent, nec soluant ieiunium ab ecclesiâ indicium. Item ex causa liceret statuere, quod etiam cibis quadragesimalibus non uterentur. j. eod. cap. 2. s. cum autem. ¶ Item credimus, quod si carnibus utatur quis in ieiunio indicato, soluit ieiunium; & eodem modo si plus quam seculum comedat, nisi ubi aliter est ex causa statutum, sicut est in Cisterciens. tamen & hoc ea ratione dicimus; quia sic usu ieiunantium approbatum est. sed si alias uel horam anticipat, uel latius capiat, uel si belluas marinas comedat, uel si nimis ardeenter comedat, non credimus quod propter hoc soluatur ieiunium, sed in his & alijs excessibus eum peccare credimus; & sic intelligitur de consec. distin. 1. cap. solent. & distinct. 5. cap. quicumque. Item licet ieiunium sit abstinentia uictus, tamen credimus eum ieiunare qui in prædictis consuetudinem obseruat, licet ad ingurgitationem comedat, & quicquid sibi placet; quia in ieiunio non tantum abstinentia attenditur, sed consuetudo ecclesiæ. Alij tamen dicunt nunquam esse ieiunium, nisi & ibi sit uictus abstinentia. ¶ Item non credimus solui ieiunium indicium, si quis comedat in ieiunijs indicis, nisi in quadragesima oua & caseum, sed tamen peccat, & sic intelligitur distinct. 4. cap. denique. Alij tamen contradicunt. Credimus tamen quod ex causa in aliquibus provinciis possit prouideri, quod & his utantur sine peccato, cum hæc tantum ex constitutionibus & obseruationibus hominum processerint. Electuarijs autem delicatis non credimus quod aliter liceat uti, nisi sicut alio cibo delicato. ¶ Medicinam autem pro remouenda infirmitate uel fugienda accipere licet sine peccato in die ieiunii, sed pro conseruanda sanitate tantum, ubi non est signum infirmitatis, non credo. Alij tamen dicunt, quod pro nulla medicina, nec pro electuarijs, soluatur ieiunium. ¶ Pro potu autem uel ante cibum, uel post cibum, non credimus solui ieiunium; sicut uidemus constitutum esse in consuetudine ecclesiæ ieiunantis. Senescalos uel portantes encenia, uel quoscunque alios seruientes præstantes cibos ante dominos timentes de toxico, non credimus soluere ieiunium; & idem credimus de medicis præstantibus medicinas; & in his casibus credimus, q monachis licet prægustare carnes, & hoc dicimus propter generalem consuetudinem, quæ sic obtinet.

CAPITVLVM V.

AD audientiam nostram. [Priuil.] ff. de iure codi. l. quidam referunt. §. 1. ff. de ser. urb. præd. l. si seruitus. §. ult. arg. contra. ff. si ser. uen. l. ult. ff. de ser. urb. præd. l. labeo. Sol. futuræ rei non potest constitui seruitus, sed potest quis se obligare, ut factio ædificio consti- tuat. ff. fami. ercisl. hæredes, §. an ea. uel ideo papa nõ cedit priuilegium futuræ ecclesiæ; quia non subito, sed cū deliberatione concedi debet. 23. dist. c. communis.

De immu. eccle. cimate. & re-
rum ad eas pertinentium.

R V B R I C A XLIX.

S V M M A R I V M.

Ecclesiæ dicuntur immunes, idest extra munia, idest officia uel mu- nera.

1 *Consuetudo onerosa ecclesiis non prodest.*

2 *Licet unicuique ius suum & possessionem defendere, & uim ui re- pellere.*

CAPITVLVM I.

In domibus. [Consuetudine] Consuetudo enim in his casibus non prodest, cum esset onerosa ecclesijs. 5. de consue. c. 1. Sed si aliquis uel ecclesiastica uel secularis persona pro recognitione beneficiorum suorum reseruasset sibi aliquod hospitium in aliqua ecclesia, illud bene debetur, 18. q. ult. c. eleutherius. ¶ Sed quid si nega- retur hospitium, potest ne sua autoritate intra domum, & necessaria in hospitio recipere, etiam uiolenter cū ius habeat hoc recipiendi, & etiam sit in quasi possessione? ui- detur quod sic; quia licet cuique ius suum & possessionem defendere, & uim ui repellere. C. unde ui. l. 1. §. de rest. spo- lia. c. olim. & uñ q. sibi licet domum ecclesiæ frangere ad hospitandum. ar. ff. q. ui aut clam. l. si. §. si ad. C. quod cum eo. l. si seruus. ff. si ser. uen. l. si eo loco. ff. ad l. 2. qui. l. quæd- mo. §. 1. & 2. & hoc quidam dixerūt; sed nobis uidetur, q. nulli laico uel etiam clerico licet uiolenter rumpere do- mos ecclesiæ ratione alicuius iuris sibi debiti, cum omnia bona ecclesiæ sint sancta sanctorum & dño consecra- ta, & in eis sacrilegium committatur. 12. q. 2. c. nulli li. c. quicunq; & c. seq. eadem etiam loca immunitate gaudet, ut hic. 17. q. 4. c. id constituimus. 11. q. 1. c. necessaria. ¶ Itē alia ratione dicendum est, q. non potest uiolenter tolle- re necessaria in hospitio, & uiolenter ingredi domum; q. in prædicto casu nulla domus neq; aliqua res deberent hāc seruitute, uel etiam sunt ad hoc obligatæ, sed tm ec- clesia est ad hoc obligata, & personalis actio non realis contra ecclesiam competit; satemur tamē q. eps uel alius qui haberet iurisdictionem in aliqua ecclesia, si alius ipsā ecclesiam iniquē intraret habens iurisdictionem, posset uiolenter rumpere domū & uiolentū expellere, & sic loq- tur decr. de rest. spo. c. olim. & idem etiam uñ si iurisdic- tio nō non habet, sed habet ius in ecclesia quasi prelatus uel possessionem tm ea ratione, quia cuiq; licet possessionē suā defendere; ut in præal. decr. olim. Sed prius dicerem in canonico, qui non possidet ecclesiam, sed canonicatū in ecclesia; nam huic non credo licere per uiolentiā rum- pendo ostia intrare domos ecclesiæ; quia cas non possi- det, non licet sibi ius dicere. ar. ff. quod me. cau. l. extar. C. unde ui. l. si quis in tantam. & idē & eadē rōne credimus de illo, cui subiecta est ecclesia, puta de abbate q. non po- test per uiolentiā rumpere domos capellæ sibi subiectæ; quia eā non possidet, licet in ea habeat ius subiectionis. ar. ff. ad l. aquil. l. quemadmodum. §. 1. & 2. credimus tamē quod si canonico deputata esset aliqua domus pro sua habitatione, & alius inuaderet, q. incontinenti possit in-

ruere in cameram, & eum expellere ea ratione, quia sibi licet suā possessionem defendere, & uim ui repellere; ut in iuribus præal. item quia in cameram sibi deputatam ir- rumpit, & quia non facit iniuriā ecclesiæ. ¶ Item credi- mus, quod si aliquis opponeret se canonico, uel abbati, uel alij ad utendum iure suo quod habet in aliqua eccle- sia, quod potest per uiolentiā illum expellere, licet nõ possit domum, uel ostia, uel sepem simpliciter rumpere. Ratio diuersitatis; quia quando eicio personam mihi cō- tradicentem, uideor uti possessione mea, quod licet, & uim ui repellere; sed ubi intro uiolenter possessionem rum- pendo ostia, uel sepem, tunc dico mihi ius quod non li- cet, nisi in specialibus casibus, qui notantur. C. quando li. sine iud. se uim. per totum. cum suis concordant. ¶ Et idem quod dicit de ecclesia & domibus ecclesiarum, dicimus in rebus prophanis; nam si quis dicit se habere seruitutē in fundo alterius, & est etiam in possessione, si fiat mu- rus uel sepes quominus utatur seruitute, non potest illū rumpere, sed se impediens potest expellere. arg. contra. omnibus supradictis. ff. de usufr. l. 3. in princ. ubi uidetur q. pro usufructu inducitur in possessionem fundi usufructua- rij, unde uideretur, quod sicut dominus proprietatis pos- set rumpere murum, qui super suo fieret, sic & usufructua- rius & alij qui sunt in possessione aliquorum iurium; sed respondeo ideo licere proprietario rumpere domum, quia cessit solo, & per consequens dominio; sed secus in usufructuario. C. de rei uen. l. 2. de hoc tamen constat, q. qui habet ius in re, agere potest, ut remoueat murus. ff. si ser. uen. l. si eo loco. & l. 1. Alij tamen contradicunt prædictis. [Hospitium] ex debito. C. de epis. l. 1. gratuitum autem debet. 42. dist. §. 1. & c. 1.

CAPITVLVM II.

Peruenit. & j. [Nomen] quasi non excusatur aliquis per hoc quod sit meus homo, uel alterius ecclesiæ; nec per hoc probatur, quod homines ecclesiarum subeant angaria uel perangaria, cum illa ciuitas sit archiepiscopi, ut j. eo. c. non minus. Item hoc habet locum, & est speciale, ubi timor est communis, & subitus, & im- prouisus.

CAPITVLVM III.

Indicatum est. & j. [Rustici] hoc intelligo de astricis glebæ. C. de agric. & cens. cap. cum satis. uer. omnis omnino.

S V M M A R I V M.

1 *Clerici dicuntur immunes esse ab omni exactione secularium per- sonarum. & in nu. 5. & 6.*

2 *Ecclesia non subit fordida munera.*

3 *Onera quatuor species sunt.*

4 *Angaria uel perangaria ut in aduentu principis ecclesia præstat speciale est. & uide in nu. 7. & 8.*

CAPITVLVM IIII.

Non minus. & j. [Talea] taleas & collectas impo- ni. ¶ [Prohibemus.] Not. sacerdotes & clericos immunes esse ab omni exactione secularium per- sonarum. 23. q. ult. c. conuenior. uer. quamuis. C. de sacro- sanct. eccle. l. placet. & l. administrationem. 11. q. 1. c. uti- butum. 16. q. 1. §. nouarum. 11. q. 1. c. sacerdotibus. arg. con- tra. 23. q. 8. c. tributum. 11. q. 1. c. magnum. 5. de cens. c. 1. C. de epis. & cle. i. de his. ff. de publi. l. imperator. Solu- quæ usibus ecclesiasticis dedicantur quo ad fundationē, uel ortum, uel māsū, uel dotem ecclesiæ; immunia sunt; cætera cum suo onere transeunt. 5. de cens. c. 1. ¶ Vltimo not. fordida munera, sicut calcis coquenda, arena fodien- da, nunquam subit ecclesia. C. de sacrofan. eccle. c. placet. sed nec hospitia superindicta, siue alia munera extraor- dinaria; ut C. de epis. & cler. l. 2. 16. q. 1. §. nouarum. & l. iuxta sanctionem. multa autem fordida munera habes- se de mune. l. munerum. usque ad l. patrimonium. ¶ [Onera] alia sunt ordinaria, alia extraordinaria; & quidem or- dinaria, siue sint angaria, hæc alio nomine dicuntur mu- nera.

nera personalia, scilicet quæ operibus cum labore & omni solitudine personali principaliter existunt, sumptibus tamen alienis. ff. de mun. l. 1. & l. munerum. usque ad §. partimoniorum. angaria quæ consistunt in exhibitione opere, siue per angaria hæc dicuntur missa. ff. de muner. l. missa. per angaria quæ consistunt in exhibitione opere cum sumptu uel periculo ministrantis, hæc non subit ecclesia. C. de episc. l. 1. & l. presbyteros. C. de sac. san. eccl. l. neminem. Sed solus; quia ibi non dicitur ecclesiam subire angaria uel per angaria, sed nemine dicitur excoari, etiam si possessiones pertineant ad ecclesiam; quod intelligitur quod rustici & coloni possessionum ecclesiarum non excoantur in aduentu principis; clerici tamen excoantur, cum tamen alias serui & coloni ecclesiarum angarijs uel per angarijs non fatigantur. 1. 2. q. 2. c. eccl. cl. l. 1. C. de episc. l. omnes. ¶ Vel dic speciale esse in aduentu principis, ut angaria uel per angaria præstet ecclesia, dummodo ad fordida munera non cogantur; & etiã forte alias si ecclesia possessiones habeat, ratione quarum debeat personale munus uel patrimoniale, puta exercitum, uel legationem, uel aliquid simile, illa præstabit. 1. 8. dist. 1. cap. si quis me. 2. 3. q. 8. cap. si nobis sepe. sed certe nec tunc prædicta subit, tanquam munera, sed quia ex patet uel alias ad ea præstanda obligatus est; si autem sint honesta & ordinaria. ¶ Item ab his etiam intelliguntur exemptæ ecclesie quo ad dotem, & quedam alia, ut diximus in glo. quæ incipit, nota satis. & hæc proprie dicuntur patrimonialia, & rerum quæ alio nomine dicuntur patrimonialia, quæ scilicet principaliter & in sumptu consistunt & periculo ministrantis. ff. de mune. l. 1. §. patrimoniale. & l. munerum. §. patrimoniorum. ea bene subit ecclesia, nisi sint superindicta. C. de episc. l. omnes. 1. 1. q. 1. c. tributum. ff. de mune. l. munerum. C. de indic. l. 1. C. de exat. trib. l. si diuina. & de mune. professio. & c. l. ult. & ab his superindictis intelligo immunes clericos, & uxores, & liberos. 1. 6. q. 1. §. nouum. C. de episc. l. omnes. nisi sit necessitas. §. eod. cap. peruenit. sed nec tunc si sunt de cime, uel oblationes, uel alia spiritualia, uel manus ecclesiarum, scilicet in quo fundata est ecclesia. ¶ Vel ut quidam dicunt de quo dotata ex uiginti. 2. 3. q. ult. c. super ea. §. de cefi. cap. sanctum. & si fundus prius erat tributarius, redimetur, sed tributum non soluet. 1. 4. q. 6. cap. comperi mus. extraordinaria autem quæ respiciunt ad pietatem subit ecclesia. C. de episc. & cl. l. administrationem, & sic potest intelligi. §. eod. cap. peruenit. quamuis ad ea non sint per seculares iudicem cogendi, sed per ecclesiasticum, de cuius foro sunt persone, licet res sint de foro laicis. de fo. compe. c. si diligenti. ¶ Extraordinaria autem quæ tantum respiciunt publicam utilitatem, non subit ecclesia, nisi in aduentu principis, & foelicis sobolis; & probantur hæc cum superioribus. C. de sacrosan. eccl. l. placet. l. iubemus. l. nulli, & l. neminem. ¶ Item a lucratiuorum inscriptionibus sunt libera ecclesie. 2. 4. q. 8. c. sancimus. ¶ Et quæ ecclesia, ut dictum est, non cogitur subire munera a principe seculari & pro suis negotijs; sed ecclesia pro suis negotijs, & pro miserabilibus personis, & etiam pro principibus uel necessitatibus natiuitatum cogit. §. de cens. c. cum apostolus. j. eo. c. aduersus. §. de offi. dele. c. pastoralis. 7. 7. dist. c. 2. 88. dist. c. j. [Et clerus] est etiam necessaria autoritas papæ. j. eo. c. aduersus. [Excommunicati] prædictos ipso iure excommunicatos.

CAPITVLVM V.

Cum ecclesia. [Dei causas.] Idem est enim in causis ciuilibus, sed secus in ecclesiasticis. 2. q. 2. c. præceptum. [Refugij] non debent incastellari ad offensiones alicuius. 4. 2. dist. c. cap. ult. 1. 0. q. 1. cap. penul. sed ad hoc ut ibi fugiant & dependantur Christiani, uel alias boni a malis factis. An, hic et a tunc licite credo posse incastellari, cum

& alias ingruente necessitate possunt ibidem hospitari. 4. 2. dist. c. nulli.

S V M M A R I V M.

Fugientes in ecclesia nondum consecrata, & in Palatio episcopi an tunc sint.

CAPITVLVM VI.

Inter alia. & j. [Sacrorum]. 1. 7. q. 4. c. diffiniuit. constituit reum ad ecclesiam uenientes. [Legum]. C. de his qui ad eccle. consu. l. præses. [Ad ecclesiam] non consecratam, dummodo autoritate episcopi sit edificata; cum in non consecrata fiant diuina officia. j. c. pen. arg. §. c. prox. §. de conse. ecc. c. si. & maxime cum hoc habeat cõfuetudo, quæ quia pia est, obseruanda est. j. de simo. c. ad ap. j. de cognat. spi. c. super eo. ¶ Item idem dicunt quidam in palatio episcopi. 1. 7. q. 4. c. id. sed alij qui dicunt cõtra, illud intelligunt, cum palatium episcopi est intra fines de signatos ecclesie. 4. 1. dist. c. episcopus. Idem in iudæo. C. de his qui ad eccle. consu. l. 1. [Ad pœnam corporalem] idest sanguinis effusionem; posset tamen in monasterium detru di ad pœnitentiam agendam. ar. §. 0. dist. c. si episcopus. §. de adult. auth. sed nouo. [Ad pœnam] 1. 7. q. 4. c. id cõstitui mus. Membra, idest promissione de uita, & membris saluandis, & si necesse fuerit iuramentum, & etiam maiores cautiones. §. de resti. spo. c. literas. Puniendus pecunia riter, uel alias præter pœnam sanguinis. 1. 7. q. 4. c. reu & c. id cõstitui mus. sed nunquam in carcerem mittendus. [Nisi] lex plures excipit personas. in Auth. de man. prin. §. q. si fidelis. sed illud non admitto [nisi] 2. 3. q. 5. c. cum homo. C. quãdo lic. uni. si iul. l. 1. [Nocturnus] idest sic dictus; quia in nocte segetes destruit, dum ibi se abscondit, uel la ter, uel propter homicidia uel rapinas quas facit in strata comburit, & destruit agros eorum qui eis non seruiunt. [Qui] hic uult dicere, q. duo prædicta genera hominum si in stratis publicis per insidias aggressi fuerint aliquem, q. non gaudent immunitate, quasi si non in stratis publicis hoc facerent immunitate gauderent; quamuis posset dici, q. quicumque insidiosè offendit hoc priuilegio non gaudet; quia non debet gaudere priuilegio, qui committit in legem. j. de usur. c. quia. si autem non insidiosè facit puta ex impetu, uel casu fortuito semper immunitate gaudet. Sed dices, quare ergo decre. fecit mentionem de his duobus generibus hominum? Respon. quia de his semper præsumitur, q. insidiosè fecerint. Item etiam potest dici de eo qui in ecclesia aliquem occiderit, quia non debet ab ecclesia defendi qui ecclesiam uiolat. argum. 1. 2. q. 2. cap. de uiro. §. de appel. cap. an sit. j. de usur. c. quia. Alij tamen contrarium dicunt, sed dic secundum consuetudinem in his quæ pia sunt seruandam. dic ut c. si. j. eo. tit. [Canonici] 1. 7. q. 4. c. sicut metuentes. & c. id cõstitui mus. [Compellit] 1. 8. q. 4. c. diffiniuit. c. metuentes. & c. reum. C. de his qui ad eccle. consu. l. si seruus.

S V M M A R I V M.

Præcessor si excommunicatus fuit, an & quibus casibus successor eandem inestrat excommunicationem.

CAPITVLVM VII.

Aduersus consules. [Excommunicationem] credimus quod canon hic sit latæ sententientia. [Et necessitates] iustas & honestas. [Quorundam prælatorum] qui sine causa iusta, & sine ulla necessitate soluebant, & dabant subsidium; sic repete quæ diximus. §. de exce. c. exceptionem. [A talibus] scilicet de imponentibus collectas. [Sustineat] tenetur etiã deposito officio; quia ex suo maleficio conuenitur. ff. r. q. ult. l. iubemus. ff. de act. emp. l. iul. §. idem. si autem ex cõtractu ageretur finito officio, non conueniretur. ff. de ap. recip. l. ad procuratores. §. in unum. ff. de admin. tut. l. est quidam. ff. de euct. l. illud. §. r. procurator finito officio tenetur. ff. de procur. l. procura tor. [Infra] & etiam ante, si successerit ei, propter quod prædecessor excommunicatus fuit, & excommunicatus est. j. de senten. excom. c. nuper. Sed dices, quare non statim

denis alibi no. j. de ho. c. sicut. Hypocrita autem, qui sub nomine boni christiani, multa quaesuit, ea restituere teneatur, quia per fraudem quaesuit. i. q. 5. c. si. sed forte non illi qui dedit, qui consecutus est mercedem suam. ¶ Sed de hoc forte probabiliter dubitari possit, si sine causa impediret, uel alius princeps faceret aliquam constitutionem contra ius naturale, puta q. dominia de uno in aliu transferrentur sine causa, si constitutio in foro animae esset seruanda. Et uidetur nobis q. non, imo nec in foro iudiciali quod plus est; ut not. s. de consti. c. quae in. Imo plus uidetur, q. etiam si constitutio iusta fuerit ex causa, scilicet iusta; sed illa causa iusta cessat in casu, de quo modo agit, uel in foro animae, uel communi; tamen constitutio tantum restringenda est ad eum casum, ubi fuit iusta constitutio. ut uerbi gratia, iusta est constitutio quae dat exceptionem Macedoniani propter iustam causam; sed si certum esset, q. illa causa non subesset, ut si in necessitate mutasset, peccaret qui exceptionem se defenderetur. ¶ Constitutiones autem quae sunt contra salutem animae, ut de iuratis, & de iuramentis non seruandis, seruari non debent. s. de iurei. c. cum contingat. sacrae enim leges in his non dedignantur sacros canones imitari. Quidam tamen alij dicunt, q. ex quo facta est constitutio, licet sit contra ius naturale, dummodo iusta causa fuerit constitutionem illam faciendi, licet postea eueniat casus ubi cessat causa iusta, tamen constitutio est seruanda quae generaliter fuit facta. Non potuit enim, nec fuit etiam expediens, omnes articulos singillatim comprehendere. ff. de leg. l. non possunt. nisi sit casus qui a iure excipitur. ¶ Pauperibus ubi nescitur cui restitui debet, alias ipsi restituendum esset. j. de iur. c. cum tut. Vel dic melius, q. id quod soluit pro pena, tantum est pauperibus erogandum.

Ne cler. uel mona. seculari bus neg. se immisceant.

R V B R I C A L.

S V M M A R I V M.

1. *Negotium seculare quomodo dicatur.*
2. *Uicualia sumens ut carius uendat, grauiter peccat.*
3. *Negotiationes honeste quibus de causis fiant inh. nest.*

C A P I T V L V M I.

Vltra sunt negotia. ¶ Tribus modis dicitur negotium seculare. Primo quilibet actus secularium rerum, sicut hic enumeratur a quibus turpibus actibus sit abstinendum. Secundo dicitur negotium seculare, iudicium de rebus secularibus, quod licet clericis inter clericos tantum. i. q. 1. s. ex his. Tertio dicitur seculare negotium inter seculares homines, quod non licet clericis, nisi de his quae pertinent ad iudicium ecclesiae; puta de decimis, & consimilibus. s. de iudi. c. quanto. 88. dist. per totum. [Ad quae] facilius negotia secularia. [Conductores] de hoc not. s. de obli. ad rat. c. unico. [Praeposito] id est ordini uel religioni. [Negotium] Sit quis enim tempore fertilitatis emat multa uicualia, ut tempore famis abundet, ut Ioseph praepara fecit, licitum est; imo etiam, si non tantum pro se, sed ut etiam alij uendere possit tempore famis eo pretio, quo tunc ab alijs uendebatur, dummodo in hoc ultimo casu hoc faciat; quia homines propter abundantiam ad gentes alias disporabant, uel quia debitam curam circa uicualia non adhibebant, dispensantur; sed si emat, ut carius uendant nulla utilitate pensata, peccant omnes, & grauius clerici. i. q. 4. cap. quicunque. ¶ [Negotium] negotiationes alias honeste fiunt inhonestae ex causa, puta cupiditatis. Item ex tempore, puta in festiuitatibus. Item ex loco, ut in ecclesia, uel persona, ut clerici. Item

quaedam sunt, in quibus nullo modo licet negotiari, ut in his quae nec per se nec cum admixto possunt esse utilia, de quibus dicit. ff. de contrahen. emp. l. q. sepe. s. ueneni mali. Sed si sit uenenum, q. possit esse utile cum admixto, uel pro feris bestiis occidendis, uel sint gladij, uel colores, quia possunt esse utilia ad aliqua. s. ad sui defensionem, uel ad colorandum hominem, uel mulierem pro bono, licita est in ijs negotiatio.

S V M M A R I V M.

Clericus an conueniri possit sub seculari iudice occasione administrationis sibi a canone prohibita.

C A P I T V L V M II.

Sacerdotibus. [Ministri] gñales [Ministri] repete quod dixi. s. de obli. ad rat. c. 1. [Subuedi] ut det ei pecuniā ad satisfaciendum de fraude, uel etiam ut det ei aliud auxilium, uel fauorem; non tamen dicimus, q. sub seculari iudice debeant capi uel conueniri, quamuis quidā contraxerunt.

S V M M A R I V M.

Clericus legibus studens quando incidat in canonem.

C A P I T V L V M III.

Non magnopere. [Legendas] ex hoc uidetur, q. si si aliquis de praedictis exit ecclesiam suā uel claustrum, & legit leges quasi studens in eis, licet non uadat ad scholas, tamen incidit in canonem. [Duorum] hodie statum est excommunicatus. j. eo. c. super. [In nulla] ut no. s. de postu. c. 1.

C A P I T V L V M IIII.

Sed nec. [Procuratores] generaliter.

S V M M A R I V M.

Clericus causas sanguinis etiam uice alterius tractans peccat, & efficitur irregularis.

C A P I T V L V M V.

Clericis [In sacris] idem etiam si non in sacris. [Agitare] cognoscendo de ea uice eius iudicis, qui sanguinem fundere consuevit in similibus casibus; sed si de causa criminali cognosceret uice alicuius episcopi, qui non penas sanguinis, sed retrusionem in monasterium facere consuevit, non peccat, nec fit irregularis. ar. s. de procu. c. tua.

S V M M A R I V M.

Clericis quando liceat aliorum possessiones conducere.

C A P I T V L V M VI.

Secundum instituta. [Lucri] nisi lucrum proueniat ex opere, uel ex re sua. s. c. prox. & s. eo. c. 1. [Suo] nomine enim monasterij, si pauper est, possunt aliorum possessiones conducere. [Firmas] terrarum, uel ecclesiarum, quas laici non possunt possidere.

S V M M A R I V M.

Instrumenta a clericis confecta quando non teneant.

C A P I T V L V M VII.

Sicut te. [Accepimus in sacris] seculum in non sacris. si tamen instrumenta fecerint antequam eis interdicat, tenerent, sed postea non.

S V M M A R I V M.

Clericus nec iudex nec aduocatus esse debet in causa sanguinis.

Clericus an possit esse praepositus in bello.

Clerici cur prohibeantur esse chirurgici.

C A P I T V L V M IX.

Sententiam sanguinis. [Dicet] etiam si non faciat ut iudex; quia ad minus est consilium, uel auxilium. Idē credo, quod nec testes in causa sanguinis recipere debet, nec scribere authenticē. argum. hic; quia si non debet esse iudex in tali causa, s. eo. c. clericis. 23. q. 5. c. his. ergo eadem ratione nec testes scribere, recipere, uel authenticare; scribere tamen non in forma authentica forte non faceret irregularem. Item nec aduocatus fit in causa sanguinis. ea. di. c. 2. 50. dist. c. si quis ui. [Interfit] hoc non facit irregularem, nisi interfit auctoritatem praestans, uel auxilium. [Praeposatur] & sic nec bello praeposui debet; posset tamen

set tamen dici, q̄ bello præponi possunt, quod non est recte ad occidendum, sed ad sua recuperanda, uel defendenda, ut not. de resti. spo. c. olim. sed tamen non in his personis, quæ quasi recte uiri sanguinum sunt, ut balistarii, & ruptarii. [Chirurgi] si chirurgici non prohibentur nisi propter periculum, in quo quis semper errare potest; sed si in laicatu aliqui hoc officium exercuerint, licet multi in eorum cura, sed non propter eorum negligentiam, mortui sunt, non sunt irregulares. arg. j. de homi. c. tua. sed in clericatu omnibus prohibitum est; quia non est officium clericale, unde deponendi sunt. Non tamen omnes credimus irregulares hoc ipso, p̄ hoc officium execrati; sed si mors secuta indefuerit, etiam sine culpa eorum satis posset dici, q̄ sunt irregulares. arg. j. de homi. c. tua. ubi not. Item nec sequentes sunt irregulares, nisi mors inde provenierit. [Balistarii] dicunt quidam, q̄ si quis in iusto bello balistario, & ad sui defensionem, non in pugnationem, ministraret balistam, uel sagittas, & ipse balistarius postea occidat quemquam, non est irregularis, dummodo non intendat principaliter, q̄ balistarius aduersarium occidat, nec balistarium credebat intendere ad occidendum, sed q̄ se uel sua defendat, uel recuperet, licet in ueritate eum occiderit, quia alienum dimittere non luit, nec ab alterius impugnatione desistere; & hoc sic p̄batur; hic enim qui balistam parauit facto, homicidium non fecit nec consilio, nec mandato; quia nec eum occidi uoluit, imo uoluit eum alieno iuri cedere, & hoc intendebat; ergo non est homicida. s. o. dist. c. si quis. uide & j. de cle. percuss. c. si. & c. r. j. de homi. c. significasti, sed si alterum prædictorum interuenisset. f. q̄ ipse qui parauit balistam intendebat principaliter occidi quemquam per eum, uel credebat balistarium ad hoc intendere, eum crederem irregularem; quia ad minus auxiliatur ad homicidium faciendum. ar. j. de homi. c. significasti, principaliter autem ideo dico; quia si non principaliter ad hoc intendat, sed secundario, uidelicet ut si aduersarius noluerit aliena dimittere, q̄ impugnetur balistis & sagittis, non crederem irregularem; quia si contrarium diceretur, iam nulli bello interesse liceret, cum ibi quasi semper homicidia præparentur. 24. q. 1. c. noli æstimare. & c. seq. tamen melius credimus, q̄ bene esset irregularis; quia nunquam etiam in iusto bello licet ministerium uel consilium ita immediatum præbere bellis. j. de pœ. c. q̄ in dubijs. Si uero in iniusto bello etiam ad sui defensionem ministraret prædicta, dicunt esse eum homicidam, & irregularem; quia causam & auxilium dedit homicidio, cū nulli licito operi instaret, imo illicito scilicet iniusto bello, unde sibi debet imputari; & q̄ non adhibuit diligentiam quam debuit in homicidium, ut non fieret, imo diligens fuit ut fieret. arg. de homi. c. Ioannes. & c. ult. & in multis. cc. eiusdem tit. Sed dices, quare ergo reputatur homicida & irregularis ille, qui scribit sententiam contra damnatum ad mortem? Respondit ille directo & principaliter morti, licet iuste, consilium uel auxilium præbet. dicunt tamen alij, q̄ istis, qui quasi recte sunt uiri sanguinum, parare balistas, uel huiusmodi est prohibitum etiam in iusto bello; sicut & eis præesse est prohibitum, ut hic; sed enssem uel lanceam eis ministrare, non est prohibitum, nec inducit irregularitatem.

S. P. M. M. A. R. I. V. M.

Monachus & sacerdos leges uel physicam audiens an statim sit excommunicatus uel post duos tantum menses.

CAPITVLVM X.

Super Specula, & j. [Exeutes] de claustris suis; si enim ibi audirent, uel legerent, secus. [Statuit]. s. eo. cap. non magnopere. [Excommunicati] absolui tñ hos posse credimus a quolibet episcopo [diuersas] quia quidam dicebant, quod canon late sententia, alij ferenda. [Ipso facto] si per duos menses exiuerint ad legendum leges, uel physicam; non enim uidetur q̄ hoc ipso quod au-

diuerint, nisi per duos menses perseuerauerint, q̄ sint excommunicati. & hoc satis innuit. j. ubi dicit, quod decani & alij confimiles non incidunt in canonem, nisi per duos menses perseuerauerint. Alii tamen dicunt, q̄ statim sine expectatione temporis sunt excommunicati. [Ioco] id est studio. [Funiculos] id est discipulos. [Bellatorum] id est predicatorum. [Personatus] si autem curam habeat aliquis animarum, si non sit sacerdos nec in dignitate, uel personatu constitutus, dixerunt quidam quod potest audire leges & physicam; sed certe nos non uidemus, q̄ hoc esse possit, nisi sit sacerdos uel personatus habeat, nisi ex dispensatione forte; quia dispensatur secum in dilatione ordinum; & tunc ita credimus cum teneri ac si esset ordinatus nisi forte ex delegatione, uel ut uicarius faceret, de quibus non est dubium q̄ non tenentur hac constitutione. [Præscriptum] scilicet duorum mensum computandum ab exitu monasterij, uel ex quo leges uel physicam audire coeperunt. s. eo. c. non magnopere. [Extradi]. f. q̄ si de ecclesijs suis exiuerint personæ prædictæ, & p̄ duos menses fuerint in scholis huiusmodi, q̄ sint excoicati.

FINIS LIBRI TERTII.
INCIPIT QVARTVS.

De sponsalibus & matrimonijs. RVBRICA I.

S. P. M. M. A. R. I. V. M.

Consuetudines regionum circa etiam non substantialia matrimonij, peccatum est omittere.

CAPITVLVM I.

E Francia quidam nobis. & j. [Lege] id est consuetudines [idem utuntur] alias enim solenitates habent Saxones, alias Franci, quæ tamen non sunt de substantia matrimonij, licet peccatum sit omittere. 30. q. 5. c. nostras foemina. [Subiciatur] quo ad substantiam enim monasterij consuetudo nihil potuit statuere, quo ad accidentia forte posset, puta circa dotem. argum. s. de testa. cap. raynuius.

S. P. M. M. A. R. I. V. M.

Matrimonij diffinitio, & unde dicatur.

Matrimonium quo in loco fuerit institutum & quibus de causis fuerit institutum, in nu. 3.

Matrimonium quis possit contrahere.

Matrimonium an per procuratorem possit quis contrahere.

Matrimonij tria sunt bona, & qualia sint.

Matrimonij quot sint impedimenta.

CAPITVLVM II.

Iuuenis. [Nondum septennem] Sed septennio proxima. j. eo. c. sponsam. puta quia erat sex annorum & dimidij, uel amplius. ar. j. tit. prox. c. attestaciones. Inlt. de obli. quæ ex delin. as. in summa. ff. de mu. & h. l. ad rem. & doli capacem quo ad sponsalia; sic. n. oritur publicæ honestatis iustitia. j. u. px. c. lras. Vel dic, q̄ ducta fuit añ septenniũ, sed in domo detēta post septenniũ. j. tit. prox. c. duo. si aut̄ nō esset septennis, nec proxima, nec in domo post septenniũ detēta, bñ posset ducere cōsobrinā; ut j. tit. px. c. lras. & c. duo. [Dubitationē] licet non sit uerisimile; quia tamen tutius est, præcauendum est. Vel dic non esse uerisimile, q̄ eam corruerit, sed q̄ malicia supplet atātē, & aliquid intendunt de sponsalibus, & ideo oritur impedimentum publicæ honestatis iustitie. [Matrimonij] est uiri & mulieris coniunctio indiuiduam uitæ consuetudinem retinens. 27. q. 2. c. 2. Dicitur matrimonium quali matris munium, id est officium; quia plus est officium matris in matrimonio, quam patris. Contrahitur autem ma-

2. **tr**imonium solo consensu. 27. q. 2. c. sufficiat. ¶ Fuit autē
initium matrimonium in paradiso per illa uerba. hoc
nunc os ex osibus meis. J. de diuor. c. gaudemus. ¶ Cau
3. te principales quare matrimonium fuit institutum, sunt
duæ scilicet susceptio proles, & uitatio fornicationis. 32.
c. 2. c. sicut non. §. his ita. aliz causæ sunt multæ, reformatio
pacis, pulchritudo uxoris, & multæ aliz. Et licet ille,
qui contrahit, nullam de principalibus causis attendat, ta
men tenet matrimonium, nisi contra illas causas intende
4. retur, puta q. nō nasceretur soboles. 32. q. 2. c. soler. ¶ Po
rest autem contrahere quisquis, qui potest consentire in
carnalem affectum, nisi expresse prohibeatur, ut minor
14. an. J. eo. c. tuæ fra. & qui utroque testiculo caret. J. de
fin. & male. c. quod sedem. Itē nec furiosus. 33. q. 3. c. neq;
furiosus. Est enim edictum de matrimonio prohibitorū.
5. J. eo. c. cum apud se. ¶ Item potest quis contrahere per
procuratorem, dummodo daret uoluntas eius, usquequo
consentiat alius, scilicet absens; sed si eum pœniteat an
tequam absens consentiat, non tenebit factum procurato
ris, etiam si ad procuratorem uel absentem, cum quo cō
trahitur, non perueniat reuocatio; quia ibi deficit consen
sus in idem tempus concurrentis, sine quo non tenet matri
monium. 28. q. 2. c. sufficiat. ar. contra. §. de procar. c. in no
stra. sed hoc speciale credimus in matrimonio, secundū
quod etiam si non perueniat reuocatio ad procuratorem,
6. dummodo constet q. non tenet matrimonium. ¶ Bona
matrimonij sunt tria, fides, proles, & sacramentum. Fides
est ut neuter coniugum adulteretur. Proles attenditur, ut
eam amet si Deus dederit, suscipiat, & educet. Sacramen
tum attenditur, ut matrimonium non separetur; licet. n.
tori diuisio fiat propter adulterium, non tamen separati
matrimonium. 32. q. 7. c. 2. nisi quando alter coniugum de
7. præsenti ad religionem transsit. §. de conuer. coniug. c. ex
publico. ¶ Impedimēta matrimonij sunt. 12. scilicet quæ
dirimunt matrimonium. Primum, furor. 32. q. 7. c. neque
furiosus. Secundum, omnino sēctus & impotens coire.
32. q. 7. c. illi qui. Tertium, affinitas. J. de eo. qui cog. con.
c. discretionem. Quartum, si errat in persona. Quintum,
si est in conditione seruili. Sextum, uotum solenne. Septi
mum, si machinatus est in mortem prioris coniugis, uel
si eam in coniugem ducere promissit. Octauum, si est al
terius cultus, scilicet farracenus, uel iudæus. Nonum, si
per uim coactus est contrahere. Decimum, ordo ut in sa
cris ordinibus sit constitutus. Undecimum si est alteri nu
pta. Duodecimū, publicæ honestatis iustitia; sunt & alia
duo quæ impediunt, sed non dirimunt, scilicet tempus fe
riarum, & interdiciū ecclesiæ.

S V M M A R I V M.

1. Publicæ honestatis iustitia oritur, quando contrahentes intelli
gunt quid agunt.

CAPITVLVM IIII.

Ad audientiam. [Quod si ille] hæc adiectio nihil
facit. [Implere propositum] impedit publicæ
honestatis iustitia, ut not. §. c. proxi. ¶ Et nō. quod
ubi contrahentes intelligunt quid agatur, licet illud non
teneat, surgit tamen inde publicæ honestatis iustitia, ut
hic dicunt; ubi autem non intelligunt, secus. J. c. proxi. c.
litteras. & c. accessit. Idem intelligo si frigidus contraxit;
quia nullus consanguineus eius non habere poterit. 27.
q. 2. c. quidam desponsauit. & idem forte dicendum est in
monacho, & sacerdote, & alijs huiusmodi.

S V M M A R I V M.

1. Vxor uirum uagabundum sequi non tenetur.

CAPITVLVM V.

De illis autem. [Promittunt] hic sunt sponsalia de
futuro. [Transferentes] mulier uirum uagabun
dum sequi non tenetur. ff. de oper. liber. l. tuo. 32.
q. 2. c. si quis.

S V M M A R I V M.

1. Matrimonium quæ ui dirimatur.

CAPITVLVM VI.

De muliere. [Vim] alia enim cadit in constantem ui
rum, & dirimit matrimonium; alia quæ in merica
losum, & hæc non dirimit, de hoc not. quod mer.
cau. c. dilectus.

S V M M A R I V M.

1. Contrahentibus non licet ignorare ius sponsalium.

CAPITVLVM VII.

Ex literis. [Intelligit] hæc decr. loquitur quando ali
qui intendebant sponsalia contrahere, sed non in
telligebant uires & effectus sponsalium; uel quia
pro eodem reputabant spōsalia & matrimonium; uel q. a
non credebant per sponsalia se ligatos, quin cum alijs cō
traherent, uel alia huiusmodi. Quidam etiam intelligunt,
quando secundum diuersa uulgaria loquebantur, nec se
inuicem intelligebant. Sed hoc non uidetur uerum; quia
qui non intelligit, nō consentit. J. de bap. c. maiores. circa
prin. Nec est mirum, si est aliud, quādo non intelligit uim
datam uerbis, & effectum datum a iure; quia nemini licet
ignorare ius, & maxime ius sponsalium non licet ignora
re contrahentibus, sed factum uel uulgare alterius bene
licet ignorare; tamen & illa expositio potest sustineri, q. di
uersa uulgaria habebant contrahentes, nec unus uulga
re alterius intelligebat. Nec ualet quod dicit, q. non po
rest esse consensus si se non intelligunt; quia hæc decr. lo
quitur quando tractatus præcessit de matrimonio cōtra
hendo, & in hoc ipsum consentiebat, & hoc agebatur, &
tunc ex quo uterq; dicit uerba in suo uulgari quæ sonēt
præsentem consensum, sufficit. [Intelligit] ut dicit cum ta
men præsumatur intelligere, cum sint eiusdem uulgaris.
[Sciat] quod non furiosus [etate] quia non minores. [Quo
cognito] si quod sunt idonei, scientia & etate [non intel
lexerit] id est si dicat se non intellexisse, tamen tamen cōtra
rium præsumatur. [Intelligentiam] non solum quam po
terat ex uerbi proprietate, sed etiam a iure appropriata
sibi. [Solent]. ff. de leg. 3. l. non aliter. J. de uer. sig. c. intel
ligentia.

S V M M A R I V M.

1. Matrimonium quando contrahatur, licet uerba sonent futurum
tempus.

CAPITVLVM IX.

Ex parte. [Eam ab eo] per hæc uerba intelligo p̄hi
matrimonium de præsenti, quod est nō. [Habitura
ram] licet uerba ista sonent futurum tempus, tamē
sponsalia non sunt de futuro, imo statim matrimonium
contrahit; sed q. promissit de fide seruāda, respexit ad fu
turum; & idem dico in omnibus uerbis, quæ sonant in fu
turo V. G. promitto. q. tenebo te in uxorem, idem ac si di
cat habebō tecum matrimonium, uel accipio te tecum,
& promitto quod de facto tenebo te pro uxore, quæ ta
men modo es uxor de iure, & etiam sine promissione te
netur ad hoc ipsum; secus esset si diceret. promitto q. con
traham tecum, uel accipiam te in meam; quia uerba hæc
non referuntur ad factum tantum, sed etiam ad ius, ut
fit sensus. promitto quod tunc fiam tua legitimam uxor.
Alij dicunt, quod idcirco per uerba de futuro fit ma
trimonium, quia in princ. decreta. ponuntur uerba quæ
trahunt futurum ad præsens, scilicet ab eodem tempo
re, & eadem repetita intelliguntur in uerbis uxoris, &
non habent locū, nisi ubi præcessit tractatus de matrimo
nio contrahendo. J. Tunc id est cum fornicatur. ¶ In
ducta] & si nullam superduxisset, tamen eam recipere
tenetur, quia mulier non fuerat fornicata; sed & si mu
lier fuisset fornicata, eam accipere tenetur, quia aliam su
perduxerat.

S V M M A R I V M.

1. Vxorem qui iurauit se uirum dūcturum, an illam accipere sit com
pellendus.

Aaa CAP.

CAPITVLVM X.

EX literis. [Impubescentes] Queritur si quis iurauit accipere unam de filiabus alicuius, & postea cognoscat unam, an precise cogatur accipere illam. arg. q. sic. ff. de contrahen. emp. l. si emptor. ff. de sol. l. l. i. l. i. chum aut paphilum quia se coarctauit. ff. si quis cau. l. 3. r. q. 1. c. si quis in fa. Sol. quidam dicunt eum compellere eam accipere. Alij dicunt plus, q. cognoscendo eam ratificatur sponsalia, uel potius fit matrimonium. Nos dicimus, q. cum non interuenerint inter eos neque sponsalia, neque matrimonium, nec etiam possunt interuenire nisi inter certas personas, q. licite contrahit cum alia. [Patres] hoc iuramentum intelligit, q. bona fide dabit operam, q. inuicem contrahant. [Alterius] id est supradicti. [Compellat] j. eo. c. requisit. contra. Sol. hoc de rigore, illud de misericordia. Sed contra mortaliter peccat, ueniendo contra iuramentum; ergo potest cogi ad eius obseruationem. 24. q. 3. c. tam sacerdos. propter hoc Hugutio dixit, illam non esse decre. Alij dicunt, q. illa est decre. & ius commune continet, & est speciale ut non cogatur q. seruare iuramentum propter futurum periculum. Alij dicunt, q. cogendi sunt, ut de nolentibus fiant uolentes ut ibi, sed non finaliter, ut in contrario. Alij exponunt ibi potius, id est prius.

SVMMA RIVM.

- Interdicti tempore quo sacramenta excipiuntur.

CAPITVLVM XI.

Non est. [Petant] uxor petitur per interdictum de li. exhi. ff. de lib. exhi. l. i. mo. C. de nup. l. si inuita. & hoc cum inuita tenetur, secus autem si uoluntaria; quia tunc competit officium iudicis. [Ibi] eis autem exeuntibus sine aliqua absolutione, possunt dicere officium. 81. dist. c. si quod. quia non est terra interdicta, sed organa suspensa ad tempus; tamen irregulares sunt, qui ibi celebrant. [Officia] ergo nec chrisma, nec extrema unctio, nec etiam matrimonium, nec sepultura. j. de priu. c. ut priuilegium. nec ad ordines poterit aliquis laicus loci interdicti promoueri; qui autem ante erant clerici, cum non sint interdicti, ad alios ordines poterunt promoueri, sed de corpore Christi melius dicitur q. conferri potest interdictis poenitentibus. j. de sen. excō. c. permittimus. Item matrimonium credimus posse fieri apud interdictos; quia & apud infideles est. s. de presbyt. non bap. cap. ueniens. 26. dist. c. denique. Item chrismare debent. j. de sen. excom. c. responso.

SVMMA RIVM.

- Iuramentum an impediatur matrimonium de futuro.

CAPITVLVM XII.

Praterea de muliere. [A uiro] cum quo contraxit per uerba de futuro. [Impetitur] ut cogatur matrimonium consummare [confiteri] etiam si publice confiteretur, non uidetur ei credendum; quia unus testis. 4. q. 3. c. placuit. s. item. & quia turpitudinem alleg. 14. q. 5. c. non tamen. sed hoc est speciale propter periculum animæ. [iuramentum] secus si iurasset. j. de constan. & affin. c. super eo.

SVMMA RIVM.

- Tertia persona que dicit se potiorē in matrimonio, qd iudicium intentare debet assistendo coniugi, quamuis non præsens sit principali.

CAPITVLVM XIII.

Veniens. [Alij] qui eam desponsauit per uerba de presenti, alioquin non esset obiectio nec dubitatio, q. sequens matrimonium teneret. [Eos] inter mulierem & primum uirum [Causa] inter mulierem & secundum uirum; melius credimus q. causa ageretur inter mulierem & primum uirum, per id quod sequitur a priori uiro iudicio ecclesie & c. [Consentire] p. eius esset uxor. [ipse] scilicet uir. [De illo] scilicet T. cui tertio nupsit, uel de primo. [Alio] scilicet secundo uiro C. [Defunctus] anteq. contraxisset cum secundo, cui fuit inuita tradita. [ille]

idem uir. [Decessit] maxime, nam sola coactio sufficit, ut matrimonium secundum impediatur. [Maritali] prima enim sponsalia non poterunt impedire hoc matrimonium, q. fuerunt iudicio ecclesie separata; nec secunda, quia fuerunt coacta, & quia mortuus erat maritus. [Alioquin] id est si noluerit ipsam M. maritaliter tractare. [Resisterint] nisi proponendo de iure, scilicet quod ipse T. non sit maritus M. sed suus. nam hic illa, quæ dicitur super inducta, potest proponere coram ipso iudice delegato, uel etiam ordinario, licet alias non sit eius ordinarius uel delegatus. argum. ff. de qui. re. ad eum in. ea. per totum. imo & post sententiam potest appellare & executionem sententiae de iure impedire. ff. de re iudica. l. a. diuo. s. si super. supra de senten. & re iudic. cap. cum super contro. ubi not. hoc uerum est, si agat peritior; sed si agit possessorio, non esset admittenda, sed nos contrarium dicimus, scilicet quod est admittenda, & assistet hæc mulier uiro, ut not. plenè, supra de senten. & re iud. cap. cum super contro. & non poterit proponere hæc mulier ad impedendum, restitutionem de proprietate, scilicet q. prius fuerit desponsata, uel quod non teneat matrimonium cum alia contractum propter aliquod impedimentum, nisi forte incontinenti probare uellet. s. de restitu. spol. c. literas. in fi. sed poterit dicere, q. alia mulier nunquam fuit in possessione uiri tanquam mariti; uel quod uir non spoliavit mulierem possessione sui, sed ipsa mulier uirum spoliavit possessione suæ, uel alias legitimas exceptiones. [Resisterint] not. quod licet tertia persona quæ dicit se potiorē in matrimonio sit admittenda ut assistet illi qui principaliter conuenitur super matrimonio, non tamen sibi est perferenda in prosecutione causæ; quia non ad eam primo loco pertinet defensio huius causæ, & tunc tantum præferri debet tertia persona. ff. de re iudica. l. i. sape. Item dicimus quod si illa, quæ conuenitur super matrimonio, inducat testes super uno articulo, uidelicet, quod quando contraxit cum illo qui eam petit in uxore, erat minoris ætatis, & defecit in probatione, & postea alius uir, qui tenet eam, super eod. arti. uelit inducere testes, admittendus est, si ignorauit quando primum mulier induxit testes super eo. de hoc no. s. de sen. & re iud. c. cum super. Nec obstat, si dicit, q. debet probare de præuicatione prioris mulieris. ff. de præu. l. præuicationis. quia illa loquitur, quando sententia lata est, hic autem loquimur quando sententia non est lata. Imo plus uidetur, q. in causa matrimoniali secundum omnes etiam si sentiat, quando prima mulier testes inducebat, tamen tertia persona admittenda est super eo. artic. ad producendum testes; quia etiam in eadem persona admitteretur, etiam post sententiam diffinitiuam. s. de senten. & re iud. c. lator. consanguinei.

SVMMA RIVM.

- Metus alterius quam eius qui contrahit quando impediatur matrimonium & in nu. 2.

- Officium iudicis est assignare pariter locum tuum.

CAPITVLVM XIII.

Cum locum. [Metus] qui caderet in constantem uirum. ff. quod me. cau. l. metum. 32. q. 6. c. indignanter. de hoc no. s. q. me. cau. c. cum dictus. j. eo. c. ueniens. [Coactio] id est uis; quia capitur, uel tenetur, uel ligatur, uel huiusmodi; metus autem alterius, q. eius qui contrahit, impedit matrimonium; ut si pater timet mortem, uel captiuitatem filii imminere, & propter hoc filia consentit nuptijs, quas pater pro ea contraxit; uel etiam ipsa hoc timore, uel alio simili ducta contrahit, non ualeat matrimonium. ar. eius quod e conuerso dicitur de patre; quia iustus metus est in eo, si timet stuprum, uel seruitutem filiorum. ff. quod me. cau. l. isti quidem. argu. 31. q. 2. c. si uerum. & c. de nep. sed illa. cc. loquuntur, quando etiam ipsæ erant inuitæ; sed certe non uidetur, q. ibi alia de causa inui;

inuit fuerint, nisi propter pericula eorum qui habebant eas in potestate, & hoc non uidetur solum locum habere in patribus, sed in alijs qui filios habent in potestate; hoc autem constat, quia si consensus contrahentium esset liber, quamuis patres haberent iustum metum, tamen matrimonium tenet. Alij tamen dicunt, quod non impeditur matrimonium, licet filia timeat mortem patris. ¶ Vel coactio] idest si metus uel coactio interuenit super eo, ubi consensus requiritur. uerbi gratia, si cogitur contrahere matrimonium. Sed si super diuersis interueniat uis & consensus. uerbi gratia, in carcerauit quis alium ut ab eo pecuniam extorqueret, si idem uim & uincula patiens consentiat in matrimonium, uel etiam alium contractum, tenet; nam & agere potest per procuratorem, & per consequens procuratorem constituere & usucapere. ff. de minor. l. papi. ff. ex qui. cau. ma. in integ. l. aut prator. nisi forte in uinculis constitutus captus esset ab hostibus, & propter hoc esset seruus; nam tunc consensus non haberet, ut in praelegat. l. ait prator inire, [Ventilatur] quidam enim petebat eam, quia dicebat se contraxisse cum ea per uerba de praesenti, uel de futuro. ¶ [Eam] not. ad officium iudicis pertinere partibus locum securum assignare. 3. q. 9. cap. hortatur. ff. de arbit. l. pompo. §. si arbit. §. de rest. c. cum olim [Timere] uicet mandat eam in obscuro loco poni, quia timebat ne uir eam raperet, etiam si de iure eam non posset habere. [Donec] idcirco differretur restitutio, quia agebatur petitorio, uel quia timebatur seuitia uiri. §. de ord. cog. c. intelleximus. §. de rest. spo. c. literas. & c. ex transmissa. & c. ex parte. ubi not. de hoc; quia nunquam eam traduxerat, & ideo non habebat locum petitio restitutionis.

SVM MARIVM.

¶ Protestatio uiri, q. cognouit adulterino affectu, quando p[ro]f[ite]r, & quando non admittitur.

CAPITVLVM XV.

Veniens ad nos. [Cui] sponsalia fuerunt de futuro. [Cognouit] matrimoniali affectu; alias .n. si protestaretur, sed eam cognoscere adulterino affectu secus argumen. j. eod. cap. tua. Alij contradicunt, quantumcunque enim protestetur, sibi non prodest sua protestatio, cum non fuerit iusta causa protestationis. de hoc not. §. de consili. capit. cum M. Nec obstat decretum. tua. quia ibi non fuit substantia contractus coniugalitatis, nec forma contrahendi matrimonium; & hoc est uerum nisi forte ipsi mulieri protestaretur, quia tunc in hoc ambo consentire uidentur; sed & tunc non prodest sibi protestatio, quia non admittitur probatio in contrarium. j. eo. c. is qui. Item ea ratione non credimus sibi prodesse protestationem, quia turpis est; sicut nec prodest ei turpis conditio, imo ea reiecta teneret matrimonium. j. de condi. apposi. c. r.

SVM MARIVM.

¶ Iuramento non obstante an quis possit uitam eligere monachalem.

CAPITVLVM XVI.

Commisum. [Dedit] iste qui promittit cum aliqua contrahere matrimonium, statim sponsalia contrahit. contra. §. de conuer. coniug. c. ex publico. §. de iur. iur. c. peruenit. §. de uot. & uot. redemp. c. scriptum. 17. q. 1. c. qui bona. 28. q. 1. c. ex his. Sol. iste non fecit uotum, unde contrahendo non fit transgressor uoti. §. de uot. c. literaturam. & si contrahit propositum gerens in mente continendi & uouendo, non facit contra conscientiam. 27. q. 2. c. beata. quia firmiter non proponit ad religionem transire, sed nec a se hoc propositum repellit, sed super hoc firmam deliberationem reseruat post contractum matrimonium; unde bonum fuit consilium ut adimpleat quod iurauit, quamuis iuramento non obstante possit uitam monachalem eligere; quia melius est utrumque seruare, quam alterum tantum. sic. supra de iur. iur. cap. debitores. 22. q. 1. 4. cap. iano cens. dicunt

alij, q. hic uir circa finem biennij erat; & tunc coepit suspirare, idest cogitare quod in futurum, scilicet post duos annos intraret monasterium, sed forte interim intrare nobilet; quia adhuc in domo propria uolebat melius probare onera ordinis. Vel forte tenebatur aliquibus debitis, quae primo soluere uolebat, uel ex similibus causis ingressum monasterij protrahere. Vnde bene consuluit ei papa, quod ex quo non alligat se monasterio, & alligatus est iam quod in fine biennij aliud ligamen superadderet, quod illud ligamen superaddat, cum dubium sit quid futura pariat dies uel per mortem, uel per mutationem uoluntatis; sed si uir dixisset praeterea ego statim uolo intrare monasterium, respondisset ei, intra, & non contrahas, cum ille contractus esset ad decipiendum tantum.

CAPITVLVM XVII.

R Equisuit a nobis. [Cogenda]. §. eo. c. ex literis. cōtra. Solu. ut ibi.

SVM MARIVM.

¶ Matrimonium quod de iure non tenet, quando praesentet impedimentum secundum.

CAPITVLVM XVIII.

Cum in apostolica. [Proposuit] Cui licet credendum non esset. argu. C. de man. prin. l. 1. tamen propter fauorem matrimonij & bonam fidem, quam habuerunt, licet non secundum conscientiam, tenet matrimonium. [Protulerunt]. j. de eo qui du. in ma. quam pol. c. ex literarum. & c. cum haberet. contra. Sol. dicunt quidam, q. si scienter contrahunt, non tenet; sed si ignoranter, secus. Nos dicimus, q. si primum tenuit de iure, secundum nullum est, cum eodem tempore quis non possit habere plures uxores. uerum tamen si ignorantes contraxerunt, soluto matrimonio morte, cogendi sunt de nouo contrahere. arg. j. de eo qui du. in ma. quam pol. c. r. & c. ueniens. quamuis ibi non dicatur, q. sint cogendi, uel tolerandi. Si uero scienter, nullo modo tolerandum est secundum matrimonium. j. de eo qui du. in ma. cap. ex literarum. & cap. cum haberet. Si uero primum matrimonium non tenet de iure, semper tenet secundum matrimonium ut hic.

CAPITVLVM XIX.

I n praesentia. [Annorum] C. de repu. auth. hodie. ff. de diuor. l. uxores. contra. Sed illa correctio est per canones.

CAPITVLVM XX.

I nter opera charitatis. [Remissionem] 32. q. 1. c. non est. 32. q. 1. c. contra. Sol. illud loquitur de incorrigibilibus, hic de corrigibilibus.

SVM MARIVM.

¶ Matrimonium esse per solam cohabitationem non iudicatur.

CAPITVLVM XXI.

A did quod per tuas. [Copulauit] ad suasionem uirtricis mulier alij nupsit; uel mulier prima sponsalia eius nomine contracta rata habuit, licet contra proprium uelle. [Cohabitans] & ab eo carnaliter cognita, alias per solam cohabitationem non iudicatur matrimonium, ut not. j. tit. prox. c. attestations. [Excludat] nisi uis uel metus in detinendo interuenisset. arg. ff. quod met. cau. l. 1.

SVM MARIVM.

¶ Sponsalia si quis cum duabus contrahat, debet prima tantum adherere.

CAPITVLVM XXII.

Sicut ex literis. [Iuramentum] idē credo, si in primis sponsalibus non interuenit iuramentum, & in secundis interuenit. ar. §. de iure iur. c. quanto. ¶ [Compellat] No. q. si quis cum duabus contrahat sponsalia, primam tantum adherere debet, & cogendus est ad eam redire, ut hic. Fallit in casibus. Primus est, si alter sponforum ad religionem transeat, supra de conuer. coniug. capitul. ex

A 22 2 publi-

publico. Secundus est, si sponsus uagus non inuenitur. s. eod. cap. de illis autem. Tercius est, si alter coniugum leprosus uel paralyticus fiat, uel nasum amittat, uel aliqd ei deterius contingat. j. de coniug. lepro. c. literas. s. de iureiur. c. quemadmodum. Quartus est, si superueniat affinitas. 27. q. j. c. si quis sponsa. & c. filij. & sufficit in hoc casu solum famam probare. s. eo. c. præterea. Quintus est, si mutuo se absoluant. s. eo. c. præterea. j. Sextus si alter fuerit fornicatus. s. de iureiur. c. quemadmodum. Septimus, si cum alio contraxit per uerba de præsenti. s. de sponsi. duo. cap. j. Octauus est, si in minori ætate fuerunt contracta sponsalia ab ambobus; nam cum ambo ad legitimam ætatem uenerint, uterque altero inuito licentiam nubendi obtinebit. j. de despon. impub. c. de illis.

S V M M A R I V M.

- 1 Matrimonii speciale est, ut nuptibus contrahatur.

CAPITVLVM XXIII.

Cum apud sedem. [Signis] speciale est in matrimonio, ut nuptibus contrahi possit, propter periculum qd esset, si contrahi non possit, & contrahere non potest nisi suus adsit consensus; secus autem in alijs contractibus, qui possunt per procuratores talium celebrari [signis] ff. de leg. 3. l. nutu.

S V M M A R I V M.

- 1 Matrimonii sacramentum non solum consensum, sed uerba etiam illum denotantia in nuptibus loqui exposcit.

CAPITVLVM XXIIII.

Tra fraternalitati. [Consensum] sponsalia sine uerbis fiunt, scilicet per annuli subarratione. [Consensum] licet enim solus consensus sufficiat ad matrimonium contrahendum in mutis; ut

Licet enim solus consensus. Opinione Inn. hic sequitur gl. hic Bernar. & Tancred. & Barr. Brixien. quos refert hic Petr. de Anch. & illam tenuit etiam Ioann. Andr. hic, quando non præcessit tractatus matrimonii, & sequitur Cald. in rubric. de sponsi. cons. 3. ubi allegat Beatum Thomam hanc opinionem tenentem, Cui etiam ego adspulor, & addo gloss. unicam in iure civili. in l. cum notissimi. in princ. in uerbo solam. c. de præscri. 30. ann. & repetit Bald. idem tenentem in l. ad recognoscen dos. c. de ingen. man. & Ioan. Andr. in c. 1. in fin. de desponsi. impub. in 6. **LEONARDUS a Lege.**

S V M M A R I V M.

- 1 In foro animæ iudicatur secundum confessionem, sed in foro ecclesiæ requiritur probatio.

CAPITVLVM XXV.

Tra nos duxit. [Fortè] hoc, fortè, non ponitur dubitatur, sed asseritur. j. [Videmus] nam licet hic ptestatus fuerit, quod non consentiret in eam, uel non contrahere sed decipere intendebat, non proficit sibi, quia non subesse iusta causa protestationis, unde per contrarium factum renunciare intelligitur protestationi. Vel potius sibi prodesse non debet; quia factio contraria dicit. ar. s. de app. c. sollicitudinē. & no. de hoc. s. de consti. c. cum M. ferra. s. eo. c. ueniens. præterea in his ad communem intelligentiam recurrendum est. s. eo. c. ex literis. Alij contrarium dicunt. s. q. protestatio sufficit, ut non probeatur matrimonium; sed ideo dicit papa, q. non uidetur, quando docunque sibi hoc constet; quia cum nullus interfuerit sponsalibus, de protestatione sibi constare non potuit, ut in foro ecclesiæ iudicare posset non fore matrimonium; sed in foro animæ iudicare potest, ubi iudicatur secundum confessionem; sed in foro ecclesiæ secus est. [Nos autem] quia licet quo ad ecclesiam non possit de hoc constare; tamen si ita foret, sic est respondendum. [Factio]. s. desponsationis. [Substantia] puta consensus. 27. q. 2. c. sufficit. & hoc intellige secundum interrogationem episcopi, quam uis in ueritate contrarium præsumatur. ut s. dictum est. [Forma] quia non fuerunt uerba apta matrimonio contrahendo, sine quibus non perficitur matrimonium. s. eo. c. tux. Vel dic q. uerba satis erant apta si uocaretur Ioannes; sed quia sic non uocabatur, non seruabatur forma. ¶ Sed obijcies, quare ergo dictum est. s. q. præsumendum est matrimonium? Respon. quia desponsatio apparebat, q. sufficit pro sponsalibus etiam sine uerbis, licet non sufficeret ad matrimonium, & quia non licebat ei allegare quod suum nomen fraudulenter mutasset. s. de dona. c. inter dilectos.

S V M M A R I V M.

- 1 Matrimonium non impeditur sola denunciatione, nisi ad sit fama. 2 Fama quomodo probetur.

CAPITVLVM XXVI.

Cum tua. [Contrahentium]. i. contrahere uolentium [maiorum]. i. antiquorum suorum propinquorum. [Quæsiuit] dubitat iste eps, an in hoc casu liceret recipere iuramenta propinquorum, qui iurare uolebant nullum impedimentum consanguinitatis esse inter eos, & erat ea dubitationis, quia non uidebantur recipiende, cum nullus actor contra matrimonium apparet, & sic uidebatur sine causa iurare. Vel causa dubitationis fuit, quia uidebatur q. per talem denunciationem & famam non deberet proponere recipere sacramenta, nec prohibere matrimonium. [Grauis] idem uir, & si turpis. s. eo. c. præterea. Sed illud ideo est, quia cum persona denunciare dicebat perpetratum peccatum. [Fama] no. famam probari. s. de test. c. tam literis. & c. cam. & idem de scandalo. ¶ No. solam denunciationem non impedire matrimonium, nisi ad sit fama. [De plano]. j. de acc. c. sicut olim. j. no. plenaria inquisitionem fieri de fama, nam multiplex clamor facit fidem de ea. infra. de accusa. cap. qualiter. Item & sine ordine iudiciario, & sine testibus potest quis certiorari de fama. [Famam] hi habebant necesse iurare, quod fama falsa erat. [Contrahentes] id est contrahere uolentes.

CAPITVLVM XXVII.

Consultationi tua. [Audientia deneganda] & si possessorio agatur. s. de rest. spon. c. ex tria similia. & c. ex parte. Alij tamen contradicunt.

S V M M A R I V M.

- 1 Matrimonium si remaneat per dantem arras, mittit eas; per recipientem, reddit duplicatas.

CAPITVLVM IX.

Gemma mulier. [Stipulatio] pro P. j. [Poena] si de uer. obl. l. titia. in prin. secus. n. dicimus in ar. si per

super dancem arras remaneat matrimonium, amittit eas; si uero per recipientem, reddit duplicatas, nisi expresse dictum sit quod quadruplicatas reddat. C. de spon. l. mulier. resp. j. & s. quadruplici. & idem dicimus in pignoribus, cum pignora arras dicantur. C. de re. pig. l. j. cessat autem hæc poena arrarum, si intra biennium non exequitur nuptias. C. de spon. l. si is. ff. de spon. l. sape. Item propter mortem sponsi uel sponsæ. ff. de spon. l. l. arræ. Item propter personam sponsi, cum quo matrimonium interdictur. C. de spon. l. mulier. s. qui uero. & s. his quoque. Item propter minorem ætatem, unde securius est parentibus dare. C. de spon. l. ult.

CAPITVLVM XXXI.

Si inter uirum & mulierem. [Alia] qualia sunt. s. eod. c. ex parte. scilicet promitto te pro eo mihi tenere [similia] puta contraham tecum. s. eo. c. requisit. & s. cap. proxi.

SVMMA RIVM.

1. Matrimonium non fit, nisi uerè carnalis copula interueniat.

CAPITVLVM XXXII.

Adolecens. id est maior 14. an. [Desponsatam] cum iam essent ambo puberes, quia tunc non fit matrimonium, nisi uerè carnalis copula interueniat; si enim ante pubertatem contraxisset sponsalia, tunc per aduentum pubertatis cum talibus factis ratificationis dicere uerum matrimonium factum, sicut not. j. tit. proxi. c. attestaciones. Alij tamen contradicunt [cognoscens] & de hoc constat per confessionem, secus si dubitaretur. s. eo. c. iuuenis. quia tunc præsumeretur carnalem copulam interuenisset. j. tit. proxi. c. continebatur.

De desponsatione impub.

RVBRICA II.

SVMMA RIVM.

1. Sponsalia si inter impuberes contrahantur sine altero infcio, an publicæ honestatis iniuria impediat matrimonium cum consanguineis.
2. In sponsalibus tacitus consensus non habet locum, nisi in patre.

CAPITVLVM I.

Tu nos. Adulto] id est pubere. [Contrahere] matrimonium, uel sponsalia; si autem esset maior septennio, sed impubes etiam si contrahat sponsalia sine ea infcia, tamen publicæ honestatis iniuria impedit matrimonium cum consanguineis. infra eod. cap. accessit. Alij contra, cum non fuerunt sponsalia, nisi tacite uel expresse consenserit; ideo nec publicæ honestatis iniuria impedit contrahere cum consanguineis. & hoc magis placet. [Consensit] tacite saltem non contradicendo, cum præsens esset. ff. de spon. l. hoc si. dic. necessarium esse, quod in matrimonio expresse consentiat. s. tit. proxi. c. tuz. Item in sponsalibus tacitus consensus non uidetur habere locum, nisi in patre. ar. ff. de spon. l. in sponsalibus. s. ult. & s. sed quæ. in alijs autem, & si pro alijs contrahere possunt, est tamen necessarius consensus expressus, uel ratihabitio. s. tit. proxi. c. ad id præalle. l. hoc si. & not. j. de ma. con. contra interdi. ec. c. i. imo nec ratihabitio tacita sufficit. s. de resti. spo. c. ex parte. [posse] & forte in hoc casu non impedit publicæ honestatis iniuria poterit cum consanguineis contrahere. [Filius] adultus. [Voluntas] puta, quia si minor 14. an. qui in matrimonium consentire non potest. [Tradere] id est tradendum promittere, & sic contrahuntur sponsalia.

SVMMA RIVM.

1. Sponsalia infra septimum annum, & matrimonium infra 14. an. prohibentur, & quare.

CAPITVLVM II.

Vbi non est consensus. [Legibus] puta in sponsalibus usque ad 7. ann. & usque ad 14. in matrimonio [coniungantur] contrahendo sponsalia, uel matrimonium, ideo fit hæc prohibitio, quia cum possint postea uariare, & cum faciles sint pueri ad dissentiendum timeretur ne transant ad alia matrimonia, tamen facta tenent. [Coniungantur] carnaliter, & fit ista prohibitio propter dubitationem ne per talem commissionem ratificetur sponsalia. s. tit. proxi. c. iuuenis. uel matrimonium. j. eo. c. continebatur.

SVMMA RIVM.

1. Aetas 12. an. in muliere, et 14. an. in mare præsumitur potens generare et si tunc non possint, matrimonium tamen an tunc contrahere possint.

CAPITVLVM III.

Puberes a pube. [Existimant] & bene [certum] quasi dicat habente. 14. an. & non potente coire, fuit dubitatum an possit contrahere matrimonium, sed de potente coire licet sit minor. 13. an. certum est, quod contrahere potest. Ex habitu] secus quando agitur de iureiuramento, quod ibi sufficit habere an. 14. & si generare non possit. C. quædum. uel cur. de indecur. sed hoc uerum est quod in hac decr. dicitur etiam si ante. 14. an. possit generare. nã in 14. an. & si generare non possit, tamen matrimonium contrahere potest. ar. j. eo. tit. c. ult. Alij tamen dicunt, quod etiam si habeat. 20. anno. & non possit cognoscere mulierem, nec contrahere poterit. argument. hic, & ideo ponit ætatem. 12. uel 14. anno. quia tunc præsumitur potens generare nisi probetur contrarium. ar. ad hoc. & de frig. & male. c. 2. sed aliud est in frigidis, ut ibi not. prius dictum placet.

SVMMA RIVM.

1. Sponsalia ante septennium nulla sunt, in septennio tamen eorum sciencia confirmantur.

CAPITVLVM IIII.

Literas tuz. [Postquam] licet enim a principio non tenuerint sponsalia, nisi tamè prius contradixerint, si sciuerint in septimo, confirmantur. j. c. proxi. & c. duo. [Filiam] filiam enim habere non potest impediens a finitate. 30. q. 3. c. nec eam. nec matrem propter publicæ honestatis iniuriam. s. eo. c. iuuenis.

SVMMA RIVM.

1. Sponsalia quemadmodum sola sciencia in septennio præsumuntur confirmata, ita sola uoluntate expressa dissoluntur absque ab solutione.

CAPITVLVM V.

Accesit. [Non consensisse] expresse, uel tacite; lapsus enim septennio si sciuit, nisi contradicatur, consensisse uel in sponsalia. j. eo. c. duo. [Absolutus] antequam ad 7. anno. peruenisset; sed & sine absolutione crederetur sufficere, si in septennio alter protestetur, se nolle consentire.

SVMMA RIVM.

1. Statutur semper dicto uiri dicentis se cognouisse uxorem maiorem. 11. anno.
2. Aetas quæ sit legitima ad contrahendum.
3. Matrimonium ad hoc ut sit, sola cognitio non sufficit.
4. Mulier ex eo solo quod sit cognita nunquid dicatur esse in ætate pubertatis. & uide in nu. 5. & 6.

CAPITVLVM VI.

Continebat] Consensisse] supple, & si uir dicat, eam se carnaliter cognouisse. [Statutum] 24. q. 1. c. 2. d. 27. q. 2. c. q. iter. s. Sol. Vbi uir dicit se cognouisse uxorem maiorem. xi. an. siue illa confiteatur, siue neget, semper stabit ius uiri, ut hic; nisi per aspectum corporis mulier aliud probaret. i. uirginitatem. Quidam tamen dicunt, cum sepe oculus fallat, nisi prius expresse indubitate testes appareat, semper est illud pro eo quod dicit se cognouisse. [si aut] quod dictum est in præcedenti parte huius. ca. quid iuris sit, si mulier puenit ad nubilem aetatem; nunc autem dicendum est, quid

iuris sit, quando nondum peruenit ad annos nobiles, sed
 2 tū uicina est eis. ¶ Unde iurata q̄ distat a 12. an. deest
 ann. 12. ceptum ultra sex menses. arg. ff. de excus. tuto. l.
 2 notandum. Nos dicimus 2 eam esse cir
 3 ca 11. ann. si habet 11. completos, & di
 Hanc opin. tenet etiam Card. in con
 sil. 4. incip. in du
 bio p̄missio. et re
 fert do. Inn. hic.

apparet pubertatis, iudicarem pro matrimonio. ar. j. eo.
 3 ca. a nobis. ¶ Cognita hoc solum, scilicet cognitio nō suf
 ficit ut matrimonium sit, & sine hoc sola desponsatio cū
 uerbis aptis matrimonio sufficit, si est proxima pubertati,
 & ex aspectu corporis potest aliquo modo deprehen
 di eam esse potentem ad generandum. Vel dic, q̄ nūquā
 sufficit, quod sit proxima pubertati, quando in solis uer
 bis matrimonij uel sponsalia steterunt, ad hoc ut matri
 monium p̄sumatur, nisi 12. an. habeat completos. s. eo.
 c. puberes. uel nisi ex aspectu corporis appareat eam pu
 bescere. s. eo. d. cap. puberes. quare enim posuisset decret.
 12. ann. si sufficeret. 11. uel 10. & dimidium, non ideo;
 sed si sit uel dicatur cognita a uiro, tunc habet locum hęc
 decreta. sed quia sufficit quod sit in 11. uel etiam amplius
 circa 12. ¶ Sed dices, nonne si cognouit eam, apparet ef
 4 se puberem eam. Respond. non, potest esse quod lanuginem
 in femore non producit, quā sola est signum puber
 tatis, & tamen claustra pudoris aperta sunt, & sic cogni
 ta apparet, uel p̄sumit, licet signa pubertatis non appa
 5 reant. ¶ Sed oppones, nonne & si in 10. uel 11. ann. aper
 ta essent claustra pudoris, idem p̄sumeres? s. de sponsa.
 cap. iuuenis. Respond. non; quia ibi non loquitur, quod
 p̄sumatur carnalis copula interuenisse, sed consensus
 uel cognitio aliqua sponsalium ante 11. ann. licet aperta
 sint claustra pudoris, non p̄sumitur matrimonium, uel
 carnalis copula interuenisse de facili, nisi apertioni clau
 strorum alia indicia administrarentur, forte magnitudo
 personę, uel alia quę mulieres melius norunt, nec ex
 pedit dicere, uel literis adnotare. Vel dic, hanc decreta.
 locum habere, ubi in minoribus annis contraxerunt; sed
 postea peruenientes ad maiorem ætatem, si unus petat se
 parari, & alter dicat cognoui eam dum erat in 11. ann.
 uel magis uicina. 12. non separabitur matrimonium; quia
 potest dubitari, quod tunc fuerit potens, cum permisit su
 per se uirum ascendere, & ideo in tutiorem partem inter
 6 pretandum est. supra de spons. cap. iuuenis. ¶ Sed de hoc
 oportet constare, quod uisus sit eam cognoscere; non
 enim sola ætas 11. ann. sufficeret, sed hæc opin. in hoc con
 tradicit proxim. quia dicunt, quod licet hi in 11. ann. uisi
 sint commisceri, si tamen de hoc potest constare mulie
 rem non esse puberem, scilicet quia lanuginem non habet,
 nō iudicabitur matrimonij, nisi peruenierit ad an. 12.

S V M M A R I V M.

1 Iudicium ecclesię quando circa matrimonium sit necessarium.

CAPITVLVM VII.

DE illis. Hic primo loquitur, quando ambo sunt in
 tra annos pubertatis, nam tunc uterque eorum
 ad pubertatem perueniens iudicio ecclesię de iu
 re petit separationem, ante autem petere non potest. Se
 cundo ponit, quando tempore, quo contrahunt, alter est
 maior, alter minor; nam tunc minor cum ad pubertatem
 nenerit separationem petit, maior autem nullo tempore
 iudicio ecclesię petet separationem, quāuis si cōtrahat, ma
 trimonij tenet. s. ti. prox. c. p. & secundū hoc intelligo. c.
 seq. [Si uero] ex tunc loquitur, qū tēpore, quo cōtrahunt,
 unus est pubes, & alter impubes. ¶ Iudicio ecclesię hoc
 iudicium est necessarium ubi sponsalia tenent, sed postea
 ex aliqua causa separantur; sed si non tenerent, puta
 quia inter consanguineos, uel quia prius cum alia con

traxisset, uel etiam quia sub conditione erant celebrata,
 uel quocunque alio modo sint nulla, non est necessarium
 hoc iudicium ecclesię, licet quodammodo sit honestum.
 Item dicimus et si matrimonium sit nullum, q̄ tunc non
 est necessarium huiusmodi iudicium, si forte coniuncti es
 sent matrimonialiter, quia tunc si recederet ab eo sine iu
 dicio ecclesię, daretur sibi restitutio uxoris. j. de diuor. c.
 porro. ¶ Dissentire jura q̄ ecclesia approbet, sed si contra
 xit cum alio matrimonium tenet, & est hoc uerum ubi te
 nent sponsalia; secus autem, si non tenerent, quia tunc ma
 ior posset separationem petere per iudicium ecclesię, q̄
 eo. c. accessit.

S V M M A R I V M.

1 Matrimonium per uerba apta si impuberes contrahant, nec ma
 trimonium nec sponsalia inde fiunt.

CAPITVLVM VIII.

ANobis tua. [His]. s. ambobus contrahentibus. [Ma
 trimonij]. s. futuri. [Eorum]. s. contrahentium. ¶ Af
 sensum unde dicunt quidam, q̄ si impuberes per
 uerba matrimonij apta cōtrahant matrimonium, & hoc
 etiam intendunt, non est matrimonium; quia illud cōtra
 here non possunt, nec sponsalia, q̄ ad illa non intendunt
 ar. ff. de spon. l. quāsitum. ff. de rit. nup. l. mino rem. uerum
 tamen si usque ad legitimam ætatem in eadem uoluntate
 persistat, ratificatur matrimonium. ar. j. c. prox. & d. l. mi
 norem. ¶ Potest tamen probabiliter dici, q̄ sponsalia con
 trahunt iuris potestate, licet illud contrahere non inten
 dant, uel uerba non dicant. argum. j. de condi. appo. cap.
 super eod. j. eo. d. c. ultim. ¶ Tenentur neuter enim ante pu
 bertatem petet separationem, sed postquam ambo uel al
 ter tantum ad pubertatem peruenierit, petere potest, su
 pra cap. prox. [Anticipare] malitia supplente ætatem. j.
 cap. prox.

S V M M A R I V M.

1 Pubertati proxima illa sola in matrimoniis dicitur, quę cognosci
 potest.

CAPITVLVM IX.

DE illis. Quod apparet ex lanugine uel facti uel ex
 perientia. [Carnali] hoc uidetur satis innui in ma
 trimoniis illam solam dici proximam pubertati,
 quę cognosci potest. argum. s. c. puberes. In tutelis autem
 secus dicerem, ut not. in decret. capitul. puberes. & idem
 quod in matrimonio dicam in ingressu monasterij, alij
 contra. [Consensisse] uel dicendo uerba apta matrimo
 nio uel cognoscendo eam, & hoc innuit litera sequens cō
 ing. & c.

S V M M A R I V M.

1 In causa matrimonij non solum publicatis attestacionibus, sed etiā
 post sententiam audisur.

2 Impuberes licet contrahant, non tamen dicitur matrimonium cō
 tractum, nisi per carnalem copulam ratificetur.

3 Licet sponsalia inter infantes minores septennio contracta nō re
 neant, ratificantur tamen nisi in septimo anno contradixerint
 uerbo, uel facto.

4 Verba sunt de necessitate in matrimonio contrahendo.

CAPITVLVM X.

Attestationes. [Credit] hic creditur cōfessionibus ma
 lieris, quia est contra se, & uir non dicebat contra
 riarum, aliter enim eius dicto staretur. s. eo. c. cō
 tinebatur. Vel dic, q̄ et si mulier fuisset corrupta, & non
 uir, non tū esset matrimonium consummatū, de hoc no. j.
 de eo qui cog. confan. ux. suę. c. fraternitatis. j. [Testes]
 speciale est in causa matrimonij, q̄ non solum post publi
 catas attestaciones, sed et post sniam audisur. s. de sen. &
 re iu. c. lator. & c. confan. Vel dic, q̄ hic erat nouus articu
 lus, sup quo licet post publicatas attestaciones de nouo
 2 producere testes. s. de testa. c. ex tenore. ¶ [Probare] no. q̄
 si impuberes contrahant quocunque tempore stete
 rint post pubertatem, non tamen de sponsalibus sit matri
 monium, nisi de nouo consenserint per carnalem copulam q̄
 secu-

secunda inducit presumptum matrimonium. s. ti. proxi. cap. isqui. q. 1. In sponsalibus tamen dicimus, q. si infantes minores septennio, contrahant sponsalia, licet ea non teneant, ramen ratificatur nisi in septimo anno contradixerint uerbo uel facto, puta cum alio contrahendo. s. ca. literas. & ca. accessit. j. eo. c. duo. & est mirabile, q. de nihilo lapsu temporis sit aliquid; puta de non sponsalibus, sponsalia; sed id, q. aliquid est, non mutat naturam, quia non fit de sponsalibus matrimonium. Alij tamen contrarium dicunt hic incumbere probationem mulieris; quia signa apparebunt dissensus, puta quia uir discesserat ab ea; secus si nec signa dissensus uel consensus apparebant, quia tunc deberet presumi de sponsalibus factum esse matrimonium. primum dictum magis placet. [Consensu] cognoscendo uel de nouo contrahendo; alias enim & si oculus est eam, uel si habitaret cum ea, non presumerem matrimonium. j. de ma. con. contra interd. ecc. c. 1. [Iuramento] speciale est in hoc casu, ut auctore nihil probante reus iurare cogatur. j. [Consensu] si enim uir confiteretur, q. post ann. 14. consensit, & uoluit q. ipsa esset uxor eius, licet non interuenisset carnalis copula uel signum consensus exterioris, tamen matrimonium debet inter eos iudicari, cum sponsalia precesserint, quæ propter consensum sequentem transierunt in matrimonium; secus autem esset, si non precessissent sponsalia; quia tunc licet adinuicem eodem tempore consensus occultus sine uerbis uel aliquo tractatu præcedente interuenisset inter aliquos, non faceret matrimonium, cum in eo contrahendo in potentibus loqui necessaria sint uerba, uel tractatus præcedens; ut not. s. titu. proxi. cap. tua.

S V M M A R I V M.

- 1 Sponsalia licet non teneant, si tamen cognoscatur mulier, uidetur illa habere rata.

CAPITVLVM XI.

EX literis. [Liberam tribuas]. s. e. ca. de illis. a nobis. contra. Sol. hæc mulier nunquam consensit sponsalibus prædictis; unde cum esset pubes, non tenuerit sponsalia. s. e. c. 1. unde contradicere potest, & ibi ipsa libera uoluntate contraxerat, unde contradicere non potest. hoc tamen no. q. licet non teneant sponsalia, si tamen postea cognoscatur, rata habere uidetur sponsalia suo nomine contracta. Vel hic de equitate. Vel ibi interuenierat iuramentum, hic non.

S V M M A R I V M.

- 1 Sponsalia infantum lapsu temporis ratificantur.

CAPITVLVM XII.

Quo pueri. [Per tres annos.] No. sponsalia infantum lapsu temporis ratificari [copulauit] hoc matrimonium tenuit, siue statim peruenerit ad pubertatem, siue post, cum eam cognouit. [Reliquit] & male [Accepit] & male impediende publice honestatis iustitia. [Copoluit] & male, cum alium uirum haberet, & si copula interuenisset propter affinitatem. [Dabitur] hæc inhibitiio fit propter delictum utriusque, sic. 27. q. 1. s. Christus. uel propter scandalum.

S V M M A R I V M.

- 1 Accusationis & denunciationis differentia.
2 Matrimonij spiritualis comparatio ad carnale quo ad denunciationem, & de uirtute denunciationis in nu. 3. 4. & 5.

CAPITVLVM XIII.

Ad dissoluendum. [Remouere] & super hoc sententia. [Denunciari]. Not. accusationem non habere locum nisi super crimine iam perpetrato. de denunciatio autem super perpetratis ut poenitentia agatur, & super perpetratis, ut cessetur, locum habet. infra de accu. cap. qualiter. 22. q. 5. ca. hic uidetur. 93. dist. cap. diaconi. ff. de dam. infel. 2. 2. [Denunciari] hoc eodem modo dicimus posse agi in matrimonio spirituali; nam electio non petente confirmationem uel consecrationem, possum denunciare superiori. Domine talis est in tali peccato, unde non potest nec debet confirmari nec consecrari. 22. q. 5. ca. hoc uidetur, sed caueat sibi ille qui denunciat, quia non potest denunciare peccatum, q. fit in forma electionis si eius executionem non impedit, nec de crimine de quo egit poenitentiam, nisi sit tale quod post poenitentiam impediat executionem ordinis. s. de renun. c. nisi cum pridem. s. 1. & no. 2. q. 1. c. si peccauerit. ar. contra. 51. dist. c. ex p. sed illud loquitur in irregularitate, & criminibus, ubi dispensatio est necessaria. Item contra. infra. de cle. ex. mi. cap. si celebrat. sed expone ut ibi. Item denunciatio ne agitur contra electum post confirmationem. s. de ap. ca. constitutis. j. Item no. q. licet denunciatio impediat confirmandum & consecrandum, non tamen debet tantum operari, ut electores reuocet ab electione, nisi credant uel rum esse q. dicitur, nec propter hoc est impedienda uel prohibenda a superiore celebratio electionis, nisi forte incontinenti haberet paratas prohibitiones. s. de his quæ fi. a. ma. par. cap. c. cum in cunctis. j. Alii dicunt & forte melius, q. non est differentia inter ordinationem, & consecrationem, & electionem, quia utrobique & ordinator & consecrator & elector diligentes debent esse, ut inquirent de persona ordinandi, & consecrandi, & eligendi. si. 24. dist. c. quando. 61. di. c. miramur. 8. q. 2. c. dilectissimi. & denunciations audire debent contra predictos, si credunt denunciantes bona intentione moueri, & uerum esse quod obijciunt, si autem non credant, nihilominus possunt procedere ad ordinationem, & consecrationem, & electionem, & tenebit quod factum est, etiam si denunciator appellet, & etiam si dicat se habere paratas probationes, quia hæc prædicta, scilicet ordinatio, consecratio, & electio non fiunt in forma iudicij, sed officia uel ministeria sunt. Hoc tamen fatemur, quod si coram superiore probauerit ueras causas, ex quibus appellauit, quod totum cassabitur quod factum est, ad minus quo ad executionem. s. de elec. c. cum inter. & s. de ap. c. constitutus. posset etiam superior ordinatori & consecratori imponere poenam si inueniret prædictos perperam processisse, uidetur tamen, quod si sit omissa denunciatio, & procedatur ordine suo, quod postea præcedente denunciatione, nec ipse qui in denunciatione procedit, nec alius ad ordinationem uel consecrationem procedet. arg. hic licet in electione forte est aliud, de hoc autem no. j. de simo. c. accusatum. j. In confirmatione autem cum proceditur in forma iudicij, & in causæ cognitione bene admitteretur talis appellatio, & cassaretur quicquid fieret post talem appellationem, etiam si non probaret ueras causas appellationis. s. de ap. c. interposita. & qd dictum est in ordinatore, consecratore, & electore. s. q. non obstante contradictione & appellatione cuiusque, tenet quod ab eo fit. Idem uidetur etiam in eo, cui mandatum est, quod provideat in aliquo beneficio alicui, & eo qui deputatus est executor ad dandum, & hoc dicimus prædicta ratione, quia iudex non est, nec in forma iudicij procedere debet, imo etiam idem dicimus, si alias haberet iurisdictionem ut episcopus, & ad eum pertineret collatio beneficiorum, quia non teneretur admittere huiusmodi exceptiones uel denunciations, nec appellatio ob hoc interposita impediret processum eius, nisi si probaretur ueritas causarum. s. de app. c. constitutus. & c. seq. Imo si prouisor uel executor uult audire exceptiones uel denunciations huiusmodi, ille qui debet provide re posset dicere, non pertinet ad te, quia tantum executor es. s. de sen. & re iud. c. decet. licet secus esset in ordinario. Si autem prouisor haberet causæ cognitionem, ut si mandatur quod provideat si est idoneus, uel quod alias compellat, tunc oppositam exceptionem uel denunciationem audiet, & appellari potest, & quicquid fieret post talem appellationem, si offerret probationem causarum, cassaretur. s. de ap. c. interposita, pruden ter tamen faciet merus executor, si audierit quod eum mouet, & si consulerit superiorem. [Contrahendum] maxime ubi de eorum

spon-

sponsalibus agitur, quia tunc sunt vicini præcipitio. 23. q. 5. c. hoc uidetur. [Exceptionibus] quia non præcessit monitio. J. de accu. c. qualiter. Vel quia est criminosus denunciator. 2. q. 7. c. accusator. 3. q. 7. c. in grauib. [Attēetur] id est ne sponsalia de nouo contrahantur. [Censetur] quia apparebit lapsa termino denunciationi præfixo. [Attentatum] per extorsionem, uel uolentiam. [Irritum] id est puellæ nō præiudicat. Vel dic, quod ideo dicitur irritum, quia pendente causa separabitur. Vel dic, quod hoc obtinet in sponsalibus, non in matrimonio.

CAPITVLVM XIII.

TVæ nobis. [Mutuo] per uerba de presenti [ætatis] id est 12. ann. compleuerit. [Ætatis] quia. 12. ann. non habebat. [Ætatem] hic satis colligitur quod siue mulier habeat. 12. ann. siue cognoscibilis, sit potest contrahere matrimonium.

De clandestina disponfat.

RVBRICA. III.

EXPOSITIO AD RVBRICAM.

¶ Clandestinum matrimonium dicitur, quod nō potest probari per test. J. c. 1. & 2. Item quod non fit cum solēnitate. J. eo. c. 3. 30. q. 5. c. aliter. quæ licet non debeant fieri, tamen facta tenent. 30. q. 5. c. nostrates.

SYMMA RI VM.

- 1 *Matrimonium clandestinum quod fit.*

CAPITVLVM I.

SI quis clam. Id est non publicè, sed tamen si tōt fuerint præsentēs, quot sufficiebant ad probationē, alias male sequeretur, uiro incumbit probatio. [Viro] petenti uxorem, & si mulier petat uirum; quia negantis factū & c. 6. q. 5. c. actor. ff. de proba. l. ei incumbit.

CAPITVLVM II.

QVod nobis. [Compellendi] ut se habeant pro coniugibus [Rationabilis] ut consanguinitatis, uel aliud impedimentum; puta quia fiat præiudicium alij matrimonio, uel aliæ consimiles.

SYMMA RI VM.

- 1 *Matrimonium si negatur cui incumbit probatio.*
3 *Matrimonium contrahere uolenti quare indictum sit, quid fiat publicatio solemnitas in ecclesia. & nu. 4. 5. 6.*
7 *Matrimonii publicatio in quibus ecclesiis fieri debeat. & 2.*

CAPITVLVM I.

- C**Vm inhibitio. [In ecclesiis] c. non in una tantum, sed in omnibus ecclesiis illius loci ubi habitat uel saltem in pluribus. ¶ Proponantur] cum periculum sit illicita matrimonia contrahere & propter peccatum, & propter illegitimitatem filiorum, dignū est quod hæc solennis publicatio in ecclesia fiat. Ad idem. J. qui mat. ac. poss. cum in tua; nam circa maiora maius periculum uertitur. 43. di. cap. quiescamus. & hoc eadem ratione potest dici, q. hæc publicatio debet fieri in ecclesiis, ubi antiqua habitatio est parentum utriusque; illi enim sunt, qui melius norunt consanguineos suos. s. de test. c. licet. c. ex quadam. infra qui mat. acc. pos. c. uidetur. Item quærendum est de consanguinitate, ubi melius ueritas sciri potest. s. de elec. c. scriptum. infra de pur. ca. cum P. ¶ Item derisio esset dicere, q. publicatio hæc alibi fieret; si enim Scorus, uel Ibernus uale contrariæ Bononiæ cum aliqua siue scota siue lombarda, quis erit qui de eorum consanguinitate sciat testificari, cum nec terram nouerit? & si alibi esset eorum antiqua habitatio, alibi moderna, utrobique fieri deberet: nam in primo loco, quia melius sciunt gradus consanguinitatis. In secundo; quia melius sciunt, si cum alio contraxisset. ¶ Tamen dicunt qui-

dam & nō male, quia licet bonum sit utrobique nūciare, tamen si solummodo fiat ubi est eorum antiqua habitatio, sufficit ad hoc ut filij eorum non indicentur illegitimi. ¶ hæc constitutio non iudicat illegitimos propter cessationem denunciationis, nisi illos qui in casu prohibitio sunt coniuncti, tamen quidam credunt idem, & si aliud impedimentum ad sit. infra qui fil. sint legi. c. ex tenore. Nā ibi dicitur quod ad hoc, ut filij sint legitimi, oportet q. matrimonium contractum post aliud matrimonium sit contractum in facie ecclesiæ & ignorante altero coniugum, sed ubi non fit publicatio secundum tenorem huius decr. non fit in facie ecclesiæ, ergo nec filij sunt legitimi. ¶ Alij dicunt quod in facie ecclesiæ sit, si sit publicè etiam sine solemnitate huius decre. & ideo sufficit, q. tantum publicè contrahatur, & erunt filij legitimi, dummodo sit alterius ignorantia. ¶ Sed quid si ubi est eorum antiqua habitatio, non habeat consanguineos, sed alibi & in pluribus locis, nunquid ubique erit necesse fieri publicationem? Respon. non; non enim oportet circa hoc nimis subtilizare propter periculum illegitimitatis filiorum, licet ab initio multum sit diligentia adhibenda, sed ex postea cō propter causam prædictam quantum potest debet negligentia tolerari, uel potius excusari. ¶ Sed quid si publicè contraxit, & tenuit aliam, scilicet primam pro uxore; nunquid hæc publicatio facta in ecclesiis sufficit, ut si ne peccato coniungatur sibi alia, scilicet secunda, an debet querere sententiam diuorij, & etiam iustitiam sententiæ id est quod iuste separatus sit a prima. Respō. quod hæc mulier, quæ sciuit prius matrimonium non excusatur a peccato, nec eius filij erunt legitimi, si postea appareat legitimum primum matrimonium, & nunquam per ecclesiam separatam, debuit enim querere sciam diuorij, negligens enim fuit, & ideo non debet excusari quin sciuerit impedimentum. Debit enim diligentius inquirere, quàm per solam publicationem. arg. s. ut lit. non contest. c. quonia. s. despon. c. in præsentia. 35. q. 1. c. cum per bellicam, quo ad alia impedimenta præter consanguinitatem modicum operatur, nisi quia facit aliquando præsūmi, quia si crederet aliquid impedimentum esse suo matrimonio, non fecisset suum matrimonium per ecclesias publicari, sed hanc præsumptionem tollit si publicè crederetur, uel sciebatur q. cum alio contraxisset. ff. de iur. & fa. igno. l. regularia. Discat igitur cautius negotiari. C. de fur. l. in ciuilem. & hæc uera sunt, si erant persone notæ sibi adinuicem, nam si esset unus de una provincia, & alius de alia, ibi facilius præsumeretur probabilis ignorantia. ¶ Si autem nihil sciret de priori matrimonio, licet publicè contraxisset, nec ipsa esset in peccato, nec filij illegitimi, quia ab impedimento excusat eos contractum matrimonium publicè, & ignorantia quæ ambo interuenire oportet ut excusetur ut expresse colligitur. J. in præalleg. c. ex tenore qui si. sint leg. Item & si inia lata sit, dummodo non sit appellatum, sufficit ad executionem matrimonij & legitimatōis filiorum, quamuis possit postea ipsa sententia retractari, & etiam retractetur. s. de senten. & re iud. c. tenor, quia probabilem causam habent erroris. Imo uidetur etiam, q. si sciuerunt matrimonium primum, & ignorante altero contrahant secundum, q. credebant primum matrimonium separatim probabiliter, q. sine peccato sunt, & filij sunt legitimi, etiam si nulla fiat publicatio in ecclesiis. s. de spon. c. cum in apostolica, sed hoc non credo, nam ex quo mulier sciuit uirum habere aliam uxorem, non debet cum eo contrahere uel ei credere super separatione primi matrimonij, nisi per ueritatem hoc sciat. ar. s. de spon. c. in præsentia. Nec contradicit decr. cum in apostolica, quia licet ignorantia illam excuset, ut postea possit cum ea contrahere, non obstantē q. de ea ducenda fidem dedit prima uiuente, non tamen filios defendit ab illegitimitate. ¶ Probabilis not. propter probabilem coniecturam interdicti matrimonium. s. de spon.

Sponſa cum in tua. [Interdicatur] per ipſos preſbyteros. Alii dicunt per ſolos ordinarios. [Si ambo] ſecus ſi alter. infra qui ſil. ſunt legi. cap. ex tenore.

De ſponſa duorum.

RVBRICA IIII.

S V M M A R I V M.

- Sponſalia bina quando in iudicio ueruntur, & dubitatur de al-
tero, que partes ſint indicantis.*

EXPOSITIO RVBRICA

Vnde not. quòd ſi aliquis petat aliquam in uxorem, & probet quòd ipſe contraxit cum ea de præſenti, & mulier ſimiliter probet quòd contraxit cum alio de præſenti, nec probet aliquid de antecedenti tempore, reus abſoluetur, quia ubi obſcura ſunt iura partium pro reo interpretandum eſt. ſupra. de ſi. inſtr. cap. inter dilectos. ff. de reg. iur. l. fauorabiliore. & idem uidetur ſi duo egiffent contra eadē mulierē & de utroque ſimul cōſtaret, q̄ cum ea cōtraxiſſet, ſed nō cōſtaret de anteriori tēpore, quòd abſoluenda eſt ab utroque, uel potius differenda eſt ſcīa quouſque de anteriori tempore probetur. Si autē primo cōſtaret de uno, quā de alio, qui forte nō habuit ita paratas probationes, tunc etiam idem dicendum uidetur, ſi q̄ differenda eſt ſententia, ne præiudicium fiat alii matrimonio. ar. infra de eo qui cog. conſan. ux. c. ſuper eo. infra de ſri. c. i. ubi not. & c. laudabilem. quo ad hunc tamen articulum poſteriozem: ſecus eſt ſi agitur de præben- da, uel poſſeſſionibus, quia tunc ſtatim etiam primo probante fertur ſententia; ſed cauebis condemnato quòd ſer- uabis eum indemnem, ſi forte aliquas faciat expenſas pro eo quòd rem pendente lite reſtituit. ff. de rei uendi. l. i. a quo. & leg. ſeq.

S V M M A R I V M.

- Sponſalia quòt modis contrahantur.
1. Conditio cum in ſponſalibus apponitur, tamen intelliguntur contra
eſſa ſponſalia.
3. Matrimonium ratificari dicitur per ſubſequentem copulam.
4. Signum expreſſum matrimonij contracti eſt manum ſtringere
annulo.*

CAPITVLVM I.

DVobis modis. [Fides] quo ad ſponſalia contra-
henda uel matrimonium. [Pactionis], ſcilicet per uerba
de futuro. [Et conſenſus], licet per uerba
de præſenti. [Ducer] quatuor modis contrahuntur ſpon-
ſalia. ſ. nuda promiſſione. ſ. cum dicit unus alteri accipia
te in meā uxore & ecōtra, uel æq̄pollētia. J. eo. c. i. & hic.
Idem etiam credimus, ſi inhabiles ad cōtrahendum ma-
trimonium uerbis utantur matrimonio aptis. ſ. accipio te
in meā, & econuerſo. arg. ſ. de ſpon. c. impub. c. atteſta-
tiones. & c. duo. & c. a nobis. Ibi. n. dicit m̄ſimonialiter
cōiungebantur. Itē datis arriſ ſponſalitijs. C. de ſpon. l. ar-
ris. Item annuli ſubarratione. 27. q. 2. c. ſi quis deſponſa-
uerit. Sed aliter melius probari uidetur, quòd per annu-
lum tantum ſponſalia contrahuntur, quia matrimonium
non contrahitur, niſi uerbis aptis matrimonio interueniē-
tibus, dūmodo contrahentes loqui poſſint. ſ. de ſponſa. c.
2. ruz. Item iuramento contrahuntur ſponſalia. ſ. de ſpō. c.
de illis. [Si] pmiſerit hic fatiſ expreſſe habes, quòd ſpon-
ſalia intelliguntur contracta, quando conditio in ſponſa-
libus apponitur, hic enim conſtat, quòd ante aduentum
conditionis iſteſt antequam eam cognoceret, fuerūt ſpō-
ſalia de futuro, poſtea enim fuit matrimonium. ſ. de ſpō.
c. iſ qui fidem. Item talia ſponſalia inducunt publicē ho-
neſtatis iuſtitiam. ſ. de ſpon. c. ad audientiā. [Rem ſecū] ſi
ne intelligat de fornicario coitu, ſiue de matrimoniali, ſe
per ſecuta copula ratificatur matrimonium. ſ. de ſpon. c.
iſ qui. [Conſenſu] obtinendo non obtento, id eſt ſi in me

conſenſeris ego conſentia in te, uel ſi dederis centum ego
accipiam te in meā. [Stringit] annulo. & ſic uidetur, q̄
manum ſtringere annulo ſit expreſſus ſignum matrimo-
nij contracti, quā aliquid aliud; ſed certe hoc uult dice-
re, quia & ſi conſuetudo ſit, quòd quando matrimonium
contrahitur, quòd mulier ſubarratur annulo, tamen & ſi
ne ſubarratione annuli ſit matrimonium ſolo conſenſu,
& uerbis de præſenti.

CAPITVLVM II.

¶ Accepiſti. [Deſponſatam] per uerba de præſenti

CAPITVLVM IIII.

TVa fraternitas. [Deſponſatione]. i. quòd aliquas pe-
tunt, quia ſe eas deſponſaſſe dicunt. [Irritare] per-
petuo, ſi eſt cauſa perpetua diuortij, uel ad tempus
ad agendum poenitentiam, uel melius quouſque cogno-
ſcatur, an teneat primum matrimonium. 33. q. 4. c. nō opor-
ret. & ſic intelligo. ſupra de deſpō. impu. c. duo. & c. ad dif-
ſoluendum. & ſi non eſt contra. 35. q. 3. c. contradicimus.

De conditionibus apposi-
tis in deſponſatione.

RVBRICA V.

S V M M A R I V M.

- 1. Conditio inhoneſta nunquid inducat matrimonij, & uide in nu. 4.
2. Sponſalia in quibus honeſta conditio interuenit, ſuſpēduntur
quouſque fuerit adimpleta. & uide in nu. 3.*

CAPITVLVM I.

Vicunque. [Sub conditionis] etiam inhone-
ſte, ſed non contra naturam matrimonij, pu-
ta ſi furtum fecerit. Idem in impoſſibili; ſe-
cus ſi eſſet inhoneſta, & contra naturam ma-
trimonij. J. eo. c. ult. 3. q. 2. c. aliquando. & c.
ſolet, quia tunc matrimonium non tenet. ¶ Item ſecus in
honeſta & uoluntaria conditione; quia hæc ſuſpēdit ſpō-
ſalia quouſque fuerit adimpleta, uel carnalis copula ſub-
ſecuta, uel conſenſus de præſenti. J. eo. c. de illis. ¶ Item
eſt conditio honeſta & neceſſaria, ut ſi Chriſtiano contra-
hens cum Iudæa dicat, ſi facta fuerit Chriſtiana; alias. n.
non tenet matrimonium. 29. q. 2. c. non oportet. & 28. q.
2. c. idololatria. ubi innuitur, q̄ quilibet turpis conditio
diſſoluit matrimonium. ſed dic, illud loqui de diſſolutio-
ne quę ſit quo ad totum, & non quo ad diſſolutionē uin-
culi coniugalis, non autem habet locum in collationibus
factis eccleſiis; quia ibi ſi apponatur conditio contra na-
turam contractus, tamen teneat contractus. 10. q. 1. ca. 1. &
idem eſt in collationē ordinum. 28. di. c. diaconi. & mona-
chatus. infra ti. proxi. c. inſinuante. ubi no. ¶ Sed in alijs
contractibus conditiones contra naturam, ſicut conditio-
nes impoſſibiles, uitiānt contractum. Inſti. de inuui. ſup. ſ.
impoſſibilis. ff. de act. & obli. l. nō ſolum. ſed in ultimis uo-
luntatibus pro non adiectis habentur. C. de inſtit. & ſub-
ſti. l. reprehendenda. [Voluerit] forte quòd non adimple-
uit conditionem furti faciendi. ¶ [Deſponſatio] nam ſi in-
teruenerunt uerba præſentis temporis, puta conſentio in
te, ſicut in uxorem, ſi feceris furtum, ſtatim eſt firmum ma-
trimonium, nec ſuſpēditur per conditionem; ſi uerò inter
uenerunt uerba de futuro, ſtatim uera ſunt ſponſalia, nec
ſuſpēduntur per conditionem. Si uerò dixerit, accipio te
in uxorem ſi dederis centum, ſuſpēdetur quouſq; det cē-
tū. J. e. c. ſuper eo. & ſi interim cōtrahat cū alia de præſen-
ti, tenet. J. eo. c. de illis. ſi uerò dixerit, contraham, ſi dede-
ris centum, datis centum, non eſt matrimonium ſed ſpon-
ſalia; unde ſi datis centū cū alia contrahat, tenebit matri-
monium. ſimiliter ſi dicat impono tibi annulum ita quòd
ſi dederis centum ſit matrimonium, datis centum matri-
monium firmum erit, & eodem modo, ſi dixerit, ſint ſpon-
ſalia non datis centum erunt ſponſalia. Alij contra.

S V M

SYM M A R I V M.

1 *Libertas an sub conditione detur.*

CAPITVLVM II.

Cum sit proprium. [Presbyter] huius presbyteri intererat, quia erat sacerdos illius monasterij, ubi hi manumissi morari debebant. [Hac conditione] minus bene sumunt hinc quidam ar. quod in spiritualibus interuenit conditio, imo libertas sub conditione datur; nec enim propter hoc precise cogitur monachus fieri [fuerat] clericus uel patronus, nam si esset monachus cum non posset habere seruos non posset eis dare libertatem. 12. q. 1. c. non dicatis. uel libertati onus spirituale adiicitur. s. de fer. non or. cap. eo. Iterum repete quæ diximus. s. de fer. non ordi. c. de famulis. Exhibe. q. d. sic de transgresso mandato poeniteat, & etiam sic firmas cautiones ab eo habeas, quod ulterius non præteribit, quod ulterius simile facere non attentet.

SYM M A R I V M.

1 *Conditiones inhonestæ matrimonio appositæ sunt reicienda.*

CAPITVLVM III.

De illis autem. Accipiam quid si dixerit accipio. Reipon. idem. j. eo. c. super eo. Accipiam quid si talis sit conditio, si inuenero te uirginem, si mihi in primo coitu placueris; dicimus tales conditiones inhonestas, & ideo reiciendas. s. eo. c.

SYM M A R I V M.

2 *Conditiones à iure non improbatas quisque in alienatione rei sue apponere potest.*

CAPITVLVM II II.

Verum cum alicui. [Interposita conditio] ergo si dixisset, modo ita quod donatio statim teneatur; sed imponitur onus donatario. uerbi gratia; dono tibi hanc possessionem, ut omni die celebres, uel consimilibus, alias autem bene licet ecclesiæ donare sub conditione, sicut alij, & nisi extiterit conditio non tenebit donatio, quia tunc donatio capit uires ex conditione. [Reuocari] sed & si sub tali conditione. s. ut non alienentur sit collatum & alienetur ob redemptionem captiuorum, & alijs casibus à iure concessis tenet alienatio, si non sint alie res quæ alienari possint. 12. q. 2. c. aurum. 10. q. 2. c. hoc ius. alias autem non tenet, ut in Aut. de sanct. epif. s. sanctissimos. de hoc notatum est. 10. q. 2. c. 12. & no. s. de test. c. raynaldus. Item nec in hoc casu reuocatur ipso iure, sed necessaria est retraditio.

SYM M A R I V M.

1 *Consensus de presenti suspensus per conditionem de presenti, an adu. eniente condicione faciat matrimonium uel sponsalia.*

CAPITVLVM V.

Super eo. [Consensit] per uerba de presenti. [Si pater] idem credunt quidam de papa; nam possunt sic contrahi sponsalia si papa dispensauerit. Alii dicunt & melius, quod cum sponsalia, ubi requiritur dispensatio, non teneant; quia ius ea perpetuo prohibet, nec sub conditione contrahi potuerunt. ff. de uerb. obli. l. inter stipulatem. s. sacram. & l. continuus. s. pe. ¶ Si consensus] hæc oratio uidebatur adducere causam contrarietatis; nam si post sponsalia de futuro, superueniens consensus de presenti facit de sponsalibus matrimonium, multo magis uidetur quod si a principio interuenit consensus de presenti, sed suspensus fuit per conditionem, quod per talem consensum contrahi deberet matrimonium, & non sponsalia. ¶ Sed tamen responderetur contrarium, quia non est uerum quod sit consensus de presenti qui suspensus est per conditionem de presenti, & quia hic consensus de presenti non est. Sed de futuro, dicendum uidetur quod etiam postea interueniente consensu patris, tamen non erit matrimonium, sed sponsalia tantum, & satis dici posset quod cogi debet consummare sponsa-

lia, sed dicunt quidam adueniente consensu patris fieri matrimonium. Consensus enim tunc interueniens signum est consensus de presenti, dummodo contrahentes ipsum consensum requirant, & idem uidetur etiam si ipsum consensum non requirant, dummodo non contradicant, quia si contradicerent, tunc sine consensu de presenti non posset contrahi matrimonium; sed si non appareat de conditione præsumitur consensus, quia pro matrimonio est præsumendum. infra. c. proxi.

SYM M A R I V M.

1 *Conditiõ honesta matrimonio appositã, si carnaliter copula sequatur, matrimonium est.*

CAPITVLVM VI.

Per tuas literas. [Consentient] hæc conditio honesta est, & ideo seruanda est, licet hæc conditio sit appositã, tamen si carnalis copula interueniat, præsumitur a conditione recessum, & est matrimonium. s. eo. c. de illis. [Sibi] mulieris [Pro matrimonio] in hoc est fauor matrimonij, quia cum testes dixerint de conditione & copula carnali, præsumitur copulam præcessisse conditionem. [Quod autem] nisi hoc probaretur, quod ante copulam contraxissent, extunc carnalis copula non ratificaret sponsalia, cum iam cessassent propter aduentum conditionis. Alii tamen dicunt, quod etiam si post conditionem parentum uel alias impletam conditionem, ignorantes tamen impletam simul commiscerentur, quod sit matrimonium, & renunciare intelliguntur conditio.

SYM M A R I V M.

1 *Conditiõ in contra. endo appositã, altero tacente non suspendit matrimonium.*

CAPITVLVM VII.

Si conditiones. Melius diceret pacta. repete quæ diximus. s. eo. c. 1. [Dicat] altero consentiente, nam nisi ambo consentiant, non impeditur matrimonium. 32. q. 1. c. aliquando. si unus dicat contrahite tecum si generationem prolis uires, uel quousque pulchriorem aliam inueniam, sed alius contradicat, matrimonium est, ut in præalleg. c. aliquando. sed si taceat, idem; quia præsumitur contradicere in fauorem matrimonij. s. c. proxi.

Qui clerici uel uouētes &c.

RVBRICA VI.

SYM M A R I V M.

1 *Votum quid sit.*2 *Vouere qui possint, uel non.*

EXPOSITIO AD RVBRICAM.

¶ Vouentes] votum est conceptio boni propositi cum deliberatione firmata, quam quis ad aliquid faciendum, uel non faciendum se obligat. Et licet multa sint uota secundum diuersitatem rerum quæ uouentur, tamen uotum continentis & matrimonium impedit, & dirimit iam contractum. ¶ Potest autem uouere quisque sane mentis uotum continentis nisi expresse prohibeatur; quia uouens. s. spiritu, scilicet ducitur; prohibentur autem uouere coniuges nisi per consensum. Item nec furiosus, nec seruus. Item nec impubes. i. puella minor. 12. an. & puer minor. 14. ann. sicut in matrimonio. & no. s. de despon. impu. cap. puberes. & c. continebatur. Imo forte plus dicerem, quod uotum non teneat, nisi sit potens coire; quia qui non est expertus aculeos carnis, uouere continentiam non potest, etiam si sit maior. 14. ann. qd tamen non placet. ¶ Alia autem uota facilius credemus posse quemquam facere, postquam discretus est; quia sicut potest se diabolo obligare per peccatum, sic Deo per uotum; tamen uotum factum in minori ætate de monachatu tenet, si non contradixerit maior factus. 20. q. 1. c. illud. & q. 2. c. 1. & s. de reg. & tral. c. ad nostram. De uoto solenni simplici dictum est. s. de reg. & tral. ad relig. c. uidua. & c. porrectum.

CAP.

CAPITVLVM. I.

De diacono. [Dispensatio] no. laxa dispensatione eporu.

CAPITVLVM. II.

Ex literaturum. [Ordinem] i. religionis. [Ad ulteriores] de consilio loquitur, nam etiam in superioribus dispensare potest. s. c. proxi.

SVMMA RIVM.

Votum quod dirimat matrimonium contractum, & quod impediat contrahendum.

CAPITVLVM. III.

Meminimus. [Cogendus] not. q. semel professus dummodo faciat in manibus eius, qui potestate habet recipiendi, professionem, ulterius contrahere non potest, sed cogendus est ad regulam quam professus est transire, ut hic. Item dicimus in uouente & proponente seruare religionem, dummodo uotum uel propositum solennizet per susceptionem habitus, siue professionis, siue nouitij, ut hic. & s. de reg. c. consulti. j. eod. c. infinuante. Si uero alias uotum emitat, siue de intrando religionem, siue de continentia, impedit matrimonium contrahendum, sed non dirimit contractum, ut hic. j. e. c. rursus. Idem dicimus si suscipiat habitum siue emissionem uoti. j. c. proxi. s. de conuer. coniug. c. ex parte.

SVMMA RIVM.

Professio que non preiudicat.

CAPITVLVM. IIII.

Consuluit. [Velamen] probationis non professionis, nec fecit uotum, quia tunc secus. s. c. proxi. & s. de reg. & trans. c. statumimus. [Altare] hanc professio sic facta super altare, tunc prodest & preiudicat, quando hic agitur de uoluntate monachorum & ipsius profitentis, quod oblatio professionalis hinc inde contrahatur, alias autem non preiudicaret. Vel dic, quod semper preiudicat, quando postea suscepit habitum siue professionem. s. de reg. & trans. c. consulti. & c. statumimus. Obedientiam] hoc non sufficit, cum etiam canonici seculares hanc promittant. s. de maio. & obed. c. his. nisi obedientiam monachalem promitterent, puta quia omni sue uoluntati renunciarent, & omnia committerent uoluntati abbatis, quia tunc talis obedientia pro professione sufficeret. i. 2. q. 1. c. non dicatus.

SVMMA RIVM.

Votum solenne sicut non tenet post matrimonium contractum, ita simplex non tenet: post sponsalia de futuro.

CAPITVLVM. V.

Veniens ad presentiam. [Promisit] sponsalia fuerunt de futuro. [Seueritate] non fuit hic merus qui caderet in constantem uirum. [Suis] eremitæ. [Votum] siue si professionem fecisset, uel habitum suscepisset, ut not. s. eo. c. meminimus. uel se ei tradidisset. s. de reg. & trans. c. porrectum [Licentia] de misericordia, nam de rigore iuris etiam post uotum simplex non datur ei licentia nubendi, licet contractum teneat. s. c. proxi. uel ideo datur ei licentia, quia in perturbatione animi hoc facit. 17. q. 2. c. consalidus. uel fuit potius permissio comparatiua, quam licentia. Alii dicunt, q. sicut non tenet uotum solenne post matrimonium contractum. s. de conuer. coniug. c. quidam. sic post sponsalia de futuro non tenet uotum simplex. arg. j. c. proxi. ut hic. cum ergo non teneret, non debet ei nubendi licentia denegari, si postea impediret matrimonium contrahendum, tamen licet non teneat uotum propter constitutiones ecclesie, tamen peccat contra faciendum, & seruare debet, sic. s. de conuer. coniug. c. quidam. & expone, tribuere non postponas, id est non prohibeas.

SVMMA RIVM.

Sponsalia ubi reperiuntur contracta & uotum emissum, quorum licet sit seruandum.

CAPITVLVM. VI.

Ritus quidam. [Emittens] siue aliqua solennizatio ne. [Innuir] hec fuerunt sponsalia de futuro. [Nominus] id est non minori tempore, quia utrumque ad penam æternam. 22. q. 5. c. iuramenti. uel apud Deum, secus tñ apud ecclesiam. [Votum] sicut. n. in sponsalibus priora sponsalia sunt consummanda. s. de sponsa. c. sicut. sic est in uoto & sponsalibus, si autem sponsalia precedant uotum, credimus q. est cogendus uel solennizare uotum, uel perficere sponsalia. s. de conuer. coniug. c. ex parte. in fi.

SVMMA RIVM.

Mulier in propria domo potest fieri monacha.

Non est contra substantiam monachatus, quod quis in certo loco moretur & de certis redditibus uiuat.

CAPITVLVM. VII.

Infringente I. Supplicatum quod faciendum non est. 31. q. 2. c. nullus. C. si nuper. ex refer. pe. l. 1. [Ut in domo] cum hæc conditio sit contra substantiam monachatus, uidetur q. non teneat. s. de sta. mo. c. cū ad monasterium. s. ti. proxi. c. ult. 32. q. 2. c. solet. Respo. illud in matrimoniis: hic secus in monachatu. si. 28. dist. c. diaconi. Vel dic, quod potuit fieri monacha in propria domo. 27. q. 1. cap. de uidiuis. & hoc ipso q. etiam si monacha, omnia bona eius quo ad proprietatem sunt episcopi uel monasterii, cui spe cialiter se reddit. C. de episc. c. nulli. 19. q. ult. §. ult. & episcopus uel abbas potest sibi concedere usumfructum ad uoluntatem suam. Alii dicunt q. deuenient ad succedentes ab intestato. ar. C. de episc. c. si quis presbyter. Alii dicunt, q. sunt in pendenti. ff. de iudi. l. non quemadmodum. & in canonem latæ excommunicationis incidunt, si uerberatur ab his qui uouerunt uel ab omnibus qui habitum portant. j. de sen. ex com. c. non dubium. Item dic, quod non est hæc conditio contra substantiam monachatus, q. in certo loco moretur & de certis redditibus uiuat; sed aliquando abbas uel quilibet superior potest hoc concedere ex causa. s. de delect. c. cum inter R. sed tamē nullus pretereā potest se obligare, ut perpetuū dimittat aliquam ecclesiam, uel locum alicui monacho. s. de stat. mo. cap. cum ad monasterium. sed & si obliget, non est contra substantiam monachatus; quia non ponit q. hic erat proprium, cum in certo loco morando possit esse sine proprio, & in obedientia; sed tamen quia est turpis conditio, est reicienda, & monachatus tenet; & si occurreret casus, in quo abbas uel superior uellent ex malicia remouere illum a loco, quem ei deputarunt, posset supplicare superiori, & superior eum audire deberet ad similitudinē serui. C. de præci. impe. offe. l. 1. Instit. de his qui sunt sui uel alie. iur. Vel dic, q. plus placet, q. hæc mulier non erat monacha, & bene poterat habere proprium, & tamen non poterat nubere propter uotum solenne qd miserat, quod qualiter fieri possit, no. s. de reg. & trans. c. porrectum. [Propriam] quodammodo aut sunt episcopi uel monasterii. [Habitum] per hanc habitus susceptionem solennizatum est uotum, & ideo dirimit sequens matrimonium, ut not. s. eo. c. meminimus. & hoc ideo est, quia apparuit uoluntas eius de uita mutanda. Imo plus dicimus, q. sine habitu solennizatur uotum, ut not. s. de regu. & trans. c. porrectum. [Coercere] s. de conuer. coniug. c. ex parte. in fi. Sol. ibi.

De eo qui duxit in matrim.
quam polluit per adul.

RUBRICA. VII.

SVMMA RIVM.

Uxor uiuente si cui contrahit cum alia hoc ignorante, prima mortua an matrimonium ratificari, an de nouo fieri dicatur.

CAP.

CAPITVLVM. I.

Propositum. [Mulier] quæ cum non deliquerit, nec matrimonium teneat de iure, potest ab eo recedere, si postquam ieiuit impedimentum, nullo modo consensit, quia cum ante mortem secundæ uxoris non fuerit matrimonium, quia non potuit propter impedimentum alterius uxoris, nec post mortem fuit matrimonium si ab eo discessit, uel alia signa dissensus ostendit, & sufficit pro signo dissensus, quæ etiam quando mulier credebatur se legitimam uxorem, ab eo discessit, & etiam contra conscientiam. Et hoc sic probatur, primus consensus non fecit matrimonium propter impedimentum, nec potuit facere toto tempore uitæ alterius uxoris, nec post mortem potest fieri sine consensus, quem constat non adesse, ex quo ab eo separata est licet iniuste, quia sine iudicio ecclesiæ recedere ab eo non debebat. Item de diuor. c. porro. sed si de nouo cōsentiret in eam, siue expresse contrahendo secum de nouo per uerba formata, siue tacite cohabitando sibi carnaliter, siue non carnaliter more solito cohabitando, sibi in domo, uel alio modo. Dicimus, quod quasi nouo consensus sit matrimonium, & non tantum propter nouum consensus, sed etiam propter ueterem, quia licet nullum esset de iure, quia tamen effugium matrimonij gestabat, & quia præsumitur in eadem uoluntate permanere. C. de nup. l. & si contra. ff. eo. l. nuptiæ, & l. eos si quis. Sed dicemus, quomodo ratificabitur per hunc consensus tacitum uel expressum id, quod nullum & illicitum erat contra id quod est. ff. commo. l. 2. & ff. de uerb. obli. l. inter stip. §. facram. Respon. hoc speciale esse in matrimonio. §. de despon. impu. c. duo. & c. accessit. & c. attestaciones. Vel dic, quod generaliter uerum est quod diximus, quia quotiescunque ex illicito consensus pendet quoddam aliquid ualeat, si eius consensus accedat tacitus uel expressus, dummodo talis sit qui a iure non reprobatur, quod prius factum est, etiam si prius non ualebat, tamen modo ex quasi nouo consensus ualere incipit, ut ex nunc, non ut extunc. ff. de offi. procon. l. obseruare. §. si. ff. ad treb. l. sed & si. C. com. utri. l. 1. & 2. ff. de do. inter ui. & uxo. l. cum hic status. §. si maritus. & præcedentes consensus tamen ad istum ultimum trahuntur. ff. de serui. rusti. præ. l. per fundum. nec facimus uim utrum sciuerit aliam uxorem mortuam, necne, cum tempore, quo potest eam habere ut uxorem, consentiat in eam ut in uxorem, & solus consensus faciet matrimonium. 27. q. 2. c. sufficiat. sed in hoc facio uim, quod bona fide contraxit matrimonium cum isto uiro, si ignoras cum habere aliam uxorem, quia si sciens eum habere aliam uxorem contraxisset cum eo, non crederem quod per huiusmodi tacitos consensus ratificaretur primum matrimonium, sed quod tantum sicut prius, scilicet per adulterium committeretur ei. & hoc est uerum; scilicet quod sicut prædictum est, ratificatur matrimonium ex parte mulieris ignorantis, & bonæ fidei ubi etiam ex parte uiri interuenit consensus coniugal. Sed si uir, qui sciebat impedimentum, nunc, cum potest, nollet matrimonialiter consentire in eam, cogi debet de nouo contrahere, ut no. §. de spon. c. cum in apostolica. si tamen post mortem prioris uxoris coniuncti sunt, siue sciuerint de morte prioris uxoris, siue non, amodo separari non possunt, cum semel consenserint matrimonialiter coniungi, & eo tempore quo erat soluti. Alii contra, ut not. §. de condi. app. cap. super eo. Et idem credunt, si liber contrahit cum ancilla ignorans eam ancillam; quia si postea fiat libera, etiam siue sciat eam fuisse ancillam, siue non, si post cognoscat eam, ratificatum est matrimonium. arg. j. de coniug. ser. c. 2. Alii tamen bene ut nobis uidetur, contradicunt; nam ex consequentia prioris consensus, uidetur cognoscere arg. ff. de adul. l. quauis. & l. si mulier. ff. de mino. l. 3. §. scio. nisi aliquo probabili arg. appareret, quod ei uellet matrimonialiter committere; ut no. j. eo. c. ueniens. & quod diximus de muliere quando est

in scia, idem intelligimus de uiro in scio, & multo fortius quando ambo sunt in scio; quidam tamen in multis contradicunt his, quæ hic notauimus.

S V M M A R I V M.

Sponsalia de presenti ne carnali copula an sufficiant, ut non teneat matrimonium cum secunda consummatum.

CAPITVLVM. II.

Significauit. [Consenserit] per uerba de presenti, quia si sponsalia tantum interuenirent, non dissolueretur secundum matrimonium. §. de spon. c. duo. licet [cognouit] no. sufficere sponsalia de presenti, etiam sine carnali copula, ut non teneat matrimonium cum secunda, cui fidem dedit & cognouit tali sponsa uiuente, scilicet de presenti. [Alioquin] id est si non interuenierit coactio. [Ad secundam] scilicet quam desponsauit prima uiuente.

S V M M A R I V M.

Uxor uiuente qui contrahit cum secunda, quando post mortem primæ impediatur eam habere in uxorem, & quando non.

CAPITVLVM. III.

Super hoc. [De facto] quia de iure nihil agitur [matrimonio] contrahendo per uerba de presenti [fidem] de ea ducenda post mortem sue uxoris. j. eo. c. cum haberet. [Fidem] idem est, & si cum ea contrahat statim per uerba de presenti, & cognoscat. j. c. proxi. & seq. secus autem si eam cognoscat, uel in domum adducat, tanquam concubinam. j. qui fil. sint leg. c. tanta. j. eo. c. significasti. Item si contrahat tantum siue per uerba de presenti, siue de futuro, & non cognoscat legitimam uiuente, non impeditur post mortem cum ea contrahere. j. eo. c. culti. si autem cognouerit eam antequam cum ea contrahat, siue post, non potest cum ea contrahere. j. eo. c. ulci. machinatio autem sufficit, etiam si copula carnalis non interuenierit, & etiam si fidem non dederit de ea ducenda; sed hanc intentionem habebat in occidendo marito. §. de conuer. inf. c. 1. in fin. si autem occidisset eum, sed non hac intentione, licet posset eam habere in uxorem. arg. §. de conuer. inf. c. 1. in fin.

CAPITVLVM. II II.

Ex literarum. [Sumpsit] & ideo non ualuit uir autem posset. [aliā] facti consciam. Superdixit tanquam uxorem. ut not. §. c. proxi.

S V M M A R I V M.

Adulterium solum non impedit matrimonium inter eos. Filii illegitimi qui & a quibus parentibus alii debeant.

CAPITVLVM. V.

Cum haberet [Adulterium] hoc adulterium si non dissoluit ei fidem de ea ducenda, uel nisi facto contraxisset cum ea de presenti, non impediret matrimonium inter eos. §. e. c. 2. & hic. [Eam] facit consciam [Contrahere] de facto. & hoc fuit legitimum impedimentum. [Quasi] ideo dicit quasi, quia in ueritate matrimonium non est. [necessaria] in alimentis, nam in debitis exolendis, & aliis necessitatibus non tenetur subuenire. ff. de lib. agnoscen. l. si quis ab. §. si uel parens. Item quod hic dicitur intelligi secundum canones, nam secundum leges patres & ascendentes per lineam paternam non tenentur alere filios nisi iustos, matres autem & ascendentes per matrem lineam etiam uulgo quassitos alere tenentur. ff. de lib. agnos. l. si quis. respon. r. §. 1. De alimentis autem legitur & notatur. §. de conuer. in fin. c. ult.

S V M M A R I V M.

Machinatio in mortem prioris uxoris impedit matrimonium secundam.

CAPITVLVM. VI.

Significasti. [Alter] not. sufficere alterum machinatum in mortem prioris; unde etiam si uir in morte sue uxoris machinatur, adulteram propter quam ducendam machinatus est, ducere uon poterit. ar. 3. i. q. 1. c. si quis uiuente. & si machinatus est in mortem mariti concubine multo fortius. §. eo. c. super hoc. [Formā] not. etiam iniuste excommunicatum absolendum secundum formā ecclesiæ.

S V M.

S V M M A R I V M.

Sponsalia priora ex cohabitatione sublato impedimento presumuntur ratificata.

CAPITVLVM. VII.

Veniens. [Cohabitauit] ex quo copula interuenit, siue ignoret mortuam priorem uxorem, siue non, ratificatur priora sponsalia; quia bene presumitur, quod ex quo timore peccati recessit ab ea, si postea redit ad eam, cum sine peccato potest ei cohabitare, quod matrimonialiter ei cohabitare intendit. [Adultera] ducendo eam post mortem uxoris primæ, quod non potest esse nisi sciat eum habere aliam uxorem. [Adultera] scienti quod aliam habet uxorem; nam uir ei fidem dederat uiuente uxore prima, sicut ex litera apparet. [Concedatis] & non compellatis.

S V M M A R I V M.

Contrahens cum secunda uiuente prima quam non cognouit, an ea mortua matrimonium cum secunda esse possit.

CAPITVLVM. VIII.

Si quis uxorem. Ante fidem datam uel matrimonium de facto contractum cognouit, quod si primam nunquam cognouit forte preuentam morte, uel religione, dicitur quidam quod licet non tenuerit matrimonium, quod uiuente prima contraxit. S. c. proxi. tamen postea cum ea contrahere poterit, cum primam non cognouerit. Alij dicunt contra, & pro eis sufficere uidetur supra. eo. c. proxi. & cap. 2. & hoc placet.

De coniugio leproforum.

R V B R I C A. VIII.

S V M M A R I V M.

Vir tenetur sequi uxorem ex necessaria causa, Vxor uero uirum ex quasumque.

CAPITVLVM. I.

Eruenit. [De consuetudine.] 33. q. 2. c. hoc ipsum. [Et uiri] nor. uirum teneri ad sequendum uxorem cum ex necessaria causa abest, aliter enim uxor tenetur sequi uirum, ex qua cunque causa recedat. 13. q. 2. c. unaquaque. arg. 33. q. 5. c. cum apud. nisi uellet eam trahere ad maleficium. j. de diuor. c. quanto. nisi esset uagabundus. 34. q. 2. c. si quis necessitate. Sequitur ad reddendum debitum, non ad iacendum in eodem loco, uel morandum in eadem domo. [Potuerunt] quidam credunt hoc ius commune. Alij dicunt eos precise cogendos, sed hoc de benignitate, aliud tolerari. 32. q. 5. c. horrendus. j. c. proxi.

CAPITVLVM. II.

Quoniam. [Nemini separanda] quin sit matrimonium. Soluendum. s. c. proxi. not.

CAPITVLVM. III.

Literas. [Cogi] s. de iureiuran. quemadmodum. ubi not.

De coniugio seruorum.

R V B R I C A. IX.

S V M M A R I V M.

Serui coniugari non debent ita a dominis diuidi, quod sibi aliquando debitum reddere non possint.

CAPITVLVM. I.

Ignum. [Seruitia] & si simul concurrat uxor ad petendum debitum, & dominus ad petendum seruitium, quia de debito reddendo secundo expedit, uidetur dominus malitiose facere, si nec modicum momentum det seruo ad satisfaciendum uxori, unde eius malitia non est indulgendum. ff. de rei uen. l. in fundo. quia tamen non potuit se obligare in preiudicium prioris obligationis, & quia res transit cum onere suo, primo obediens domino. arg. s. de iurciur. c. tua. nisi timeatur de adulterio, & tenetur eum se

qui quocunque dominus miserit eum; si tamen uellet eum uendere grecis, forte non posset, quia separari non debet. arg. C. commu. utriusque iudic. l. possessionum. 54. dist. c. fraternitatem. sed alicui propinquo cogi poterit ad uendendum bonis conditionibus. Interest enim ne quis re sua male uratur. Insti. de his qui sunt sui uel alie. iur. s. pe. ff. eo. l. si dominus. Idem credimus si diuersorum serui & ancillæ copulentur, quia non debent ita diuidi, quod sibi aliquando debitum reddere non possint.

S V M M A R I V M.

Error deterioris conditionis impedit matrimonium contrahendum & dirimit contractum.

Edictum de matrimonio prohibitorium est.

CAPITVLVM. II.

Proposuit. [Carnaliter] pendente autem lite non redet sibi debitum, sed prius excommunicationem sustinebit. j. de sen. excom. c. inquisitioni. secus est in adultera, quam in uxore, de qua not. j. de sen. excom. c. inquisitioni. [Auduit] & credit. non enim cuilibet referenti credendum est. 23. q. 4. c. quam magnum. ff. quod cum sal. tut. l. 2. & titubans pro ignorante habendus est. C. de condi. inde. l. ult. ff. de lib. ho. exhi. l. 3. s. his. [diuor. ti] & quidem error deterioris conditionis impedit matrimonium contrahendum, & dirimit iam contractum, ut si liber contrahat cum ancilla, ut hic per totum. sed secus est, si sit ibi error maioris uel paris conditionis, ut si seruus cum libera contrahat, uel etiam cum ancilla, etiam si credat eam liberam, quia non habet quid sibi obijciatur. 32. q. 7. per totum. arg. infra. de diuor. c. significasti. Item alia ratione, quia edictum de matrimonio est prohibitorium, & tenet matrimonium seruorum etiam dominis contradicentibus. [Mulieri] id est domino mulieris, uel de equitate canonica loquitur.

CAPITVLVM. III.

Licet. [Conditionem] aliter enim est de iure. 32. q. 4. c. liberi. C. de rei uen. l. partus. [Patris] quantum ad patrem sufficiebat quinquenium. C. ne de sta. de fun. l. 1. & l. si pater. [Iudicandum] non est diuortium faciendum.

CAPITVLVM. IIII.

Ad nostram. [Intellexit] & credidit, ut no. s. eo. c. 1. [Cōfenserit] repetere quod diximus supra de eo qui duxit in ma. c. 1.

De Natis ex libero uentre.

R V B R I C A. X.

CAPITVLVM. I.

Indecens esse, [Ad seruitium] i. in seruitutem. C. de nat. ex lib. uentre. l. 1.

De Cognatione spirituali.

R V B R I C A. XI.

S V M M A R I V M.

Cognationis spiritualis diuisio.

Cognatio spiritualis inter quo s. prohibeat matrimonium.

EXPOSITIO AD R V B R I C A M.

¶ Cognatio spiritualis diuiditur in paternitatem & filiationem, & fraternitatem sororitatemque; tunc enim pro credit ad nepotes & ultiores, filia enim spiritualis mea potest contrahere cum filio filii mei, licet non cum filio meo. ar. 33. q. 3. c. 1. & sufficit ea sola ratio; quia prohibitum non inuenitur matrimonium inter tales, & credimus quod non solum filio legitimo non potest copulari filia spiritualis, sed nec illegitimo, filio autem adoptiuo filia spiritualis legitime copulatur.

S V M M A R I V M.

Consuetudo in contrahendo matrimonio ualeat, si contracto non.

B b b CAP.

CAPITVLVM. I.

Trum autem. [Matrimonium] forte illi qui sunt. 30. q. 4. c. super quibus. [Post susceptum] sed contra videtur, quia primus canon intitulus est nomine Pascal. 2. qui fuit post urbanum, qui est secundus intitulus; sed potes dicere, q. Bra. errauit in titulo, debuit enim dicere Pascal. 1. uel loquitur de alijs canonibus, qui non sunt in nostris compilationibus. ¶ Consuetudo] quæ in contrahendo matrimonio ualet, sed in contractu minime. ar. 5. de spon. duo. c. licet. & c. tuas. 7. eo. c. super. contra. ibi sol. quâ uis dici posset, q. cum ista impedimenta sint per cõstitutio nem ecclesiæ inducta, per contrariã cõstitutionem, uel cõsuetudinem legitime introductam poterit contrarium introduci.

CAPITVLVM. III.

Super eo. [Ita quod] hic redit ad primum casum, scilicet quod quando filius per quem contracta est com paternitas contrahit. Alii intelligunt de alijs filiis, & exponunt uerbum separare ad poenitentiam agendam, non ad torum, uel in perpetuum.

SVMMARIVM.

1. Commatrem an possit quis ducere in uxorem.
2. Commaternitas quæ impediatur matrimonium.
3. Fornicarius an possit accipere in uxorem comatrem fornicariæ suæ

CAPITVLVM. V.

Martinus. [Bertam suscepit] postquam cõtraxit cū T. & eam cognouit, quia tunc ei compaternitatem quæsiuit. 30. q. 4. c. si quis unus. secus autem si copula secuta esset compaternitatem. 30. q. 4. c. 1. ¶ Qui spirituales post susceptum] tunc enim non sunt effecti una caro ante compaternitatem, licet esset sponsa de præ senti, tamen non quæreret cognationem spirituales, unde non prohibetur aliquis commatrem, quam uxor quæ fuit, dum sponsa erat, ducere in uxorem. Alii tamen dicunt contra. ¶ Quibus autem casibus quis possit habere duas commatres uxores, & quæ commaternitas hic impediatur matrimonium & quæ non, his uerbis notatur. Quæ mihi, uel cuius mea, natum fonte leuauit. Hæc mater, comater fieri mea non ualet uxor. Si quæ mea natum, non ex me fonte leuauit. Hanc post facta mea non inde uetator habere. ¶ De fornicariis dicunt quidam, quod si leuauit filium alterius de sacro fonte, nihilominus fornicarius potest accipere in uxorem comatrem fornicariæ suæ, quia spirituales proximitatem non potest quærere fornicaria. Alii dicunt, q. sicut quæritur carnalis affinitas per fornicarium coitum. 7. de eo qui cog. consan. uxo. suæ. c. discretionem. & eadē ratione & spiritualis proximitas, maxime cum canones idem constituent in unione carnali quantum ad acquirendum spirituales proximitatem; si autem duo leuauerunt eundem de sacro fonte, ipsi duo non prohibentur contrahere. Item si Martinus prohibetur accipere Thebergam cuius filium Bertam suscepit de sacro fonte, multo fortius prohibetur accipere filiam spirituales uxoris suæ.

SVMMARIVM.

1. Compaternitas per quæ sacramenta contrahatur.

CAPITVLVM. VI.

Contracto [Salis] de conse. dist. 4. c. sal celestis. [Pabulo] ar. ex his, quæ præcedunt baptismum, non contrahi compaternitatem. 32. dist. in. 5. uerum. contra. in fi. 30. q. 3. c. non oportet. c. super quibus. & q. 1. c. peruenit. de conse. dist. 4. c. de hinc. & c. in catechismo. Sol. hic dixit. per. 7. sacramenta, quæ sunt a primo pabulo sacra tis usque ad confirmationem cõtrahi compaternitatem, quæ & impedit & dirimit matrimonium: & hæc decre. respondet q. puer erat tantum filius concubinae, non Petri. Vel q. hæc non sit decre. Bart. dixit, quia per tria tantum sacramenta contrahitur compaternitas per cathecismum, baptismum, & confirmationem. de conse. dist. in. c. 4. in ca-

thecismis. & hæc decre. respondet ut H. uel non tenet ad totum cathecismum, scilicet ad missionem salis tantum. ¶ Ideo G. dicit, q. per dicta tria sacramenta cõtrahitur compaternitas, quorum duo, scilicet baptismus, & confirmatio, dirimunt matrimonium; sed cathecismus tantum impedit, & non dirimit. & est ratio, quia præcedit baptismus, qui est ianua omnium sacramentorum. 22. distin. cap. uerum. 5. de pres. non bap. c. 1. & 3. Itē est alia ratio, quia ante baptismum non est filius ecclesiæ, quia sine baptismo nullus saluatur. 15. q. 1. c. firmissime. & si non est filius ecclesiæ, non est filius spiritualis, & sic non est spiritualis cognatio contracta. non ergo propter hoc debet matrimonium separari.

CAPITVLVM. VIII.

Tua nos. [Filiam] Per quā contracta est cõpaternitas

De cognatione legali.

RVBRICAM. XII.

SVMMARIVM.

1. Cognatio legalis. s. arrogatio & adoptio quibus casibus impediatur matrimonium, & quibus non.

CAPITVLVM. I.

In qua. [Per adoptionem] Legalis cognatio superioris ad inferiorē hoc semper prohibet, quia etiam collateralis impedit, dummodo durat, ut hic, & ff. de ritu nupt. l. per adoptionē. Item filius adoptiuus cum uxore adoptantis, & adoptans cum uxore filij adoptati etiam finita adoptione, contrahere non potest. ff. de rit. nupt. l. adoptiuus. & hæc uera sunt in filio arrogato, qui in potestatem adoptantis transiit; non autem in adoptato, qui non transiit in potestatem adoptantis; hic enim licet contrahat cum filij adoptantis. Item arrogatus licet contrahat cum filijs illegitimis arrogantis, cū non sint in eius potestate. Alij dicunt idē i arrogato & adoptato. ar. C. de adop. l. pen. §. p.

De eo qui cognouit consanguineam uxoris suæ.

RVBRICAM. XIII.

CAPITVLVM. I.

Si quis. [Cum filiastra nec a matre] ipsa autem licite exigit.

CAPITVLVM. II.

Etiens. [Sponsæ] de futuro [dispensatione]. Dispensatio necessaria est ubicunque aliquid sit contra ius, siue sit clerici, siue laici. [Eam] scilicet matrem.

CAPITVLVM. III.

De illo. [Publicum] ita quod probari possit; nam melius est tacere, quam deficiat in probationibus. 2. q. 7. ca. plerique. secus si esset sponsa de futuro supra. de spon. c. præterea.

CAPITVLVM. V.

Super eo. [Quod separari] s. de testi. c. præterea. contra. So. ibi. Separari supra. de præsump. tertio. c. contra. Solu. ibi.

SVMMARIVM.

1. Affinitas per nefarium coitum contrahitur.

CAPITVLVM. VI.

Discretionem. ¶ Repetat] not. per fornicarium coitum contrahi affinitatem. [Adulteri] not. de ci. adulterium quod fit cum sponsa alterius de presenti.

SVMMARIVM.

1. Affinitas ut contrahatur, quam uiries mulieris confirmationem requirit.

CAP.

CAPITVLVM. VII.

Fraternitati tua. [Extraordinaria] & idem esset, si extraordinaria pollutio non interuenisset. [Et extraordinaria] extraordinaria enim pollutio alterius tātū, etiam si intra claustra pudoris fiat, non facit affinitatem, nec matrimonium consumat, nisi ex affectu fiat matrimoniali. 35. q. 3. c. extraordinaria. ad hoc enim ut contrahatur affinitas, necesse est sanguinis utriusque fieri commixtionē. arg. 35. q. 10. c. fraternitatis. unde licet mulier semen emittat, si uir non emittit, non contrahitur affinitas. & est ad hoc ar. de frigido qui palpitando potest mulierem pro nocare ad seminis emissionem, & conuerſo; & tamen nō est ibi matrimonium, uel commixtio seminis, & ideo nec affinitas; sed si uir emittat in membro mulieris, & non mulier, dubitari potest, tamen siue emittat, siue non, & etiam neutro emitente, tamen sponsalia primō facta ratificari crederem propter consensum matrimoniale, qui ibi est, uel præsūmitur. ar. prælleg. c. extraordinaria. dummodo sint matrimonio apti, uel proximi. s. de depon. impu. c. cōtinebatur. hęc autem secunda sponsalia separātur nō propter affinitatem, sed propter publicā bonę statis iustitiā.

CAPITVLVM. VIII.

¶ Ex lictis. [Puellæ] cum hac puella erant tm̄ spōsalia.

S V M M A R I V M.

- ¶** Qui non sponsam cognouit, antequam sponsam de futuro, neutram habere potest.

CAPITVLVM. IX.

Veniens [Consulas] nam si non sponsam cognouit, antequam sponsam de futuro, neutram habere potest. s. c. proxi. secus si prius cognouisset sponsam, cum affinitas superueniens non dirimat matrimonium. s. eo. c. discretionem. J. c. proxi.

De consanguinit. & affinit.

RVBRICA. XIII.

S V M M A R I V M.

- ¶** Testes in causa matrimoniali publicatis aut estatiuibus, iterum suo per eodem articulo recipiuntur.

CAPITVLVM. I.

EX lictis tuis. [Subarrasset] per annulū. [Reuixit] sepe pcedi ad inquisitionē uel accusationē, & est hoc speciale in matrimonio, de hoc no. J. de purg. ca. cap. cum dilectus. [Archipresbytero] q̄ uel ex cōsuetudine, uel ex delegatione cognoscebat, uel male processit, & ideo quā si non teneat quod coram eo factum est, mandatur de nouo procedi per abbatē [quarto] bene sufficiebat quintus gradus ad separationem, sed quia pars uoluit se hoc one re probationis grauare, ideo de quarto gradu proponit. Vel hoc ideo dicit, quia habebat suspectos testes, & ideo non uult eos audire ultra quartum gradum; sed si ultra quartum gradum sunt, uult pro dispensato haberi; citra autem difficilior est dispensatio. † [Si per testes] hinc colligitur satis expresse, q̄ in causa matrimoniali post publicas attestaciones iterum super eodem articulo reperiuntur testes, non tantum in causa appellationis sed in causa principali. ad idem. s. de testi. c. cum in tua. Facit etiā ad hoc, quia si res inde non obest quin iterum cognoscatur de eodem. imo satis uidetur q̄ etiam in eadem causa iterato recipiet nouas probationes, non tantum instrumentorum, sed etiam testium. ar. s. de sen. & re iudi. c. lator cōsanguinei. s. de testi. c. cum in tua. [potestatem] sunt enim iudici necessaria scientia & potestas. 21. distin. §. 1. & §. aliter, ipsi enim præsūmuntur maioris scientiæ & magis exercitati.

CAPITVLVM. II.

Super eo. [Nondum]. & J. & ita fuerunt tantum sponsalia de futuro [fide] si des interposita est causa quare solum dictum sponsi non sufficit sine adminiculo famæ, alias enim solus sufficeret. s. de spon. c. præterea.

S V M M A R I V M.

- ¶** Dispensatio contra ius commune restringenda est.

CAPITVLVM. III.

Quod dilectio. [Sexto] hodie omnibus licet i quartō [legati] qui super hoc habebant speciale mandatum, aliter non liceret. s. de trans. c. ul. [quoto] hęc regula non habet hic locū, quia erat indulgentia, & consuetudo contraria [deferendum]. J. c. ult. contra. Sol. hoc speciale est, quia hic fuit dispensatio, quæ cum sit contra ius commune est restituenda, ibi loquitur de iure communi. sed arg. contra. ff. de cōsti. princ. l. ult. s. de do. c. cum dilectus. Sed illa loquuntur de indulgentijs quæ nō sunt contra ius, uel in alterius præiudiciū, quia in illis secus. s. de transla. præla. c. ult. ff. quod quisque iur. l. 3. Itē hic secus propter consuetudinem contrariam.

S V M M A R I V M.

- ¶** Repudium ex ueteri testamento conceditur.
¶ Matrimonium apud iudeos an esse dicatur.

CAPITVLVM. IIII.

De infidelibus. [Denotatos] & prohibentes matrimonium [Eos] si matrimonium est apud iudeos; ergo indiuidua coniunctio. 27. q. 2. §. 1. † quomodo ergo secundum uetus testamentum conceditur libellus repudiij? 34. q. 2. c. non satis. Respō. illud semper fuisse peccatum, sed permissione comparatiua concessum. J. de diuor. c. gaudemus. & c. quanto. sed ad hoc obicitur q̄ uno infidelium conuerso ad fidem, alio non conuerso nō lente sibi cohabitare, sine contumelia nominis christiani soluitur matrimonium. J. de diuor. c. gaudemus. & c. quanto. Sed dic superiore descriptionem locum habere in matrimonio rato tantum. † Item obicitur, non uidetur esse matrimonium apud iudeos cum secundum eos tandiu durent, quandiu libellus repudiij detur. s. de condi. appo. c. ult. 32. q. 2. ca. foler. Respō. aliud est cum a constitutione uel consuetudine habet, quod separari possit, aliud est, cum a pacto contrahentium, quod non licet.

S V M M A R I V M.

- ¶** Dissimulatio habet uim dispensationis.

CAPITVLVM. VI.

Quia circa. [Obtinēda] non intelligas, quod hic ob tenta fuerit dispensatio sup̄ matrimonio, sed data fuit alicui prās dispēdandi, & ille cui cōmissa erat dispensatio, timuit, & bene, ad dispensationē procederes; quia causa dispensationis cessabat. & hoc innuit hoc uerbum, obtinēda [dissimile] propter maius malum uitādum; dispensationem autem ualere non credimus. ar. ff. de na. lib. l. 1. s. de offi. ord. c. ex parte. J. de sen. excom. cum pro causa, sed ista dissimulatio habet uim dispēfationis ita, quod de cetero non potest separari ipsum matrimonium; nam stultū esset dicere, q̄ manerēt in adulterio.

Et quos am. col. 4. in prin.

S V M M A R I V M.

- ¶** Testes in probanda consanguinitate quomodo deponere debeant.

CAPITVLVM. VII.

Tua nos duxit. Hoc est no. [Filio] dicendo sic, ego uidi, uel au diui q̄ tales uocabant se aduicem patruus & nepos. uel quia dicebatur quod ille fuerat frater patris, & alter filius patris.

S V M M A R I V M.

- ¶** Publica honestatis iustitia in quibus casibus hodie nō sit substra.

Bb 2 CA.

CAPITVLVM VII.

Non debet. [De coniugio] cum tantum in his casibus, puta in secundo & tertio genere affinitatis, & in sobole suscepta ex secundis nuptiis sit subla ta publicæ honestatis iustitia, uidetur quod sicut olim, sic hodie quis non possit habere uxorem duorum fratrum. 35. q. 3. c. porro. quidam tamen dicunt in omnibus sublatam. nisi in sponsa de futuro, de qua habuisti, s. despon. c. iu uenis. & s. de despon. impub. c. accessit perpetuam hodie ergo circa matrimonium non erit prescriptio.

CAPITVLVM IX.

Vir qui stipite. [Licite] s. e. qd dilectio contra solue ibi.

De frigid. & malef. & im-
potentia coeundi.

RUBRICA XV.

SUMMARIUM.

- 1 Impotentia coeundi quibus modis probetur.
- 2 Frigiditas uiri quotupliciter probetur.
- 3 Probatio mulieris uocentis per aspectum corporis probare se uirginem, an admittatur.
- 4 Iuramentum contra matrimonium, cuiusmodi requiratur.
- 5 Probationes uiri & mulieris quando sunt pares circa impotentiam coeundi, cuius præferantur.

CAPITVLVM I.

Ccepisti mulierem. [Per mensem] idem est si per annum uel diem, idem est si per centum annos. 1. Per uerum] per iuramentum utriusque cum septima manu propinquorum. 33. q. 1. c. 2. uel quia membrum habet aridum, & est tutius quod tunc etiam per triennium expectent, cum finale iudicium de futuro pendeat. 1. e. c. lauda. & c. fraternitatis. in si. tamen non creditur necessarium, quod tantum expectent, si aliter constet indubitabiliter de eius impotentia; puta quia iam plenè adulesceret, & indubitabiliter ariditas appareret. s. e. c. lauda. in princ. & c. fraterni. ibi sed per errorem. ¶ Vel potes dicere, quod principium huius decre. loquitur quando consentitur ambo impotentiam uiri, & tunc si per unum mensem simul dederint operam copulæ coniugali, et si non appareat impotens propter paruitatem & ariditatem membri, & et quia mulier incorrupta ostendit, & etiam si hoc non appareat, sed uirum impotentem dicunt; tñ necesse est quod septima manu propinquorum hoc probetur, ut hic; quia potest esse, quod licet membrum sit paruum & aridum, tamen semen potest emittere sicut & urinam emittit, & per hoc dubium non sufficit probatio aspectus corporis, uel concessio, nisi adsint iuramenta propinquorum. Item non sufficit, quod una die manserit mulier cum uiro, imo necesse est quod ad minus per mensem fuerit in experientia copulæ coniugalis. Item si steterit cum uiro plusquam per annum quod non reclamet, et si postea omnia indicia frigiditatis uiri ostendere uelit, & et iura præstare, ulterius non audiuntur; quia omnibus modis præsumitur carnalis copula interuenisse, quamuis in hoc casu posset dici probabiliter, quod etiam post annum, & semper, si consentitur impotentem uiro, separari debet iuramenti præstitis, & maxime si prædicta indicia frigiditatis apparent; sed uidetur quod deberent esse triennio in probatione copulæ coniugalis. 1. e. c. lauda. Sol. illa loquitur quando nulla uel pauca signa frigiditatis apparent, & tunc erit necessarium triennium. Vel intelligitur, quando fuerint simul plusquam per annum; quia & tunc potest mulier petere separationem, sed triennio erunt in probatione, uel illud habet locum, quando prius non potest probari frigiditas uiri; quia tunc dandum est triennium, & hoc ipsum sonat littera illius. c. Sed quia hic ante probatur frigiditas, non est necessarium triennium. Vel hic loquitur,

quod uterque consentit, ibi quod alter tantum sed & quando ambo consentit, uidetur necesse hoc triennium. 1. e. c. si sed die ibi loqui ultra annum quando cum eo manserit. ¶ Secunda autem pars huius decre. loquitur, quando mulier dicit maritum frigidum, sed ipse negat. In hoc casu enim si per sex menses steterit cum marito sine reclamatione, nunquam de cetero prætextu frigiditatis poterunt separari, & hoc ideo quia præsumitur ab eo cognita, nec proderunt ei prædicta indicia frigiditatis uiri, & suæ uirginitatis, quia potest esse quod propter modicum membrum uiri mulier adhuc apparet integra, uel aliter timetur oculi deceptio. ¶ Tertia pars dicit, quod si tantum per duos menses, uel per minus spatium sex mensium fuerit cum uiro, & tunc reclamauerit de frigiditate uiri, etiam si uir negat, tamen si probauerit per iuramenta frigiditatem uiri, & nihilominus per alia indicia uiri, uel per aspectum sui corporis, separabitur matrimonium. Sed in hoc casu non est necesse triennium experientie copulæ coniugalis, ut in illa decre. laudabilem. & hoc ideo, quia cito reclamauit; sed in secundo casu hic supra proximi. not. posset dici succurri mulieri quæ nimis tacuit per experientiam triennij. ad hoc facit decre. laudabilem. & hoc magis li teræ consonare uidetur, quicquid dicant glo. not. in hoc casu, & in cap. laudabilem. ¶ Et not. quod tria argumenta inuenta sunt ad probationem frigiditatis, scilicet: Aspectus corporis. Iuramenta septima manus propinquorum. & Triennium, sed discretus iudex prouidebit, & utrum unum solum, uel duo, uel omnia tria argumenta faciat præstari. & cum in sententia separationis matrimonij periculum anime uertatur, melius est quod super abundant probationes, quam deficient. [reparare] not. contra sententiam ueniri ueritate manifesta [reparare.] 33. q. 2. c. 1. c. si per sor. contra. Sol. illud tenet, quando propter maleficiū separatur, sed hoc quando propter frigiditatem. Alii dicant illud derogatum, & melius [dimidium] idem si post duos menses, ut 1. sequitur. hoc non placet. ¶ [Credendum] nisi mulier per aspectum corporis uelit probare se uirginem, quæ probatio præfertur. s. de proba. c. proposuisti. aliqui tamen dicunt, quod in hoc casu etiam si mulier per aspectum corporis uelit probare se uirginem, nec admittitur, cum possit, & consensisse uideatur eum habere ut fratrem, & si non possit eum habere ut maritum, 1. e. c. consultationem & quia si propter frigiditatem uiri separaretur, daretur mulieris licentia nubendi alijs; sed potest esse quod mulier est uirgo, non quia uir sit impotens, sed quia sibi coniungi non uult, & tunc non est licentia sibi danda nubendi alteri, sed uir cogendus est ad eam accedere. si autem ambo consentirent uirum impotentem, licet separari possent, cum solennitate supradicta. s. eod. in princ. [caput] 33. q. 2. c. 1. c. si quis uxo. & sunt hæ rationes, quia tractu temporis præsumitur contra eam. s. de spon. c. ad id. & quia quilibet præsumitur potens. 50. dist. c. quia. Et quia stat pro matrimonio, quod est fauorabile. 32. q. 1. c. dixit. ¶ [per rectum] i. iuramentum cum septima manu propinquorum mulieris; nam quod aliqui consentit contra matrimonium, ne colludat, hoc iuramentum est necessarium. s. de eo qui cog. confan. uxo. sup. c. 33. q. 1. c. si quis. nisi fama eorum assertionem adiunget, quia tunc exoneratur probationibus horum iuramentorum. 35. q. 6. c. si duo. hoc non placet, quod petitur separatio per frigiditatem, ubi parum, aut nihil fama ualere potest. Sed secus est in consanguinitate ubi multum ualeat fama. sed de hoc per nius no. s. de presum. c. tertio. sed licet non credatur contra matrimonium, ut hic dicitur, pro matrimonio bene creditur, nisi esset impedimentum alterius matrimonij, 33. q. 2. c. lotharius. Vel nisi de falso suspecti essent. Et quod dicitur non credi eis contra matrimonium, intelligendum est separandum, secus si uellent separare torum propter consanguinitatem. 33. q. 1. c. quod Deo. ¶ Contra id quod hic dicitur, quod creditur mulieris iuramento cum 7. manu. Sic opponit. Quid erit, si maritus

scius cum totidem sit paratus iurare, & coire pōt, uel q̄ cognouit eā? dico q̄ tunc p̄fetur probatio uiri propter rationes, quas hic notauī. Habet ergo locū q̄ hic dicit, q̄ uir tantum & simpliciter dicit q̄ cognouit eā, mulier autē & dicit & iurat cum septima manu propinquorum aliqua etiā p̄sumptione ariditatis, uel alia p̄cedente. Potest etiā intelligi, quia si mulier dicit se incognitam & uirginem, & uir dicit se cognouisse, si post duos menses hoc dicat mulier, non admittetur probatio mulieris uolentis se probare uirginem per aspectum corporis, sed tātū uiro creditur, cum s̄pe fallatur oculus. 27. q. 1. c. nec aliqua. Idem etiā si uellent eum probare maleficiatum non admittetur mulieris probatio. & hoc propter rationes in alia glossa assignatas; secus autem, si uellent probare per aspectum corporis maritum frigidum, uel maritus mulierem arctam, quia in hoc bene admitteretur eius probatio, cum h̄c satis de facili cognoscantur, secus autem si ante duos menses protēstetur de impotētia mariti.

S V M M A R I V M.

- 1 Senes quare ad matrimonium contrahendū admittantur.

CAPITVLVM II.

Quod sedem. [Impotentes] propter frigiditatem uel alio perpetuo impedimento, nam senes licet sint impotentes propter defectum caloris, quia tamē beneficio medicinē coire possunt, & contrahere possunt. ar. C. de nup. l. fancimus. 31. quæstio. 1. c. apparuit. & c. qd̄ si dormierit. De paruulis autem dic ut no. s. de despon. impu. c. impuberes. & cap. continebatur.

S V M M A R I V M.

- 1 Matrimonium nō debet separari propter uitii de nouo cōtingens.

CAPITVLVM III.

Ex literis tuis. [Cōtraxit] id est contraxisse apparuit, si enim certum esset q̄ infirmitatem propter impotentiam mariti contraxisset, non bene sequeretur q̄ sit uitium & c. nec propter uitii de nouo cōtingens debet separari matrimonium.

S V M M A R I V M.

- 1 Contrahens sciens cum impotente cogitur eum tenere in sorore.

CAPITVLVM IIII.

Consultationi tuæ. [Incredibile] satis apparet hic, hanc decr. loqui in eo casu, quando quis contraxit sciens cum impotente. operatur enim scientia eius, q̄ eā teneat in sororem, si autem ignoranter contraxisset cum arcta, non cogetur eam habere ut sororem, licet posset si uellet. j. c. proxi. potens autem si cum alia cōtrahat semper tenet matrimonium, quamuis in primo casu arctam ut sororem tenere cogatur, & alere.

S V M M A R I V M.

- 1 In controuersa impotenti & alterius coniugis, ex quibus probationis sciam des ut licetia cōtrahēdi, & ex quibus indicatur triēniū.

CAPITVLVM V.

Laudabilē. [Requisiti]. Prima pars decre. loquitur quando unus coniugum dicit se cognouisse, alter diffidet, quia tunc debet dari triēniū, & iuramentum. 7. manus propinquorum alterius coniugis, scilicet negantis copulam. Secunda autem pars loquitur quando uterque confitetur, & tunc non est necesse dari triēniū sed sufficit septima manus parentum utriusque coniugis. Intellectus huius decre. satis declaratur. s. eo. c. 1. in glos. quæ incipit, per iuramentum [naturaliter] id est in his qui naturaliter frigidi dicuntur [celebrati coniugii] & cohabitationis est quo dederunt operam copulē carnali. 33. q. 1. cap. si quis. [Prius] nam si primò probari possit, puta quia habet membrum siccum & aridum, statim petenti dabitur licentia contrahendi. j. c. proxi. quando autē est dubium expectat per triēniū. Auth. de nup. s. per occasio nē. Vel melius si confitentur & multa indicia frigiditatis apparent, & insuper p̄staret iuramenta parentum, uel aliter ut not. s. eo. c. 1. in glo. per iuramen. Triennium [tāto tempore] expectabit maleficiatus, nam si hoc tempus

sufficit naturaliter frigidis, multo fortius illis qui non cōtraxerunt a primis componentibus uitium. j. c. ult. Nos dicimus, quod propter maleficiū nunquam separatur matrimonium, ut no. j. eo. c. proxi. [uoluerint] id est non potuerint [decretum]. 33. q. 1. c. quod autem. [Per iustum iudiciū] id est aspectum corporis, uel testes. s. de proba. c. proposuisti. erat enim uirgo, nec habet necesse habere septimā manū propinquorum. Vel dic, cum s̄pe oculi fallatur. 27. q. 1. c. nec aliqua. semper necessaria est septima manus. j. eo. c. ult. in arcta tamen secus dicerem. j. c. proxi. quæ est infallibilis probatio, hoc placet. Alij dicunt. i. per aspectum corporis uiri, q̄ siccum & aridum membrum habet. & non est hic necessarium habere. 7. manū propinquorum, sicut & ubi probatur arcta. j. c. proxi. [separatur] tam uir quā mulier, secus si propter maleficiū, quia potest esse maleficiatus cum una, & non cum altera. 33. q. 1. c. si per fortia. hoc non placet [uxorem] uxor enim esse non potest, cum non possint ibi esse duo bona matrimonij, proles & sacramentum. 27. q. 2. cap. omne [cognouerint] nec per aspectum corporis probare possint, cum sit mulier corrupta, & uir habeat membrum aptum [uterque]. Quid si alter iurare nolit? Respon. ut dixi. s. e. c. in gl. per iuramentum [effecti] hic iurabunt principes, purgatores autem q̄ credunt eos uerum iurare. ar. j. de purg. can. c. quoties. Quales autem debeant esse purgatores, dicitur de pur. cano. c. inter. [tunc] scilicet principes & sacramentales si scienter male iurant.

S V M M A R I V M.

- 1 Mulier non apta pari uirum, si postea, uel per opus medici, uel per concubitum alterius uiri reddatur apta, semper est restituenda primo. & de hoc uide in nu. 3. 4. & 6.
- 2 Id quod non nisi illicite fieri potest, dicitur non posse fieri.
- 3 Sententia contra rem prius iudicatam, quando ualeat.
- 7 Arcta a frigido comparatur.

CAPITVLVM VI.

Ratēnitatis. [Prouisus]. i. peritas, j. eo. c. si. h̄c autem duo in eis requiruntur, q̄ sint honesti & periti. ff. de uent. in spi. l. 1. j. c. ult. & s. de proba. c. proposuisti. & hic modus est iurandi [deerat] id est inutilis erat ad matrimonium contrahendum [qui] non dicitur autem, q̄ hic fuit medicus, uel concubitor, & ideo hinc orta est causa dubitationis [solenni] de uouendo se alicui religioni in manu eius, qui potestatem habeat ordini aggregadi. Nos tamē dicimus idem, & si nulli religioni se deuoueat, sed aliter solennizet uotum, qd̄ qualiter esse possit not. de reg. & transe. c. porrectum. [Religionem] quia transeundo ad religionem & solummodo habitum nouitii suscipiendo, simplex uotum solennizatur. s. de reg. & transac. c. confulsi. & c. statuimus. [Miraculum] melius placet, q̄ siue p̄ opus medici etiā cum corporali periculo, siue per concubitum alterius uiri etiā dissimilis in genitalibus reddatur apta, primo semper restituenda est. & hoc satis apparet, ubi dicit. p̄ter diuinum m̄. & c. hoc ipsum etiā probatur rationaliter; quia si mulier est arcta uni, omnibus arcta est, & si uni est cognoscibilis, & omnibus est cognoscibilis. Item si est uni cognoscibilis, non est arcta. Item si aliquando est cognoscibilis, non habet neque naturale, neque perpetuum impedimentum; & si ita est, non est a primo uiro separanda; & si separata fuit per errorem, comperta ueritate debet primo uiro restitui, ut hic. Item quod dixi de corporali periculo, sic probō; q̄ si ante incisionem in corporali impedimento contraxerat cū uno solo, nulla ratio est quare non debeat complere promissionem factā de matrimonio contrahendo cū eo, & ē imputandū esset mulieri si postea cum alio cōtraheret; si uero añ incisione cū pluribus cōtraxisset sicut cū primo, nō tenet m̄monium, sicut falso asserunt, multo fortius nec cū secundo, unde secundo nullo modo restituenda est, restat ergo q̄ semper est primo restituenda. In hoc tamen articulo, sci-

B b 3 licet

licet quando per incisionem periculofam redditur apta primo, uidetur contraria litera præfens, ſcilicet abſque corporali periculo, ſed expone, id eſt abſque morte, quaſi dicat ſi mors non fuerit ſubſecuta ex medicamine, ſemper reſtituenda eſt primo uiro, & hoc innuit quod ſequitur. ¶ S. per hoc tam grauis. ut ex ea mortis peri. &c. hæc gloſ. placet. [Humanum] ſiue medici ſiue mariti tam cognofcentis etiam cum aliqua uiolentia, ſed abſque periculo corporis, nam licet per aſſuefactione alterius poſſet reddi habilis marito, uel etiam mariti, ſed non niſi cū corporali periculo, non crederem matrimonium tenere, unde ſi nubar alij non ſimili, tenebit matrimonium.

2 hoc non placet. ¶ [Humanum] licitum, nam quòd nō niſi licitè fieri poteſt, dicitur non poſſe fieri. 22. q. 2. cap. ſciat. non enim crederem licere per aſſuefactionem alicuius iuuenis, qui & parum & durum membrum haberet aliquam inabilem ad cognofcendum ab aliquo, qui haberet maius & debilius membrū habilitari eiſdem. Imo etiam ſi poſtea fieret habilis per uſum talis adulterij, non tamen eſt inter eos matrimonium, ſed ſponſalia tantum, ſicut in impuberibus. S. de deſpō. imp. c. puberes. hoc quòd dicitur de impuberibus non placet. ut no. S. eo. c. 1. & S. de deſpon. impu. c. puberes. ¶ [Humanum] hinc colligitur ſope. quaſtionis huius. ca. nam licet aliqua arcta cum graui periculo artiſicio medici poſſit fieri apta, non tamen eſt idonea ad matrimonium contrahendum, & ſi contraxiſſet poſtea reddita apta opera medici, & nubar alij, tenebit matrimonium cum ſecundo. ſecus autem ſi leni incifione poſſit apta reddi. hoc placet, ſed dic ut glo. melius [probabilem] quia contra ueritatem fuit lata ſententia, licet probabiliter contra ueritatem fecerit [ſimili] per omnia quo ad coeundum, nam poſſet eſſe alij ſimilis in ſtatura, eſſet tamen ei diſſimilis in genitibus membris, unde in hoc caſu teneret matrimonium cum ſecundo, nec reſtitueretur primo, licet per uſum ſecundi ei apta redderetur, & per hoc intelligitur ſolutio ult. quaſtionis, hoc non placet. ¶ [Commifcetur] forte quia primus non dedit operam tantam copulæ, quantum ſecundus, uel etiam modicam anguſtiam in coeundo noluit ſuſtinere, uel calida electuaria fumere, uel etiam noluit expectare aliquantum temporis, ut crescente perſona creſceret & membrū, quæ omnia fecit ſecundus, & ideo ſeparatur a ſecundo, & reſtituitur primo. ¶ [Dicimus] no. ſententiam ualere contra rem prius iudicatam. dicunt quidam hoc ideo tenere, quia ſpeciale in matrimonio. Vel dic ueritate manifeſta in iudicio, cum non fuerit ante ſententiam exceptum ualere ſententiam circa rem prius iudicatam, ar. S. de ſent. & re iud. c. cum bertholdus. ubi de hoc. & idem eſt etiam ſi notorie appareret ſententiam iniuſtam. ut hic. & J. de purg. uulg. c. 2. nā ueritas ualeat, & inualeſcit. S. di. c. conſuetudo [Religionem] ſine uoto ſolenni, nam de eo ſequitur. Sed tamen ſimplex uotum emiſerat, quòd fuit ſolennizati per habitus ſuſceptionem uel per ingreſſum in religionē. No bis uidetur idem ſi ſolenniter uouit, & hic loquitur de ſolenni uouente, & poſtea ingrediente monaſterium [authoritate] ſupra. de conuer. coniug. cap. ex publico, [alioquin] id eſt ſi non tranſiuit, tamen ex hac decr. ſatis manifeſtè colligitur, quod etiam ſi mulier uouerit ſolenniter & etiam conſentiente uiro, & etiam quod plus eſt, etiam ſi uir nupſerit poſt uotum uxoris, niſi mulier monaſterium ingrediatur, tamen matrimonium primò contractū reintegratur, ſicut hic plene probatur, ubi dicit quod uir iſte cogenus eſt redire ad hanc mulierem a qua per articulationē ſeparatus eſt, niſi ipſa poſt uotum ſolenne nupſiſſet uiro, qui tunc non cogitur ad eam redire, quia eſt adultera. ¶ Et ſic apparet, quod cauſa diuortij quo ad tortum eſt inter iſtos, nō uotum ſolenne, ſed adulterium; ſed huic multum uidetur contradicere decr. S. de conuer. coniug. c. ex parte. in ſi. ſed certè ſi bene intelligitur non contradicit, imo potius concordat. nam hic & ibi innuit, quod aliud eſt ingredi monaſte-

rium uel uoto obligare ſe ad obſeruantiam regularem de præſenti, & iſtud uotum non tantum impedit contrahendum matrimonium, & dirimit iam contractum. ſ. poſt uotum, ſed etiam dirimit contractum ante uotum, dummodo non internenerit carnalis copula, ut hic plenè habes. & S. de conuer. coniug. c. ex publico. & c. ex parte. & aliud eſt uouere ſolenniter continentiam, quod qualiter ſit, no. S. de reg. & tranſ. c. porrectum. & iſtud uotum non dirimit matrimonium contractum ante uotum. S. de conuer. coniug. c. ex parte. ſed impedit contrahendum & dirimit etiam contractum poſt uotum. & hoc expreſſe habes hic. & S. qui cle. uel uo. c. inſinuante. ubi loquitur de uouente continentiam, & non de profeſſa aliquam religionem; alioquin male ibi diceret quod ſibi domus propria remaſiſſet, quod eſſet contra ſubſtantiam profeſſionis. S. de ſtat. mon. cap. cum 2d. & aliud eſt uouere ſimpliciter, & iſtud uotum tantum impedit contrahendum. S. qui cle. uel uo. cap. rurfus [uoto] ſolè ni etiam ſine tranſitu ad religionem; ſi enim ſolenniter uouit, cogenda eſt monaſterium intrare. S. de conuer. coniug. c. ex parte. in ſi. [alii] præterquam V. de quo ſibi non impunitur, cum intederet ſibi matrimonialiter copulari. ¶ [Dubitabilis]. ſ. de factō, ſcilicet an poſſet cognofci a primo. ſomniant qui ſic exponunt, & dicunt quod non ſolum ſemel, ſed etiam manens cum ſecundo, centies concedenda eſt primo uiro, ut expiatur an poſſet eā cognofcere, quod quā ſit abſurdum, exponere eos extraordinarie pollutioni, & quod aliena uxor ita ab alio contractetur, quilibet etiam inſipiens uideret. Alii autem ſic exponunt & bene. i. quādiu dubitatur, an ſententia ſit reuocanda, uel an ſecundus ſit ſimilis primo; nec cognofcetur, an ſit apta per cognitionem uiri primi, ſed per aſpectum corporis uiri utriuſque, ſi enim ſimilia membra haberent, præſumitur quod ei cognofcibilis ſit, & ſic reddetur ei. Alii dicunt, quod quādiu de iure dubitabile erat, an ſit ſeparata propter articulationē & propter ſententiam eccleſiæ, poſſet alij nubere, & an etiā poſſet probare ſi inueniret quempiam ſibi aptum; ante tempus enim huius decre. de hoc dubitabatur a iuriſperitis, nec erat adhuc iſte articulus per eccleſiam terminatus, nec eſt iudicanda hæc mulier fornicari, nec peccare, cū per eccleſiam mulier ſoluta a primo uiro licitè poterat cum alio contrahere. Eſt enim prohibitorium edictum de matrimonio. S. de ſponſ. cap. cum apud. Nec ualeat, ſi dicas matrimonium eſſe de iure naturali, ergo ubi ignorantia iuris non excuſat, ſi quis illud uiolat. Reſpon. quia in his quæ ſunt de iure naturali, & ſpecialiter ſuper matrimonio, & contra matrimonium, ſape conſtituit eccleſia, ſicut apparet, quia quandoque prohibet uſque ad ſepitimum gradum contrahi, aliquādo uſque ad quartum. S. de conſan. & affi. c. non debet. S. de conuer. coniug. c. ex publico. & c. ex parte. & no. S. de biga. c. 1. Alii tamen dicunt, quod licet non debeat iudicari fornicaria, tamen in ueritate peccabat, quia hæc dubitatio iuris non tollit peccatum, cum in iure naturali maxime errare non liceat, ſed a poena conſtitutionis humanæ bene excuſat quæ non extenditur ultra intentionem conſtitutionis quæ uidetur fuiſſe talis & debuiſſe eſſe, quod ſi aliquis faceret contra conſtitutionem eccleſiæ quæ eſt quod coniuges caueant ab adulteriis, & ſi aliquis commiſerit adulteriū, licitè dimittitur, quod ſic intelligi debet, ſi commiſerit adulteriū declaratum per conſtitutiones eccleſiæ, ſed cū in hoc caſu non eſſe diſſinitū, quinimo apud ſapientes plurimum dubitabatur &c. plures in eam opinionem declinabant, quod eſſet matrimoniū cum ſecundo, & ita nō debet iudicari adultera uel peccare. Vel melius dicamus, non debet iudicari teneri poena decre. quæ dicit quod fornicaria puniuntur in ſeparationem tori, ſi alij tantum marito commiſcetur; cum hoc ante conſtitutionē iſtā nō eſſet diſſinitum a iure, & probabile cām dubitationis haberet. nā & quidam dicebāt quod maleficiatus, ſi contractum cum alia, nō fornicatur, nec peccat, ut in ſequenti. c. dicere uideſ, licet nō dicat. Sic per ſimile eis uidebāt de articulo, quod rubendo

bendo alteri, nec fornicatur, nec peccat. ecclesia tamen contrarium statuit quod non posset cum alio contrahere de cetero, scilicet post hanc decre. sed si ante hanc constitutionem sic separata per probabilem errorem nupsisset alij, non tenet matrimonium cum secundo, & restituenda est primo. Nec obstat exceptio adulterij, cum ante hanc constitutionem non erat prohibitum nec præceptum, quod restitueretur primo viro, si post sententiam primo viro apta fieret. ¶ Comparatur enim arcta frigiditas, cum frigiditas & arctatio sint naturalia vitia, & non maleficio quæ est unum vitium accidentale. ¶ Et debes scire, quod post constitutionem istam, si postea etiam matrimoniali ter alij adheret, fornicaretur, & peccaret, & poena fornicaria teneretur, cum iam huiusmodi dubitatio hic sit soluta. Et hanc opi. probat prima sententia, quam tulit diuortij inter hanc mulierem & secundum maritum, ita quod nec quæri fecit an esset apta primo, necne; uel utrum uir secundus in generalibus similis esset primo, necne. secundum probatur uera quia impedimentum eius remorū fuit absque corporali periculo, & sine diuino miraculo; hoc etiam ipsum probat finis decre. ubi dicit, de talibus autem non facile est iudicandum, cum finale iudicium pendeat ex futuro. & hoc magis placet [per hoc autem] scilicet quod dictum est, quod illud impedimentum non erat prope &c. [per hoc] id est per sententiam quam tulimus in hoc negotio, in qua non discussimus de corporali periculo, neque de simili viro, sed tantum quia nobis constituit mulierem non arctam esse primo eam sibi restituendam decreuimus, sic ergo de cetero faciendum est, quia non est curandum de periculo, neque de similitudine uirorum. hoc placet [idonea] & est respondendum, quod non est idonea; quia per opus humanum absque corporali periculo non redditur apta primo. plus placet quod idonea sit, quia perpetuum impedimentum non habet; unde dicimus quod separata a viro propter arctationem si incidatur etiam cum periculo, tamen priori viro restituenda est, & hoc satis apparet ex sententia papæ, licet olim aliter distinguereetur [de talibus] scilicet de his duabus questionibus, scilicet de diuidendis uxoribus propter arctationem mulieris, uel frigiditatem uiri [ex futuro] quia si fuerit apta secundum reddetur primo, & constat primum matrimonium fuisse.

S V M M A R I V M.

- 1 Maleficium si est temporale non dirimit matrimonium, si uero est perpetuum dirimit.
- 2 Maleficiozus potest quis esse cum una, & non cum altera.

CAPITVLVM VII.

Literæ uestræ. Al. hic conuincitur, quod hæc decre. loquitur in maleficio, ubi distinguendum est, quod si maleficium est temporale, non dirimit matrimonium; si uero est perpetuum, dirimit. 33. q. 1. c. si per sor. & dicimus perpetuum, quod intra triennium per exorcismos & orationes non cessat ut hic. 33. q. 1. cap. si per sor. alias enim non uidetur esse perpetuum cum maleficiator illud destruere posset. Item ad hoc quod maleficium dirimat matrimonium, necesse est quod præcesserit; si autem sequitur, nunquam dirimit, sicut nec alia impedimenta sequentia. 32. q. 7. c. is qui. s. de eo qui cogn. confan. uxor. 32. q. c. discretione. & c. tuæ. ¶ Item not. quod quis potest esse maleficiatus cum una, & non cum altera; unde non separatur secundum matrimonium, ut primum restituatur. melius uidetur, quod propter maleficium nullum matrimonium separandum sit &c. 33. q. 1. c. si per sor. non tenet, sed hæc decre. loquitur in frigido naturaliter. Nec hæc uerba hic contradicunt, quia licet ipse diceret se habere potentiam cognoscendi aliam, non creditur sibi, nec uerum erat. [Triennium] Nota quod non est necesse hic triennium specialiter assignari propter experientiam copulæ coniugalitatis, sed sufficit quomocunque triennio simul cohabitauerint.

De matrimonio contracto contra interdictum ecclesiæ.

R V B R I C A XVI.

S V M M A R I V M.

- 1 Sponsalia per fratrem nomine sororis non contrahuntur, nisi soror consentiat.
- 2 Sponsalia per patrem nomine tam filiorum in potestate, quam emancipatorum contrahi possunt dum presentes non contradicant.

CAPITVLVM I.

Literæ, quas. [Consentiente] expressè iā tunc sicut per quemlibet procuratorem sponsalia contrahi possunt. ff. de spon. l. ult. ibi per fratrem, aliter autem, nisi consentiret soror non crederem contracta sponsalia. ar. contra. s. de spon. c. ad id. sed expone ut ibi. [Pater autem nomine filiorum tam constitutorum in potestate quam emancipatorum sponsalia contrahere potest, dummodum præsens sit filius, & non contradicat. ff. de spon. l. sed quæ. & l. seq. C. de nup. l. uiduæ. s. de spon. c. sicut. & c. dilectus. j. c. prox. in tutore autem secus. C. de spon. l. si pater. [firmas] iusta sunt sponsalia de futuro [amplexata] No. per signa consensus non præsumi sponsalia fieri matrimonium, nisi cognosceret eam. s. de spon. c. is qui. & no. de despon. impub. c. attestaciones. [contemptibile] ar. multa faciendi p uilitate uitanda. 34. dist. c. 1. 8. q. 1. c. sciendum. 1. 1. q. 3. c. si autem. & c. quid ergo.

S V M M A R I V M.

- 1 Index post appellationem in causa matrimoniali potest super eadem interdicere parti.

CAPITVLVM II.

Ex literis. [Desponsat] hæc fuerunt sponsalia de futuro. [Interdixit] No. iudicem a quo appellatum est post appellationem suam interdicta ponere, & super eo de quo appellatum est, & est hoc propter periculum animarum, & in fauorem matrimonij. aliter enim secus, nisi in casibus quos no. s. de ap. c. cum teneamur. Alij contradicunt quod hoc tantum potest ordinarius, & non delegatus.

Qui filij sint legitimi.

R V B R I C A XVII.

CAPITVLVM I.

Conquestus. Nomine uxoris suæ [mulierem] natam. f. ante spo. [exheredare] iste patruus non exheredabat istam mulierem sua hereditate, quia ibi non haberet locum exhereditatio, sed uolebat eam priuare hereditate sui patris, qui erat suus frater [hereditate] j. eo. c. lator. & c. causam. contra. Sol. hic non iubet papa hereditatem restituere, se prohibet eum turbare ea occasione quod sit illegitimus. j. eo. c. perlatum. Vel erat de iurisdictione ecclesiæ temporalis.

CAPITVLVM II.

Cum inter. [Eorum] s. filiorum [bona] non intromittit se de hereditate, uel de bonis secularibus, sed iudicat quid iuris sit.

S V M M A R I V M.

- 1 Confessio patris per testes probata quomodo præiudicat filio in causa sua.

CAPITVLVM III.

Transmisse. [Paternam] & sic uidetur, quod pater esset defunctus. C. de heredi. uen. l. 1. Sed contra uidetur, ubi dicit standum uerbo patris, unde dicunt qui-

quidam eum uiuere naturaliter, licet mortuus esset ciuili-
ter, puta factus monachus. Vel dic stādum uerbo uiri qđ
publice proferebat, dum uiuebat [negabant] dum uiue-
bant, uel modo facti monachi. [Negabant] hæc cōfessio
filio non præiudicat, nisi quo ad præsumptionē. ff. de inof-
fi. test. l. si instituta. §. 2. sicut nec econuerso prodesset, si cō-
fiterentur eum filium. C. de proba. l. non nudis. confiten-
tur tamen, qđ ex sola nominatione præsumitur, nisi probe-
tur cōtrarium, dummodo nominatio fiat cum aliqua so-
lennitate. ar. ff. de prob. l. ult. [quæstio] scilicet de legiti-
mitate ipsius pueri [uiri] his creditur propter affectionem,
quam creduntur habere ad filiam. ff. de ap. l. ult. C. de cu-
ra. fur. l. ult. §. de præsum. c. afferte [filiū] qualiter hoc pro-
bare possit, no. §. de fil. presby. c. Michael.

CAPITVLVM IIII.

Causam quæ. [De Anelina.] nomen est mulieris nō
loci, uel generis, & construitur intransitiuē cū ab-
latiuo qđ sequit. s. mulier sui. i. ipsius Anel. [ipsa]
Anel. [eo] Alano [uirum] scilicet prædictum Alanū [uxor]
hic enim R. Anel. uxorem Alani desponsauit, & ex ea su-
scepit Agatam.

SVMMARIVM.

- 1 Periculum quibus personis imminet, si non agant uel se defen-
dant.
- 2 Illegitimitatem obiciens, eam probare debet.

CAPITVLVM V.

Lator præsentium. H. patrum ipsius R. [Tractatū]
turius est, qđ in hac præiudiciali detur libellus, &
fiat litis contestatio, tamen crederem processum
tenere etiam si litis contestatio non fiat, nec alius ordo
iudiciarius seruetur. Et est ea ratio, quia in modum exce-
ptionis fuit propositum coram primo iudice; sed quia ip-
se non potuit cognoscere; translata est hæc cognitio ad
iudicium ecclesiasticum, sicut ergo iudex secularis de ea
exceptione cognouisset lite non contestata & sine ordi-
ne iudiciorum, & ita iudex ecclesiasticus qui in locū eius
succedit quantum ad cognitionem exceptionis. Alij tamen
aliter dicunt [duos menses] No. certum terminū præ-
figi agentibus. C. de inge. ma. l. diffamari. j. de purga. ca. c.
ad audiētiam. [Duos menses]. C. ut nemo inui. agere uel
ac. l. i. Sol. illud regulare est, & est ar. ad hoc. C. de pigno.
l. creditor. sed licet ita debeat facere, causa cognita pos-
test statuere, ut intra certum tempus agat actor, alioquin
ulterius non audietur, & hoc maxime tunc, si quando uideret
iudex actorem expectare tempus agendi, quo reus
probationibus careat, uel alicuius famam, uel statum gra-
uari. C. inge. ma. l. diffamari. §. ut lit. non contest. c. quoniā
§. r. C. de re pig. l. si eo. & ubicunque in modum exceptio-
nis uel præiudicialis actio proponitur, ut hic. & j. eo. c. la-
tor. §. de ord. cogn. c. tuam. aliter autem reus non cogitur
se defendere, sed sufficit qđ mittatur actor in possessionem,
& fiat uenditio, & indicatur multa. ff. de bo. auth. iud. pos.
l. pen. ff. si quis ius dic. non obtin. l. i. ¶ generale tamē est,
qđ periculum imminet quibusdam personis, si non agant
uel defendant, ut tutoribus & cur. C. arb. tut. l. nomina. C.
de admi. tu. l. tutoribus. & gestoribus negotiorum si pos-
sint agere sine mandato. ff. de neg. gesto. l. si nautem. §. ui-
deamus. & procuratoribus. C. mand. l. procuratorem. &
administratoribus ciuitatis. ff. de admi. re. ad ciui. perti. l.
ultim. §. 4. & l. penul. hæredi vindicanti necem defuncti.
C. ad filla. l. i. & actori citato reo, uel lite contestata,
¶ H. Not. quōd obiciens illegitimitatem, eam probare
debet, & per consequens non est matrimonium inter
parentes argumen. contra. 30. quæstio. §. capitul. aliter.
sed & hoc & illud est in fauorem matrimonij, hoc ut si-
lii sint legitimi, illud ut clandestina matrimonia fiant ma-
nifesta. Vel ideo incumbit ei probatio, quia præsum-
ptiones erant pro matrimonio. argumen. supra de præ-
sump. cap. illud. [intimeis] §. eod. cap. r. contra. Solu. ibi.
[natiuitatis] de qua licet sit incidens, secularis iudex co-

gnoscere non potest; quia causa spiritualis est. §. de ord.
cog. c. tuam. alias autem secus. C. de iudi. l. quoties. C. de
ord. iudi. l. adire.

CAPITVLVM VI.

Tanta est. [Præsentium] idem est, & si non fuit ma-
chinatus.

SVMMARIVM.

- 1 Iudex secularis non indicat de illegitimitate.
- 2 Illegitimus pronuntiatus si postea agat contra eum qui obtinuit
in causa illegitimitatis super hereditate, uel aliis que illegiti-
mus petere non potest an obstat except. rei iudi. uel doli. & ni-
de multis quæstiones circa huiusmodi legitimitatem & illegi-
timitatem usque ad nu. 11.
- 11 Defensor non admittitur in causa matrimoniali.

CAPITVLVM VII.

Causam quæ inter. [Agitari] ut propter hoc mater
R. & ipse R. ab hereditate sui expellantur, ut in
sequentibus patet [inferi] minus bene [exiit] ipse
R. [principalis] scilicet an mater dicti R. sit de legitimo
matrimonio nata. ¶ Iudicare] licet iudex ecclesiasticus
de hereditate non debeat iudicare, tamen pendente legi-
timitatis quæstione non permittitur procedere iudex se-
cularis. s. eo. c. r. de ordi. cogn. c. tuam. ¶ Et ex hoc col-
ligitur, qđ si pronuntiatus illegitimus postea agat contra
eum qui obtinuit in causa illegitimitatis super heredita-
te, uel alijs quæ illegitimus petere non potest, qđ obstat
exceptio rei iudi. uel doli. j. eo. c. proxi. Imo uidetur, qđ
hæc sententia, quæ pronuntiatur illegitimus, ius faciat in-
ter omnes. arg. j. eo. c. peruenit. & c. per tuas. & ff. de libe.
agnosc. l. r. §. si. & l. 2. secus si reus absolueretur ab impe-
titione actoris; de hac enim dici posset, qđ non facit ius in-
ter omnes. ¶ Vnde si procurator, uel defensor illius, qui
impetebatur de illegitimitate, satisfecit rem ratam do-
minum habiturum, & fuerit condemnatus quasi procura-
tor uel defensor, & postea dominus petat se pronunciar
legitimum, quia non obstat ei sententia lata contra eum
qui sine eius mandato agebat, uel defendebat, statim il-
le pro quo lata fuit sententia, potest agere ex stipulatio-
ne contra defensorem ad impendia litis, & etiam quan-
tum interfuit eius non iterum agi causam de illegitimita-
te eius. ff. rem ra. hab. l. procurator. §. si quis. ¶ Sed nun-
quid dices huius interesse, quia hic per secundam senten-
tiam legitimus iudicatus potest ab eo, qui uicit in causa
illegitimitatis, euincere hereditatem? dicunt quidam qđ
non; quia adhuc non interest eius, nisi prius euincatur hæ-
reditas; quia etiam forte hereditatem defender, etsi sit il-
legitimus. Item licet obtinuerit se pronunciar legitimum,
tamen per hoc non sequitur qđ petiturus sit hereditatem,
forte quia abominabitur lites. Item potest timere, qđ si ite-
rum ageret, obstat exceptio illegitimitatis; hoc tamen
non credo, qđ ex quo iudicatus est legitimus, postea non
potest contra eum excipi de illegitimitate. ff. rem ra. ha.
l. quoties. §. si. §. eo. c. lator. §. de ord. cog. c. tuam. sed hoc
bene uidetur, qđ si in ueritate prædictus homo iudicatus
legitimus obtineat hereditatem ab eo, qui obtinuit su-
per illegitimitate contra defensorem, qđ potest agere ex
stipulatione contra defensorem, & qđ potest agere ad esti-
mationem hereditatis, & interim si secundo & tertio &
plures hereditates uel alia bona euincat ab eo qui non
posset euincere, sed seruaret sententiam contra defenso-
rem latā, iterū & iterū ex stipulatu ager cōtra eundem de-
fensorē. ar. ff. ad l. aquil. l. inde neratius. §. uisum. ar. præi-
cte. l. procurator. ff. rem ra. ha. & eo. r. l. 2. ¶ Sed obijcies,
qđ hoc non potest procedere, quia si succubuit in heredi-
tate, non interest eius si restituat alienum. §. 4. dist. c. gene-
ralis. & si obtinuit, ad nihil tenetur. Sed respondeo, quia
tunc agit ad pœnam siue succubuit, siue uincat; quia ita
tunc cum non ratum habet, committitur stipulatio non so-
lum in id quod amittit, sed etiam in id qđ lucrari potuit,
si sententiam habuisset ratam. ff. rem ra. ha. l. procurator.
§. si.

§. fi. & l. quo, §. fin. & l. si commissa. Nos aut licet hoc fateamur, uerū interesse, in sciari non potest, nisi prius condemnatur. Item not. q. non semper, nec indifferenter, quis admittendus est, ut petat se pronunciari legitimum, nec aduersarius ut petat aliquem pronunciari illegitimum; sed uersus illa recte petuntur, cum agitur de bonis, uel de dignitatibus ecclesiasticis, & questio illegitimitatis incidit, ut hic, & §. eo. c. lator. §. de ord. cog. c. tuam. ¶ Item hæc recte petuntur etiam si aliqua iusta causa subfit, puta cum habeatur legitimus, aliqui eum de illegitimitate diffamant. Et sic potest quis plures iustas causas inuenire. arg. C. de inge. ma. l. diffamari. C. de re. pig. l. si eo. ff. de cur. bo. dan. l. i. ff. ex qui. cau. ma. in integ. l. fed & si. ff. de adop. l. mancipiorum. & l. si optio. §. si. ff. de adul. l. constante. ar. contra. ff. de re iudi. l. qui in alterius. & tamen facilius admittitur quis dicens se pronunciari legitimum, quam aduersarius petens eum pronunciari illegitimum; quia primum fauorabile est, hoc odiosum. Nec debet quis admitti ad petendum se pronunciari legitimum, nisi habeat contradictorem & iustum; & si admissus fuerit, nulla est sententia. arg. ff. de coll. l. de non. sed si habet iustum contradictorem, tunc admittitur ad probandum de sua legitimitate. argum. ff. de proba. l. circa. tamen sententia inter aliquos lata ignorantibus non præiudicat. ff. de mino. l. & etiam dicunt quidam & forte non male, q. licet sententia filiationis faciat ius inter eos. ff. de libe. agno. l. i. & §. ult. & l. seq. non tamen idem est in causa legitimitatis; quia hoc nunquam inuenitur expressum. ¶ Qui aut uult se asserturæ super sua legitimitate, nec habet aduersarium, procedat secundum tenorem decre. §. de testi. c. significaret. & dicunt quidam, quod nunquam potest quis petere se pronunciari legitimum, nisi primò eius aduersarius cuius interest propter successionem, uel aliam causam, agat, uel excipiat, uel alias petat eum pronunciari illegitimum, & sic loquitur. §. de ord. cog. c. tuam. §. eo. c. cam. §. eo. c. peruenit. Alij tñ adijciunt & alium causam, si agat contra diffamatores. C. de inge. ma. l. diffamari. Alij tamen dicunt, q. per illam, l. non potest petere contra diffamatores, nisi ut cessent ab eius diffamatione, nec admittitur q. pronunciari legitimum. ¶ Sed quæres, si uno petente aliquem pronunciari illegitimum, & ipso probante q. sit legitimus, pronunciatur legitimus, & ab alio postea eodem modo agente pronunciatur illegitimus, nunquid ualebit sententia contra res prius iudicatas, uel qua sententia ualebit? Respon. utraque ualebit inter quos lata est, nec est contra res prius iudicatas, cum alia sint personæ in secunda causa, alia in prima. ff. de excep. rei iudi. l. & an eadem. si enim inter easdem esset, non teneret secunda sententia. Et dicimus generaliter, q. siue quis petat eum pronunciari illegitimum, quæcunque sententia feratur legitimitatis siue illegitimitatis, & etiam si illegitimitatis sententia feratur præsentem eo qui pronunciatur illegitimus, nec appellante, tamen huiusmodi sententia non obest ei, nisi contra illos qui fuerunt in iudicio. Vade si postea contra alios petat hereditatem, non obstabit sibi exceptio rei iudicatæ. ¶ Et idem uideretur, q. si aliquis petit in integrum restitutionem, ut abstinere ab hereditate, & denegata est sibi in integrum restitutio p. sententiam, si postea agitur contra eundem ab alio & iterum petat in integrum restitutionem ut abstinere ab eadem hereditate, non obstabit sibi exceptio rei iudicatæ. Et idem uidetur, q. si instrumentum pronunciatum est falsum petro agente, si postea alius producat idem instrumentum, non præiudicat ei solia inter alios & in alia causa; & si quis uellet dicere contra, non potest respondere. l. i. ff. de excep. rei iudi. l. si a te. & l. cum queritur. & l. seq. & idem uidetur si agente A. contra R. decernatur unum prædium alteri debere seruitutem, licet ar. sit contra. ff. de neg. gesti. l. quia negotiū. §. si. hoc fallit cū agitur in modum denunciationis, impugnationis, electionis, uel exceptio

nis contra electionem, ut no. §. de elec. c. cum dilecti. & c. sta tuimus. Item fallit in causa inquisitionis. J. de collu. dete. c. fi. ar. contra. J. de purg. ca. c. ex tuarum. tamen quando inquiritur de iuribus, debent uocari omnes quos res tangit; & nisi uocentur uel etiam si ignorent, subuenietur eis de facili. §. de testi. c. cum olim. C. de bo. uac. l. si. Item fallit in causa filiationis. ff. de lib. agno. l. i. §. fi. & l. seq. & in quærela inoffi. testi. ff. de inoffi. testa. l. Papinianus. §. si ex causa. & in causa ingenuitatis ex seruitute. ff. de sta. hom. l. ingenuum. ff. de lib. cau. l. diu. secus autem esset si ex libertinitate diceret se ingenuum. ff. de ingenu. l. i. & l. patronum. Item fallit in criminali causa quo ad aliquid. ff. de præuari. l. præuaricationis. & in populari. ff. de iureiurand. l. eum. §. in po. & in crimine adulterij. ff. de adul. l. denunciasse. §. queritur. & in appellationibus. §. de ap. c. fi. & in seruitutibus. ff. si ser. uen. l. loci. §. si fundum. Item in off. testi. ff. de inoff. testi. l. posth. §. si quis. Item fallit in singularibus & in uniuersalibus successoribus. ff. de ex. rei iudi. l. si a te. & l. & an eadē exceptio rei iud. ¶ Sed queritur, quō feri sua in hac cā, cum agitur per defensorem? nam contra dominum ferri non potest. C. de sen. & interlo. l. i. Item contra defensorem non uidetur posse concipi uerba de illegitimitate. Quidam dixerunt hanc causam non posse agi per defensorem sine mandato, sed contrariū expressè apparet. C. de falsi. l. i. & ff. rem rat. ha. l. si procurator. §. si quis. ubi expressè dicitur, q. causa status agitur per procuratorem sine mandato. Nos autem dicimus sententiam ferendam contra defensorem. ff. de his qui no. in falsi. l. furti. §. a. & l. seruus. ff. de neg. gesti. l. liberta. §. fi. Et formabitur sic sententia. Cum A. ageret contra B. procuratorem uel defensorem C. pcuratorio uel defensorio noie ipsius C. sup illegitimitatē ipsius C. nos uisus & auditus rōnibus parū B. pcuratorē uel defensorē C. pdicto A. cōdemnamus. non. n. est necesse exprimi causa in sententia. §. de sen. & re iud. c. sicut nobis. nec tamen reputemus iniustā sententiam, si causam adijceret hanc. si cum illegitimis B. bene sit probata. & per huiusmodi sententiam non præiudicaretur B. de iure, licet de facto esset ei infamia. §. de ordi. cog. c. cum dile. in fi. & sic dicimus formandas sententias, si de futuro, uel de alijs consimilibus agitur per defensorem. ¶ Qualiter autem sit formanda contra procuratorem cum mandato, uel contra dñm, no. §. de ele. c. querelam. ¶ Itē no. q. in his & in similibus melius est certā poenam stipulari, ad quam statim cum ratum non habet, agi pōt. ff. de ra. hab. l. quot. §. fi. & l. si procurator. §. si q. & ff. de præst. stipu. l. si. quā stipulari sine poenā, ubi oportet expectari antequam agi pōssit, quod interfit, & ubi sē per minime estimabitur, ut ff. de præst. stipu. l. si. ¶ In causa autem matrimonij non est admittendus defensor, nisi in eo casu ubi procederetur in causa si defensor non existeret. C. de proc. l. exigendi. nec tunc debet satisfacere rem rat. hab. do. quā metu poenæ non sit tenenda. §. de spon. c. gemma. Nec formabitur sententia in personam procuratoris uel defensoris, sed principalis personæ, licet semper sit absens. ar. J. eo. c. prox. J. qui matri. accu. pos. c. i. In inquisitione enim bene admittimus procuratorem [incongruum] prima facie, ius tamen agi permittit post mortem ratione bonorum. §. eod. c. lator. C. ne de statu defun. l. i. & l. quamuis.

CAPITVLVM VIII.

Perlatum. [Transfisset] causa negandi quærelam accusans matrimonium de parentela, uel dicens maritum mortuum [parentibus] hoc debuit facere, cū malitiosè se absentasset, uel sine causa uagaretur [mandauit] hoc licuit, quia uagabatur [promulgauit]. §. ut lit. non contest. c. quoniam. contra. Sol. ibi.

CAPITVLVM IX.

Referente. [Eos] qui contrahere prohibentur impediēte publicè honestatis iustitia [peruersionem] i. dispensationem, uel i. tolerantiam.

SVM-

S V M M A R I V M.

- 1 *Illegitimitas probatio contra prolem quando admittatur.*

CAPITVLVM XI.

Peruenit. [Viduum] hi bene confitebantur matrimonio in facie ecclesie fuisse contractum, sed dicebant inter eos fuisse impedimentum consanguinitatis, uel aliud huiusmodi, & ideo non sunt audiendi, quia hoc probato non iudicarentur filij illegitimi; sed si diceretur non fuisse matrimonium contractum inter eos in facie ecclesie, sed more adulterorum uixisse, bene essent audiendi, ut hic. §. eo. c. causam. ¶ Item audiendi essent, si dicerent coniuges scientibus ambobus consanguinitatem, matrimonium contraxisse. §. eo. c. ex tenore. illud etiā credimus, qd si matrimonium contractum fuit clandestinē, & post mortem coniugum dicantur filij illegitimi, quia consanguinei fuerunt parentes, qd post mortē audiendi sunt. ar. hic dicit, legitur ce. ar. §. de clandest. desponsa. c. cum inhibito.

S V M M A R I V M.

- 1 *Confessio parentum quando filiis prodest, praeiudicat ue.*
2 *Testator si in testamento naturalem appellet filium, quando intelligatur illum legitimare.*

CAPITVLVM XII.

Per tuas literas. [Firmauit] hęc affirmatio non sufficit, cum factio contrarium fuerit protestatus, scilicet accipiendo uxorem. arg. §. de ele. c. cum inter R. si autem non fieret praeiudicium alij matrimonio, ualere confessio ut pro uxore eam haberet. ff. ad l. acquil. l. proinde §. ult. & eodem modo hęc confessio prodest filijs, si alijs filijs, praeiudicium non fieret. Nec ob. decre. §. e. c. transmissa. quia ibi non dicitur, qd crederetur si diceret eum filium, sed creditur quia dicebant non filium, & per hanc confessionem non fiebat alijs praeiudicium, imo proficiebat eis. posset tamen dici, qd ubi non fieret praeiudicium filijs alterius matrimonij, itaretur confessioni eorum; & sic loquitur. §. eo. c. transmissa. secus si fieret praeiudicium filijs alterius matrimonij, & sic loquitur hęc de cre. Item in illa decre. nihil contrarium fecit, uel dixit ille de quo loquitur illa decre. [filium] hęc ipso qd naturalem filium appellat in testamento, intelligit legitimare eum. C. de nat. lib. auth. si quidem. nisi alios habeat legitimos filios. in Auth. quib. mo. nat. eff. leg. §. si uerō non. [patrimonium] hoc non obstante, qd esset illegitimus, nam alias nō pertinet de hereditate ad ecclesiam. §. eo. c. causam. & c. lator [decretali]. §. eo. c. transmissa [denegasse] & ideo sola confessio patris non sufficeret pro legitimatione filij. [dissimili] quia ibi contra filium testabantur parentes. tamen illa decre. pro iustitia sententiae facit, uel aliter, ut nō. in gl. hęc affirmatio.

S V M M A R I V M.

- 1 *Legitimus per episcopum debet effugere obiectionem illegitimae natiuitatis.*
2 *Legitimus restitutus famā, quae possit facere.*
3 *Legitimus a iudice seculari non intelligitur ad ordines legitimatus.*

CAPITVLVM XIII.

Per uene. f. n. [Habeat] allegando loquit. Alij dicunt, qd sic fit in ueritate [uerisimilius] non tñ uerū est, nā temporalia & spiritalia diuersa sunt, & diuersos iudices habent; nec unus iudex habet se intromittere de pertinentibus ad alium, licet se adinuicem iurare debeant. 96. distinct. cap. cum ad supra eod. c. lator. §. de senten. & re iud. cap. nouit per simile] secundum ar. [eximitur] & sic hoc ipso quod dispensatur ut possit fieri episcopus, uidetur quod sit factus legitimus etiam quo ad actus legitimos [praeterea] tertium arg. ¶ Euaderet, sic & legitimatus per episcopum effugere debet obiectionem illegitimae natiuitatis, quo ad actus legitimos. f. quod possit esse iudex, & testis; in paterna autem hereditate uel alijs non intelligitur dispensatum, quia non pōt dispensare sicut

2 nec iudicare. §. eo. c. lator. & c. causam. ¶ Et nō. qd legitimatus restitutus famā & c. cum quo dispensatum est in quocunque foro fuit ecclesiastico, siue civili, & omnia ea facere poterit super quibus habuit potestatem quilegitimauit, uel famā restituit, uel dispensauit; poterit enim in omni iudicio testimonium reddere, ad ciuiles honores uocari, nisi sint talia quae sint in alterius praeiudicium, uerbi gratia, nam legitimatus ab uno principe, uel ciuitate, uel primatu, non obtinebit ab intestato bona hereditaria in terrā, quā non sit subdita legitima; quia sic auferuntur bona consanguineis defuncti, uel fisco qui debet succedere ab intestato. ¶ Item legitimatus a iudice seculari non intelligitur ad ordines legitimatus; quia promoueri ad ordines non est de iurisdictione laici iudicis, sed si unus episcopus legitimer aliquē etiam in alia diocesi, poterit promoueri, quia dispensare in ordinibus cū illegitimo de iurisdictione est cuiusque episcopi, & quod illegitimus promouetur in nullius praeiudicium est. In alijs autem, in quibus non est necessaria legitimatio, famā restitutio, uel dispensatio, ut si seruus daretur libertati, uel obligatus nexibus curiae absolueretur, etiam si laicus hoc faciat, tamen ad ordines aptus redditur. §. 4. dist. c. 1. 2. 3. & 4. & seq. Ratio diuersitatis est, quia in his non est delictum, uel defectus, nec est in praedictis necessaria aliqua dispensatio. Alij tamen dicunt, qd etiam dispensare potest, & intelligitur dispensatum in hereditate hoc ipso qd dispensat in ordine. ¶ Sed contra utranque opinionē uidetur, quia non habet iurisdictionem contentiosam in temporalibus. §. de app. c. si duobus. sed dic, licet non habeat iurisdictionem contentiosam, tamen uoluntariam exercere potest. ff. de off. procon. l. 2. Item aliqua conceduntur per consequentiam & indirecte quae non conceduntur directe. 4. q. 3. §. serui. ff. de pact. l. tutorum. & de his nō. 10. dist. c. 1. [uidebatur] quantum argu. [recognoscat] de facto, nam de iure subest imperatori romano, ut quidam dicunt. Nos contra, imo papae [tanquam] agit. n. aliquando quis ut alius. 23. q. 4. c. si ecclesia. ff. quod cu. uniuers. litem. §. 1. sic etiam habes in adoptione. ff. de adoptio. l. si consul. melius tamen facit si abstinet a talibus. ff. de off. procon. l. nec quicquam. arg. §. de insti. c. ult. §. de iure pa. c. per uestras [rationibus] soluit [sanguinem] inter sanguinem, & sanguinem iudicium uariatur, cum accusator dicit probatum est qd reus sanguinem fudit, id est aliquid crimen civile commisit, puta homicidium, adulterium, furtum, uel aliquod aliud simile [inter lepra & lepra] cum accusator dicit infectus es lepra haereticus, id est aliquo crimine ecclesiastico, puta simonia, sacrilegio, uel consimili, & accusatus negat. ¶ Inter causam & causam cum actor dicit teneris mihi in censum ex mutuo, uel comodato, uel consimili ciuili actione, uel etiam teneris mihi ad decimas praestandas, uel habeo in patronatus in hac ecclesia, uel alia consimili actione ciuili & ecclesiastica, reus autem negat; nam in his omnibus, si quid difficile, uel ambiguum fuerit, ad sedem apostolicam recurrēdū est. 18. dist. c. multis. §. de appe. c. ut debitis [criminali] idē uult intelligere criminale & ciuile, non diuersa. & sic de alijs.

S V M M A R I V M.

- 1 *Matrimonia eumodo in facie ecclesiae facta esse dicantur.*

CAPITVLVM XIII.

Ex tenore. [Vidua] tanquam tutrix. C. quando mul. tut. offic. fun. pot. l. 2. & auth. marri. procuratrix autem esse non potest etiam pro filio. arg. ff. de pcur. l. foeminas. [in facie] ad hoc ut fiat in facie ecclesiae, necesse est seruari solennitatem, quae est. §. de clandest. despon. c. si. Alij dicunt in facie ecclesiae fieri si uocatis amicis publicè nullius procurata celatione contraxit [ignorantia] sufficit enim alterius coniugū ignorantia ad hoc, ut sit legitimus, & ut etiam scienti succedat. §. de clandest. despon. c. 3.

Qui

Qui matrimonium accusare possunt. RVB. XVIII.

S V M M A R I V M.

- 1 Matrimonium accusare quis possit.
- 2 Potest in causa matrimoniali idem esse accusator & testis.

EXPOSITIO AD RVBRICAM.

- 1 Accusare. Quilibet potest accusare matrimonium ad plenum divorcium celebrandum, non tamen quo ad totum ubi non admittitur, nisi maritus; sed in primo casu extraneis præferuntur illi qui sunt de consanguinitate coniugum, sed & inter extraneos præferuntur antiquiores, & maturiores vicini. 35. q. 7. c. 1. & 2. j. eo. c. uidetur nobis. Item tam maritus quam uxores accusare possunt. j. eo. c. in super. Omnes autem qui repelluntur ab accusatione, uel qui ad eam admittuntur, & a testimonio repelluntur, ad illud admittuntur, dummodo aliter sint idonei ad testimonium reddendum. Item not. q. si fiat accusatio super foedere matrimonij, puta quia dicam inter coniuges consanguinitatem, uel aliud impedimentum esse, procedit licet non contestetur, secus si propter adulterium ad tori separationem ageretur. s. ut lit. non contestetur. c. ad hoc. & c. quoniam fr. s. porro. ¶ Item in causa matrimoniali idem potest esse accusator, & testis. 35. q. 8. c. si duo. & c. episcopus. in fi. & c. de parentela. s. de testi. cog. cap. præterea. & hoc intelligitur uerum, ubi queritur de consanguinitate coniugum, ut in præalleg. c. melius. s. de consan. & affini. c. 1. s. de spon. c. cum in tua. nam tunc etiam consanguinei, & etiam mater potest esse accusator & testis. j. eo. c. uidetur. s. de testi. c. super eo. in fin. Sed si non quereretur de consanguinitate, sed de alio impedimento, scilicet an contraxisset cum ea, tunc licet communiter sit admittenda mater & pater ad accusationem & testimonium; tam in hoc casu si propter impotentiam alterius coniugum haberetur suspectum testimonium alicuius, repelleretur a testimonio, sed non ab accusatione. s. de testi. c. super eo. in prin. & idem uidetur, si dicitur primo cum alio contraxisse, uel uotum emisisse, uel de spiritali cognatione; nam in his si suspectum sit alicuius testimonium, repellam eum. arg. prædicta decre. super eo. In consanguinitate autem est speciale, q. nunquam debet suspectum haberi testimonium alicuius consanguineorum.

CAPITVLVM I.

Relatum. [Nequiuert] s. ut lit. non contestetur. c. quoniam. s. quod si forsitan. contra. Solibi.

S V M M A R I V M.

- 1 Accusatio & testimonium in causa matrimoniali an per literas fieri possit.

CAPITVLVM II.

A nobis est. [Accusatione] prius dicitur denunciatio, quam accusatio; quia ad hoc intentio dirigi debet accusantis, ut a peccato cessent, nec aliter interest, & melius est q. fiat in scriptis, quam sine scriptis. s. de testi. in integ. c. ex literis. præstatur etiam iuramentum de ueritate dicenda; in matrimonio autem contrahendo non habet locum accusatio, sed denunciatio tantum. s. de spon. impub. c. ad dissoluendum [conscrip]tio non enim potest per chartam accusare. 2. q. 8. c. prescripta. nec testificari. s. de coha. cle. c. tua.

CAPITVLVM III.

Videtur nobis. [Dirimendum] propter consanguinitatem, uel q. aliud matrimonium prius contraxerant [admittantur] repete quæ diximus. s. de testi. c. super eo. [interesse] spon] talibus contrahendis [leges] s. c. secundum canones.

CAPITVLVM IIII.

Insuper adiecti. [Cognita] sine coactione, alias secus.

S V M M A R I V M.

Matrimonium accusare non admittuntur nisi quorum interest.

CAPITVLVM V.

Significare. [Ab accusatione] forte gñale est, ut nullus admittatur ad accusationem, si constat q. mala intentione ducitur, uel forte habet tantum locum in denunciatione, ubi necesse est q. denunciator sit sine crimine. 3. q. 7. c. in grauib. matrimonium enim non propriè dicitur accusari, nisi ab uxore; nam cum non sit publicum crimen, non admittitur, nisi quorum interest, sed denunciari dicitur crimen in quo manet. ar. j. c. prox. s. de spon. impu. ad dissoluendum. Sed quæres, nunquid necesse est præcedere monitionem? alibi no.

S V M M A R I V M.

Matrimonium accusare quando quis admittatur, & quando non.

CAPITVLVM VI.

Cum in tua. [Proderit] nec ipse, nec alius, quia etiam si alius matrimonium accusasset, tunc secundus nullo modo esset admittendus, nisi in casibus qui no. s. de elect. c. cum dilecti. [Banni] qui sunt, ut quicumq. scit aliquod impedimentum, intra certum tempus ueniat & dicat. s. de clande. desp. c. 3. si autem non sit præfixus terminus, debet uenire intra modicum tempus, quod tamen est cum quodam temperamento intelligendum. ff. de solu. l. quod dominis. ff. ex quib. cau. maio. l. ab hostibus. s. ult. & hoc quod ulterius accusare non possit uerum est, quando post contractum matrimonium & post terminum transactum uolunt accusare. Sed quid si ante contractum matrimonium, sed post terminum transactum uelint accusare? Item quid si dictum sit in banno, quod ultra terminum non audietur? Respond. si sic dictum sit, audiendus est ante contractum matrimonium. argum. opt. ff. de opt. l. mancipiorum. & l. si opt. s. ult. post contractum autem, non debet audiri, ut hic. argum. s. qui fil. sint leg. c. lator. C. de re. pig. l. si eo. C. ut se ab hære. auth. ibi posita. Quidam tamen dicunt, sententiam hanc, scilicet quod nullus decetero contra illud matrimonium non audiat, necessariam ad hoc ut non audiat, argu. C. de inge. ma. l. diffamari. sed respond. ubi sententiam necessariam esse, & ad hoc prodesse, ut etiam si matrimonium non sequeretur, tamen post sententiam non audietur, secus autem si non esset lata sententia, ut s. dictum est. ¶ Item hæc habet locum, scilicet quod post interdictum agere non possit, ubi per decretum prohibetur ab agendo uel accusando, uel consimilibus; secus si per decretum imponeretur ei ut duplum, uel quadruplum solueret, si aliquid non faceret; nam tunc etiam si contra fecerit, non incurrit penam. C. cōmi. epist. progr. l. interlocutio. C. de sen. & interlo. l. ex stipu. nisi in casu speciali. ff. de adm. tu. s. si deponi. nisi forte cum cause cognitione decreta essent interposita; quia tunc omnimodo seruanda essent. C. commi. epi. progr. l. ea quæ. ultra terminum autem positum a lege, nullatenus licet aliquid proponere. C. de adul. l. ob commissa. & eodē modo contra id, quod. l. municipali decernitur uenire, quod licet. ff. de decr. ab ord. fa. l. ult. & secundum hoc non uidetur differentia siue adiiciatur clausula siue non, scilicet si contra factum fuerit non audiat. ¶ Aliud autē est interdicere aliquid alicui, nam tunc s. contra factum sit, teneat. s. de ma. contract. contra interdi. eccl. c. 2. nisi adiectum sit, & si contra factum fuerit, non teneat. s. de preb. c. dilecto. habet autē locum hoc generale edictum, ubi cum que plures admittuntur ad agendum, uel contradicendum uel aliqd simile agendum, ut in restitutione, & matrimonio, in adoptione, & in naturalibus. s. qui fil. sint leg. c. lator. ff. de adop. l. nā. C. ut ab hæ. se abst. auth. ibi posita. & est ratio quare in talibus proponitur sic generalis; quia nescit quæ certa persona debet citari, sicut de electione actionū. s. quorum leg. l. 2. hæc autem decr. ¶ Et

Quæ certa per
debet citari, sicut de electione actionū.
f. quorum leg. l. 2. hæc autem decr. ¶ Et
f. C. de edi. diui
adri.

adri. tol. Imo. post
Inn. in c. f. de ma.
et obe. i. ant. Alb.
de test. refert & se
quiritur Fel. in c. co-
gnoscentes. co. 7. in
prim. S. de const. &
eundē Inn. in c. in
nostra. S. de proc.
Bar. in extrana. ad
reperi. in ner. p. edi-
ctum circa fi. Car.
in suo cons. 74. co.
1. circa fi. Alex. de
Imo. in cons. 106.
col. pe. in fi. ei. fi. in
5. uol. & ibi con-
cor. & ultra alle.
per Alex. adde in
proposito Pe. de an-
cha. in cons. 270.
inci. in primo du-
bio. in 2. col. & in
cōs. 292. inci. uide-
tur prima facie. & do. meū do. Bar. Soc. in suo cōs. inc. quomā uideo
nodū. in 3. co. et ibi alia allegat. qd̄ consiliū nō habetur in impressis.
& Car. in cōs. 74. inci. in discussione p̄missi articuli. col. 1. uer. in
contrarium est.

De diuortijs. RVB. XIX.

CAPITVLVM II.

Vasuit. Hoc nisi non excipit de dictis, sed di-
cendis [Religionem] trahendo eam ad ido-
latriam [ab infidelitatis] idem est, & si ad
aliquod peccatum. hoc c. expone per infe-
rius positum. c. quanto. & c. gaudemus. [tra-
xerit] id est natus trahere.

CAPITVLVM III.

Porro. [De comite & notoria] id est publica fama, ali-
ter autem uix esse posset notorium [separari] debi-
tum autem denegare debebat, licet maritus uxore
dimittere non debeat pro quacunque notoria consanguini-
tate; tamen iudex ubi notorium est, quo ad torum, resti-
tuere non debet. arg. j. c. proxi. S. de resti. spol. c. literas [re-
stitutionem] agebatur possessorio.

SVMMA RIVM.

- 1 Mulieri petenti uirum, quando ei restituendus sit, & quando nō.
- 2 Adulterij exceptio inter uirum & uxorem quando admittantur, & quando non.

CAPITVLVM IIII.

- 1 **S**ignificasti. [Postular] siue possessorio siue petitorio agatur, iuste denegatur ei restitutio, cum esset adulterium sic notorium & inficiari non potest, scilicet testimonijs testantibus super terram.
- 2 **N**ego hoc dicimus. 28. dist. c. priusquam. nec a hoc dicimus uide eundem Inn. in c. constitutus. S. de fil. presbyte. & Ant. de Bur. ibi dē.
- 3 **L**EON. a Lege. dolo. Itē intelligo hoc, si notorium est iudici, & alijs, uel alijs, & non iudici, sed tamē secus si paratas habet probationes. ar. S. de resti. spol. c. literas. si neutrum horum esset, sed diffusum terminum ad probandum peteret, non dicerē de negandam restitutionē [materiam] mulier aut ad hoc nullo modo induci debet. ff. de adul. l. 1. §. si pu. t. [Cōstaret] no. si

mulier petit restitutionem mariti, & maritus excipiat de adulterio notorio, mulier replicet de adulterio uiri, non debet fieri restitutio, nisi & uiri adulterium esset notorium, sicut & mulieris; sed si uir non reiecit mulierē propter notorium adulterium, sed peteret per ecclesiam separari, & exciperet mulier de adulterio uiri, audiendā essent probationes mulieris super exceptione adulterij non notorii. Et est ratio diuersitatis, quia primō mulier egit possessorio, unde sicut facilius conceditur ne admittatur exceptio adulterij non notorii, sic & denegatur facilius, ut non audiatur in hoc, ut fiat statim restitutio, sed tamē bene dicimus admittendas probationes mulieris, & si probauerit uiri adulterium, fieri restitutio; sed in alio casu, qm̄ uir petit separationem, agitur petitorio, unde de utroque plenē recipiuntur probationes.

CAPITVLVM V.

Ex literis. [Suggestione] & falso [priuatum] quasi dicat non sententiando, sed consulendo [redire] ar. contra. S. c. prox. ibi solutio propter adulterium qd̄ commisit, quia iam paria crimina mutua compen. & c.

SVMMA RIVM.

- 1 Sententia perpetuæ separationis ob quæ crimina sit ferenda.

CAPITVLVM VI.

De illa. Hæc decretum loquitur de illis quorum alter ad hæresim labitur, & idem credo in infidelibus, quorum alter conuertitur. [Nullatenus] ar. contra. S. c. prox. Solu. ibi ideo uir cogitur eam recipere; quia post sententiam commisit adulterium, unde sententia sibi prodesse non debet, cum fecerit quasi contra eam; at hic conuersus post sententiam pro se latam, nihil contra sententiam fecit, uel idem esset in superiori decre. si sententia lata fuisset, sed ibi non fuit lata sententia, licet non sententialiter eis iniunxerit cōtinentiam. ¶ De alijs criminibus, quā hæresis, quid dices? puta, quia uirum ad latrocinium trahere uolebat, per ecclesiam separatam est matrimonium, ut hic. & S. c. prox. 28. q. 1. c. idololatria. Sol. uidetur quibusdam qd̄ hæc decre. dicit idem, alias quia nullā uel uilem causam inuenies, quare non sit idem in omnibus. tamen alij dicunt qd̄ pro alijs criminibus nunquam est ferenda sententia perpetuæ separationis, sed tātum quousque poenituerit. Et ratio diuersitatis est periculum hæresis, sed prius dictum, scilicet in principio gl. magis placet. dicimus enim qd̄ licet de rigore iuris post absolutionem iudicis non debeat cogi redire, licet etiam qd̄ bene diffinitum est non debeat retractari. 6. q. 4. c. qd̄ bene. tamen iudex ex officio suo adulterantem post sententiam redire coget ad adulteram. arg. S. de iurei. c. tua nos. & S. eo. c. proxim. Sed dic qd̄ non facit contra sententiam, sententia enim talis fuit; quia absolutus fuit reus ab impetitione mulieris. tunc autem fieret contra sententiam, si mulier iterum petenti uirum fieret eius restitutio; sed si uir, pro quo lata est sententia, repetat mulierem, nō sit contra sententiam, imo iniquum esset, si ei sententia prodesset contra quem lata est. ff. de excep. rei iud. l. euidēter. si autem uiro isto accusante mulierem adulteram lata sit sententia diuortij; quia tunc non potest uir iuste absolui, quia agit, tunc locum habet hæc decre. quamuis iudicem illum crederem prudenter sententiare, qui sic diceret. Diuortij sententiam inter uos proferimus propter adulterium, quando uiro accusatori iuste placuerit.

SVMMA RIVM.

- 1 Infidelis factus christianus licet de nouo contrahat matrimonium, & non cogitur redire ad priorem nuper conuersam, nisi iocundus da mortua.

CAPITVLVM VII.

Qvanto te nouimus. [Infidelium] quid dices de his qui sunt hæretici, sed tamen baptizati, licet ab hæreticis? Respon. hæc questio nō potest habere locum,

locum, & sic ostendos; quia siue infans, siue maior, aut fuit baptizatus in forma ecclesie & sic habuit uerum fidei sacramentum etiam si ab hereticis uel infidelibus fuit collatum, & sic etiam ratum est matrimonium inter eos, & ideo ulterius nullo modo separari potest. Aut non fuit collatum in forma ecclesie, & tunc non habet fidei sacramentum, sed infideles sunt, & iure infidelium utuntur, & sic eodem modo non est ratum matrimonium inter eos [ait] 23. q. 1. c. iam nunc. & c. si infideles [soluit] ipso iure etiam sine iudicio ecclesie; ueruntamen si antequam ab aliquo coniugum contrahatur, peruersus conuertatur alter eum recipere compellitur. j. eo. c. proxi. [eum] idem dicunt quidam & circa eum qui in infidelitate remanet, licet ille non sine peccato contrahat, conuersus autem si ne peccato [ratum] id est indissolubilem. 28. q. 1. c. item illud. [Per hanc] scilicet ubi diximus, q. qui conuertitur ad fidem, licite contrahit, & ex quo licite contraxit non est cogendus redire ad priorem coniugem de nouo conuersam, nisi mortua esset secunda uxor, quia tunc cogetur eam recipere. j. c. proxi. s. ult. licet aliter uideatur distinguere. s. c. de illa. Tamen consuevit hoc queri. Quid si uelit transire ad religionem? Ad quod respon. quod cum matrimonium sit consummatum, non potest heretico uolente se corrigere, & ad uxorem redire. ar. s. de conuer. coniug. c. ex publico. si autem transisset, antequam alius ei uellet cohabitare, non reuocaretur, sicut non reuocaretur si contraxisset. s. eo. c. arg. 27. q. 2. c. agarofa. Vel dic, q. soluitur questio præsens sic, quia cogitur redire, nisi sententia diuorij data esset. s. eo. c. de illa.

S V M M A R I V M.

- 1 Libellus repudij concedebatur propter maius malum uitandum.
- 2 Adulterij exceptio competit contra petentem restitutionem.
- 3 Per baptismum peccatum deletur.

CAPITVLVM. VIII.

- G**audemus in domino. [Quæ reuelatio] quam reuelatione repudiavit dato libello repudij, de quo libello licet concessum esset in lege, p. daretur ppter maius malum uitandum, nunquam tamen eum dare fuit licitum. & q. sacerdos inter ueniebat ad cognoscendum. de hoc probat hoc esse licitum, quia nunquam diuorij sententiam inter eos ferre debebat, imo q. minus est, non debebat forte dicere, permitimus q. uxorem tuam dimittas, sed poterat dicere. lex permittit q. eam dimittas, sed non sine peccato tuo, & sic etiam hodie ferenda esset sententia in omnibus permissionibus, ubi est peccatum. Sacerdos autem interueniebat, ne quandoocunque quis uellet, hunc libellum daret, sed in certis casibus tantum hoc licebat [repudiavit] sine causa [restitutionem] in de conuersi ad fidem qui uxorem eiecerat [petenti] uxori infideli. [Restitutio] no. exceptionem competere contra petentem restitutionem hanc, scilicet quia non conuerteretur ad fidem, similiter & exceptio adulterij notorii competit contra petentem restitutionem. s. eo. c. significasti. Item & exceptio spoliij. s. de ordi. cogn. c. cum dilect. Item exceptio sententie uiri. 32. q. 2. c. siue de. s. de resti. spo. c. ex trans. Item si non interuenerit carnalis copula, & in continenti parata sunt probationes. de resti. spo. c. literas. s. eo. c. ex transmissa [ille idem si duxerit] licet sit mortuus. ar. j. eo. ti. c. ult. [Fornicata] quia tunc, scilicet quando infidelis qui noluit conuerti, cum alio contraxit, intelligitur legitime secundum eorum legem contraxisse, quæ iuris huius autoritate contraxit. s. de frig. & malef. c. fraternitatis. 23. q. 4. c. qui peccat. ff. de acq. pos. l. iuste. Et uidetur mirum cum in baptismo deletum sit peccatum, & sequela peccati. 26. distin. c. deinde. 32. q. 1. c. quod aut. quomodo etiam aliud adulterium sibi obijcere potest, q. hic innuit. rident quidam ideo obitare fornicationis exceptionem, quia crimen fornicationis non tamen coinquinat coniugem, sed est coniugis. 32. q. 1. c. coniugiu. Alij dicunt tolli per baptismum crimen, sed non actionem questitam prius, uel

exceptionem. 33. q. 2. c. admonere. ar. ff. de his qui no. inf. l. pe. & l. athletas. s. pomponius. nam per unius baptismum non debet alij ius suum tolli. Item in baptismo non tollitur iustitia qua ligata est adultera. f. quod uirum repetere non possit, cum peccata tantum dimittantur, & non lex. 26. distin. c. acutius. & c. deinde. & c. una. ¶ Et idem dicendum, si ante baptismum homicidium, uel furtum, commisisset; quia post baptismum & accusabitur & condemnabitur; nam licet dimittatur peccatum quo ad Deum & quo ad legem promotionis, quia promoueri potest quamuis peccatum ante baptismum commissum sit notorium. 25. distin. c. primus. s. 1. tamē quo ad accusationē & penas alias non spūales bene ligabitur post baptismum, sicut post penitentiam, per quam sicut per baptismum dat remissio peccatorum, & sic intelligit de conse. distin. 4. c. sine pnia. s. spūali, talem autem bene subibunt, & per hoc ē dici pot., q. et si ante baptismum erat infamis, puta condēnatus de adulterio, uel ipso iure, puta quia fecit usuras, & quo ad legē promotionis ei non imputabit. ¶ Sed ar. 3. nam si cut imputatur ei irregularitas ante baptismum, puta q. homicidium fecit, ita & infamia. Rñ. quia infamia non descendit, nisi ex peccato, unde deletur in baptismo sicut peccatum. 26. distin. c. deniq. Irregularitas aut non fundatur super peccato, unde ita est irregularis qui occidit sine peccato, ut iudex, sicut qui cum peccato. s. ne cle. uel mona. c. sententiam. 31. distin. c. aliquanto. & c. seq. & bigamus & corpore uitatus.

De donationibus inter uirū & uxorem, & de dote post diuortium restituenda.

R V B R I C A M. XX.

S V M M A R I V M.

- 1 Mariti omnia præsumuntur esse & ideo uxori contraria incumbit probatio.

CAPITVLVM. II.

Ignificauit. [Diuisionem] hoc non habet locum, nisi ratione consuetudinis, uel nisi utriusque intuitu aliqua quæ sita sunt; nā alias omnia præsumuntur mariti. ff. de do. inter ui. & uxo. l. quintus mutius. & quisquis tantum sibi non alteri querit.

S V M M A R I V M.

- 1 Dotis causam quando ecclesiasticus iudex cognoscere possit.

CAPITVLVM. III.

De prudentia. [Accessorie] No. q. iudex ecclesiasticus tā ordinarius quā delegatus cognoscit de dote accessorie. s. cum cognoscit etiam de matrimonio, & in libello petitur matrimonium separari & dote restituui, ut hic & s. eo. c. 1. & 2. de coniu. fer. c. propositum. fecus dicerem in successione, nam licet cognoscat in matrimonio, nō tñ de hereditate. s. qui si. sint le. c. cam. & c. lator. licet possit cogere partē ne occasione illegitimi matrimonij eū super hereditate molestet. s. qui si. sint le. c. 1. imo et principaliter potest cognoscere de dote. j. e. c. p. tuas & hic. Nec obstat q. si. sint leg. c. lator. & c. cam. q. loquuntur, q. iudex ecclesie non debet cognoscere de hereditate, maior enim coniunctio est inter dotem & matrimonium,

20. col. si. inci. pro solutione. & allegat Inn. hic qui intelligit hoc uerum in dote iam constituta. & hoc dictum Inn. allegat et Fel. in c. ecclesia S. Mariae. col. 1. 5. uer. tercia declaratio. s. de corp.

C c c quā

quàm inter filios & hæreditatem, cum dos non possit esse sine matrimonio. j. c. proximi filij autem possunt esse sine hæreditate. & ex hæreditate non retractarent etiam sententiam iudicis secularis super dote. Item specialiter ad ecclesiam pertinet cognoscere de dotibus, quia ad ecclesiam pertinet defensio dotum. j. eo. c. nuper.

S V M M A R I V M.

- 1 *Mulier amissam dotem per adulterii sententiam an conditione sine causa repetere possit.*

C A P I T V L V M I I I I.

Plerumque. [Fornicationis suæ] reconciliata nam tunc redit ad antiquum statum. ff. de iure dot. l. diuus. & l. post mulieris [uel] pro idest, nam idem dicitur dos & dotalitium. ar. 36. q. 2. c. si autem. uel dotalitium uocat donationem propter nuptias. [Dotalitium.] Sed quid si lata sententia super diuisione tori propter fornicationem, is qui adulterium perpetravit uelit agere conditione sine causa ad repetitionem dotis, dicēs non fuisse matrimonium, & propter hoc uelit probare consanguinitatem, & ita non fuisse matrimonium, nec adulterium, nec dotem, an propter hoc recuperabit dotem? ar. q. sic. j. cap. proximi. ff. de condi. sine causa. c. adminiculo. Sed contra res iudici. pro ueritate accipitur. s. de sen. & re iud. c. cum inter uos. ff. ar. c. cum putarem. ¶ Item contra, quia adulterium committere intendebat. 34. q. 2. c. in lectum. Laur. dicit q. dotem repetere non potest. ar. ff. de adul. l. si uxor. respon. c. de spon. l. mulier. s. is quoque. Tanc. dixit, q. si sit sententia lata super separatione tori & dote, nec sit appellatum, ulterius petere non potest, secus autem si super adulterio tantum. Primum dictum magis placet, quia conditione sine causa non potest repetere dotem, cum causa retinenda eius subsistat, scilicet sententia si lata sit, uel adulterium qd̄ saltem intentione commisit.

S V M M A R I V M.

- 1 *Separatione inter uirum, & mulierem facta, dos cuius esse debeat.*

C A P I T V L V M V.

Et si necesse. [Ob turpem] quia si ob turpē causam data esset, potior esset conditio possidentis. ff. de condi. ob turp. cau. l. si ob turpem. in fi. [ob nullā] idest ob matrimonium, qd̄ tamen inter eos non tenebat propter consanguinitatem, ut statim sequitur. [Restitui] quando inter consanguineos sit dotis datio, si ignorabat se consanguineos competit repetitio dotis. ff. de condi. si ne causa. l. adminiculo. C. sol. matr. l. si igno. C. de incest. nup. l. qui contra. ff. de rit. nup. l. præfectus. si autem scienter contraxerint consanguinei, ad fiscum dos deuoluit. ff. de do. inter ui. & uxo. l. cum hic status. s. ult. Instit. de nup. s. aduersus. sed hæc decre. contradicit. hi enim consanguineos se sciebant. ¶ Ad hoc sic respon. nam Rex legio. nō petebat hic dotem, quia erat uir, & ex parte mulieris tantum competit petitio dotis. j. c. proximi. sed quædam castro, quæ dederat pro conseruatione matrimonij, quod non licet, sicut nec pœnam promittere licet. ff. de uer. obli. l. i. i. i. respon. j. sed dicas cum esset data nomine arrarum, ea retinere licet. C. de spon. l. mulier. resp. j. sed illud uerum est in liciis tponalibus secus, in illicitis. ut in eadem. l. dicitur. Vel dic, q. bene, appliabuntur fisco, quia Rex legio. fiscum habebat.

C A P I T V L V M V I.

Nuper a nobis. [Inducit] ipse usufructuarius in dotem, idest uxorem suam dotaui de illa possessione, quod licet & marito, & cuiuslibet alij. *Liect feudū de hoc, uide per Feli. a fidere* nam in dotem licet feudum a latere inc. quæ in ecclienare, alias non. s. de feud. c. 2. clesiasticum. cl. 23. *uersi. in eadem glo. ibi. s. de consi. & per Alex. in consi. 28. col. fin. uersi. possit etiam in s. uol.*

S V M M A R I V M.

- 1 *Satisfactio uxoris pro dote quo casu teneat, uel non.*
2 *Uxor potest repetere dotem, si uidet maritum uergere ad inopiam.*
3 *Mulier si aliquod delictum committat, uel contrahat mutuum, non cogitur illud soluere de dote.*

C A P I T V L V M X I I.

Per uestras literas. [Conuenire]. i. in iudicium tuocare [quam] pecuniam [reputat] hæc erat sufficiens exceptio, quia si eam non sustentabat, dotem habere non debet, imo debet eam sustentare de dote. ff. de do. inter ui. & uxo. l. ex annuo. sed licet eam proponeret, non erat uera. [Veritate] hæc etiam erat sufficiens exceptio, scilicet rei iudicata. C. sent. rescin. non poss. ult. sed quia appellatum fuit, idcirco auditur. sed litera contradicit ubi dicit, q. non fecit mentionem de literis, ergo nec de appellatione; unde potest dicere, q. nō fuit appellatum, nec fuit necesse fieri mentionem de priori sententia, per quam non absoluebatur reus perpetuo, sed quandiu super ipsa dote mulieri caueretur, & ideo non obstat ut sententia huic petitioni, cum offerret satisfactionem, uel petebat q. dare tur mercatori [cautionem] hæc sententia non erat sufficiens. Debeuerunt enim addere uel pecuniam mercatoris dare, ut sequitur. & hic idem defectus fuit in sententia de legatis [crediti]. C. de pact. conuen. hac tamen non cogitur ut in eadem. l. dicitur. ¶ [Faciat] quicquid dicant alij gl. hic posita, tu dic quod siue uxor satisfecit quod dotem dabit, siue maritus quod donationem satisfecerit, teneat satisfactio. ff. de iur. do. l. promittendo. & l. cum dotis. si autem satisfecit de restituenda, siue ante matrimonium, siue constante matrimonio, non tenet satisfactio, ut continetur in rubric. C. ne fidei iusso. do. den. l. 1. & 2. Quidam tamen dicunt, quod licet satisfacere non cogatur, tamen tenet si satisfecerit, cum possit renunciare iuri suo. argum. Instit. de satisfactio. tuto. C. de pact. l. si quis. soluto autem matrimonio satisfacere potest. ff. solut. matr. l. si constante. s. quoties. ¶ Quomodo ergo excusabis hic sententiam patris? Respon. marito uergente ad inopiam, uxor dotem & res obligatas pro dote repetere potest. C. de iur. do. l. nisi. & in Authen. de æqua. do. s. ultim. ¶ Item ab eo sequestranda est possessio. ff. solu. matrim. l. sicut dotem. s. si dote uero. sed si in isto casu de ea soluenda etiam constante matrimonio possit cautionem sufficientem præstare, dotis administrationem habebit, ut hic. ¶ Sed adhuc est contra, quod hic dicitur, quod si non præstiterit cautionem, quod res detur mercatori, cum uxor habere debeat ad alendum se, & maritum, & liberos. C. de iur. do. l. ubi. sed dic, hoc ideo, quia mulier erat suspecta de minus idonea administratione, & de dilapidatione. ar. ff. de appell. imperatores. C. quo ap. nō re. l. ab exec. ¶ Vel dic, quod si tunc habebat uxor, quia mercator habebat pro ea cautionem, quæ tamen sit sufficiens; alias incongruè sequeretur conuinctio disfunctionis, cum semper cautionem iuratoria dare posset. ¶ [Onera] unde si mulier committat aliquod delictum, uel contrahat mutuum, non cogitur illud soluere de dote. ff. solu. matr. l. quamuis. uir autem uxorem debet sustentare secundum uires dotis. ff. solu. matr. l. sicut dotem. s. si maritus. & s. si autem. Sed an mulier soluto matrimonio sit alenda ab hæreditibus mariti sui, uel extraneis dic quod sic, donec dotem rehabeat. C. de rei ux. acc. l. s. exactio. & ibi nota. sed & si nullam dotem recipit maritus, tamen alere debet pro uelle suo, quia personam suam pro dote dat mulier. in Auth. quib. mo. na. effi. leg. s. final. ff. ut in poss. leg. l. penultim. ubi dicitur, quod uxorem debet alere ut filiam. ¶ Ad causas autem mulieris uir nō debet ei expensas, nisi forte speciale dicas, quando uir accusat matrimonium, nam tunc forte cogetur ei dare expensas, etiam si indotata sit mulier. argum. j. de accusa. cap. ex parte.

S V M.

SYMMARIUM.

1. *Pactum inter uirum & uxorem debet esse equalia, imo maius patrum trahit ad se minus.*
 2. *Pactum inter uirum & uxorem non potest apponi, per quod deterior fiat conditio mulieris uolentis iterum nubere, siue ante siue post nuptias.*

CAPITVLVM VIII.

Donatio, [Si pauperior] alias enim si non sit pauperior, puta quia rem alienam donauit, tenet donatio & prescribit. ff. de iure dot. l. & si constiterit. idem & si repudauerit hereditatem, uel legatum, quod & ipsius repudiatione ad uxorem peruenit. ff. de iur. dot. l. si sponsus. §. si maritus. & §. si quis. [obitu] C. de do. inter uir. & uxo. l. donationes. [tacite] puta quia eandem rem alij donauit. [Expressè] dicendo reuoco donationem, quã tibi feci. [Quale] si fiat post nuptias. C. de do. ante nup. l. ult. & debet esse equalitas non solum in quantitate, ut non maior sit quantitas dotis quàm donatio, sed etiam in lucris ex pacto proueniendis. Auth. de aqua. do. §. hoc igitur. & si maius pactum sit de lucranda dote quàm donatio, maius pactum trahitur ad minus. ff. de pac. do. l. lege. si aut pactum factum sit de lucranda dote, & nullum pactum sit de lucranda donatione, pactum dotis trahitur ad donationem. C. de do. ante nup. l. ult. §. si autem do. q. intelligo hoc modo; quia si mulier fecerat marito pactum, & ipse maritus lucraretur dotem si superuixeret uxori, maritus dote lucrabitur si superuixerit uxori secundum pactum; & eodem modo ut sit paritas in pactis & mulier lucrabitur donationem propter nuptias si superuixerit uiro, etsi de donatione lucranda nullum pactum interuenierit; & idem est econuerso, & in alijs pactis. Et constituitur dos & donatio ante nuptias & post. infra. de dona. §. est & aliud. Similiter fit augmentum dotis & donationis ante nuptias, & post. C. de dona. ante nup. l. si constata. ante nuptias autem potest esse disparitas & in quantitate dotis & donationis, & in pactis super lucris. C. de pact. conuen. tam super dote quàm super donatione ex morte. post nuptias autem hoc non licet, ne excogitaretur fraus contra prohibitionem factam de dona. inter uirum & uxorem. [Hic autem scias, q. non potest apponi pactum, per quod deterior fiat conditio mulieris uolentis iterum nubere, siue fiat ante nuptias, siue post. ff. de pact. dot. l. 2. C. de pac. conuen. super do. l. quamuis. ff. de dona. inter uir. & uxo. per totum. consuetudo autem uaria potest esse in quantitate & in lucris.]

De secundis nuptijs.

RVBRICA XXI.

SYMMARIUM.

1. *Dubitans de morte uiri nunquam debet nubere nisi certificetur.*

CAPITVLVM II.

Dominus ac redemptor. [Certitudine] & infallibili, sed habita presumptione propter longinquitatem temporis testimonium magistris exercitus & militum in his requirendum est. ff. de diuor. l. uxores. C. de repu. au. then. hodie. §. de sponsa. c. in praesentia. §. ut lit. non conte. c. quoniam. §. quod sic. uel dic. q. nunquam licet nubere, nisi prius receperit certum nuncium de morte uiri, ut in praecedenti decre. [Seruauit] in praeterito, in futurum enim non habet nisi habito certo nuncio de morte uiri. §. de sponsa. c. in praesentia. sed & si in futurum fieret, idem seruandum esset. [dubitandum] probabiliter. j. de sen. excō. c. inquisitioni. il. i.

SYMMARIUM.

1. *Nubens scds quae pene a Canon. tollitur, & quae non. & quare.*

CAPITVLVM V.

Cum secundum apostolum. [Infamia] non solū credimus non teneri infamia, sed nec alijs poenis q

irrogantur, quia nupsit intra tempus luctus, quae continentur. C. de secundis nup. l. 1. r. & 2. sed poenas quas sustinet, quia secundò nupsit, non euitat, quae continentur. C. de secundis nup. l. hac edictali. & l. ult. & l. foeminae. & ex presens habes. §. de pig. c. cum constet. Auth. de nup. §. quia nerò haecenus. & §. si uerò ex. Ratio diuersitatis est, quia poenae impositae nubentibus intra tempus luctus sunt merè poenae, & ideo omnes poenae a legibus propter hoc in flictas tolli credimus, sicut infamiam; sed poena q. imponitur secundò nubentibus non est mera poena, imò est prouisio illorum, & ideo non tollitur haec poena per canonem; sic etiam non credimus tolli poenas impositas illi, qui contra proprium iuramentum nubit recepta tutela filij non reddita ratione. C. ad tertul. l. omnem in Auth. de nup. §. si autem tutelis.

Sic etiam non credimus, adde quod idem tenet Ang. in Auth. de nup. §. si autem tutelam, al legat Hosti. hic uide tamen Bal. in l. cum oporteat. §. in fi. C. de bo. que lib. qui uidetur hoc limitare, et adde q. etiam hoc dictū refert Fel. in c. ecclesia S. Marie. col. 15. in prin. S. de con. i.

FINIS LIBRI QVARTI.
INCIPIT QVINTVS.

De accusationibus, inquisitionibus, & denunciationibus.

RVBRICA. I.

CAPITVLVM I.

I legitimus. [Non fatigetur] ut probeat suam innocentiam, nisi publica infamia accusatus laboraret; nam tunc indicetur ei purgatio. 2. q. 5. c. presbyter.

SYMMARIUM.

Monitus an pcedere debeat accusationem et in quibus criminibus.

CAPITVLVM II.

Si quis episcopus. [Accusatoribus]. i. denunciatoribus. l. non criminosis [accusatus]. i. denunciatus. [Ex hoc. c. colligunt quidam monitionem debere praecedere accusationem. Alij intelligunt hoc. c. in non notorijs criminibus, & in his de quibus poenitentia agi potest seruato ordine, & in criminibus exceptis. sed nos intelligimus hoc. c. quando agit denunciando. Et secundum hoc exposuimus literam. j. eo. c. super his. j. de sim. c. licet. [cōuentus]. i. monitus [causam]. i. poenitentia agat [non olim] i. ante monitionem [sed nunc]. i. post monitionem [ad priores] i. de iudices legitimos.

CAPITVLVM III.

Illa prepositorum. & j. [Cum eis. i. subditis] accusatoribus, uel. i. praelatis suis ordinarijs; subditi. n. accusatores necessarij sunt ad discussionem ut probent, ordinarij autem necessarij sunt ut consulant.

SYMMARIUM.

1. *Accusatione pendente non debet quis ad dignitatem promoueri, sed an interim eligi possit.*

CAPITVLVM IIII.

Omnipotens. [Nunciatur] pendente enim accusatione non debet aliquis ad dignitatem promoueri. 81. dist. c. tantis. C. de procu. l. cum. ff. de mu. & hon. l. res quae. §. cum. imò sola infamia impedit. C. de digni. l. 3. sed licet promoueri non debet, potest eligi, & electio tenebit, sed per praecedentia iura probatur quòd non confirmabitur nisi purget innocentiam suam. Alij tamen dicunt, quòd nec eligi debet. de hoc. not. j. de simo. cap. accusatum.

S V M M A R I V M.

- I** Episcopus ab accusatione sua per exceptionem criminis quos familiares suos repellere possit, & quos non, & quare.

CAPITVLVM V.

N VIII episcoporum. [Repellere] ff. de adul. l. si uxor. 67. q. 4. c. attendendum. iudex tamen ex officio suo repellere potest. 2. q. 7. c. si qui sunt. c. alieni. & c. querendum. ff. de postul. l. q. prohibet. nisi obiectu maioris excommunicationis. s. de excep. c. a nobis. quamuis illa decre. in alio casu loquitur quam ista. hic enim dicit q. in communem familiaritatem habebat, illa autem quando in aliquo facto ei communicauerit. 2. q. 7. c. alieni. Contra. C. qui accus. non poss. iniquum. arg. contra. C. de inoff. test. l. in aream. C. de hære. l. quoniam. 2. q. 7. s. in hoc. Respon. q. dixit nullum criminofum etiam contra criminofum admittendum. C. de lib. cau. l. si filium. C. de adul. l. quoniam. 3. q. 7. c. nihil. uerum est, nisi in exceptis criminibus, in quibus non ad testificandum, sed accusandum tantum admittuntur. Respon. huic decre. quia accusabatur de crimine excepto, uel speciale est in episcopis, ut eis non liceat ab accusatione sua repellere familiares, cū præcipiantur habere honestos. 2. q. 7. c. cum pastoris. lex autem iniquum. loquitur de expositis & alijs dominis, q. non tenentur habere cubicularios. at episcopi quasi in quodam officio cubicularios habere tenentur, ut in prædictis cc. unde si in eo officio aliquos approbauerint, ubi tantum bonæ famæ requiruntur, non possunt eos repellere ab accusatione, uel alio ubi tales personæ similiter requiruntur. ff. de adul. l. si uxor. sed si alias clericos malos habet, bene repellit eos ab accusatione sua; sæpe enim presbyter bonus malos clericos patitur propter scandalum uisandum. Aliquando quia probationibus destituitur. 50. dist. c. ut constitueretur. 2. q. 7. c. plerique. & propter multas alijs causas, quas licet toleret, ad superiores tamen ordines non promouebit, & a sua accusatione repellit. arg. contra. 47. dist. s. necesse. sed ibi loquitur quando culpa prælati subditus malus est. Item & si culpabilis erat prælatus in corrigendo subditos, tamen eos repellere possit a sua accusatione; nam aliud est officium dare, quale est cubicularium facere, in quo uidetur eum approbare, & sponte, cum ad hoc non cogatur. Aliud est negligere correctione subditorum, in quo licet culpabilis uideatur; tamen approbare non uidetur.

S V M M A R I V M.

- I** Absolutus de certo crimine quibus casibus accusari possit, & quare.

CAPITVLVM VI.

DE his criminibus. [Replicari] 23. q. 4. c. si illic. 2. q. 3. c. notandum. ff. de cau. l. licet. s. ult. nisi probeatur priorem accusatorem præuicatum. ff. de puar. l. 2. Item uel si corrumpit iudicem, uel testes. J. de col. l. c. ult. uel si suum dolore prosequatur ignorans ab alio institutam accusationem. ff. de actio. l. cui. s. ijsdem. & intelligitur hoc, quando in forma iudicii proceditur; nam licet per poenitentiam quo ad Deum fiat remissio, nihilominus tamen poterit inde accusari.

S V M M A R I V M.

- I** Accusator & iudex si non calumniosè ex odio se habuerint, immunes sunt a poenitentia.

CAPITVLVM VII.

Accusasti, scilicet calumniosè, alias immunis est accusator. 23. q. 4. c. illud etiam. & iudex. 23. q. 5. c. cum miles. uel non calumniosè, sed ex alia scintilla odij. [pro pace] supple accusasti, id est ut alij quierè uiuât. 23. q. 5. c. non frustra [delaturam] id est accusationem ipsius.

CAPITVLVM VIII.

Evidentia. Repete quæ dixi. s. de coha. cle. c. tua. si crimen est notorium iudici & alijs.

S V M M A R I V M.

- I** Laici in accusationem uel testimonium clericorum non sunt admittendi, quod tamen limitatur ut hic, & uide in nu. 4. s. 8. & 9. **2** Qui admittuntur ad accusandum, admittuntur etiam ad testificandum. **3** Viles & infames quando admittantur ad accusationem. **6** Monachi an possint contempnam accusare. **7** Clericorum ad accusationem non admittitur aliquis qui sit ignotus, uel suspectus de fide & inimicitia.

CAPITVLVM IX.

- C** Vm P. manconella. [Quia laicos] hic collige, q. laici etiam in crimine simoniaco non admittuntur. de testi. c. ueniens. 2. q. 1. c. in primis. Sed contra. J. de simo. c. si dominus tanta. 79. dist. c. si papa. Sol. cōtra laicos simoniacos in distincte quilibet admittitur ad accusandum & testificandum, sed contra clericos distinguuntur; nam contra clericos bonæ famæ admittuntur laici bonæ famæ in criminibus exceptis. 2. q. 1. c. in primis. & contra clericos malæ famæ admittuntur laici & clerici malæ famæ, & fures, & meretrices. J. de simo. c. tãta. & maxime si agatur ciuilitè. ar. ad omnia prædicta. J. de simo. c. per tuas. excipiunt cōspiraciones. & capitales inimici. J. de sim. c. licet hely. & c. p. tuas. q. & cū tormētis admittēdi nō sūt, & participes criminis & muneris. s. de testi. c. ueniens. **2** Itē nō. q. ubiq; & qualescunq; admittantur ad accusationem, idem admittuntur & ad testimonium, nisi profectores suarum iniuriarum qui admittuntur ad accusationem, & non ad testimonium. s. de testi. c. decætero. ¶ In hoc tamen est differentia; quia ad accusationem sine tormento admittuntur etiam infames & uiles; sed non ad testimonium. 4. q. 3. s. si ea. ¶ Item necessaria est aliqua præsumptio, cum non sint sine tormentis admittendi, & a tormentis incipiendum non est. ff. de quæsti. l. 1. J. de re iur. c. cum in contemplatione. in non exceptis autem non admittuntur criminofsi clerici uel monachi. 2. q. 7. c. clericus c. maiorum. c. præsumunt & c. criminationes. ¶ Idem dicimus si ratione irregularitatis non possint ascendere ad ordinationem, quam habet accusatus. 2. q. 7. c. ipsi testes. Alij autē clerici securè suos prælatos & clericos accusant. 2. q. 7. c. lator. & c. præsumunt. sicut inquit Paulus. laici autem nullo modo admittuntur ad accusationem. 2. q. 7. c. 1. 2. 3. 4. 5. 6. & c. oues. & c. accusatio. 6. q. 1. c. cū beatus. 1. q. 1. c. clerici. nisi prosequatur suam iniuriam. 4. q. 6. c. omnibus. 2. q. 1. c. prohibentur. s. de testi. c. decætero. Clericus autem in nullo crimine ciuili, ut homicidio & similibus potest accusare laicum, etiam si suam iniuriā prosequatur. 1. q. 1. c. clericus. & c. nullus. 23. q. 8. c. his a quibus. quia nec testari potest in crimine contra laicum. 1. q. 1. c. testimonium. agat autem clericus, si uult, ciuilitè de crimine, quidam tamen dicunt q. possit accusare laicum si ex crimine, unde accusat, non irrogatur poena sanguinis. ¶ Item quidam dicunt bonos laicos admittendos ad accusationem clericorum, & in hac opi. fuit Gra. similiter & ab accusatione laicorū in criminibus ecclesiasticis criminofsi repelluntur. 3. q. 4. c. consanguineorum. cap. beatus. & c. nulli. 6. q. 1. c. qui crimen. ¶ Monachi autem abbatem suum accusabunt sine licentia abbatis, quæ uolunt accusare. J. eod. cap. ex parte. alium non accusabunt absque licentia abbatis. 2. quæstio. 7. cap. placuit. & cap. nullus. nisi illum cuius est cubicularius. Ilum enim sine licentia abbatis accusare possunt; nam cum ad hoc sint cubicularij, ut sint testes dñorum, si uiderint eos malos, licitè accusabunt. 2. q. 7. c. cum pastoris. c. puenit. quia nisi accusarent non exequerentur laudabiliter officium suum, & etiam denunciare tenentur saltem crimen committendum. 2. quæstio. 7. capitul. negligere. & hoc magis, **7** consulerem monachis. Itē ad accusationem clericorū nullus admittitur ignotus, uel suspectus de fide uel inimicitia. 3. q. 5. c. accusatoribus. c. canonica & c. accusationes, ubi habes de alienigena, nisi prius inquirat de uita & fide & inten-

S V M M A R I V M.

- 1 Commendatio fieri debet cum dispensatione, & ex causa.
- 2 In commendatione uocandus est ille, ad quem pertinet presentatio uel collatio ecclesie commendande.
- 3 Electio in commendatione an ualeat non uocatis quorum interest.
- 4 Commendatarius liberio rem habet administrationem in ecclesia, quam procurator.

CAPITVLVM XII.

SI constitit. [Quod D.] Iste D. agebat petitorio; petebat enim quandam ecclesiam, quia in ea erat canonicè institutus, ut dicebat. [Commendata] commendatio debet fieri cum dispensatione; quod probō, quia pcam fit iuris relaxatio. Ius enim uult, qd ecclesia proprii habeat prælaturam, non commendatam. Et dicimus, qd commendatio debet fieri ex causa. 1. q. 2. c. dispensationes. & pmissa aliqua causæ cognitione. Et si aliqui lædantur ex prædicta commendatione, credimus quod uocandi sunt. argum. ff. de adopt. nam ita diuus. ff. de mino. l. denique. & l. in causâ. 1. §. causa autem. & si non uocentur facient eam cassari per superiorem; si autem uocati contumaciter abfuerint, tunc non audientur ulterius. ar. §. qui fil. sint legit. c. lator. & qui mat. accu. pos. c. si. Item uocari debet in commendatione ille ad quem pertinet presentatio uel collatio ecclesie commendandæ, & debet audiiri si iustam causam habet contradicendi; & si non fuerit uocatus, uel auditus faciet per superiorem cassari commendationem. ¶ Sed querō, an si contempus iste eligat post commendationem factâ, an electio ualeat? Ad hoc respon. quidam, qd si episcopus malitiosè & sine causa fecit hanc commendam, qd tunc tener electio facta ab eo ad quem pertinet prædicta commenda non obstante. arg. §. de concess. præb. c. postulat. Alij dicunt, qd plus placet, qd quamuis in fraudem & sine causa fecerit, dummodo teneat, licet sit iniustus, tamen facit qd ad eius officium & iurisdictionem pertinet. f. commedare; unde ex tunc non licet illi ad quem pertinet eligere alium, nisi prima commendatio fuerit primò cassata. ar. §. de concess. præb. c. cū nostris. & c. quia diuer. ¶ Et est sciendum quod commedatarius licet non habeat ius in ecclesia, tamen est legitimus administrator, & liberio rem administratione habet quam procurator. ar. 17. q. 1. c. pasto. 61. dist. c. obitum. & c. seq. & ut qd has commendas possit recipere propria auctoritate sine requisitione proprii prælati, cum non obligetur ad commendam tenendam, nisi quantum uoluerit. nec obest si dicis, qd non debet esse generalis procurator alicuius, ut no. §. de obli. ad rat. c. 1. quia non est alia pœna si accipit, nisi qd cogitur dimittere administrationem, uel deponitur. & nos bene dicimus qd semper ad mandatum sui prælati eam dimittere debet [pernoctauerit] iugilandō [rationabiliter conuictus] id est ordinariè accusatus [uel ad rationem] id est sine solennitate iudicii requisitus forte inquirendo procedebatur contra eum, & sic confessus est prædicta, uel aliquod prædictorum; quia quodlibet per se sufficit. [Confessus] repere quæ diximus supra de elect. cap. per inquisitio. [ipsa] ecclesia [post appell.] recipiendam.

S V M M A R I V M.

- 1 Inimicus uel conspirator nedum ab accusatione, sed etiam ab exceptione repellitur.

CAPITVLVM XIII.

Meminimus. [Pro altera] in dñm. f. ne benediceret. [Appellauit] no. qd confirmantem petentem monus benedictionis admittit exceptio dñi mō excipiens aliâ sit legitima psona ad excipiendū accusaret. i. paratus esset accusare. uel. i. exciperet eam. [Manifestus] No. inimicum non solum ab accusatione, sed et exceptione repellitur; idem crederem in conspiratione, secus de alijs [tulerit] alio accusante, ex hoc presumitur inimicus, uel aliâ malitiosè procedere.

Ccc 3 SVM

intentione eius. 1. q. 7. c. si qui. & c. querendum. uel nisi habeant aliquas literas authenticarum personarum, quæ pro eis testimonium ferant, ut testimonium proprium. 2. q. 7. c. criminationes. Item repelluntur omnes criminosi, corpore uitiosi, & irregulares, tam ab accusatione, quam a testimonio; quia ordinari non possunt. 1. q. 7. c. ipsi testes. [Quia laicus] hic habes, qd etiam in exceptis criminibus laici repelluntur ab accusatione clerici oris, sed hoc intelligo, quando laicus erat malæ famæ. 2. q. 1. c. in primis. uel repellitur propter suspicionem quā contraxit de multis accusationibus, ut in eo. c. sequitur. uel non accusabat de simonia, sed de alio crimine [illius causæ]. i. criminis, uade M. accusabat Petrum, & laicus uel alius iam eū accusauerat de simonia, & hic fuerat testis. ¶ Sed obijcies, si alia uice fuit accusatus, ergo modo non poterat accusari. eo. c. de his. Resp. licet hic fuerit accusatus, & dari testis, nō tamen fuit absolutus a crimine, sed ab obseruatione iudicii. Vel dic dederat testimonium extra iudicium falsa crimina eis imponendo, uel etiam uerâ, sed facili & sine causa insultando, & exprobrando. 5. q. 5. c. illi. & §. sed aliud. sunt ergo tales detractores, qui repelluntur ab accusatione & testimonio. 3. q. 4. c. detractores. si autem non sine causa diffamaret, sed quia probare uellet, etiam si famoso libello cum proposito accusandi confectio non repelleretur. 5. q. 1. c. 2. & C. de famo. libel. l. 2. §. mo remuneretur. ¶ Ille etiâ qui dixit semel testimonium contra aliquem ulterius contra eum testificari non potest. 4. q. 3. c. in criminali. in princ. & hoc in criminalibus causis, ubi repelluntur suspecti. 3. q. 5. c. accusatoribus. & in multis alijs cc. eiusdem q. & 8. c. 1. & hi suspecti sunt de odio, qui toties parant se ad ferendum testimonium. nam in ciuilibus non prohibetur quis in multis causis testificari contra eundem. §. de test. c. fraternitatis [accusauerat] id est accusare uoluerat, nisi enim fuit admissus, ut hic dictum est. [cum tribus] hic numerus arbitrarius est. 2. q. 5. c. omnibus.

S V M M A R I V M.

- 1 Monachus qui accusat uel denunciat abbatem suum, an semper habeat expensas.

CAPITVLVM XI.

EX parte. [Licet alijs] Sine licentia abbatis, nā tunc potest. arg. 2. q. 7. c. cum pastoris. & dicunt quidā non, nisi inter sit monasterij. 16. q. 1. c. placuit. denūciare autem poterit & debebit, cum nemo a regula euangelica excludatur. 2. q. 1. c. si peccauerit. 24. q. 3. c. tam sacerdos. [ministrari] non statim quicumque uult accusare abbatem, admitteatur, & habebit expensas, sed pmissa aliqua summaria cognitione, & uidetur quod hæc summaria cognitio sine presentia partium fieri potest per solū iudicem. ar. contra. de renun. c. super hoc. nam si alij non accusant sine inquisitione pmissa. 2. q. 7. c. si qui. & c. querendum. & c. criminationes. multo fortius monachi contra abbatem non debent sine tali inquisitione admitti. ¶ Alij tamen dicunt, qd in accusatione & inquisitione semper necessaria est causæ cognitio, antequā monachus admittatur ad prosequendam inquisitionem uel accusationem, sed in habendo expensas est differentia; quia in accusatione, cum inscribat se ad talionem, semper habebit expensas, sed in inquisitione non nisi causa cognita sibi decernentur. Nos dicimus, qd semper ex quo admittitur ad accusandum, uel inquirendum, uel denunciandū, qd expensas habeat, & papa, uel quisque ordinarius hoc per se diligenter inquirat. qd delegatus, ex quo sibi committitur causa inter partes, debet eum reputare pro admisso, nec amplius de aliqua causa inquirere debet. Nec est contra. §. de test. c. super literis. in sibi dicitur, qd ea debent mouere delegatum, quæ mouerēt delegantem; quia hic constat delegantem motum ad admittendū eū, ex quo commissit eam inter eos; sed si prosequatur eam suâ sue possessorio sue petitorio agat, non habebit expensas.

S V M M A R I V M.

- 1 Accusare an quis possit per scripta.
- 2 Socium posse esse procuratorem sociorum in criminalibus speciale est.
- 3 Accusator citari debet antequam absoluat accusatus.
- 4 Accusatori perpetui silentium imponitur si non fuerit in termino.
- 5 Antequam inscriptionem licet desistere ab accusatione; quia nemo compellitur accusare.

CAPITVLVM XIII.

Licet in beato Petro. [ex literis] No. colligitur hic, quod quis possit accusare per scripta, contra id quod legitur. 2. q. 8. c. per scripta. sed in literis significabantur crimina papæ, & petebatur citari ut accusationibus responderet, quod bene licet; quia hæc prima citatio sine causæ cognitione fit, & iam licet fit per nuncium. [delatus] id est denunciatus [ab I. & O.] hi forte erant de his qui scriptum scripserunt. [Vel alijs] 5. q. 3. c. in criminalibus. contra. J. c. proxi. contra. solu. speciale est, quod etiam in criminibus socius potest esse procurator sociorum. 3. q. 6. c. hoc quippe. s. de dol. & contu. c. cum dile. Vel dicimus, quod hi admittuntur ad excusandum absentes, quod licet. 5. q. 3. c. reos. per quod capitulum licet minus bene quidam dixerunt, quod semper pro reo procurator admittitur, in crimine etiam iniuriarum admittitur procurator. 3. q. 9. s. nisi. Item ad accusandum, & excipiendum. J. cap. proxi. & c. super his. 23. q. 5. c. reos. Item in leuibus criminibus, puta quæ non excedunt poenam relegationis. ff. an per alii. causa ap. l. 2. sed quidam dicunt illam legem tantum habere locum in causa appellationis, sed secus in principali. Item in crimine suspecti tutoris. ff. de procu. non solum. s. ult. & idem dicimus si præatus dicatur suspectus. Item in accusatione ingratitudinis. ff. de procu. l. sed hæ. s. j. ite in accusatione populari ad agendum. ff. de pecu. c. licet. sed non ad defendendum. ff. de popul. act. l. quis populos. Item dominus defendit seruum. ff. de accu. l. ficut. s. pe. Item cum causa non est pure criminalis. s. de procu. c. tur. potes etiam dicere, quod hic agebatur civiliter, scilicet inquirendo, uel denunciando [quod non proposito accusandi.] ¶ Sed dicunt quidam, quod citari debet accusator antequam absoluat accusatus. arg. C. qui accu. possunt. l. quod crimen. & 5. q. ult. c. epiphanius. hoc autem non obstat, quia præsentis erant a quorum accusatione absoluitur. In civilibus autem secus, quia tantum a præsentibus obferuatione iudicii absolueretur. C. de iud. l. propterandū. S. r. uel accusatore absente hermodicum contraheretur. C. quomodo & quando. auth. qui semel [intimanda] ut per sedem apostolicam monitionibus tantum corripereetur. [excessit] faciendo citari episcopum, ut responderet accusatori. [Silentium] Not. accusatori imponi silentium perpetuum, si non fuerit in termino, nisi iustā causam absentia probauerit. 4. q. 5. c. quisquis. in fi. [imputandum] quia ante inscriptionem licet ab accusatione recedere. 2. q. 3. c. si quinquam. ff. ad turpi. c. quæstum. Infamator tamen tenetur iniuriarum. ff. de iureiur. l. item apud. s. si q. 5. li. In civilibus autem dato iuramento cogitur litem ad finem perducere. C. quomodo & quando. auth. qui semel non est contra id quod dictum est de crimine. C. qui accu. non poss. l. 3. quia ibi præcesserat inscriptio, uel ad minus satisfactio de accusatione prosequenda. In civili autem, si reus nolit prosequi causam principalem, tamen ad expensis agere potest. s. de dolo. c. actor. si autem sua non interest sine papa reuocabit. 2. q. 6. c. si quis libellos. [Fama] nam criminum prædictorum fama bona uel mala probari potest per testes, & etiam de plano, scilicet per communem audientiam. s. de spon. c. cum in tua. hanc inquisitionem etiam aliqua infamia præcedere debet, uel etiam denunciatio probæ personæ, sed in inquisitione criminum maior infamia est necessaria; hæc enim inquisitio illius est præparatoria. ar. J. eo. c. cum oporteat.

S V M M A R I V M.

- 1 Excusatoris officium quale sit.
- 2 Procurator uel excusator quando admittatur in causa criminali. & in nu. 3.

CAPITVLVM XV.

Veniens. [Excusationem] Nulla harum excusationum fuit sufficiens, si bene inspicias. [Excusationem] excusatoris officium est allegare, & etiam probare causas absentia de facto, ut erant istæ. & s. de proc. c. querelam. & s. de do. & contu. c. cum dilecti. ff. de iud. l. si prator. Excusator autem ad causas causæ allegandas non admittitur, quia ibi necessarius est procurator cum mandato, uel cum satisfatione. Fatemur tamen, quod tamen in civilibus, quod in criminalibus causis post litem contestatā, uel et in alijs causis ubi procedit lite contestata quicunque index ante quod demnet in defensu siue ex contumacia sit absens, siue propria uoluntate, quemlibet admittere iura causæ allegantē, etiam minorem, & forte infamem. ff. de procu. l. seruum. s. publice. C. de procu. l. exigendi. in fi. ¶ Et intelligi quod admittit ad allegandum causas hic homo qui non habet mandatū, nec satisfactio, nec est de personis cōiunctis; causas dico quæ colliguntur ex actis in eadem causa habitis, nam nullo modo credimus quod possit producere testes, uel instrumenta, uel confessiones, taceat, quia procurator non est; & si hoc esset ei concessum a iure, iniustus esset; quia seruet iudiciū absenti per alium quam per procuratorem; & hoc credo uerum, nisi in causis absentia, nam ad illas probandas bene admittitur excusator sine mandato & satisfatione, & sic loquitur. ff. de procu. l. seruum. s. publice. ¶ Et bene facio ad hoc quod quilibet admittitur ad docendum de iure partis absentis; quia si partis contumacia absentiam Dei præsentia supplere debet; C. de iud. l. propterandū. s. cum autem. de eo non solum per nuncium, sed etiam per quemcumque alium querere, quomodo instruat in causa eius. ¶ Item excusator non potest allegare causas absentie de iure, puta talis non tenetur venire coram uobis, quia estis excommunicati, uel quia rescriptum non ualet hoc enim non per excusatorem, sed per seipsum, uel per procuratorem proponere debet. s. de resc. c. super literis [uiarum] puta, quia tunc erant iustis [per criminali] nisi in casibus no. s. c. proxi. ¶ [Præceptum] & in tale, nisi intellexit prohibere tantum, quod non calumniosè proponeret. Vel dic, quod mandatum fuit & licitum & iustum; nam ex quo confitebatur se semel caluniosè accusasse, alterius accusare non debet. arg. s. c. prox. nam sic renittere querelam uidetur, unde ulterius accusare non potest. 23. q. 4. c. si illic. C. ad turpil. l. quamuis. Imo si dicat se nolle ulterius accusare, ulterius non accusabit. ff. de adul. l. si maritus. s. si negare rit. hic etiam quia calumniarius est in accusando, si uelit denunciare, repellitur; & quia etiam nunc præsumitur calumniari. Si autem non esset confessus de calumnia, sed tantum iurasset non accusare, denunciare posset, cum iuramentum non ualeat a precepto euangelico liberare. s. de iureiur. c. quem admodum. in fi. 24. q. 3. c. tam sacerdos. & si per denunciationem ecclesiæ non posset immunitas seruari, posset non immerito accusare. s. de iureiur. cap. peruenit. ¶ [Contumaciam] hæc uidetur non reputandus cōiunctus, quia si præfens esset, tali accusatori non cogereetur respondere. ff. de iud. l. non uis. sed illud habet locum, ubi certū est, quod non tenetur respondere, sed ubi est dubium, sicut hic, secus. ff. de iud. l. si quis hoc. ¶ Item illud intelligitur qui neque super principali, neque super accessorio, uel exceptionibus & agere & ridere cogitur; sed hic bene respondere & agere cogitur super exceptionibus.

S V M M A R I V M.

- 1 Quis sit admittendus ad excipiendum.
- 2 Exceptio de non interesse est declinatoria, & ante litem contestatam regulariter proponenda est. & in nu. 3.
- 4 Monitio debet præcedere accusationem.

Plurim

Plures contra eundem petentem confirmationem quando sine audiendi.

6 Excipiente uno ceteri quoque qui nolunt excipere, eodem tempore excipere debent.

7 Clericus nedom, sed etiam laicus admittitur ad excipiendum de crimine contra electum sine confirmatum.

8 Inquirendum est a contradicentibus qua intentione procedant ad impediendum consecrationem.

9 Qui possint excipere de forma item quid requiratur in excipiente quod peccatum sit in persona electa in num. 10.

10 Excipiens uel accusator quamvis nullus extet, tamen confirmator uel ordinator inquirat, quandoque eum corripit dubitare.

11 Procurator an possit de crimine contra electum excipere.

CAPITULUM XVI.

1 Super his. ¶ Videtur quod quilibet admittendus sit ad excipiendum, quia excipiens defendit ecclesiam, & nullus prohibetur a defendendo. ff. de procu. l. seruus. publicus. sed tu dic illos admittendos in predicto casu, quorum interest, & responde. l. quæ loquitur quando de senfor agit nomine alterius & lausdat, hic autem qui excipit nomine suo agit. ¶ Et dicimus, quod hæc exceptio, si non interest excipientis, proponitur etiam post litem contra testatam, ad quid enim officium nihil lucri portaturus est. Item quia nullam habet actionem, ergo nec eam prosecui potest, quamvis posset dici, quod si non exciperetur contra eum, & ferretur sententia, quod sententiam teneret, & faceret ius inter partes, ita quod infirmaretur electio eius, ulterius non potest petere illam electionem confirmari, & contra nullum ex illa electione agere posset, & omnibus contra eum pararetur exceptio. ar. ff. de inoff. test. l. posthumis. §. si quis. ff. fam. l. ercill. cum puta. sed si eius electio confirmaretur, non fieret præiudicium aliis qui non fuerunt, quominus adhuc contra electionem dicere possent, quia ipsi, cum non fuerint partes, non sit præiudicium. ar. ff. de mino. l. etiam. in fi. ¶ Item scias, quod si hæc exceptio proponitur post litem contestatam, ille qui petit confirmari, per confessionem aduersarij uel alio modo debet probare quod non interstet, alioquin perseverabit usque ad sententiam. ff. de p. cu. l. pompo. §. rati. sed post sententiam non poterit dici sententia nulla, ea occasione quod excipientis non interstet propter uires rei iudicatæ, quæ tenet etiam inter eos quorum non interest. ff. fam. l. ercill. cum pu. Nec est simile ei quod dicitur de falso procuratore. §. de procu. c. in nostra. in fi. & C. de procur. l. licet. quia ibi sententia non fecit ius inter partes, quia ibi procurator non erat pars, quia non agebat suo nomine, nec dominus qui in iudicio non erat, & sic non erant ibi partes, sed hic bene erant, quia licet excipiens non haberet ius excipiendi, tamen ex quo nomine suo litem contestatus est, pars est & dominus litis. ar. præabl. cum pu. ¶ Sed oppones, quare non eodem modo excipit contra militem post litem contestatam. Contra. C. de procu. l. ita. Sol. quia miles bene habet actionem nomine alterius, licet contra eum possit excipere; sed isten non habet ius excipiendi, credimus tamen quod si iudex perpendat, quod non interest agentis, quod ipsemet sine exceptione superferet sententiam, quia si fieret, per appellationem posset reuocari, quicquid dicant gl. etiam alia quæ incipit ad excipiendum. plus placet nobis, quod etiam ille, cuius non interest, bene admittitur ad excipiendum de crimine, licet non ad accusandum etiam contra simplicem clericum propter rationes in prædictis gl. assignatas, sed in forma sue electionis forte posset sustineri quod non admittitur, nisi ille cuius interest; sicut nec ad prosequendum contemptus. §. de elec. c. quod sicut. §. 2. & uideatur tantum interesse eligentium, & etiam confirmatoris. supra. de elec. ca. nihil. Item non placet quod dicitur hæc glo. sciit quod post litem contestatam potest repelli ille

cuius non interest, quia dato quod talis posset repelli ante litem contestatam, tamen post litem contestatam repelli non potest, quia hæc exceptio personalis est & declinatoria, & ideo non potest proponi, nisi ante litem contestatam, C. de exce. l. fi. Insti. de excep. §. si. ¶ & accusando hic tacet de modo inquisitionis. ¶ [Inscribi] etiam moneri; nam si monitio præcedere debet accusationem civilem, multo fortius criminalem. 2. q. 7. c. accusatio. & c. si quis ergo. sed bene fatemur, quod licet non præcedat monitio, tenebit & procedat accusatio & actio, sed tamē puniatur qui non monuit. ut. j. e. c. dicitur. Vel dic, quod non puniatur, sed honestum est quod monitio præcedat. ¶ [A promotione] dicimus quod plures contra eundem petentem confirmationem audiendi sunt, b Quod plures. Ad si de diuersis defectibus uel criminibus de eundem. Inno. obijciant. ar. §. de testi. c. ueniens. j. qui in. ca. causam. qui ma. ac. pos. c. fi. C. si ut ab he. se. ab. auth. filii sint legi. & si omnes. si autem de eodem defectu uel crimine excipient, tunc iudex eligeret idoneam. ff. de popula. actio. l. 3. ¶ Item quando unus excipit, omnes alij qui uolunt excipere, eodem tempore debent excipere; & si tunc non exceperint, postea non sunt audiendi. ar. ff. de libe. ca. l. si pariter. nisi iusta causa subesset quare audiri debent, ut. §. qui mat. accu. pos. c. fin. & idem dicitur quidam, quia si quando petitur confirmatio, non excipitur, postea in ordinatione uel consecratione excipi non potest, nisi ex causis quæ sunt in præalleg. c. fi. qui ma. accu. pos. ar. ff. de libe. ca. l. si pariter. Alii dicunt contra, & forte uerius. [Excipiendo] hæc exceptio est facti, uel intentionis. ff. de excep. l. 2. & non actionis; quia qui ordinari uel consecrari petit, nullam actionem intendit, sed tamen tali exceptione proposita ordinator superferre debet, si uerisimile est quod opponitur. in Auth. quomodo oportet. epif. §. si quis. i. Auth. de sanct. epif. §. si quis ante. 23. dist. c. illud. sed si non est uerisimile, procedit ad ordinationem & consecrationem, nec dimittit propter aliquam appellationem, quia nunquam reuocabitur quod fiet ab eo, nisi probetur ueritas causæ. ut. §. de his quæ sunt a ma. par. ca. c. i. secus in confirmatione ubi requiritur forma iuris. ut no. §. de ap. c. constitutus. Hæc ratio non placet quia est speciale in ordinatione, & consecratione, quia nisi ordinator, uel consecrator audiat accusationem, irritatur quicquid factum erit, & ipsi puniuntur. in Auth. quomodo oportet. §. si quis autem. in Auth. de sanctis. epif. §. si quis ante, tamen intelligenda sunt prædicta auth. nisi excipiens de crimine, calunie, calunie, uel suspectus sit de calumnia, sicut bene probat prædicta Auth. quomodo oportet. epif. §. si quis. ff. de accu. l. alij. bñ autem est suspectus de calumnia, qui præsens fuit multo tempore ante consecrationem & ordinationem, & noluit sine calumnia, nisi quando ita imminet ordinatio quod probationes recipi non poterant ante ordinationem uel consecrationem. sed nunquid idem est in confirmatione? ¶ [Excludatur] Ad excipiendum de crimine contra electum siue confirmatum admittitur non solum clericus, sed etiam laicus; quia ciuilitate agit, & cuiusque interest quod ecclesie non solum prelatos, sed etiam alios clericos bonos habeant; & est expressum de episcopis in Auth. quomodo oportet. epif. §. si quis. in Auth. de sanct. epif. §. si autem, ar. 8. q. 1. c. licet. §. de test. c. ex parte. & 63. dist. c. plebs. & c. reatina. 63. dist. c. 1. 80. dist. c. maxianus. ar. 23. dist. c. qui episcopus. in fine. & c. illud. Ius enim publicum est, quod in sacris consistit. dist. 1. c. ius publicum. quidam tamen dicunt non admittendos, nisi eos quorum interest. ar. §. de testi. c. ueniens. Et nos ipsum credimus, quando excipitur contra clericos non habentes curam animarum, sed in habentibus curam, secus; & idem in his qui ordinandi sunt. in Auth. de sanct. epif. §. si autem. contra non habentem curam animarum criminosi non sunt admittendi ad accusationem;